SANATIN KISA ÖYKÜSÜ

Susie Hodge

5. BASKI

hep kitap

Sanatın Kısa Öyküsü

Susie Hodge

Lascaux'daki mağara kompleksinden, Warhol'un "Marilyn" portrelerine, Leonardo da Vinci'nin başyapıtından, üç gün boyunca, günde sekiz saat bir kurtla yalnız kalan Joseph Beuys'a... Elli sanat eserinin analizi. Sanatı değiştiren, geliştiren, bugünkü haline getiren en önemli sanatçılar, akımlar, temalar ve teknikler...

Önemli dönemleri ve sanatçıları rahatlıkla takip etmenizi sağlayan tasarımıyla *Sanatın Kısa Öyküsü*, sanat tarihinin büyüleyici dünyasına esaslı bir giriş.

SANATIN KISA ÖYKÜSÜ

Sanatın Kısa Öyküsü

Orijinal adı: The Short Story of Art
© Mark Fletcher, 2017
Yazan: Susie Hodge
İngilizce aslından çeviren: Deniz Öztok

© hep kitap, 2021
Bu kitabın orijinal edisyonu, 2017 yılında Laurence King Publishing Ltd. tarafından hazırlanıp yayımlanmıştır.

Bu kitabın Türkçe yayın hakları Kalem Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

1. baskı / Eylül 2018, İstanbul
5. baskı / Ocak 2021, İstanbul

ISBN 978-605-192-242-3

Sertifika no: 34204

Baskı: Optimum Basım Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti.
Tevfikbey Mah. Dr. Ali Demir Cad. No: 51/1
34295 Küçükçekmece / İstanbul
Tel. (0212) 463 71 25
Sertifika no: 41707

hep kitap
Caferağa Mah.
Neşet Ömer Sok.
Aydın İş Merkezi
No:4 Kat: 4
Kadıköy 34710 İstanbul

www.hepkitap.com.tr / info@hepkitap.com.tr

* hep kitap, TEAS Yayıncılık A.Ş.'nin tescilli markasıdır.

SANATIN KISA ÖYKÜSÜ

Ana Akımlara, Eserlere, Temalara ve Tekniklere Yönelik Cep Kılavuzu

Susie Hodge

hep kitap

İçindekiler

6 Giriş
9 Bu kitabı nasıl kullanmalısınız?

AKIMLAR

12 Tarihöncesi
13 Eski Yunan ve Roma
14 Bizans
15 Ortaçağ
16 Erken Rönesans
17 Kuzey Rönesansı
18 Rönesans
19 Yüksek Rönesans
20 Venedik Rönesansı
21 Maniyerizm
22 Hollanda Altın Çağı
23 Barok
24 Rokoko
25 Yeni-klasisizm
26 Romantizm
27 Gerçekçilik
28 İzlenimcilik
29 Ard İzlenimcilik
30 Yeni-izlenimcilik
31 Art Nouveau
32 Dışavurumculuk
33 Alman Dışavurumculuğu
34 Fovizm
35 Kübizm
36 Fütürizm
37 Suprematizm
38 Dada
39 Yeni-plastisizm
40 Büyülü Gerçekçilik
41 Gerçeküstücülük
42 Soyut Dışavurumculuk
43 Renk Alanı
44 Pop Sanat
45 Performans Sanatı
46 Minimalizm
47 Kavramsal Sanat

ESERLER

50 Boğaların Büyük Salonu
52 Milo Venüsü
54 Pantokrator İsa
56 Yakarış
58 Arnolfini'nin Evlenmesi
60 İlkbahar
64 Yol Ayrımındaki Herakles
66 Pietà
68 Mona Lisa
70 Golgota Yolunda Düşen İsa
72 Urbino Venüsü
76 Karda Avcılar
78 İsa'nın Giysilerinden Soyulması
80 Bacchus
82 Yudit'in Holofernes'i Katledişi
84 Çarmıhtan İndiriliş
86 Apolion ve Daphne
88 Gözler Apaçık Otoportre
90 Nedimeler
92 İnci Küpeli Kız
94 Salıncak
96 Horatius Kardeşlerin Yemini
100 Reichenbach Şelaleleri: Gökkuşağı
102 Üç Mayıs 1808
104 Sakız Adası Katliamı
106 Türk Hamamı
108 Olympia
110 İzlenim, Gündoğumu
112 Bronz Çağı
114 Grande Jatte Adasında Bir Pazar Günü Öğleden Sonra
116 Gece Kafesi
118 Çığlık
120 Soğanlı Natürmort
124 Collioure'da Tekneler
126 Öpüş
128 Akordeoncu
130 Uzayda Sürekliliğin Benzersiz Biçimleri
132 Kırmızı Fahişeli Sokak
134 Kırmızı Kare
136 Çeşme
138 Âşıklar
140 İki Frida

142 Broadway Boogie Woogie
144 İnişli Çıkışlı Yollar
146 İsimsiz
148 Salyangoz
150 İsimsiz, "Marilyn"den
152 İsimsiz
154 Amerika'yı Seviyorum, Amerika da Beni
156 Yaşayan Birinin Zihninde Ölümün Fiziksel İmkânsızlığı

TEMALAR

160 Hayvanlar
161 Figürler
162 Din
163 Portre
164 Otoportre
165 İç Mekânlar
166 Mitoloji
167 Alegori
168 Manzara
169 Renk
170 Janr
171 Doğa
172 Savaş
173 Tarih
174 Deniz Manzaraları
175 Natürmort
176 Yalnızlık
177 Ölüm
178 Bilinçaltı
179 Aşk
180 Hareket
181 Şehir Manzaraları
182 Biçim ve Form
183 Yapay
184 Soyutlama
185 Tüketim Kültürü

TEKNİKLER

188 Karakalem
189 Seramik
190 Mozaik
191 Tebeşir
192 Mermer
193 Tempera
194 Yaldızlama
195 Alt resimleme
196 Sfumato
197 Panel Üzerine Yağlıboya
198 Doğrusal Perspektif
199 Atmosferik Perspektif
200 Kısaltım (Rakursi)
201 Ağaç Baskı
202 Kil
203 Tuval Üzerine Yağlıboya
204 Fresk
205 Chiaroscuro (Işık-Gölge)
206 Gravür
207 Asitle Oyma
208 Kalem ve Mürekkep
209 Karanlık Kutu
210 Suluboya
211 Bronz
212 Noktacılık
213 İmpasto
214 Hazır Nesneler
215 Guvaş
216 Kolaj
217 Serigrafi

218 Dizin
223 Müzeler
224 Görsellerin Künye Bilgileri

Giriş

ARİSTOTELES: "SANATIN AMACI VARLIKLARIN DIŞ GÖRÜNÜMLERİNİ DEĞİL, İÇSEL ÖNEMLERİNİ YANSITMAKTIR."

Sosyal, politik, dini ve ekonomik çevreden etkilenen sanatın amacı hiç durmadan değişir. Sanat; güzellik, gerçeklik, umut, ölüm, yaşam, kaos ve düzen gibi pek çok duyguyu, inancı ve düşünceyi ifade edip vurgular. Dekoratif, öyküsel, felsefi, dini ya da yalnızca eğlendirici olabilir. İster eğlenmek, hayal gücünü canlandırmak, duyguları harekete geçirmek için yapılsın ister bir mesaj iletsin, her zaman yapıldığı dönemi kayıt altına alır ya da çağına ayna tutar. Bütün sanatçılar, yerleşik gelenekleri yıkarken bile, tarihteki yerlerini ve zamanlarını yansıtırlar. Dolayısıyla sanat, insanların kendilerini nasıl algıladıklarını anlamamıza yardımcı olur. Bazı sanat formları neredeyse bütün toplumlar tarafından yapılır. Derli toplu ve düzenli değildir. Üst üste biner, değişir, karşılıklı etkileşim yaratır ve tepki verir. Hiçbir zaman bir boşlukta yapılmaz, bu da onu bazen çok karmaşık hale getirebilir. İşte bu noktada, elinizde tuttuğunuz kitap devreye giriyor.

Daha çok Batı sanatının gelişimine odaklanan bu kitap, tarihöncesinden günümüze dek uzanan en önemli sanatsal akımlara, üsluplara ve gelişmelere bir giriş niteliğinde. Kitapta aynı zamanda, çığır açan sanatçıların en önemli eserlerinden bazıları çözümleniyor; pek çok sanatçının temaları, kullandığı malzemeler ve yöntemler değerlendirilip inceleniyor. Tarih boyunca sanatçıların buluşları, fikirleri, etkileri ve yaklaşımları araştırılıp gözler önüne seriliyor.

Akımlar

PIET MONDRIAN: "SANATÇININ KONUMU ÖNEMSİZDİR. O SADECE BİR ARAÇTIR."

Sanat akımları, belirli bir zamanda bazı sanatsal idealleri, üslupları, yöntemleri ya da yaklaşımları paylaşan sanatçılar tarafından belirli sanat üsluplarına verilen adlardır.

Rönesans ya da barok gibi bazı sanat akımları, "akım"ın gerçekleşmesinden çok sonra, geçmişe yönelik adlandırılırken fütürizm ya da gerçeküstücülük gibi bazıları, sanatçıların kendileri tarafından, bir grup oluşturdukları sırada bu ismi almıştır. İzlenimcilik ve kübizm gibi bazı akımlarsa, eleştirmenler tarafından kazara ya da küçümsenerek verilen isimlerle

anılır. Dada ya da De Stijl gibi bazı sanat akımları, içindeki bütün sanatçıların tartıştığı ve kabul ettiği ilkeleri barındırır. Ard izlenimcilik gibi bazı akımlarsa, çok az ortak noktaya sahiptir; sadece uygulamalarının daha sonraki nesiller tarafından anlaşılma şekline göre sınıflandırılırlar. Bu akımlar, çoğunlukla yalnızca Batı sanatındaki gelişmelerle ilişki kurar.

Bütün sanat akımlarının ortak yönü; aylar, yıllar, uzun yıllar gibi belirli zaman periyotlarında oluşmalarıdır. Böylece; örneğin, günümüzde bir sanatçı rokoko üslubunda bir resim yapsa da bu dönem geçmişte kaldığı için, rokoko akımının bir parçası olamaz. 20. yüzyıldan itibaren, tarihte hiçbir dönemde olmadığı kadar çok sanat akımı ortaya çıkmış, bunların arasında çok hızlı değişimler yaşanmıştır. Hatta yeni sanat akımlarının büyük bir kısmı net bir şekilde tanımlanmadı bile; bu, zaman geçtikçe gerçekleşecek. Sanat akımlarının çoğu, bazı avangard sanatçıların kabul edilen "kurallar"dan ya da geleneklerden ayrılmalarıyla ve daha önce üretilen sanattan önemli derecede farklılık gösteren bir şey ortaya koymalarıyla başlar. Soyut dışavurumculuğa karşılık olarak 1960'larda ABD'de ortaya çıkan pop sanatı gibi bazı sanat akımlarıysa, kasten yeni bir akıma tepki şeklinde oluşturulur. Erken barok akımının yüksek Rönesans'a öykünmesinde ya da pek çok 19. yüzyıl sanatçısının ortaçağ örneklerinden yararlanmasında olduğu gibi, bazı akımlar sanatın daha önceki dönemlerine benzemeye çalışır. İlerleyen sayfalarda tarihöncesi, Eski Yunan ve ortaçağ sanatının da dahil olduğu zaman aralıklarından başlayarak, en önemli sanat akımlarının büyük bir kısmı açıklanacak.

Eserler

HENRI MATISSE: "YARATICILIK CESARET İSTER."

Yaklaşık 18.000 yıllık bir zamanı kapsayan bu bölümde, gelmiş geçmiş en yenilikçi ve çığır açan sanat eserlerinin bazıları ele alınıyor.

Sanatta portreler, heykeller, nüler, manzara resimleri, alegoriler, efsaneler ve dini hikâyeler yer alır; bunların hepsi sanatçıların kendilerine özgü yaklaşımlarını ve amaçlarını göstererek güçlü mesajlar ya da üsluplar ortaya koyar. Bu sanat eserlerinin her biri; özgünlüklerini sergiledikleri olağandışı hünerler ya da ileri düzeydeki nitelikleri yüzünden seçildi. Bu sanatçılar bazen, eserlerini ilk ürettikleri ya da sundukları zaman alaya alınmış ya da kötülenmişti. Ancak onlar farklı bir şey yaparak ve başkaldırarak sanat tarihinin gidişatını değiştirdiler. Bu eserlerin büyük bir kısmı; günümüzün bakış açısıyla geçmişe

dönüldüğünde heyecan vermeseler ya da o kadar da önemli bir devrim niteliğinde görülmeseler de, yapıldıkları zamanlarda şok etkisi yaratmış ya da saygısız diye nitelendirilmişlerdir.

Her eser kendi bağlamında ele alınıp incelenmiştir. Kitaptaki kısa biyografilerse, sanatçılara ışık tutuyor, söz konusu ilerici eserlerini neden özellikle o zamanda yaptıklarının anlaşılmasını sağlıyor.

Temalar

EDWARD HOPPER: "SÖZCÜKLERLE ANLATABİLSEYDİM, RESİM YAPMAMA GEREK KALMAZDI."

Tarih boyunca aynı ya da benzer temalar, farklı sanatçılar tarafından çeşitli bağlamlarda farklı şekillerde tasvir edildi. Sanatı temalar aracılığıyla keşfetmek, yapmaya çalıştığı şeyi ve temsil ettiği fikirleri anlamamızı sağlayabilir. Sanatın temaları çoğunlukla yaşam, toplum ve insan doğası üzerine mesajlardan oluşur; bunlar genellikle açıkça ortaya konmak yerine üstü kapalı bir şekilde ifade edilir. Belirli bir süjeyle özdeşleşmeyen temalar, genellikle belirsiz ve anlaşılmazdır. Manzara, din ya da renk gibi bazı temalar, özel bir akım sırasında ya da belirli bir dönemde daha yaygındır.

Teknikler

GEORGES BRAQUE: "TEKNİKTE, RESMİN GERİ KALANINDAN ÇOK DAHA FAZLA HASSASİYET BULUNUR."

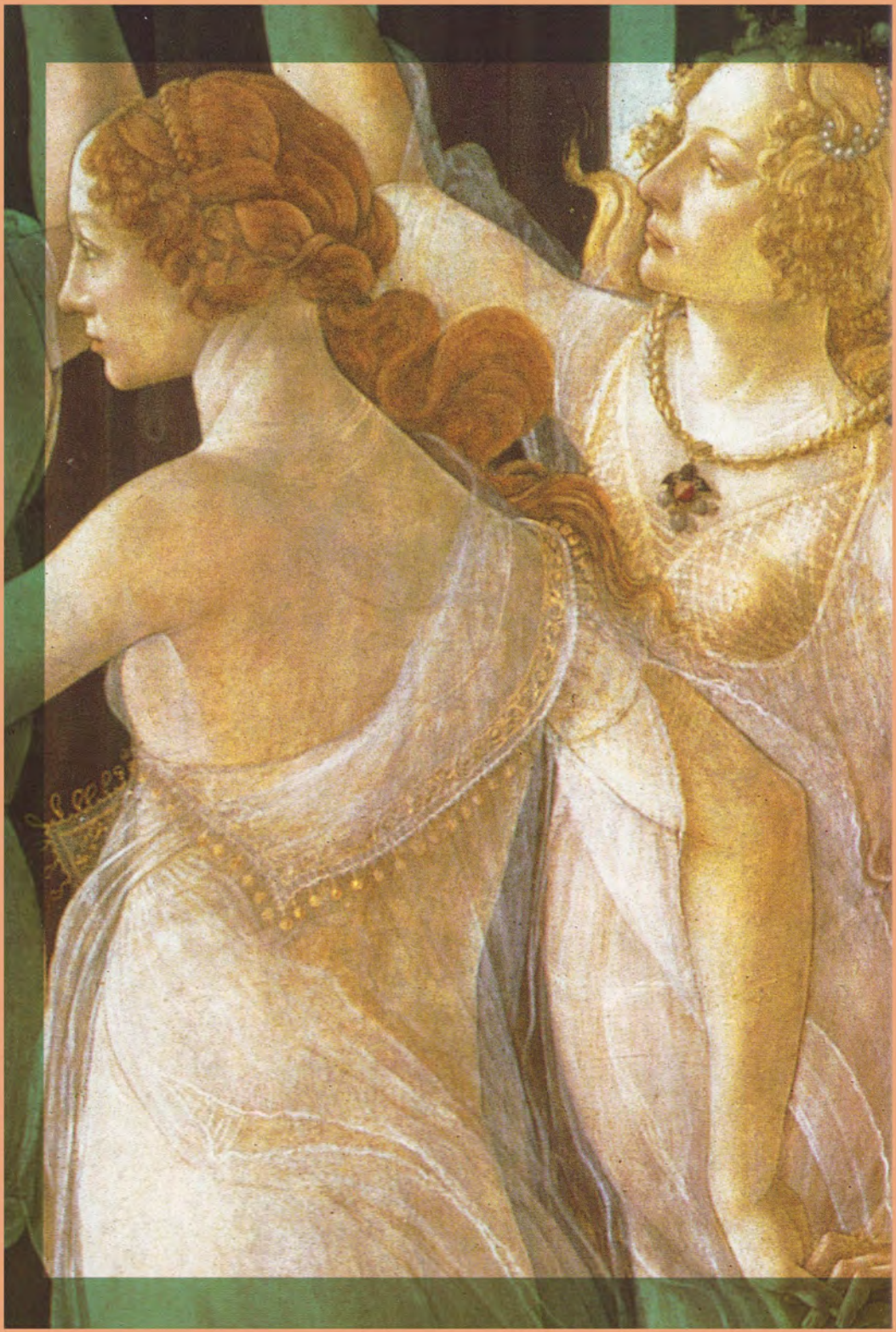
Sanat ilk üretildiğinden bu yana sanatçılar; karakalem çizimden serigrafiye, freskten kısaltıma (rakursi) kadar, pek çok teknik ve yöntem geliştirdiler. Kitapta yer alan "Teknikler" bölümünde alt resimleme, asitle oyma, kayıp balmumu yöntemi, yağlıboya ve impasto (kalın boya) gibi tarih boyunca kullanılan belli başlı sanatsal teknikler açıklanıp bunların gelişimi inceleniyor. Bu yöntemlerle bağlantılı malzemeler de ele alınıyor, çeşitli yaklaşım değişiklikleri ve temel gelişmelerin yanı sıra bunları kullanan ya da bulan sanatçılar tartışılıyor.

Bu kitabı nasıl kullanmalısınız?

Bu kitap, dört bölümden oluşuyor: "Akımlar", "Eserler", "Temalar" ve "Teknikler". Her bölüm tek başına ya da diğer bölümlerle bağlantılı olarak okunabilir. Kitabın ana bölümü olan "Eserler"de ünlü sanatçılar tarafından yapılan elli önemli esere yer veriliyor. Her sayfanın altında bulunan faydalı göndermeler, okuyucuyu bir bölümden diğerine yönlendiriyor. Kutucuklardaysa önemli gelişmeler ve sanatçıların geçmişi yer alıyor.

Akımlar

TARİHÖNCESİ 12 • **ESKİ YUNAN VE ROMA** 13 • **BİZANS** 14 • **ORTAÇAĞ** 15 • **ERKEN RÖNESANS** 16 • **KUZEY RÖNESANSI** 17 • **RÖNESANS** 18 • **YÜKSEK RÖNESANS** 19 • **VENEDİK RÖNESANSI** 20 • **MANİYERİZM** 21 • **HOLLANDA ALTIN ÇAĞI** 22 • **BAROK** 23 • **ROKOKO** 24 • **YENİ-KLASİSİZM** 25 • **ROMANTİZM** 26 • **GERÇEKÇİLİK** 27 • **İZLENİMCİLİK** 28 • **ARD İZLENİMCİLİK** 29 • **YENİ-İZLENİMCİLİK** 30 • **ART NOUVEAU** 31 • **DIŞAVURUMCULUK** 32 • **ALMAN DIŞAVURUMCULUĞU** 33 • **FOVİZM** 34 • **KÜBİZM** 35 • **FÜTÜRİZM** 36 • **SUPREMATİZM** 37 • **DADA** 38 • **YENİ-PLASTİSİZM** 39 • **BÜYÜLÜ GERÇEKÇİLİK** 40 • **GERÇEKÜSTÜCÜLÜK** 41 • **SOYUT DIŞAVURUMCULUK** 42 • **RENK ALANI** 43 • **POP SANAT** 44 • **PERFORMANS SANATI** 45 • **MİNİMALİZM** 46 • **KAVRAMSAL SANAT** 47

Tarihöncesi

y. MÖ 50000 – 250

ÖNEMLİ YERLER: LASCAUX, GÜNEYBATI FRANSA • ALTAMIRA, İSPANYA NAMADGI ULUSAL PARKI, AVUSTRALYA • GUITARRERO MAĞARASI, PERU

Tarihöncesi sanat, okuryazar olmayan kültürler tarafından yapılan ilk eserlerin de aralarında bulunduğu çok geniş bir sanatı tanımlar.

Sanatsal etkinliklerin 500.000 yıl öncesine kadar gittiğine dair bazı kanıtlar bulunsa da en iyi tanınan tarihöncesi sanat formları, yaklaşık olarak MÖ 50000-3000 arasında yapılmıştır. Tarihöncesi sanat, çağa ve kıtaya göre değişim gösterse de genellikle sosyal sistemleri ve inançları temsil eder. En bilinen alanlardan biri, büyük hayvan resimleriyle dolu olan ve 17.000 yıl öncesine dayandığı tahmin edilen, Fransa Lascaux'daki Paleolitik mağara kompleksidir. Boğaların Büyük Salonu'nda yüzlerce hayvan resmi yer alır; bunların bazıları minerallerden ve bitkilerden elde edilen pigmentler kullanılarak karmaşık renk tonları ve doku özellikleri verilerek boyanmıştır. Tarihöncesi sanatın amacıyla ilgili pek çok teori ortaya atılmıştır. En çok kabul gören teori, bu dönemdeki sanatın, muhtemelen başarılı avlanma için yapılan dini ritüellerin bir parçası olduğudur. Dünyanın çeşitli yerlerinde, abartılı göğüsleri ve göbeği olan, Venüs Heykelcikleri denilen tarihöncesinden kalma küçük heykeller, büyük ihtimalle doğurganlığı sembolize eder. En ünlüsü, yaklaşık olarak MÖ 28000-25000'li tarihlerden kalma, Avusturya'da yer alan Willendorf Venüsü'dür.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Bu mağara resimleri, Buzul Çağı sırasında Fransa'da ve İspanya'da yapıldı. Bilinen en eski kaya sanatıysa 28.000 yıl öncesine dayanır ve Kuzey Avustralya'da yer alır. Cezayir'de bulunan ve yaklaşık olarak MÖ 4000'e tarihlenen kaya resimleri, artık soyu tükenmiş hayvanların izindeki avcılara yer verir. Bilinen ilk seramik kaplarsa, Sibirya'nın doğusunda ve Japonya'da yaklaşık MÖ 1000 yılında üretilmiştir.

Boğaların Büyük Salonu (*Great Hall of the Bulls*[1]), yaklaşık MÖ 16000-14000, Lascaux, Fransa (bkz. Eserler s. 50)

1 Buradaki eser isimlerinde orijinal kitaba sadık kalınmıştır. (yay.n.)

HAYVANLAR s. 160 HAREKET s. 180 DİN s. 162

Eski Yunan ve Roma

MÖ 650 – MS 476

ÖNEMLİ SANATÇILAR: POLYKLEİTOS • PHİDİAS • MYRON • PRAKSİTELES AGESANDROS • ATHANODOROS • POLYDOROS

Kusursuz orantıları ve odak noktasında yer alan estetik duygusuyla Eski Yunan ve Roma sanatı, Batı sanatının temelini ve esin kaynağını oluşturur.

Eski Yunan İmparatorluğunda binlerce yıl boyunca üretilen resimler, heykeller, mimari yapılar ve çömlekler güzellik ideallerini somutlaştırdı. Yunan halkları çok uzak mesafelerde ve farklı şehir devletlerinde yaşamışlardı, fakat aynı dili ve dini inançları paylaşıyorlardı. Çok kesin bir geçiş olmamakla birlikte, sanatları üslup açısından Geometrik, Arkaik, Klasik ve Helenistik olmak üzere dört ayrı döneme ayrılır. Kusursuzlaştırdıkları teknikler arasında heykel oyma ve döküm yöntemleri, fresk boyama ve muhteşem binalar inşa etme yer alır. En iyi bilinen dönem, Yunan anakarasında ve özellikle de Atina'da altın çağın yaşandığı Klasik dönemdir. Pantheon gibi büyük yapı projeleri, dönemin mimari eserlerinin ve heykellerinin ihtiras ve görkeminin somut bir örneğidir. Helenistik Yunan sanatçılar canlılığı, çeşitliliği, gücü, güzelliği ve uyumu daha da geliştirdiler. Bunları Romalı sanatçılara devrettiler, onlar da Roma İmparatorluğu döneminde (MÖ 27-MS 395) kendilerine ait teknikler ve fikirler geliştirdiler.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

MÖ 479'da Atinalılar Pers istilasından kurtuldular. Özgüvenleri tazelenince duvar resimleri, rölyefler, heykeller ve mimari eserler ürettiler. Tarihte ilk kez, bazı sanatçıların isimleri tanınmaya başladı. Heykeltıraşlar Polykleitos, Phidias, Myron ve Praksiteles; ideal güzelliğe ve oranlara sahip, canlı gibi görünen, dinamik ve kusursuz insan figürleriyle ün kazandılar.

Laokoon ve Oğulları (*Laocoön and his Sons*), Agesandros, Athanodoros ve Polydoros, MÖ 1. yüzyılın başı; mermer, yükseklik 2,1 m, Vatikan Müzeleri, Roma, İtalya

FİGÜRLER **s. 161** HAREKET **s. 180** MİTOLOJİ **s. 166** DİN **s. 162** PORTRE **s. 163** MERMER **s. 192** BRONZ **s. 211** FRESK **s. 204**

Bizans

476 – 1453

ÖNEMLİ YERLER: BİZANS (İSTANBUL) • RAVENNA, İTALYA
KİEV VE MOSKOVA, RUSYA

İustinianos ve Maiyeti (*Justinian and his Retinue*), MS 6. yüzyıl, mozaik, San Vitale Bazilikası, Ravenna, İtalya

MS 300'den itibaren Hıristiyanlığın yayılmasıyla birlikte, Yunan ve Roma sanatının gerçekçiliği terk edildi. Tanrıların sıradan insanlarmış gibi tasvir edilmesi putperestlik olarak algılandı.

Roma İmparatoru Konstantinos, Hıristiyanlığı 313'te yasal din ilan ettikten sonra imparatorluğun başkentini Roma'dan Bizans'a taşıdı ve adını Konstantinopolis olarak değiştirdi. Bizans sanatı burada yaklaşık 330-1453 yılları arasında gelişti. Yunan, Roma ve Mısır sanatındaki unsurlardan yola çıkan Bizans sanatı, çok güçlü bir düzen duygusu ifade eder. İzleyicilere Tanrı'yı, azizleri ve kutsal yazıtları anlatmak için yapılan Bizans sanatında, hiçbir nü ya da anlatı imgesi bulunmaz.

Bizans sanatı, Hıristiyanlıkla birlikte Ravenna, Venedik, Sicilya, Yunanistan ve Rusya gibi başka yerlere yayıldı. Günümüze kalan örnekler arasında, her yerde var olan Tanrı'yı ifade etmek için yapılmış geniş kubbeli kiliseleri süsleyen freskler ve mozaikler yer alır. Bunların dışında ahşap panel resimler, küçük oyma rölyefler ve yaldızlı elyazmaları da bulunmaktadır. Kutsal figürlerin dekoratif, düz ve stilize edilmiş ikonaları çoğunluktadır, sanatçılar ise isimsizdir. Önemli olan Tanrı'ya duyulan saygıdır, bireyler önemsizdir.

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Bizans terimi, Hıristiyan Doğu Roma İmparatorluğu'nun ve etkisi altındaki diğer yerlerin sanatını ifade eder. Her şeyden çok kutsal olanı temsil etmekle ilgilenen Bizans sanatının amacı, natüralizm değildir; gücün ve gizemin aktarılmasıdır. Bizans sanatı, Roma İmparatorluğu yıkılsa da Venedik ve Norman Sicilyası'nda hüküm sürmeye devam etmiştir.

DİN **s. 162** FİGÜRLER **s. 161** RENK **s. 169** PORTRE **s. 163** MOZAİKLER **s. 190** YALDIZLAMA **s. 194**
FRESK **s. 204**

Ortaçağ

500 – 1400

ÖNEMLİ SANATÇILAR: CIMABUE • ANDREA PISANO • DUCCIO
GIOTTO DI BONDONE

Ortaçağ sanatı Roma İmparatorluğu'nun ve Bizans'ın sanatsal mirasından doğmuş, Kuzey Avrupa'nın "barbar" sanatsal kültürüyle iç içe geçmiştir.

Roma İmparatorluğu'nun yaklaşık MS 300'deki çöküşüne uzanıp yaklaşık 1400'de Rönesans'ın başlangıcına dek süren ortaçağ sanatı, muazzam bir çeşitliliğe sahiptir. Genellikle mimarisiyle belirlenen üç döneme ayrılır: erken Hıristiyanlık, romanesk ve gotik. Fakat uzun süren gotik dönem (yaklaşık 1150-1400) bir gelişme dönemidir. Erken Hıristiyanlığın en eski örnekleri, Roma'nın altındaki katakomplarda ya da yeraltı mezarlarındadır. Karanlık çağın ve ilk binyılın ardından; özünde –adından da anlaşılacağı gibi– Eski Roma örneklerine dayanan romanesk sanat ve mimari ortaya çıkmıştır.

Refahın artmasıyla ve ticaret yapan şehirlerin yükselmesiyle, saraylar ya da Kilise için çalışan bireysel ve profesyonel sanatçılar ortaya çıktı. Gotik sanatın büyük bir kısmı, daha eski sanatlarda olduğu gibi yok edildi. Günümüze kalanlar arasında elyazması illüstrasyonlar, duvar resimleri, kiliseleri dekore eden taş heykeller ve özellikle ortaçağda özel dualar ve adaklar için yapılan resim ve heykelcikler yer alır. O zamanlar, sanat ve zanaat ile sanatçı ve zanaatkâr arasında çok fazla ayrım gözetilmezdi. Fakat şüphesiz üst düzey becerilere ulaşılmış, pek çok teknik ilerleme kaydedilmişti.

Yakarış (*Lamentation*), Giotto di Bondone, 1304-1306, fresk, 185 x 200 cm, Scrovegni (Arena) Şapeli, Padova, İtalya (bkz. Eserler s. 56)

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Çoğu ortaçağ sanatçısı, gerçekçi imgeler yaratmaya çalışmak yerine Tanrı'nın büyüklüğünü –ve aynı zamanda merhametini– göstermeye odaklanmıştır. 12. yüzyıldan itibaren sanatçılar, geriye kalan Yunan ve Roma heykellerini incelemeye başlayıp bunların bazılarına öykündüler, fakat genellikle kendi estetik anlayışlarını geliştirmeyi tercih ettiler. Geç dönem gotik eserlerde de mükemmel bir incelik ve anlatıma ulaştılar.

DİN **s. 162** FİGÜRLER **s. 161** İÇ MEKÂNLAR **s. 165** YALDIZLAMA **s. 194** MOZAİKLER **s. 190** TEMPERA **s. 193**

Erken Rönesans

1400 – 1490

ÖNEMLİ SANATÇILAR: MASACCIO • LORENZO GHIBERTI • PAOLO UCCELLO DONATELLO • FLIPPO BRUNELLESCHI • FLIPPO LIPPI • FRA ANGELICO

Erken Rönesans, sanatçıların Bizans sanatının parametrelerinden tamamen kopmasıyla oluşan büyük bir yaratıcı ve entelektüel faaliyet dönemiydi.

Rönesans'ın 15. yüzyılın başında İtalya, Floransa'da başladığı kabul edilir. Öte yandan, 14. yüzyılda Siena'da, aralarında Duccio (faaliyette olduğu yıllar 1278-1319) ve Simone Martini'nin (1284-1344) de bulunduğu, pek çok yenilikçi sanatçı çok çeşitli ilerici fikirler ortaya koymuştu. Çok geçmeden, Floransalı sanatçı Giotto di Bondone (1266/67-1337) yepyeni bir natüralizm anlayışını ve üçboyutluluğu tasvir etmişti. Erken Rönesans; klasik edebiyata, felsefeye ve sanata yönelik ilginin artmasıyla, ticaretin gelişmesiyle, yeni kıtaların keşfiyle ve yeni buluşlarla kendini gösterdi. Güçlü ailelerin öncülüğünde, bağımsız şehir devletleri, sanat hamiliğinin ve yeni fikirlerin gelişiminin merkezleri haline gelmişti. Matbaanın Johannes Gutenberg (yaklaşık 1398-1468) tarafından icat edilmesi özellikle önemlidir, çünkü okuryazarlığı teşvik ederek fikirlerin yayılmasına destek oldu. Eski Roma sanatına ve edebiyatına yönelik ilgi yeniden canlandı. Eski Yunanca ve Latince metinlerin incelenmesi, hümanizm diye bilinmeye başlayan bireysellik ve akıl yürütme gibi kavramları harekete geçirdi. Hümanistler şimdiki zamandaki yaşamı dikkate aldılar, sanatçıların yaklaşımını etkileyen bireysel düşüncenin önemini vurguladılar.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Erken Rönesans sırasında ortak bir sanatsal üslup ortaya çıkmadı. Öte yandan sanatçıların anatomi bilgisinin gelişmesiyle, hatta bazılarının kadavralarla çalışmasıyla, doğrusal perspektifi ve atmosferik perspektifi anlamalarıyla, dikkatle incelenmiş ve yeniden üretilmiş dokumacılığı ve kumaşçılığı kavramalarıyla birlikte, tutarlı eğilimler görülmeye başladı.

Davud(*David*), Donatello, 1440'lar, bronz, yükseklik 158 cm, Bargello Müzesi, Floransa, İtalya

FİGÜRLER **s. 161** DİN **s. 162** PORTRE **s. 163** FRESK **s. 204** TEMPERA **s. 193** KALEM VE MÜREKKEP **s. 208**

Kuzey Rönesansı

1430 – 1550

ÖNEMLİ SANATÇILAR: JAN VAN EYCK • ROBERT CAMPIN • ROGIER VAN DER WEYDEN HANS MEMLING • HUGO VAN DER GOES • ALBRECHT DÜRER • PIETER BRUEGEL (YAŞLI)

Son Yargı Çok Kanatlı Pano (*Last Judgement Polyptych*), Rogier van der Weyden, 1446-1452, ahşap üzerine yağlıboya, 220 x 560 cm, Hôtel-Dieu Müzesi, Beaune, Fransa

Kuzey Rönesansı, "Uluslararası Gotik" diye bilinen Kuzey ve Güney arasındaki sanatsal çapraz verimlileşme döneminin ardından, 15. yüzyılın başından itibaren Avrupa'da Alpler'in kuzeyinde yaşandı.

Kuzey Rönesansı'yla İtalyan Rönesansı arasındaki en büyük fark, Kuzeyli sanatçıların İtalyan sanatçılar gibi Eski Yunan ve Roma değerlerini canlandırma arayışında olmamalarıydı. İtalya'nın güneyindeki sanatçılar ve hamiler, Kuzeyli sanatçıların yeni geliştirilen bir araç olan yağlıboyayla ulaştıkları müthiş natüralizme ve koyu renklere hayran kalmışlardı. Yağlıboya İtalya'da geleneksel olarak kullanılan temperadan ve freskten farklı olarak yavaş kurur, böylece üzerinde yeniden çalışılabilir, ince ve yarı şeffaf tabakalar halinde uygulanır. Rogier van der Weyden (1399/1400-1464) tarafından yapılan duygusal ve dini eserler ile saray portreleri bir Avrupa standardı haline geldi. Hieronymus Bosch (1450-1516) tarafından yapılan pek çok buluş günümüzde de insanlarda hayranlık ve şaşkınlık uyandırmaya devam ediyor.

Almanya'da Dürer, İtalyan perspektifini, orantısını ve anatomisini benimsedi, yeni baskı sanatının eşsiz bir kaliteye ulaşmasını sağladı. Çalışmaları Kuzey'den çok, İtalya'da yaygın şekilde taklit edilip kopyalandı. 16. yüzyılda patlak veren dini anlaşmazlıklar, Kilise sanatının yok edilmesiyle sonuçlandı ve hamiliğe yıkıcı bir etkisi oldu.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Kuzey Avrupa'da yağlıboya kullanımı, dini gelişmeler (Roma'nın Hıristiyan değerlerinden uzaklaşmasıyla ortaya çıkan inançlar ve bunun Protestan Reformu'yla sonuçlanması) ve ticaretin artması sonucunda, sanatçılar keskin detaylara, natüralizme ve doğru perspektife sahip, yoğun bir gerçekçilik içeren imgeler oluşturdular. Dindarlığın ve dürüstlüğün yanı sıra günlük yaşamın da önemi vurgulandı.

FİGÜRLER **s. 161** DİN **s. 162** PORTRE **s. 163** MANZARA **s. 168** İÇ MEKÂNLAR **s. 165** ÖLÜM **s. 177**
PANEL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 197** YALDIZLAMA **s. 194** AHŞAP OYMA **s. 206** AHŞAP BASKI **s. 201**

Rönesans

1400 – 1550

ÖNEMLİ SANATÇILAR: PIERO DELLA FRANCESCA • SANDRO BOTTICELLI PERUGINO • ANDREA MANTEGNA • FILIPPO LIPPI

ÖNEMLİ GELİŞMELER
15. yüzyıl boyunca, Rönesans'ın beşiği olarak adlandırılan Floransa, İtalya'nın en önemli sanat merkeziydi; ama 16. yüzyılda Roma ve Venedik de Floransa'ya yetişti. Urbino, Mantua, Ferrara, Bolonya ve Milano gibi pek çok İtalyan şehrinde de önemli sanat "okulları" ortaya çıktı.

Meryem ve Çocuk ile Bakire Meryem'in Doğumu ve Joachim ve Anna'yla Buluşma (*Madonna and Child with Birth of Virgin and Meeting of Joachim and Anna*), Filippo Lippi, yaklaşık 1452, ahşap üzerine yağlıboya, çap 135 cm, Palatina Galerisi, Pitti Sarayı, Floransa, İtalya

Erken, Kuzey ve yüksek Rönesans'ta yer alan Rönesans terimi, Avrupa'da öğrenmeye yönelik yeni bir ilginin yeniden doğuşunun ve yaygınlaşmasının yanı sıra sanatın gelişimini ifade eder. Şaşılacak derecede fazla Rönesans sanatı ve yazılı eseri günümüze kadar varlığını sürdürmüş, çok daha fazlasıysa kaybolmuştur.

Yeni fikirlerin yanı sıra doğrusal perspektifin matematiksel kanunlarının keşfi, matbaanın icadı, yeni bir astronomi sistemi, kurşunkalemlerin üretimi, yağlıboya kullanımı ve kayıp balmumuyla bronz dökümünün yer aldığı yeni teknolojiler ve teknikler de doğdu. Rönesans, 15. yüzyılın sonunda ve 16. yüzyılın başında, sanatçıların insanın yaşayışını ve güçlü duygularını, doğal dünyanın güzelliğini ve gizemini yakalama arayışıyla doruğa ulaştı. Sanat, klasik antikiteden beri ilk kez gerçek gibi görünen bir inandırıcılığa sahip oldu. Dini süjeler en yaygın temalardı; portreler yeni bir özsaygı duygusunu yansıtıyor, mitolojik öyküler ahlaki mesajları nedeniyle tasvir ediliyordu. Ressamlar, şairler ve saray mensuplarıyla eşit bir konuma ulaşmışlardı: Leonardo da Vinci'nin (1452-1519) dehası Floransa'da, Milano'da, Roma'da ve Fransa'da tanındı; İmparator V. Karl, Tiziano'nun fırçasını almak için yerlere kadar eğildi.

FİGÜRLER **s. 161** DİN **s. 162** PORTRE **s. 163** MİTOLOJİ **s. 166** AŞK **s. 179** ÖLÜM **s. 177** FRESK **s. 204** TEMPERA **s. 193** KİL **s. 202** BRONZ **s. 211** DOĞRUSAL PERSPEKTİF **s. 198**

Yüksek Rönesans

1490 – 1530

ÖNEMLİ SANATÇILAR: LEONARDO DA VINCI • MICHELANGELO • RAFFAELLO ANDREA SANSOVINO • ANDREA DEL SARTO • PAOLO VERONESE

15. yüzyılın sonundan itibaren, Katolik Kilisesi'nin gücü Roma'da istikrar kazanınca, şehri yeniden eski görkemine kavuşturmaya azmeden pek çok papa, sanatı ve mimariyi devreye soktu.

16. yüzyılın ilk yıllarında (yüksek Rönesans dönemi), daha önceki gelişmeler uyumlu bir sentez ve insan figürü için klasik, güçlü bir stille sonuçlandı. Özellikle, Papa II. Julius (1503-1513) ve X. Leo (1513-1521) üstün yetenekli sanatçıları ve mimarları pek çok büyük projede görevlendirdi. Ortaya çıkan eserlerin en önemlileri, Raffaello (1483-1520) ve Michelangelo'nun (1475-1564) Vatikan Odaları ve Sistin Şapeli tavanıdır; buralarda hümanizm idealleri bütünüyle uygulanmış, gerçekçilik ve illüzyonizm yöntemleri kusursuzlaştırılmıştı. Klasik geçmişin yakalandığına, hatta bunun ötesine geçildiğine dair bir düşünce vardı. Sanatçılar, doğrusal perspektifin ve atmosferik perspektifin bir hayli gelişmiş tekniklerinden yararlanabiliyorlar, rakursiyi, renk tonları arasındaki geçişi, yeni yeni ortaya çıkan parlak ve "değişen" renkleri ya da renk "vuruşları"nı kullanabiliyorlardı. Sanatçıların çoğu, son derece karmaşık bir anatomi bilgisine sahipti, malzeme kullanımında müthiş bir yetenek sergiliyor, zengin bir hayal gücü ortaya koyuyorlardı.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Kendilerinden önce gelen sanatçıların attığı temellerden yola çıkan yüksek Rönesans sanatçıları, perspektif efektlerini doğru kullanıp insan figürlerini yakından inceleyerek çok iddialı kompozisyonlar yarattılar. Klasik antikiteye gönderme yaparken güzelliğe ve uyuma yeni yaklaşımlar getirdiler. Bunların tamamı müthiş bir teknik becerinin ürünüydü. İlk kez bazı sanatçılar, yenilikleri ve yetenekleriyle ün kazandılar.

Levilerin Evinde Şenlik (*Feast in the House of Levi*), Paolo Veronese, 1573, yağlıboya, 5,55 x 13,1 m, Floransa Akademisi, Venedik, İtalya

FİGÜRLER **s. 161** DİN **s. 162** PORTRE **s. 163** MİTOLOJİ **s. 166** ALEGORİ **s. 167** AŞK **s. 179**
TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203** MERMER **s. 192** BRONZ **s. 211** TEBEŞİR **s. 191** RAKURSİ **s. 200** SFUMATO **s. 196**

Venedik Rönesansı

1430 – 1550

ÖNEMLİ SANATÇILAR: GIOVANNI BELLINI • GIORGIONE • TIZIANO • TINTORETTO PAOLO VERONESE • JACOPO SANSOVINO

15. ve 16. yüzyıllarda Venedik, İtalya'daki en güçlü şehirdi; yaklaşık bin yıldır süren ticaret, yakın tarihlerde anakarada ele geçirilmiş topraklar ve batı Akdeniz'deki kolonyal üsler sayesinde zenginleşmişti.

Venedikli sanatçılar, Kuzey'in yeni yağlıboya tekniklerini kullandıkları canlı renklere sahip resimleriyle uluslararası üne kavuştular. Venedik'te erken Rönesans'ın en önemli sanatsal hanedanı, Jacopo Bellini (yaklaşık 1400-1470) ve oğulları Gentile (yaklaşık 1429-1507) ile büyük Giovanni'den (yaklaşık 1430-1516) oluşan Bellini ailesiydi. Yeni nesildeki Giorgione (1477-1510), Tiziano (1488/90-1576) ve Sebastino del Piombo (yaklaşık 1485-1547) ile birlikte, yaşlılık dönemlerine kadar yenilik yapmayı sürdürdüler. Giorgione'nin vakitsiz ölümünün ardından Tiziano, 16. yüzyılın en büyük sanatçısı olarak kabul edildi; çalışmalarını Fransa'ya, İspanya'ya ve İtalya'nın geri kalan bölümlerine gönderdi. Giorgione ve Tiziano, manzarayı resimlerinin önemli unsuru haline getiren ilk sanatçılardı. Tiziano'nun mükemmel renkleri (çoğunlukla Michelangelo'nun "tasarımı" ile karşılaştırılmıştır), 17. yüzyılın barok saraylarının temalarını ve dekoratif düzenlerini başlatan Tintoretto (1518-1594) ve Paolo Veronese (1528-1588) tarafından devam ettirildi.

Fırtına (*The Tempest*), Giorgione, yaklaşık 1508, tuval üzerine yağlıboya, 82 x 73 cm, Floransa Akademisi, Venedik, İtalya

ÖNEMLİ GELİŞMELER

15. yüzyılın ikinci yarısından itibaren; zengin renkleriyle, dramatik perspektifiyle ve dinamik kompozisyonlarıyla tanınan Venedik resminin kendine özgü stili ortaya çıktı. Venedikli sanatçılar, ahşap panelden uzaklaşıp daha yumuşak bir bitişi olan yağlıboyaya altlık olarak kullanılan tuvale geçişe öncülük ettiler.

FİGÜRLER **s. 161** DİN **s. 162** PORTRE **s. 163** MİTOLOJİ **s. 166** ALEGORİ **s. 167** AŞK **s. 179** ÖLÜM **s. 177**
MANZARA **s. 168** TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203** TEBEŞİR **s. 191**

Maniyerizm

1520 – 1600

ÖNEMLİ SANATÇILAR: PARMIGIANINO • ANTONIO DA CORREGGIO ROSSO FIORENTINO • PONTORMO • GIULIO ROMANO

1520'den itibaren yüksek Rönesans'ta elde edilen başarıları daha da ileriye götürme çabasıyla yeni bir resim üslubu ortaya çıktı, fakat çoğunlukla etkileme ve ustalık sergileme uğruna yüksek Rönesans'ın düzenliliğini bozdu.

Tarz ya da üslup anlamına gelen İtalyanca sözcük "maniera"dan gelen maniyerizm, 1510 ila 1520 yılları arasında İtalya'da her şeyden çok özgünlüğe değer veren sanatçılar arasında gelişen bir resim akımıdır. Sözcük, yüksek Rönesans'ta ulaşılan mükemmellik standardını ifade etmek için kullanılmıştı. Buna göre, artık sanatın tamamı bu standarda bağlı kalmalıydı, fakat uygulamada üsluplaşmaya ve sanatın "gösteriş sanatı"na dönüşmesine neden oldu. Bazen de Raffaello'nun öğrencisi Giulio Romano'nun (yaklaşık 1499-1546) Mantova'daki eserindeki gibi çok büyük başarılara ulaştı. Maniyerizm, saplantılı bir hale geldiğinde ve sanat temsil ettiği şeyin önüne geçip onu belirsizleştirmeye başladığında gözden düşmeye başladı: Dini sanat için yeni kurallar getiren Trento Konsili, maniyerizmin aşırılıklarına karşı çıktı. Terim çoğunlukla İtalyan sanatı için kullanılıyor olsa da Kuzey maniyerizmi de ortaya çıkmıştı. Dolambaçlı, girift mitolojik kompozisyonlar oluşturan, son derece yetenekli Hendrik Goltzius (1558-1617) ve Bartholomeus Spranger (1546-1611) Kuzey maniyeristlerindendir.

Doğum (Nativity), Antonio da Correggio, yaklaşık 1529-1530, tuval üzerine yağlıboya, 256,5 x 188 cm, Dresden Devlet Sanat Koleksiyonu, Dresden, Almanya

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Maniyerizm, sanatı kendi ihtişamlarını sergilemek için kullanmak isteyen otokrat hamilerle aşık atma ve onları memnun etme ihtiyacından türeyen bir saray üslubudur. Maniyerist resimler; uzatılmış figürler, anlaşılmaz pozlar, tuhaf ışık efektleri, perspektif, orantılar ve göz alıcı renkler gibi abartılarla çoğunlukla yapay görünür.

FİGÜRLER **s. 161** DİN **s. 162** MİTOLOJİ **s. 166** ALEGORİ **s. 167** AŞK **s. 179** ÖLÜM **s. 177** MERMER **s. 192** BRONZ **s. 211** TEBEŞİR **s. 191** KALEM VE MÜREKKEP **s. 208**

Hollanda Altın Çağı

1585 – 1702

ÖNEMLİ SANATÇILAR: REMBRANDT • FRANS HALS • HARMEN STEENWIJCK
JOHANNES VERMEER • PIETER DE HOOCH

Protestan Reformu'nun yükselişinin ve Seksen Yıl Savaşları'nın (1568-1648) ardından Çukur Ülkeler'de (Felemenk) alışılmadık gerçekçilikte bir resim tarzı gelişti.

Dini ve siyasi huzursuzluk, Çukur Ülkeleri ikiye bölmüştü. Flaman Bölgesi, Katolik ve kral tarafı olarak devam ederken, Hollanda cumhuriyet olmuş ve Protestanlığın merkezi haline gelmişti. Yeni Hollanda Cumhuriyeti, aynı zamanda Avrupa'daki en zengin ülke oldu. Artık Kilise eskisi kadar önemli bir hami değildi, onun yerine bireyler devreye girmişti. Sanatçılar, yüzyıl başından 1660'a kadar, yalnızca portreler için değil, yeni zenginleşen tüccar sınıfının evlerine yönelik, gündelik hayatın mütevazı temalarının işlendiği küçük ölçekli resimler için de bir piyasa bulup geliştirdiler. Natürmort, janr, manzara ve iç mekânlar; sıradan şeylere yönelik yeni ilgiyi gösteriyordu. Bunun ardında yatan felsefe şuydu: Bu şeyler genellikle küçük ve sıradan görünse de Tanrı'nın yarattıklarının gündelik görünüşü önemliydi ve takdir edilmeliydi.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Hollanda Altın Çağı sanatının bir kısmı, "vanitas" diye bilinen, yaşamın geçiciliğini ve haz arayışının tehlikelerini anımsatmasıyla karakterize edilmişti. Portreler de daha fazla yaygınlaşmış, sanatçılar anlık detayların anlatımının yanı sıra ışık efektlerinin tasvirinde son derece ustalaşmışlardı.

Eksik Milis (*The Meagre Company*), Pieter Codde, Frans Hals, 1633-1637, tuval üzerine yağlıboya, 209 x 429 cm, Devlet Müzesi, Amsterdam, Hollanda SK-C-374

ŞEHİR MANZARALARI **s. 181** PORTRE **s. 163** İÇ MEKÂNLAR **s. 165** MANZARA **s. 168** NATÜRMORT **s. 175** JANR **s. 170**
PANEL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 197** TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203** KARANLIK KUTU **s. 209** ASİTLE OYMA **s. 207**

Barok

1600 – 1730/50

ÖNEMLİ SANATÇILAR: CARAVAGGIO • ANNIBALE CARRACCI
PETER PAUL RUBENS • ARTEMISIA GENTILESCHI • DIEGO VELÁZQUEZ • REMBRANDT

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Atmosferi iyileştirmek ve parlak ışıkla gölgenin muhteşem efektlerini oluşturmak için yeni ışık ve gölge teknikleri geliştirildi. Fırça işçiliği daha etkileyici ve serbest bir hal aldı; boya genellikle oldukça kalın uygulanıyordu, tüm bunlar görüntüyü etkileyici kılmak ve illüzyon oluşturmak için tasarlandı. Bu, gerçekçiliğe ve hayranlık uyandırıcı ihtişama odaklanan duygusal, teatral bir stildi.

İsa'nın Dirilişi (*Resurrection of Christ*), Annibale Carracci, 1593, tuval üzerine yağlıboya, 217 x 160 cm, Louvre Müzesi, Paris, Fransa

Protestan Reformu'ndan sonra, Katolik Kilisesi Karşı-Reform'la tepki verdi; sanatın, izleyenlere tutkulu dini temalarla ilham vermesi gerektiğine hükmetti.

Maniyerizmden sonra gelen ve Avrupa boyunca yayılan dini gerilimlerin sonucunda gelişen barok sanat, 16. yüzyılın sonunda ortaya çıktı. Barok ismi, muhtemelen, şekilsiz inci anlamına gelen Portekizce "barocco" sözcüğünden türetilmiştir; duygu, dinamizm ve dramı etkileyici renklerle, gerçekçilikle ve renk tonlarındaki güçlü zıtlıklarla birleştiren sanatı ifade eder. 1545 ila 1563 yılları arasında Trento Konsili'nde dini sanatın; dindarlığı, gerçekçiliği ve doğruluğu teşvik etmesi, izleyenlerin dikkatini çekip empati oluşturmalarını sağlayarak Katolik Kilisesi'ni yüceltmesi ve Katolikliğin imajını yükseltmesi gerektiğine karar verildi. Bir sonraki yüzyılda, barok sanatın radikal yeni stilleri, yüksek Rönesans'ın modellerini benimseyip geliştirdi. Hem dini sanatta hem de seküler sanatın yeni türlerinde, en önemlisi de manzara resimlerinde çığır açtı. Barok stil, sanatın hem ölçeğini hem de kapsamını genişletti. Önce İtalya'da gelişti, daha sonra Fransa'ya, Almanya'ya, Hollanda'ya, İspanya'ya ve Britanya'ya yayıldı; yaklaşık 1720 yılına kadar devam etti.

DİN **s. 162** PORTRE **s. 163** MİTOLOJİ **s. 166** ALEGORİ **s. 167** AŞK **s. 179** ÖLÜM **s. 177** TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203** IŞIK-GÖLGE **s. 205** ASİTLE OYMA **s. 207** KALEM VE MÜREKKEP **s. 208** MERMER **s. 192**

Rokoko

1720 – 1780

ÖNEMLİ SANATÇILAR: FRANÇOIS BOUCHER • JEAN-ANTOINE WATTEAU
JEAN-HONORÉ FRAGONARD • GIOVANNI BATTISTA TIEPOLO

Yaklaşık 1720'de Paris'te ortaya çıkan rokokonun temel özellikleri, doğal motifler, yumuşak renkler, yuvarlak çizgiler ve aşk, doğa, tasasız eğlenceler gibi temalardır.

Fransa'da Versailles Sarayı'ndaki XIV. Louis'nin saltanatının barok ihtişamına tepki olarak başlayan rokoko akımı, özellikle yeni kral XV. Louis'nin (1710-1774) metresi, güçlü ve etkili Madam de Pompadour (1721-1764) ile özdeşleştirilmişti. Rokoko sözcüğünün kökeni, çakıl taşı anlamına gelen Fransızca "rocaille" sözcüğüdür. Mağaraların içini süsleyen taşlara ve denizkabuklarına gönderme yapar; çünkü benzer biçimler rokoko tasarımın yaygın bir özelliği haline gelmiştir. İç mekânlara yönelik bir süsleme ve zarif bir tasarım tarzı olarak başlayan rokoko, zarifçe dalgalanan biçimlerle karakterize edilmiştir. Daha sonra mimaride, resimde ve heykelde yaygınlaşmıştır. Duygulara hitap eden neşeli resimleriyle François Boucher (1703-1770) en beğenilen rokoko ressamıdır, fakat en önemlisi "fête galante"[1] açık hava sahneleriyle Jean-Antoine Watteau'dur (1684-1721). Fransız sanatının bu türü, Almanya'da ve Britanya'da da popüler olmuştur. Aynı zamanda, Venedikli Giovanni Battista Tiepolo (1696-1770) benzer bir stilde çalışmıştır. Johann Joachim Kändler (1706-1775) ise boyanmış Meissen porselenlerinin en büyük ustasıdır.

1 Soyluların açık havada dans ve müzik eşliğinde eğlenmelerini konu edinen rokoko dönemine özgü resimler. (ç.n.)

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Watteau, ilk önce Paris'teki tiyatrolarda sahne ressamı olarak çalışmaya başladı. Daha sonra tiyatro yaşamının "modern" süjelerinin resmini yaptı. Watteau'nun resimlerinin gravürcüsü olarak başlayan Boucher; klasik formları incelikle, zarafetle ve zengin malzemelerle dengeleyerek kralın ressamı oldu.

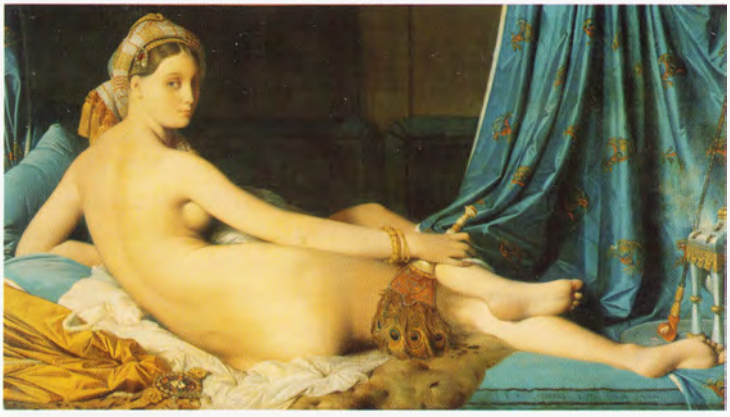
Cythere Adası'na Kutsal Yolculuk (Pilgrimage to the Island of Cythera), Jean-Antoine Watteau, 1717, tuval üzerine yağlıboya, 129 x 194 cm, Louvre Müzesi, Paris, Fransa

AŞK **s. 179** HAREKET **s. 180** MANZARA **s. 168** FİGÜRLER **s. 161** DOĞA **s. 171** ALEGORİ **s. 167** MERMER **s. 192**
ATMOSFERİK PERSPEKTİF **s. 199** RAKURSİ **s. 200**

Yeni-klasisizm

1750 – 1830/50

ÖNEMLİ SANATÇILAR: ANTON RAPHAEL MENGS • POMPEO BATONI ANGELICA KAUFFMANN • JACQUES-LOUIS DAVID • J.A.D. INGRES

Büyük Odalık (Grande Odalisque), Jean-Auguste-Dominique Ingres, 1814, tuval üzerine yağlıboya, 91 x 162 cm, Louvre Müzesi, Paris, Fransa

1748'den itibaren, Eski Roma şehirleri Pompei ve Herculaneum'daki kazılardan ilham alan, antikite sanatına yönelik bir ilgi yeniden ortaya çıktı.

Düzeni ve sınırlamaları benimseyen yeni-klasisizm, rokokonun uçarı duygusallığına tepki olarak 18. yüzyılın sonuna doğru gelişti ve "Aydınlanma Çağı"nın (ya da "Akıl Çağı"nın) akılcı düşüncesini örneklendirdi. Eski Yunan ve Roma sanatından, Fransız sanatçı Nicolas Poussin'in (1594-1665) klasik tarihi resimlerinden ve Alman ressam Anton Raphael Mengs (1728-1779) ile arkeolog ve sanat tarihçisi Johann Joachim Winckelmann'ın (1717-1768) fikirlerinden esinlenen yeni-klasisizm, Roma'da başladı, fakat kısa bir süre içinde bütün Avrupa'ya yayıldı. 1789'da Fransa'da devrim gerçekleşmek üzereydi, yeni-klasisizm yanlıları vatansever duyguları ifade etmeye çalışıyorlardı. Sanatın ciddi olması gerektiğini düşünüyorlar, çizime boyadan daha fazla değer veriyorlardı; en önemli amaçları yumuşak konturlara ve fark edilmeyen fırça darbelerine sahip olmaktı. Resimde de heykelde de sakin ve kontrollü olmaya çalışıyor, kahramanlıkla ilgili temalara odaklanıyor, özveri ve milliyetçilik gibi yüce nosyonları ifade ediyorlardı.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Yeni-klasisizmin temel özellikleri; belirgin biçimler, mat renkler ve Eski Yunan ve Roma'nın sanat ve kültüründen alınan konuların çizimidir. Genç aristokratların, klasik eğitimlerini tamamlamak için Paris, Venedik, Floransa ve Roma'yı ziyaret ettikleri popüler Avrupa turları aracılığıyla kısa sürede bütün Avrupa'ya yayılmıştır.

TARİH **s. 173** FİGÜRLER **s. 161** ÖLÜM **s. 177** İÇ MEKÂNLAR **s. 165** SAVAŞ **s. 172** PORTRE **s. 163**
TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203** MERMER **s. 192** KARAKALEM **s. 198** TEBEŞİR **s. 191** KARANLIK KUTU **s. 209**

Romantizm

1790 – 1880

ÖNEMLİ SANATÇILAR: EUGÈNE DELACROIX • J.M.W. TURNER • JOHN CONSTABLE FRANCISCO DE GOYA • THÉODORE GÉRICAULT

Duygulara odaklanan romantizm; sanatsal, yazınsal ve düşünsel bir akım olarak 19. yüzyılın başında Avrupa'da ortaya çıktı. Hayal gücüne ve duygulanıma önem veren romantizm, Aydınlanma'nın akıl ve düzen değerlerinin 1789 Fransız Devrimi'nden sonra yarattığı hayal kırıklığıyla gelişti. Çoğunlukla yeni-klasisizmin antitezi olarak tanımlansa da her iki akımın üslup açısından örtüşen noktaları bulunur; pek çok romantik sanatçı da klasikçiliğe coşkuyla yaklaşmıştır. Yaklaşık 1800 ila 1850 arasındaki en yoğun olduğu döneminde romantizm, yine de yeni-klasisizme tepki olarak ortaya çıktı; temel özelliği nesnellik ve akılcılıktan ziyade tutkulara, duyarlılığa ve bireyselliğe yaptığı vurguydu. Görsel sanatlar, müzik ve edebiyatta güçlü bir şekilde somutlaşan romantizm; farklı sanatçılar, yazarlar ve besteciler tarafından farklı biçimlerde yorumlandı. Odak noktası doğanın güzelliğinin, öngörülemezliğinin ve gücünün takdir edilmesi, mantık yerine duygunun, akıl yerine sezginin yüceltilmesiydi. Akılcılığı reddeden romantik ressamlar, hareketli fırça darbeleri ve parlak renkler kullandılar. Romantik heykeltıraşlarsa, yaratıcı ve canlı eserler ürettiler.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Doğa, felaket potansiyeliyle en önemli romantik temalardan biriydi; izleyenlerde empati uyandıran güçlü ve harekete geçirici duygular da temalar arasındaydı. Sanatçılar, genellikle rengi çizgiye yeğlemişler, statik kompozisyonlar yerine dinamik olanları tercih etmişler ve klasik geçmişin idealize edilmiş tasvirlerindense içgüdülerini ve bireyselliklerini ifade etmişlerdi.

Halka Yol Gösteren Özgürlük (*Liberty Leading the People*), Eugène Delacroix, 1830, tuval üzerine yağlıboya, 260 x 325, Louvre Müzesi, Paris, Fransa

TARİH **s. 173** ÖLÜM **s. 177** AŞK **s. 179** SAVAŞ **s. 172** JANR **s. 170** TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203**
RAKURSİ **s. 200** İMPASTO **s. 213** GRAVÜR **s. 206** SULUBOYA **s. 210**

Gerçekçilik

1830 – 1890

ÖNEMLİ SANATÇILAR: GUSTAVE COURBET • JEAN-FRANÇOIS MILLET
HONORÉ DAUMIER • JEAN-BAPTISTE CAMILLE COROT • ÉDOUARD MANET

Batı dünyası, 19. yüzyılın ortalarında hızla gelişiyordu. Yeni nesil sanatçılar, modern dünyayı ifade etmenin yollarını arıyorlardı.

Özellikle Fransa'da, 1848 Devrimi'nden sonra, pek çok genç sanatçı, teknik ilerleme ve sosyal adaletsizlik unsurlarını da katarak, dünyayı gördükleri gibi resmetmeyi ve bedeni yepyeni bir dürüstlükle tasvir etmeyi amaçladı. Gerçekçilik terimi, Fransız romancı Champfleury (1821-1889) tarafından arkadaşı Gustave Courbet'nin (1819-1877) eserlerini tanımlamak için türetildi. 17. yüzyılın Hollandalı sanatçılarının gerçekçiliğinden, Hollandalı ve İngiliz manzara sanatçılarının doğal dünya resimlerinden ve yeni bulunan fotoğraf teknikleriyle taşınabilir yağlıboyalardan etkilenen gerçekçiler; yeni-klasisizmde ve romantizmde fark edilen aşırılıklara, vurdumduymazlıklara ve akademik sanatın (resmi Avrupa sanat akademilerinin tercih ettiği) yapmacıklığına tepki gösterdiler. Resimde, gerçekleri göstermeyi amaçlayarak nesnel görüntüleri ifade ettiler, üsluptan ya da sanatsal kurallardan kaçındılar; geleneksel sanatta olduğu gibi zenginleri yüceltmek yerine, sıradan emekçi sınıfın yaşamını anlattılar ya da doğaya yönelik imgeleri herhangi bir yanılsama ya da yapmacıklık olmaksızın tasvir ettiler.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Batı sanatı artık akademik kuralların boyunduruğu altındaydı, dolayısıyla sanat çoğunlukla gerçek yaşamdan uzaklaştırılmış gibi görünüyordu. Gerçekçi ressamlar, çevrelerinde gördükleri yaşamın resmini yaptılar; köylülere, emekçi sınıflara, şehir sokaklarına, kafelere ve popüler eğlencelere yer verdiler. Serbest fırça çalışmaları ve süjeleri, üst ve orta sınıftan izleyenlerde şaşkınlık uyandırdı.

Toplayıcılar (*Gleaners*), Jean-François Millet, 1857, tuval üzerine yağlıboya, 83,6 x 111 cm, Orsay Müzesi, Paris, Fransa

FİGÜRLER **s. 161** PORTRE **s. 163** MANZARA **s. 168** DENİZ MANZARALARI **s. 174** İÇ MEKÂNLAR **s. 165**
TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203** TEBEŞİR **s. 191** BRONZ **s. 211** KALEM VE MÜREKKEP **s. 208** İMPASTO **s. 213**

İzlenimcilik

1865 – 1885

ÖNEMLİ SANATÇILAR: CLAUDE MONET • CAMILLE PISSARRO
PIERRE-AUGUSTE RENOIR • EDGAR DEGAS • MARY CASSATT

19. yüzyılın ikinci yarısında, Parisli bir grup sanatçı bağımsız sergiler düzenledi. Eserleri, uçup giden anları yakalayan bitmemiş resim taslakları gibi görünüyordu.

Kısmen gerçekçilikten kısmen de Hollandalı ve İngiliz manzara ressamlarından türeyen izlenimciler, resmi sanat akademilerinin baskıcılığından ve katılığından kurtulmayı amaçladılar. Taslak resim ve heykel tekniklerini kullanarak; fotoğraf, taşınabilir boyalar ve yeni sentetik renklerin yer aldığı modern teknolojilerden yararlanarak, parlak renkler içinde hazırlıksız ortaya çıkmış gibi görünen görüntüler, heykeldeyse dinamik anlar ürettiler. En önemli süjeleri, manzara ve sıradan insanların yer aldığı günlük olaylardı; fakat odak noktaları, ışığın anlık ve değişken etkileriydi. Hızlı, kesik fırça izleriyle yapılan hafif renk dokunuşları hava ve ışıktaki değişimi vurguladı; zaten sanatçılar çoğunlukla açık havada resim yapıyorlardı. Çoğu, boyayı stüdyolarında değil de doğrudan motiflerinin önündeyken sürmeyi ifade eden "alla prima" (ilk seferde) tekniğini benimsedi.

ÖNEMLİ GELİŞMELER
İzlenimcilerin çoğu, fotoğrafçılıktan geliştirdikleri yeni fikirlerle, alışılmadık bakış açılarından resim yaptılar; gölgelerde siyah yerine farklı renkler kullandılar. İzlenimciler; gerçekçilik ve manzara ressamlığının yanı sıra Barbizon okulu ressamlarından, Eugène Delacroix'dan (1798-1863), Japon baskılarından, endüstriyel gelişmelerden, demiryolu yolculuklarının yayılmasından ve bilimsel renk teorilerinden esinlendiler.

Tekne Partisi (*Boating Party*), Mary Cassatt, 1893-1894, tuval üzerine yağlıboya, 90 x 117,3 cm, Ulusal Sanat Galerisi, Washington DC, ABD.
Chester Dale Koleksiyonu
1963.10.94

FİGÜRLER **s. 161** PORTRE **s. 163** MANZARA **s. 168** DENİZ MANZARALARI **s. 174** İÇ MEKÂNLAR **s. 165** RENK **s. 169**
TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203** TEBEŞİR **s. 191** BRONZ **s. 211** KARAKALEM **s. 188** NATÜRMORT **s. 175**

Ard İzlenimcilik

1885 – 1910

ÖNEMLİ SANATÇILAR: PAUL CÉZANNE • VINCENT VAN GOGH • PAUL GAUGUIN
HENRI DE TOULOUSE-LAUTREC • HENRI ROUSSEAU

Tahitili Kadınlar: Plajda (*Tahitian Women: On the Beach*), Paul Gauguin, 1891, tuval üzerine yağlıboya, 69 x 91 cm, Orsay Müzesi, Paris, Fransa

İlk kez 1910 yılındaki bir sergide kullanılan ard izlenimcilik terimi, izlenimciliği benimseyen ve yeni, renkli yaklaşımlar keşfeden sanatçıların farklı üsluplarını kapsar.

Sanatçı ve eleştirmen Roger Fry (1866-1934), ard izlenimcilik ifadesini 1910'daki *Manet ve Ard İzlenimciler* sergisi için türetmişti. Fry'ın bir araya getirdiği sanatçılar, izlenimcilerin dolambaçsız görünüşlerle ilgili uğraşlarına karşı gelmişlerdi ama bir yandan da akımın yaptığı keşifleri optik efektlerle geliştirmişlerdi. Ne gördüklerinden ziyade ne düşündüklerini ifade eden bu sanatçıların kendilerine özgü üslupları vardı. Kendilerini ard izlenimci olarak adlandırmadılar; bu terim, onlar öldükten sonra kullanılmaya başladı. Çoğu bağımsız çalıştı; hepsi olmasa da bazıları başlangıçta izlenimcilikle ilişkilendirildi. Parlak renklerden yararlanmaya devam etseler de dünyayı, izlenimcilerin yaptığı gibi doğrudan tasvir etmediler. Bazıları renk ve sembolizm aracılığıyla atmosferi ve maneviyatı ifade etti, bazıları optik efektleri inceledi, bazılarıysa temeldeki yapıları analiz etti. Her birinin ayrı bir yaklaşımı olsa da renk ve biçim onlar için önemliydi ve fotoğraf gibi bir sahicilik içermese de gördükleri dünyayı resmediyorlardı. Yaptıkları stilize çalışmalar sayesinde, soyutlama nosyonları ilk kez ortaya çıktı.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Renk, ard izlenimciler tarafından objelerin yapısını modelleme ve ifade etme amacıyla kullanıldı. Fransa'nın güneyinde çalışanlar daha parlak renkler kullandılar; hepsi çağdaş yaşamdan çok çeşitli süjeleri tasvir etti. Eserlerin çoğu neşeliydi; bazıları fotoğrafı izlenimcilerden daha fazla kullandı, yaşamı sıra dışı bakış açılarından resmettiler.

PORTRE **s. 163** MANZARA **s. 168** DENİZ MANZARALARI **s. 174** İÇ MEKÂNLAR **s. 165** ŞEHİR MANZARALARI **s. 181**
NOKTACILIK **s. 212** İMPASTO **s. 213** KALEM VE MÜREKKEP **s. 208** BRONZ **s. 211** TEBEŞİR **s. 191**

Yeni-izlenimcilik

1886 – 1906

ÖNEMLİ SANATÇILAR: GEORGES SEURAT • CAMILLE PISSARRO • PAUL SIGNAC
THÉO VAN RYSSELBERGHE • HENRI-EDMOND CROSS

Yeni-izlenimcilik terimi ilk kez eleştirmen Félix Fénéon (1861-1944) tarafından; 1886'da, Georges Seurat (1859-1891), Paul Signac (1863-1935) ve takipçilerini ifade etmek için kullanıldı.

Divizyonizm ve noktacılık diye de adlandırılan yeni-izlenimcilik, hem bir akım hem de renk canlılığına odaklanan bir üsluptur. Ard izlenimciliğin bir parçası olan yeni-izlenimcilik, bilimsel renk teorilerini baz alır. Sanatçılar resimlerini daha canlı kılmak için saf rengi önceden karıştırmadan, hafif dokunuşlar ya da noktalar halinde yan yana sıralarlar. Amaç, renklerin izleyenlerin gözünde daha sonra karışmasıdır; böylece renkler, önceden karıştırıldıklarında olduğundan çok daha canlı ve ışıklı görünecektir. Bu teknik, kimyacı Michel Eugène Chevreul'un (1786-1889) ışık teorilerine dayandırılmıştı. *On the Law of the Simultaneous Contrast of Colours* [Renklerin Eşzamanlı Kontrastı Kanunu Üzerine] adlı kitabı (1839), Gobelins kilim atölyelerinde kullanılan boyalarla ilgili sorunlara yönelikti. Chevreul, renk algısının, yakınında ya da bitişiğindeki renklerden etkilendiğini belirlemişti; eşzamanlı zıtlık teorisinde de buna gönderme yapıyordu. Gerçek renkler değişmese de görsel algının değiştiğini ileri sürüyordu; parlaklık etkisine bitişikteki tamamlayıcı renklerin –ya da renk çemberindeki zıt renkler– yani kırmızı ile yeşil, mavi ile turuncunun ve mor ile sarının kullanımıyla ulaşılabileceğini savunuyordu.

Sirk (*The Circus*), Georges Seurat, 1890-1891, tuval üzerine yağlıboya, 185 x 152 cm, Orsay Müzesi, Paris, Fransa

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Seurat ve takipçileri, izlenimciliğin doğaçlamasından uzaklaştılar ama canlı renk kullanımını sürdürdüler. Tamamlayıcı renkleri yan yana kullanmak, yeni-izlenimciler ve çoğu ard izlenimci sanatçı tarafından kullanılan bir yöntem haline geldi.

MANZARA **s. 168** DENİZ MANZARALARI **s. 174** İÇ MEKÂNLAR **s. 165** ŞEHİR MANZARALARI **s. 181**
BİÇİM VE FORM **s. 182** NATÜRMORT **s. 175** TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203** TEBEŞİR **s. 191**
KALEM VE MÜREKKEP **s. 208** İMPASTO **s. 213**

Art Nouveau

1890 – 1914

ÖNEMLİ SANATÇILAR: GUSTAV KLIMT • ALPHONSE MUCHA
ARTHUR HEYGATE MACKMURDO • CHARLES RENNIE MACKINTOSH
LOUIS COMFORT TIFFANY • RENÉ LALIQUE

Yaygın ama kısa süreli bir sanat-tasarım akımı ve felsefe olan art nouveau, 19. yüzyılın son onyıllarında ortaya çıktı.

Avrupa'nın belirli bölümlerinde ve Amerika'da neredeyse eşzamanlı olarak gelişen art nouveau, yeni yüzyılın ruhunu hissettiren özgün ve modern bir ifade biçimi oluşturma çabasıydı. Çok yönlü bir akım olarak; resim, illüstrasyon, heykel, mücevherat, metal işleri, cam, seramik, tekstil, grafik tasarımı, mobilya, mimari, kostüm tasarımı ve moda gibi pek çok alanda kendini gösterdi. Tasarımı modernleştirme ve seri üretimi zanaatkârlıkla bağdaştırma çabası içinde olan art nouveau sanatçıları ve tasarımcıları, çoğunlukla akımın etkisini taşıyan asimetrik kompozisyonlarda girintili çıkıntılı, dökümlü ve zarif tasarımlar oluşturdular. Avrupa'nın büyük bir bölümünün endüstrileşmesinin ve şehirleşmesinin ardından, kolayca bulunan ucuz ürünlerin çoğalmasıyla birlikte tüketim toplumunun sosyal ve ahlaki etkileriyle ilgili kaygılar başladı. Arts and Crafts [Sanat ve Zanaat] hareketi yaklaşık 1880'de ahlaki bir tasarım üslubu olarak başladı; bununla bağlantılı olarak da benzer amaçlarla art nouveau gelişti. Art nouveau, Arts and Crafts hareketinin yanı sıra Kelt sanatı, gotik yeniden canlanma, rokoko, estetizm, sembolizm ve Japonizm gibi hareketlerden de etkilendi. Art nouveau sanatçıları, özellikle zanaat ve tasarımı, güzel sanatların seviyesine ulaştırmayı amaçladılar.

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Art nouveau; böcekler, bitkiler, hayvanlar ve dişi formlar gibi organik temaları sahiplendi. Kurşun-kalay alaşımı, gümüş ve sedef gibi malzemeler süslemelerde kullanıldı; basitleştirilmiş, akışkan Japon stili kompozisyonlar hızla çoğaldı. Anlamsız dekorasyon diye algıladıkları her şeyi terk etmeyi amaçlayan art nouveau tasarımcıları, nesnenin işlevinin biçimini belirlemesi gerektiğine inandılar.

Kadının Üç Çağı (*The Three Ages of Woman*), Gustav Klimt, 1905, tuval üzerine yağlıboya, 178 x 198 cm, Ulusal Modern ve Çağdaş Sanat Galerisi, Roma, İtalya

FİGÜRLER **s. 161** RENK **s. 169** BİÇİM VE FORM **s. 182** HAREKET **s. 180** AŞK **s. 179** TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203**
YALDIZLAMA **s. 194** SULUBOYA **s. 210** KALEM VE MÜREKKEP **s. 208** KARAKALEM **s. 188**

Dışavurumculuk

1905 – 1930

ÖNEMLİ SANATÇILAR: EDVARD MUNCH • PAUL KLEE • GEORGES ROUAULT
OSKAR KOKOSCHKA • EGON SCHIELE • FRANZ MARC

Dışavurumculuk, uluslararası bir akım olmasına rağmen önce modern dünyaya yönelik kaygıları anlatmak üzere, çeşitli Alman şehirlerinde eşzamanlı olarak ortaya çıktı.

İnsan davranışı ve çağdaş dünyayla ilgili rahatsız edici duyguların yanı sıra maneviyatın yitirildiğine ilişkin düşünceler de 20. yüzyılın başlarında arttı. Kısmen sembolizmden ilham alan dışavurumcular, modern toplumun gidişatına ilişkin kaygılarını aktarmak için biçimleri bozdular, güçlü renkler kullandılar. 1905'te, dört Alman sanatçıdan oluşan bir grup, Dresden'da dışavurumculuk akımını müjdeleyen Die Brücke'yi [Köprü] oluşturdu. Birkaç yıl sonra, 1911'de, bir başka sanatçı grubu Münih'te Der Blaue Reiter'ı [Mavi Binici] kurdu. Dışavurumculuk, genel olarak 1905'ten 1930'a kadar devam etti ve tüm Avrupa'ya yayıldı. Uygarlığa, özellikle kapitalizmin olumsuz etkileri olarak gördüklerine yönelik eleştirilerinde, sanatçılar ilk kez, dış dünyanın tasvirini yapmak yerine, içlerindeki duyguları çoğunlukla abartılı, heyecanlı fırça darbeleri ve güçlü, uyumsuz renkler kullanarak ifade ettiler. Birinci Dünya Savaşı'ndan önce, savaş sırasında ve savaştan sonraki atmosfer; öfke, şiddet ve hüsran, duygularının ifadesinin ilham kaynağıydı; resimlerinde fahişeler ve makeli ya da maske gibi görünen yüzlerin yer aldığı yabancılaşmış bireyler yer alıyordu.

Aktörün Maskesi (*Actor's Mask*), Paul Klee, 1924, pano üzerine monte edilmiş tuval üzerine yağlıboya, 36,7 x 33,8 cm, MoMA, New York, ABD

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Almanya'da başlamış olsa da en çok saygı duyulan dışavurumcuların birçoğu Alman değildi. Bütün dışavurumcular, güçlü düşüncelerini ve görüşlerini, izleyenlere empoze etmeyi amaçladılar, düşüncelerini aktarmak için sembolizmin bireysel formlarını kullandılar. Sanatçılar yoğun duyguları ifade etmek istedikleri için uyum ve denge önemli değildi.

FİGÜRLER **s. 161** İÇ MEKÂNLAR **s. 165** RENK **s. 169** BİÇİM VE FORM **s. 182** YALNIZLIK **s. 176** SAVAŞ **s. 172**
TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203** KALEM VE MÜREKKEP **s. 208** GUVAŞ **s. 215** SULUBOYA **s. 210**

Alman Dışavurumculuğu

1905 – 1935

ÖNEMLİ SANATÇILAR: ERNST LUDWIG KIRCHNER • MAX BECKMANN • OTTO DIX GEORGE GROSZ • EMIL NOLDE • MAX PECHSTEIN

Kırmızı Fahişeli Sokak (*Street with Red Streetwalker*), Ernst Ludwig Kirchner, 1914-1925, tuval üzerine yağlıboya, 125 x 90,5 cm, Thyssen-Bornemisza Müzesi, Madrid, İspanya (bkz. Eserler s. 132)

ÖNEMLİ GELİŞMELER

20. yüzyılın başlarında, Almanya'nın en önemli sanat merkezi, Berlin'de özellikle Die Brücke ve Der Blaue Reiter sanatçılarının resimlerinin yer aldığı dışavurumcu eserleri sergileyen Sturm Galerisi'ydi. Galeri, sol görüşlü Alman sanat eleştirmeni Herwarth Walden (1879-1941) tarafından kurulmuştu, yönetimini de o üstlenmişti. Herwarth Walden, aynı zamanda Alman dışavurumculuğunu destekleyen *Sturm* dergisini çıkarmıştı.

Almanya'da başlayan dışavurumculuk akımı, Dresden'da Die Brücke ve Münih'te Der Blaue Reiter adlı iki küçük akım ortaya çıkardı.

Geçmişte, Matthias Grünewald (yaklaşık 1470-1528) gibi tutkulu sanatçıların yaşadığı Almanya, dışavurumculuğun ortaya çıkması için uygun bir yerdi. Van Gogh ve Edvard Munch (1863-1944) –özellikle de 1893'teki *Çığlık* (*The Scream*) tablosu– diğer güçlü etmenlerdi. 1889'da, Aşağı Saksonya'da Worpswede Grubu ortaya çıktı; başlangıçta Fransız Barbizon ressamlarına benzer manzara resimleri yapıyorlardı, fakat kısa süre sonra daha dışavurumcu bir yaklaşım geliştirdiler. Die Brücke sanatçıları; figürler, kent görüntüleri ve manzaralarıyla radikal sosyal görülerini ifade ettiler. Der Blaue Reiter sanatçılarıysa, renk aracılığıyla sanata manevi değerler katmanın yollarını aradılar. 1920'lerde savaş sonrası Almanyası'ndaki yolsuzluklardan ve ahlaki çöküntüden görsel olarak yakınan bir sanat üslubu olan Neue Sachlichkeit [Yeni Nesnellik] ortaya çıktı. Neue Sachlichkeit sanatçıları dışavurumculuğun odak noktasında yer alan öznellik yerine, nesnel gerçekliği tasvir etmeyi amaçladılar. Aralarında Max Beckmann (1884-1950), Otto Dix (1891-1969) ve George Grosz'un (1893-1959) bulunduğu Alman dışavurumculuk akımının sanatçıları, Weimar toplumunun iğneleyici, satirik imgelerini ürettiler. Çoğu, Birinci Dünya Savaşı nedeniyle sarsılmıştı; 1915'ten itibaren yaptıkları çalışmalar da bilinçli bir protestoya dönüşmüştü.

FİGÜRLER **s. 161** BİÇİM VE FORM **s. 182** SOYUTLAMA **s. 184** RENK **s. 169** MANZARA **s. 168** YAPAY **s. 183** YALNIZLIK **s. 176** SAVAŞ **s. 172** HAYVANLAR **s. 160** KARAKALEM **s. 188** ASİTLE OYMA **s. 207**

Fovizm

1905 – 1909

ÖNEMLİ SANATÇILAR: HENRI MATISSE • ANDRÉ DERAIN • MAURICE DE VLAMINCK HENRI MANGUIN • ALBERT MARQUET

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Renk kullanımına getirdiği yeniliklerle, dışavurumculuğuyla ve resim yüzeyinin düzlüğünü vurgulamasıyla fovizm; kübizm, dışavurumculuk ve soyutlamanın öncüsü oldu. Paris'te Matisse önderliğindeki bir grubun 1905'te düzenlediği sergi sonrasında eleştirmen Louis Vauxcelles (1870-1943) onların resimlerini "yabanıl hayvanlar" diye adlandırmıştı.

Collioure'da Tekneler (*Boats at Collioure*), André Derain, 1905, tuval üzerine yağlıboya, 38,4 x 46 cm, Özel Koleksiyon (bkz. Eserler s. 124)

Birkaç ard izlenimciden ilhamla başlayan ve Les Fauves (yabanıl hayvanlar) diye adlandırılan ressamlar grubu, canlı renkler ve serbest fırça darbeleri kullandılar.

Henri Matisse (1869-1954), Albert Marquet (1875-1947) ve Georges Rouault (1871-1958) gibi birçok fovist, sembolist sanatçı Gustave Moreau'nun (1826-1898) öğrencisiydi. Çoğunlukla, Paul Cézanne'ın (1839-1906) sağlamlık keşfinden, Vincent van Gogh'un (1853-1890) dışavurumcu fırça darbelerinden ve Georges Seurat'nın saf, yan yana dizilmiş renklerinden ilham almışlardı. Matisse, genellikle fovizmin öncüsü olarak görülür; diğer sanatçılar ışık ile mekânı tasvir etmek ve coşkulu bir duyguyu aktarmak için yoğun renkleri kullanarak onun izinden gittiler. Geniş ölçüde Moreau'nun "kişisel ifadenin, büyük bir ressamın önemli bir meselesi" olduğuna dair öğrettiklerinden etkilenen Matisse, özellikle Seurat'nın noktacılığından da ilham almıştı. Kendinden önce gelen sanatçıların canlı gibi görünen imgeler oluşturma amaçlarını terk eden fovistler, olumlu ruh hallerini yansıtmak ve doğrudan doğal dünyayı kopyalamadan bir yapı duygusu oluşturmak için rengi yeni şekillerde kullandılar. Yalınlaştırılmış biçimleri ve doygun renkleri de resim yüzeylerinin düzlüğüne dikkat çekti. Duygusal tepkileri ve sezgileri, akademik teoriden ya da ön plana alınan ana konudan çok daha önemliymiş gibi algılandı.

FİGÜRLER **s. 161** RENK **s. 169** BİÇİM VE FORM **s. 182** SOYUTLAMA **s. 184** HAREKET **s. 180** MANZARA **s. 168**
PORTRE **s. 163** TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203** SERAMİK **s. 189** KOLAJ **s. 216**

Kübizm

1907 – 1914

ÖNEMLİ SANATÇILAR: PABLO PICASSO • GEORGES BRAQUE • JUAN GRIS
JEAN METZINGER • FERNAND LÉGER

Belki de en önemli ve kesinlikle en etkili modern sanat akımı olan kübizm, Pablo Picasso (1881-1973) ve Georges Braque (1882-1963) tarafından 1907-1908'de yaratıldı.

Resme yeni bir boyut getiren kübistler, Rönesans'tan beri mekânı tanımlamak için kullanılan perspektifi bıraktılar; figürlerin gerçekçi bir şekilde modellenmesini de reddettiler. Bunun yerine, objelerin çeşitli açılardan resmini yaptılar. 1906'daki retrospektif bir sergisinde eserlerini gördükleri Cézanne'dan ilham alan Picasso ve Braque önce birlikte çalıştılar; Avrupa sanatındaki sabit bakış açılarından mekân yanılsamaları oluşturma geleneklerini kasıtlı olarak terk ettiler. Kübizm, Picasso'nun 1907 tarihli *Avignonlu Kızlar* (*Les Demoiselles d'Avignon*) tablosuyla başladı; bu tabloda Cézanne'ın yanı sıra Afrika maskelerinin ve İberya heykellerinin etkileri görülüyordu. Kübizmin ilk aşamasına analitik kübizm dendi ve 1912 yılına kadar devam etti. Gazete gibi sanat dışı malzemelerin kolaj unsuru olarak kullanıldığı, daha parlak renklerin yer aldığı ikinci aşama, sentetik kübizm olarak anıldı. Sentetik kübizm 1914'e kadar sürdü. Diğer sanatçılar, kübizmin fikirlerini bireysel olarak yorumlayarak çeşitli şeyler denemeye başladılar, nihayetinde kübizm sonraki pek çok sanatçıya ve sanat akımına esin kaynağı oldu.

Roche-Guyon Şatosu (*Castle of Roche-Guyon*), Georges Braque, 1909, tuval üzerine yağlıboya, 92 x 73 cm, Puşkin Müzesi, Moskova, Rusya

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Nesneleri aynı anda birden çok bakış açısından resmeden kübistler, geleneksel tek bakış açılı imgelere göre çok daha fazla şey gösterdiler. Düz yüzeylerde buna ulaşmak için farklı açılardan yaptıkları tasvirler, geometrik düzlemler gibi görünür. Eserlerine ilk eleştiriyi getiren Louis Vauxcelles bunları "küçük küpler" diye tanımlamış, bu da kübizm adının ilham kaynağı olmuştu.

NATÜRMORT **s. 175** BİÇİM VE FORM **s. 182** SOYUTLAMA **s. 184** MANZARA **s. 168** YAPAY **s. 183** PORTRE **s. 163**
TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203** KOLAJ **s. 216** BRONZ **s. 211**

Fütürizm

1909 – 1914

ÖNEMLİ SANATÇILAR: UMBERTO BOCCIONI • CARLO CARRÀ • LUIGI RUSSOLO GINO SEVERINI • GIACOMO BALLA

1909'da bir edebiyat akımı olarak başlayan ve İtalya'nın ilk modern sanat akımı olan fütürizm, makineleri, modernliği, hızı ve şiddeti göklere çıkardı.

Şair Filippo Tommaso Marinetti (1876-1944), 1909'da Fransız gazetesi *Le Figaro*'da yayımlattığı *Fütürizm Manifestosu*'nda "Dünyanın ihtişamının değerinin yeni bir güzellikle, hızın güzelliğiyle arttığını ilan ediyoruz" diye yazdı. Fütürizmin amaçları, geçmişle ilişkiyi kesmek, böylece İtalyan geleneklerini yok etmek ve teknolojiyi, mekanikleşmeyi, güç ve enerjiyi kucaklayan yeni bir sanat yaratmaktı. "Tarihlerinin yükü" olarak algıladıkları şeylerden kararlı bir şekilde uzak durmak isteyen sanatçılar, ülkelerini geçmişten kurtarmak için sanat galerilerini ve müzeleri yok etmeye söz verdiler. İlk olarak 1911'de Milano'da, daha sonra başka Avrupa şehirlerinde sergi açtılar. Günlük hayattan seçtikleri süjelerde, hareketi ve hızı yansıttılar; çoğunlukla fotoğrafçılıktaki çoklu pozlamayı referans aldılar. Toplumu ileriye götürmeyi ve klasik baskılardan kurtulmayı amaçlayan fütüristler; ressamlardan, heykeltıraşlardan, müzisyenlerden, yazarlardan, mimarlardan ve tasarımcılardan oluşuyordu. Fütürist sanatın çok boyutlu şekiller gibi pek çok unsuru kübizmle uyumluydu. Öte yandan, kübizm genellikle statik ve durgunken, fütürizm parlak ve dinamikti.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Umberto Boccioni (1882-1916) öncülüğündeki fütürist faaliyetin merkezi Milano'ydu. 1911'de Boccioni, Carlo Carrà (1881-1966) ve Luigi Russolo (1885-1947), 1906'da Paris'e taşınmış olan Gino Severini'nin (1883-1966) yanında kaldılar. Hep birlikte yeni bir sanatsal dil geliştirdiler. "Nesnelerin mekânda genişlemesi" ve "ruh halleri"yle ilgilenen bir sanat ortaya çıkardılar.

Uzayda Sürekliliğin Benzersiz Biçimleri (*Unique Forms of Continuity in Space*), Umberto Boccioni, 1913, bronz kopya, yükseklik 111,4 cm, Novecento Müzesi, Milano, İtalya (bkz. Eserler s. 130)

FİGÜRLER **s. 161** BİÇİM VE FORM **s. 182** SOYUTLAMA **s. 184** YAPAY **s. 183** ŞEHİR MANZARALARI **s. 181** HAREKET **s. 180** TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203** KARAKALEM **s. 188** BRONZ **s. 211**

Suprematizm

1915 – 1925

ÖNEMLİ SANATÇILAR: KAZİMİR MALEVİÇ • EL LİSSİTZKİ • LYUBOV POPOVA
OLGA ROSANOVA • İLYA ÇAŞNİK

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Gerçek dünyaya ait bütün nosyonları terk eden suprematizm, soyut sanatı etkiledi. Maleviç'in 35 resminin yer aldığı ilk suprematist sergi, 1915'te Saint Petersburg'da gerçekleşti. Maleviç, 1927'de soyut resmin gelişmesinde çok büyük bir etkisi olan *The Non-Objective World* [Nesnel Olmayan Dünya] adlı bir kitap yayımladı.

Kırmızı Kare (*Red Square*), Kazimir Maleviç, 1915, tuval üzerine yağlıboya, 53 x 53 cm, Rus Devlet Müzesi, St. Petersburg, Rusya (bkz. Eserler s. 134)

Soyut sanattaki ilk ve en radikal gelişme, Rus sanatçı Kazimir Maleviç (1878-1935) tarafından gerçekleştirildi.

Maleviç, 1915'te beyaz zemin üzerine büyük, siyah bir kare yaptı; bu suprematizmin başlangıcıydı. Yalnızca dikdörtgenlerden, çizgilerden ve dairelerden oluşan tablolarında tuvallerinin şeklini ve düzlüğünü vurguladı. Ona göre bunlar pozitif ve negatif güçlerin nihai dengesini ifade ediyordu; sanatının geçmişteki sanatların tamamından üstün olduğunu ve "resim sanatındaki saf duygunun ve algının üstünlüğü"ne öncülük edeceğini düşünüyordu. Büyük ölçüde kübizm, fütürizm ve bazı avangard şairlerden etkilenen Maleviç, bütünüyle soyut olan bir sanat icat etti. Yaşamın özündeki şeylerin en yalın halini tasvir etme arayışına kendisini kaptırmıştı. Renklerin ve formların saflığıyla, izleyenlerin dış görünüşteki yüzeyselliklerin ötesindeki fikirler üzerinde kafa yormaları amaçlanıyordu. Her ne kadar komünist makamlar suprematizme daha sonra saldırmış olsalar da başlangıçta akımı, yeni rejime yönelik taze bir üslup olarak karşılamışlardı. Diğer yandan, suprematizm konstrüktivizmin şekillenmesi için de önemliydi.

BİÇİM VE FORM **s. 182** SOYUTLAMA **s. 184** RENK **s. 169** TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203** KARAKALEM **s. 188**

Dada

1916 – 1930

ÖNEMLİ SANATÇILAR: HANS ARP • MARCEL DUCHAMP • HANNACH HÖCH
FRANCIS PICABIA • MAN RAY • KURT SCHWITTERS

Birinci Dünya Savaşı'nın vahşetine tepki olarak, tarafsız durumdaki İsviçre'nin Zürich kentinde başlayan dada, bir "anti-sanat" akımı olarak gelişti.

Kübizm, fütürizm, konstrüktivizm ve dışavurumculuktan etkilenen dada; görsel sanatları, edebiyatı, şiiri, tiyatroyu, müziği ve grafik tasarımı kapsadı. Savaş karşıtı olmasının yanı sıra burjuvazi karşıtıydı; radikal solla siyasi yakınlık içindeydi. Bireysel dadacılar tarafından üretilen sanat, sanatsal gelenekleri kabul etmedi; değişken, renkli ve absürttü. Dadacıların hepsi şok etkisi yaratmayı, öfke ve kırgınlığa neden olmayı amaçlıyor, kaba ve saygısız olmaya çalışıyorlardı. Yazar Hugo Ball'un (1886-1927) sahibi olduğu, Zürich'teki gece kulübü Cabaret Voltaire'de pek çok sanatçının ve yazarın buluşmasıyla başladı her şey. Dada ismi, şair Tristan Tzara (1896-1963) tarafından seçilmişti. Sözlükte özellikle mantıksız bir sözcük aramıştı. "Dada", Fransızca "oyuncak tahta at", Rusça ve Romence "evet evet" anlamına gelmek dışında, pek çok dilde anlamsızdı. Bu kızgın ve alaycı tutumlar Berlin, Hannover, Paris, New York ve Köln gibi başka şehirlere de hızla yayıldı. Buralarda başka gruplar kuruldu. Dada, sanatçıların toplum, sanatçıların rolü ve sanatın amacı hakkında kasıtlı olarak zor sorular sordukları ilk kavramsal sanat akımıydı.

Box r Bild, Kurt Schwitters, 1921, tuval üzerine yağlıboya, ahşap ve kolaj, 70 x 54 cm, Ulusal Modern ve Çağdaş Sanat Galerisi, Milano, İtalya

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Dadacılarda, özel olarak hiçbir araç baskın çıkmadı; her şey kabul edilebilirdi, çoğunlukla "hazır nesneler" ya da başka amaçlar için yapılmış nesneler kullanılıyordu. Bazı sanatçılar çöpten kolaj yaptılar, bazılarıysa performans sergilediler. Kasıtlı olarak skandallara imza attılar, ancak yarattıkları şok sonsuza dek süremezdi. Akım kısa süre sonra ivmesini kaybetti ve yerini gerçeküstücülük aldı.

BİÇİM VE FORM **s. 182** SOYUTLAMA **s. 184** HAREKET **s. 180** YAPAY **s. 183** SAVAŞ **s. 172** ÖLÜM **s. 177**
BİLİNÇALTI **s. 178** HAZIR NESNELER **s. 214** KOLAJ **s. 216**

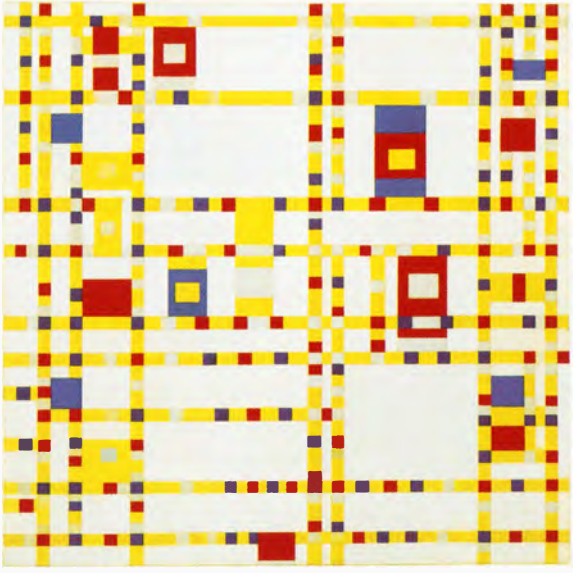
Yeni-plastisizm

1917 – 1931

ÖNEMLİ SANATÇILAR: PIET MONDRIAN • THEO VAN DOESBURG
BART VAN DER LECK • GEORGES VANTONGERLOO

Hollandalı sanatçı Piet Mondrian (1872-1944); düz çizgiler, siyah ve beyaz ile ana renklerden oluşan soyut resimlerini tanımlamak için yeni-plastisizm terimini kullandı.

1917'de ressam, tasarımcı, yazar ve eleştirmen Theo van Doesburg (1883-1931), bir grup sanatçı ve mimarın fikirlerini ifade eden *De Stijl* [Stil] adlı bir dergi çıkardı. Bu dergi, Mondrian'ın sanat hakkındaki düşüncelerinin önemli bir aracı haline geldi. İlk sayılarda yayımladığı "Resim Sanatında Yeni-plastisizm"de şu cümleler yer alıyordu: "Sanat, insan zihninin saf bir temsili olarak kendisini estetik açıdan saflaştırılmış... soyut bir biçimde ifade edecektir... bu yeni-plastik fikir... kendi ifadesini... düz çizgide ve açıkça tanımlanmış ana renkte bulacaktır." Mondrian, stilini yeni-plastisizm olarak adlandırmış olsa da buna *De Stijl* de dendi. Bu akımda, sanatçının kendi maneviyatını ya da sezgisini izleyerek, tüm unsurları en temel renklere ve biçimlere indirgemesi gerekiyordu. Mondrian'ın teosofi inancından yeni düşünceler ortaya çıktı. Bu felsefe, sanatı aracılığıyla gerçek evrensel uyumları ve dünyanın ruhani düzenini aramasına neden oldu.

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Kübizm, suprematizm ve konstrüktivizm ile Van Doesburg ve Bart van der Leck'in (1876-1958) düşüncelerinden etkilenen Mondrian, yalnızca geometrik şekillere, düz çizgilere, asimetriye, dengeye ve uyuma odaklanma konusunda ısrarcıydı. İkinci Dünya Savaşı'nın çıkmasıyla birlikte, bazı bağımsız sanatçılar, akımın ilkelerine sadık kalmayı sürdürseler de bütün yeni-plastisistler dağıldı.

Broadway Boogie Woogie, Piet Mondrian, 1942-1943, tuval üzerine yağlıboya, 127 x 127 cm, MoMA, New York, ABD. Verenin kim olduğu bilinmiyor. Kayıt No.: 73.1943 (bkz. Eserler s. 142)

RENK **s. 169** BİÇİM VE FORM **s. 182** SOYUTLAMA **s. 184** HAREKET **s. 180** YAPAY **s. 183**
TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203** KARAKALEM **s. 188**

Büyülü Gerçekçilik

1920 – 1960

ÖNEMLİ SANATÇILAR: EDWARD HOPPER • ANDREW WYETH • GEORGE TOOKER
FRIDA KAHLO • COLLEEN BROWNING

Her zaman fotoğrafik bir sahiciliği olmayan büyülü gerçekçilik, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra muğlak düşüncelere ve ayrıntılara yer veren bir sanat stili olarak gelişti.

Büyülü gerçekçilik, Alman izlenimciliğinin ardından oluşmaya başladı, ancak birbiriyle bağlantılı sanatçıların olduğu bir grup yoktu; önce Avrupa'da, daha sonra Amerika kıtasında gelişen, yavaş ilerleyen bir fikirdi. Derinlerde yatan duygulara odaklanarak temsili bir resim stili olarak gelişti; gizemli ve beklenmeyen düşünceleri gizleyen fantezi unsurlarıyla karıştırılmış, oldukça sıradan görünen sahnelerden oluşuyordu. Resimler genellikle parlak renklerle yapılıyordu; bazen tuhaf ve esrarengiz ruh hallerini yansıtıyordu. Büyülü gerçekçilik, dışavurumculukta olduğu gibi duyguları inceledi, ancak tam tersi bir şekilde, soyutlamalardan ve biçim bozmalardan uzak durdu. Büyülü gerçekçilik terimi ilk kez, yazar Franz Roh tarafından 1925'te Mannheim'deki bir sergideki "Die Neue Sachlichkeit" (Yeni Nesnellik) başlıklı bazı resimleri tanımlamak için kullanılmıştı. Gerçek dünyayı açıkça temsil etseler de bu resimlerin hepsi tam da gerçek gibi değillerdi, bazıları oldukça naif bir stile sahipti. Öte yandan hepsi karmaşık ayrıntılara, net konturlara ve örtük, ikincil anlamlara yer veriyordu. Henri Rousseau'nun (1844-1910) ve Giorgio de Chirico'nun (1888-1978) metafizik resimlerinin önemli etkisi oldu. Akımın gerçeküstücülük üzerindeki etkisi çok büyüktü.

İki Frida (*Two Fridas*), Frida Kahlo, 1939, tuval üzerine yağlıboya, 172 x 172 cm, Modern Sanat Müzesi, Mexico City, Meksika (Bkz. Eserler s. 140)

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Büyülü gerçekçiler, herhangi bir manifesto ya da organize bir grup olmaksızın, bağımsız çalıştılar. 1930'lardaki Ekonomik Buhran ve Almanya'da Nazi partisinin yükselişi, akımın oradaki gelişiminin sona ermesine neden oldu. Öte yandan, dünyanın farklı bölümlerinde, özellikle de Avrupa'daki gelişmelerle alakası olmayan Amerika kıtasında devam etti.

FİGÜRLER **s. 161** YALNIZLIK **s. 176** İÇ MEKÂNLAR **s. 165** JANR **s. 170** BİLİNÇALTI **s. 178** ŞEHİR MANZARALARI **s. 181** TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203** ASİTLE OYMA **s. 207** KARAKALEM **s. 188**

Gerçeküstücülük

1924 – 1966

ÖNEMLİ SANATÇILAR: RENÉ MAGRITTE • SALVADOR DALÍ • JOAN MIRÓ
MAX ERNST • ANDRÉ MASSON

Bir Arının Nann Etrafında Uçuşu Nedeniyle Görülen Rüyadan Uyanmadan Bir Saniye Önce (Dream Caused by the Flight of a Bee around a Pomegranate a Second Before Awakening), Salvador Dalí, 1944, ahşap üzerine yağlıboya, 51 x 40,5 cm, Thyssen-Bornemisza Müzesi, Madrid, İspanya

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Freud'un psikanaliz teorilerinden, dadacılıktan ve Giorgio de Chirico'nun çalışmalarından etkilenen pek çok gerçeküstücü ressam, bilinçaltının süreçlerini inceleyen ve belirleyen rüya benzeri sahnelerin resmini yaptı, uyumsuz şeyleri mantıksızca yan yana koydu. Beklenmeyen bir imgeleme ve sembolizm, bilinçaltına odaklanma ve gelenekleri küçümseme sanata yeni bir alan açtı.

Dadacılıktan türeyen gerçeküstücülük, bilinçaltındaki düşünceleri ve duyguları ifade etme arayışıyla hem bir edebiyat hem de bir sanat akımı olarak 1920'lerde ortaya çıktı.

André Breton (1896-1966) tarafından yazılan Gerçeküstücülük Manifestosu'nun yayımlanmasıyla Paris'te 1924'te resmen başlayan gerçeküstülük, uluslararası bir entelektüel ve politik akım olarak başladı. Breton; dadacılıktan, psikanalist Sigmund Freud'un (1856-1939) teorilerinden ve rüya araştırmalarından ve Karl Marx'ın (1818-1883) politik düşüncelerinden etkilenmişti. Başlangıçta görsel sanatçılarla ilişkiye geçmeye isteksiz olan gerçeküstücü şairler, sanatın önceden tasarlanarak yapılmasının, kendi içlerinden gelen ve serbest dışavurumlarıyla çeliştiğini düşündüler. Öte yandan, bazı sanatçılara saygı duydular ve kısa süre sonra, iki ifade biçiminin birlikte iyi çalıştığını anladılar. Max Ernst (1891-1976), gerçeküstücülüğü sanatsal bir akım olarak keşfeden ilk sanatçılardan biriydi. Serbest çağrışım, trans benzeri durumlar ya da rüyalar gibi Freudcu yöntemler aracılığıyla bilinçaltına odaklanan bazı gerçeküstücüler, psişik "otomatizm"i uyguladılar. Bu, otomatik yazı ya da çizimdi; bilinçli zihni kapatıp doğrudan bilinçaltından akan sözcükler ya da imgeler üretiyordu. Bilinçaltını bu yolla ortaya çıkaran gerçeküstücülük, hiçbir sanatçının birbirine benzer işler üretmediği, bireysel bir ifade şekliydi.

FİGÜRLER **s. 161** SOYUTLAMA **s. 184** MANZARA **s. 168** MİTOLOJİ **s. 166** YAPAY **s. 183** BİLİNÇALTI **s. 178**
TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203** KOLAJ **s. 216** KARAKALEM **s. 188** HAZIR NESNELER **s. 214**

Soyut Dışavurumculuk

1943 – 1965

ÖNEMLİ SANATÇILAR: JACKSON POLLOCK • WILLEM DE KOONING
PHILIP GUSTON • LEE KRASNER • ARSHILE GORKY • FRANZ KLINE

İnişli Çıkışlı Yollar (*Undulating Paths*), Jackson Pollock, 1947, tuval üzerine yağlıboya, 114 x 86 cm, Ulusal Modern ve Çağdaş Sanat Galerisi, Roma, İtalya (bkz. Eserler s. 144)

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Soyut dışavurumcular, yüzeydeki görüntülerin altında bir şey bulmayı ve en içsel duygularını ifade etmeyi amaçladılar. Akım en çok Jackson Pollock (1912-1956) tarafından sahiplenilmişti. Resimlerini yaparken, yere serdiği kocaman tuval bezine boyayı dökmesi, sıçratması ve damlatması; çubuklar, malalar ve bıçaklar kullanması ve bütün vücudunu çalıştırması onun radikal, dışavurumcu tekniğinin birer parçasıydı.

Avrupa'nın İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra toparlanmaya çalıştığı sırada, Amerika politik, ekonomik ve kültürel anlamda güçlü bir konuma doğru ilerledi.

1943'te başlayan, 1950'lerin ortalarına kadar süren soyut dışavurumculuk, Amerika'nın ilk kendine özgü, uluslararası etki yaratan sanat akımı olarak ortaya çıktı. Nihayetinde de sanat dünyasının odağı Avrupa'dan New York'a kaydı. Başlangıçta "New York Ekolü" olarak adlandırılan soyut dışavurumculuğun ilk sergileri 1940'ların ortalarında gerçekleşti. Benzer bakış açılarına ancak farklı yaklaşımlara sahip, birbirine fazla bağlı olmayan küçük bir sanatçı grubuydular. Büyük ölçüde gerçeküstücülükten etkilenmişlerdi; kendiliğindenliğe, ifade özgürlüğüne ve son yıllarda ulusal sanatı karakterize eden Amerikan yaşantısına ait temaların terk edilmesine inanıyorlardı. İkinci Dünya Savaşı'nın etkisi, akımı fitilledi. Savaşın vahşetiyle dehşete kapılan sanatçılar, duygularını resimle ifade ettiler. Gerçeküstücülerin otomatizm tekniğinden esinlendiler; oysaki sanatlarını çoğunlukla yönlendirebildikleri belliydi. Dinamik, enerjik bir sanat ortaya koydular, bazen kullandıkları ölçülerle dikkat çektiler; bu da eserlerinin alternatif aksiyon resmi olarak tanınmasına neden oldu.

BİÇİM VE FORM **s. 182** SOYUTLAMA **s. 184** MANZARA **s. 168** RENK **s. 169** BİLİNÇALTI **s. 178**
TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203**

Renk Alanı

1947 – 1965

ÖNEMLİ SANATÇILAR: MARK ROTHKO • BARNETT NEWMAN
ROBERT MOTHERWELL • CLYFFORD STILL

1940'larda çığır açan, soyut dışavurumculuğun bir açılımı olan, çok geniş koyu renk şeritlerin yer aldığı resimler renk alanı diye adlandırıldı.

Oldukça bireysel bir tarz olan renk alanı, doğrudan soyut dışavurumculuğun serbest, resimsel yaklaşımından türedi. İfadeler, bir iki ya da üç renkle tuvallerinin içine işledi; böylece boyalar iç içe geçti ve birbirine karıştı, köşeler yumuşadı, renkler arasındaki ayrım belirsizleşti. Renk alanı sanatçıları; oldukça bireysel, hareketli uygulama yöntemleriyle figüratif unsurlardan kaçındılar. Derinlemesine düşünme, dikkatle izleme ve meditasyona esin kaynağı olmayı amaçlayan soyut resimler ürettiler. Dıştan gelen bütün ayrıntıları reddederek yalınlaştırılmış, renk "alanları"yla tamamen boyanmış kompozisyonlar oluşturdular. Renk alanı stili, aksiyon resminden bağımsız olarak 1940'ların sonlarında, Mark Rothko (1903-1970), Barnett Newman (1905-1970) ve Clyfford Still (1904-1980) ile başladı. Hepsi birbirinden bağımsız şekilde, modern olduğu kadar manevi olmasını amaçladıkları soyutlamaya, kişisel bir yaklaşım getirme arayışındaydılar. Özellikle, sözü geçen sanat eleştirmeni Clement Greenberg (1909-1994) akımın savunucusu oldu; akımın özgün ve yenilikçi olduğunu, diğer sanat akımlarıyla ve geleneksel kısıtlamalarla bağlantısız olduğunu açıkladı.

İsimsiz, Mark Rothko, 1949, tuval üzerine yağlıboya, 206,7 x 168,6 cm, Ulusal Sanat Galerisi, Washington DC, ABD, Mark Rothko Vakfı'nın Hibesi, 1986.43.138 (bkz. Eserler s. 146)

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Her türlü yapmacıklıktan kaçınan renk alanı sanatçıları, tuvallerini ve resimlerini bütüncül sanat objeleri olarak ortaya koydular. Cisimselliği ve derinliği akla getirmeyen renk alanları ya da yüzeyleri, herhangi bir başlangıcı ya da belirli bir sonu yokmuş gibi görünen şeritler halinde uygulandı ve izleyenlerin öznel, kişisel duygularını uyandırmayı amaçladı.

BİÇİM VE FORM **s. 182** SOYUTLAMA **s. 184** RENK **s. 169** BİLİNÇALTI **s. 178** FİGÜRLER **s. 161**
TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203**

Pop Sanat

1955 – 1970

ÖNEMLİ SANATÇILAR: RICHARD HAMILTON • PETER BLAKE • ROY LICHTENSTEIN ANDY WARHOL • JASPER JOHNS

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, tüketim kültürü ve kitle iletişim araçları aniden yükselişe geçti; bunun sonucu olarak da pop sanat, hem Londra'da hem de New York'ta gelişti.

1956'da Londra'daki bir sergide "pop" sözcüğü, Richard Hamilton (1922-2011) tarafından Amerikan dergilerinden yapılan bir kolajda kullanıldı. Sergi, çağdaş toplum ve kültürel yaklaşımlar konusunda uluslararası bir tartışma başlatmak isteyen Bağımsız Grup tarafından gerçekleştirilmişti. Seri üretilmiş malların fazlalığı, tüketim kültürü ve kitlesel eğlence; yüksek kültürden ayırt edilmesi için popüler kültür diye adlandırıldı. Bu da Uluslararası Grup'un odak noktası oldu. Birkaç yıl sonra New York'taki sanatçılar da pop kültürü hakkındaki düşüncelerini eserlerinde yorumladılar; öte yandan, eşzamanlı olarak soyut dışavurumculuğa karşı çıkıyorlardı. Tüketim kültürünü ve ticarileşmeyi değerlendiren ve öven pop sanatçılar, tanınmaya başladıklarında reklamcılığı, medyayı ve alışverişi baz alan, film yıldızları, çizgi romanlar, bayraklar, ambalajlar, yiyecek gibi, yalnızca azınlıkta olan aydınların değil, herkesin ilişki kurabildiği şeylere yer veren renkli imgeler ürettiler. Geleneksel güzel sanatlardan bilinçli bir şekilde farklı olan pop sanatının sujeleri cüretkârdı ve kolayca ulaşılabilirdi, teknik beceriler ise çoğunlukla önemsenmiyordu. Bu sanat türü, İkinci Dünya Savaşı sonrası toplumunu yorumluyor, materyalizmi memnuniyetle kabul ediyor, ticari sanat ve güzel sanat arasındaki ayrımı bulanıklaştırıyordu.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Yerleşmiş sanattan radikal bir biçimde farklı olan pop sanat, insanların İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra özlem duyduğu iyimserliği yansıttı ve çok popüler oldu. Çağdaş kültürü odağına almasıyla ve saygısız tutumuyla dadaya benzer yönleri olsa da hiçbir zaman öfkeli değildi. Pop müzik gibi, büyük ölçüde üzerinde durduğu konu, yeni modern dünya ve yeni bir biçimde güçlendirilmiş bir neslin göklere çıkarılmasıydı; ancak politik bakış açılarına da sahipti.

Turuncu Alan Üzerindeki Bayrak (Flag on Orange Field), Jasper Johns, 1957, tuval üzerine ankostik teknik, 167,6 x 124,4 cm, Ludwig Müzesi, Köln, Almanya

FİGÜRLER **s. 161** YAPAY **s. 183** TÜKETİM KÜLTÜRÜ **s. 185** RENK **s. 169** PORTRE **s. 163** İÇ MEKÂNLAR **s. 165**
KOLAJ **s. 216** TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203** SERİGRAFİ **s. 217** HAZIR NESNELER **s. 214**

Performans Sanatı

1960'lar

ÖNEMLİ SANATÇILAR: YVES KLEIN • VITO ACCONCI • JOSEPH BEUYS
BRUCE NAUMAN • MARİNA ABRAMOVİÇ

Doğrudan fütürizm, dada ve gerçeküstücülük gibi pek çok akımdan türeyen performans sanatı, canlı olarak izleyiciye sunulan çeşitli sanat biçimlerinden oluşur.

20. yüzyılda ortaya çıkan performans sanatı, önce fütüristlerin manifestolarını izleyenlere okudukları ve dadacıların anlamsız sunumlar yaptıkları, daha sonra gerçeküstücülerin avangard prodüksiyonlar sahneledikleri zamanlarda, geleneksel resim ve heykele, kabul edilebilir bir alternatif haline geldi. 1957'de Amerika'da, canlı sanat performanslarını ifade etmek için Allan Kaprow'un (1927-2006) kullandığı "happening" (oluşum) terimi, daha sonra dünyanın her yerinde çeşitli sanatçılar tarafından benimsendi. Bu ilk sunumlar özellikle bedene odaklandı, bu nedenle çoğu kez beden sanatı diye de adlandırıldı. Performans sanatı 1960'larda yaygındı, fakat janr hiçbir zaman yok olmadı ve çeşitli sanatçılar tarafından farklı bakış açılarını ifade etmek için, genellikle geleneksel görsel sanatlara meydan okumak amacıyla kullanıldı. Eylemlerden etkinliklere, ritüellerden tekrarlanan görevlere kadar sınırsız bir çeşitlilik gösterebilen eserler; çoğunlukla (dada geleneklerini izleyerek) absürddür, bir eğlence biçimine benzetilebilir ve kitle kültürünü pop sanat gibi kullanır.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

İlk performans sanatçılarının pek çoğu, Hans Namuth'un (1915-1990) Jackson Pollock'u resim yaparken gösteren 1950'lere ait fotoğraflarından esinlendi. Performans sanatının diğer çeşitleri "aksiyonlar" şeklinde ifade edildi. Sanat performanslarını geleneksel tiyatro eğlencelerinden ayırt ettiği için Joseph Beuys da bu terimi tercih etti. Aksiyonlar genellikle sosyal ve politik konuların karmaşık alegorilerini içerir.

Amerika'yı Seviyorum ve Amerika Da Beni (I Like America and America Likes Me), Joseph Beuys, 1974, hafta boyunca yabani kurtla birlikte gerçekleştirilen eylem, René Block Galerisi, New York, ABD, fotoğrafı çeken Caroline Tisdall, New York Ronald Feldman Güzel Sanatlar'ın izniyle (bkz. Eserler s. 154)

BİLİNÇALTI s. 178 FİGÜRLER s. 161 HAREKET s. 180 JANR s. 170 HAZIR NESNELER s. 214

Minimalizm

1960'lar

ÖNEMLİ SANATÇILAR: SOL LEWITT • DONALD JUDD • ROBERT MORRIS
CARL ANDRE • DAN FLAVIN

Minimalizm terimi yeni değildi, ancak özellikle bağımsız bir kısıtlamayla karakterize edilen sanatı ifade etmek üzere 1960'larda ivme kazandı.

New York'ta ortaya çıkan minimalizm, soyut dışavurumculuğa bir tepkiydi; öte yandan, sanatın modern, endüstriyel malzemelerden yapılması gerektiğini ifade eden konstrüktivist fikirleri kucaklıyordu. Minimalizm terimi en çok, çevrelerindeki mekânları yeniden değerlendiren, belirli varsayımlara, mevcut tanıdık nesnelere ve biçimlere yeni yollarla meydan okumayı amaçlayan bir grup Amerikalı heykeltıraşı ifade etmek için kullanıldı. Minimalistler genellikle sanatın tükendiğini, akademik bir hale geldiğini düşündüler. Herhangi bir tasvir ve illüzyon oluşturma çabasına girmeden, soyut dışavurumculuktan bilinçli olarak uzak durarak, tuğla ya da floresan lambalar gibi endüstriyel olarak işlenmiş malzemeler kullandılar. Bunları; herhangi bir sembolizm ya da gizli anlam atfetmeden, kişisel ifade ve sanatsal beceri katmadan ya da herhangi bir göndermede bulunmadan ve başka yönlere kaymadan, doğrudan güzel sanatların geleneklerinden uzaklaşarak yeni bağlamlarda ele aldılar. Minimalist sanatçılar, nesnellik ve anonimlik duygusunu kaybetmemek adına, çoğunlukla matematiksel oranlar ve boyutlar kullandılar; böylelikle izleyenlerin, sanatı ve biçimlerin çevresindeki mekânları yeniden değerlendirmelerini sağlamaya çalıştılar.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Basit geometrik biçimlerin uç noktadaki yetersizliğini ön plana çıkaran sınırlanmış, tekdüze düzenlemeler yaptıklarından tekrar, minimalist eserlerin ortak yönüydü. Genellikle büyük ölçekli olan eserleri; dışavurum, ihtişam ve teatrallik yerine kesinliği, soğukkanlılığı ve düzgünlüğü vurguladı.

İsimsiz, Donald Judd, 1968, alüminyum üzerine emaye, 55,9 x 127 x 95,3 cm, Solomon R. Guggenheim Müzesi, New York, ABD. Panza Koleksiyonu, 1991.91.3711 (bkz. Eserler s. 152)

YALNIZLIK **s. 176** BİÇİM VE FORM **s. 182** YAPAY **s. 183** HAZIR NESNELER **s. 214**

Kavramsal Sanat

1960'lar

ÖNEMLİ SANATÇILAR: JOSEPH KOSUTH • MICHAEL CRAIG-MARTIN
FÉLIX GONZÁLES-TORRES • MARTIN CREED • GILLIAN WEARING • TRACEY EMİN

Her ne kadar, Duchamp'ın sanatsal gelenekleri hiçe saymasından 50 yıl sonra ortaya çıksa da kavramsal sanat, sanatın her zaman estetik açıdan ele alınmaması gerektiğini gösterdi.

Kavramsal sanat, hiçbir zaman tek, uyum içinde bir akım olmadı; Amerika'da ve Avrupa'da neredeyse aynı zamanlarda ortaya çıkan ve birbirinden farklı sanat türlerini kapsayan genel bir ifade haline geldi. Kavramsal sanatçılar, fikirlerin ya da kavramların sanatını geliştirirler; bunların modern dünyada teknik beceriden ve estetikten daha geçerli olabileceklerini savunurlar. Güzel sanatların çok değerli ve saygın olması gerektiğine yönelik nosyonu bertaraf eden kavramsal sanatçılar; performans, video ve arazi sanatı gibi pek çok farklı şekillerde çalışırlar, geleneksel malzemeleri ve yaklaşımları terk ettikleri Arte Povera [Yoksul Sanat] gibi eğilimlerle, koleksiyonu yapılabilen sanat objeleri fikrini ortadan kaldırmayı amaçlarlar. Tüm bunlar, görsel görünümlerin çok az öneme sahip olduğu teorisiyle sonuçlanır. Genellikle heybetli, geçici enstalasyonlar ya da gelenekselin dışında kalan üretimler gerçekleştiren kavramsal sanatçılar, sanatsal sınırları genişlettiklerini ve sanatı çok daha fazla insan için ulaşılabilir kıldıklarını ileri sürerler. Kavramları uçsuz bucaksızdır; ciddi ve şok edici olabilecekleri gibi, önemsiz ve eğlendirici de olabilirler.

Çaresizim, Onlardan Duymak İstediğinizi Söyleyen Tabelalar ve Başka Birinin Sizden Duymak İstediğini Söyleyen Tabelalar Serisi'nden (*I'm Desperate, Signs that Say What You Want Them To Say What Someone*), Gillian Wearing, 1992-1993, alüminyum üzerine kromojenik baskı, 119 x 79 cm, Maureen Paley, Londra, Birleşik Krallık

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Kavramsal sanat, özellikle 1960'larda ve 1970'lerde çok yaygındı; gerçek dünyayı yepyeni yollarla irdeleyip yansıtıyordu. Tek bir teması, grubu ya da manifestosu bulunmayan kavramsal sanat, çoğunlukla tartışmalı ya da politiktir. Performanslar, yazılar, özellikle de her türden enstalasyonlarla ifade edilmeye devam eder.

YALNIZLIK **s. 176** BİÇİM VE FORM **s. 182** YAPAY **s. 183** DİN **s. 162** BİLİNÇALTI **s. 178**
TÜKETİM KÜLTÜRÜ **s. 185** ALEGORİ **s. 167** JANR **s. 170** FİGÜRLER **s. 161** HAZIR NESNELER **s. 214**

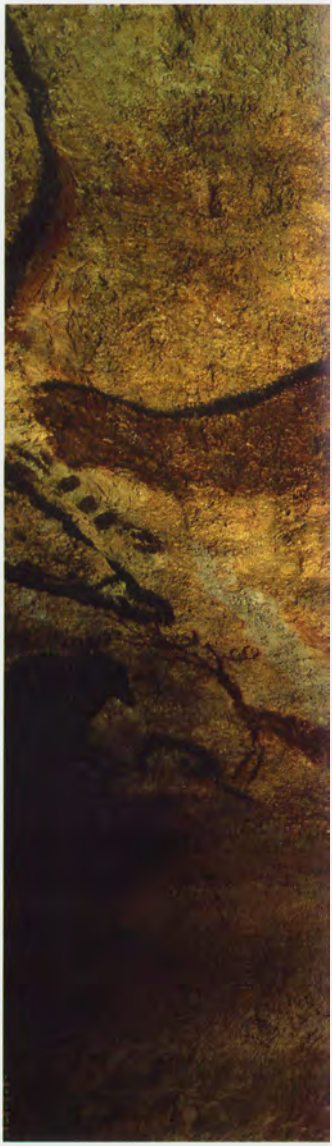
Eserler

BOĞALARIN BÜYÜK SALONU 50 • **MİLO VENÜSÜ** 52 • **PANTOKRATOR İSA** 54 • **YAKARIŞ** GIOTTO 56 • **ARNOLFINI'NİN EVLENMESİ** VAN EYCK 58 • **İLKBAHAR** BOTTICELLI 60 • **YOL AYRIMINDAKİ HERAKLES** DÜRER 64 • **PIETÀ** MICHELANGELO 66 • **MONA LISA** LEONARDO 68 • **GOLGOTA YOLUNDA DÜŞEN İSA** RAFFAELLO 70 • **URBINO VENÜSÜ** TIZIANO 72 • **KARDA AVCILAR** BRUEGEL 76 • **İSA'NIN GİYSİLERİNDEN SOYULMASI** EL GRECO 78 • **BACCHUS** CARAVAGGIO 80 • **YUDİT'İN HOLOFERNES'İ KATLEDİŞİ** GENTILESCHI 82 • **ÇARMIHTAN İNDİRİLİŞ** RUBENS 84 • **APOLİON VE DAPHNE** BERNINI 86 • **GÖZLER APAÇIK OTOPORTRE** REMBRANDT 88 • **NEDİMELER** VELÁZQUEZ 90 • **İNCİ KÜPELİ KIZ** VERMEER 92 • **SALINCAK** FRAGONARD 94 • **HORATİUS KARDEŞLERİN YEMİNİ** DAVID 96 • **REICHENBACH ŞELALELERİ: GÖKKUŞAĞI** TURNER 100 • **ÜÇ MAYIS 1808** GOYA 102 • **SAKIZ ADASI KATLİAMI** DELACROIX 104 • **TÜRK HAMAMI** INGRES 106 • **OLYMPIA** MANET 108 • **İZLENİM, GÜNDOĞUMU** MONET 110 • **BRONZ ÇAĞI** RODIN 112 • **GRANDE JATTE ADASINDA BİR PAZAR GÜNÜ ÖĞLEDEN SONRA** SEURAT 114 • **GECE KAFESİ** VAN GOGH 116 • **ÇIĞLIK** MUNCH 118 • **SOĞANLI NATÜRMORT** CÉZANNE 120 • **COLLIOURE'DA TEKNELER** DERAIN 124 • **ÖPÜŞ** KLIMT 126 • **AKORDEONCU** PICASSO 128 • **UZAYDA SÜREKLİLİĞİN BENZERSİZ BİÇİMLERİ** BOCCIONI 130 • **KIRMIZI FAHİŞELİ SOKAK** KIRCHNER 132 • **KIRMIZI KARE** MALEVİÇ 134 • **ÇEŞME** DUCHAMP 136 • **ÂŞIKLAR** MAGRITTE 138 • **İKİ FRIDA** KAHLO 140 • **BROADWAY BOOGIE WOOGIE** MONDRIAN 142 • **İNİŞLİ ÇIKIŞLI YOLLAR** POLLOCK 144 • **İSİMSİZ** ROTHKO 146 • **SALYANGOZ** MATISSE 148 • **İSİMSİZ, "MARILYN"** WARHOL 150 • **İSİMSİZ** JUDD 152 • **AMERİKA'YI SEVİYORUM, AMERİKA DA BENİ** BEUYS 154 • **YAŞAYAN BİRİNİN ZİHNİNDE ÖLÜMÜN FİZİKSEL İMKÂNSIZLIĞI** HIRST 156

Boğaların Büyük Salonu

MÖ 16000 – 14000

PALEOLİTİK KAYA RESİMLERİNİN YENİDEN İNŞASI, LASCAUX • BOY 350,5 CM X UZUNLUK 190 CM X EN 550-750 CM • ESKİ ESERLER MÜZESİ, SAINT-GERMAIN-EN LAYE, FRANSA

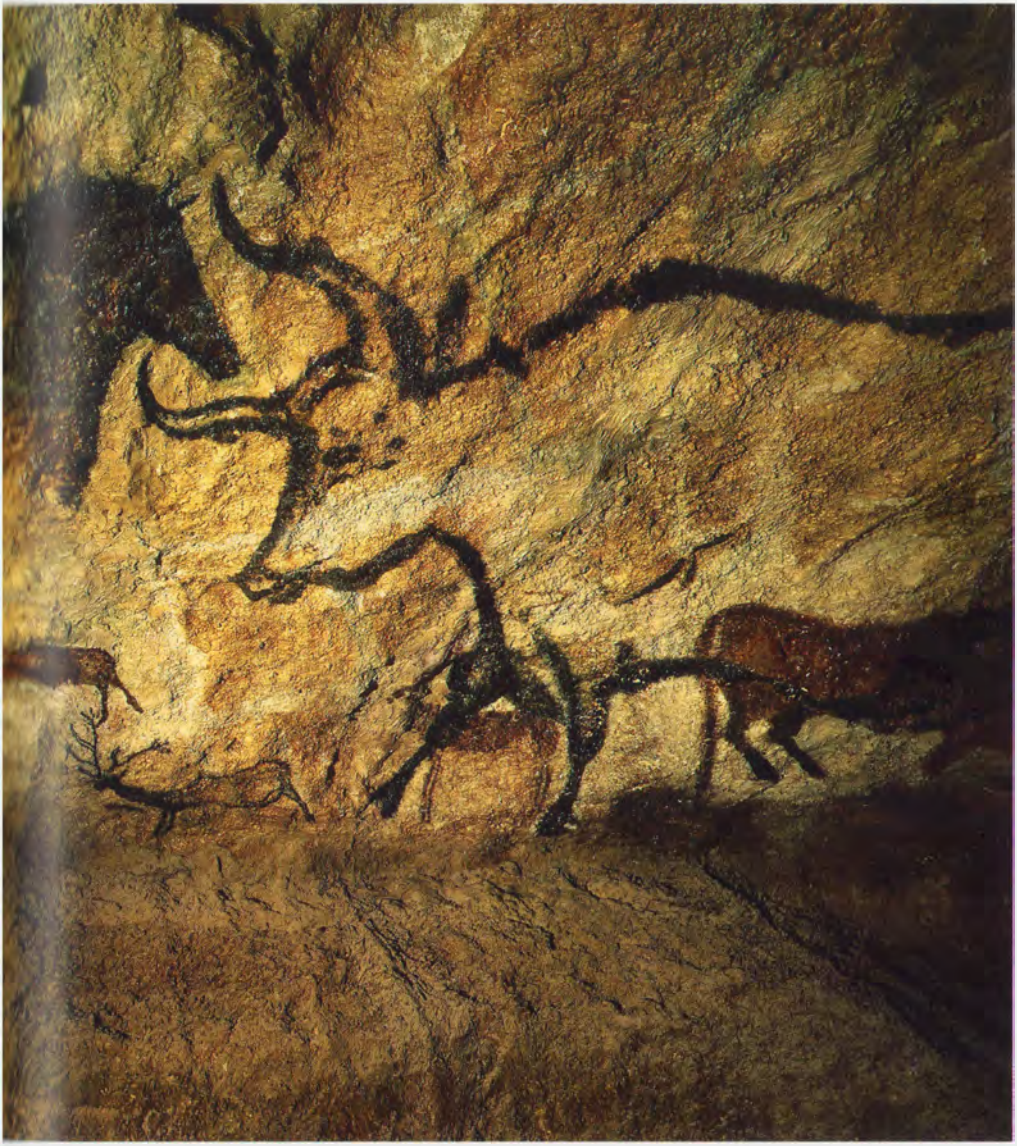
Paleolitik dönem sanatının en bilinen eserleri, Fransa'nın Dordogne bölgesindeki Lascaux'da bulunan bileşik mağara kompleksindeki büyük mağara resimleridir.

Boğaların Büyük Salonu, Lascaux kompleksinin içindedir. Buradaki resimler, mağaranın her iki tarafını boylu boyunca kaplar; yaklaşık 130 hayvan, figür ve soyut geometrik işaretlerden oluşur. Atlar, sığırlar, geyikler ve boğalar çoğunluktadır. Gerçekçi bir şekilde tasvir edilen, genelde yandan çizilen ve hareket izlenimi uyandıran bu resimler, sanatçıların becerisinin göstergesidir. Hayvanların arasında dört büyük siyah boğa bulunur. Bunlardan biri, 520 cm'lik uzunluğuyla, bugüne kadar mağara sanatında keşfedilen en büyük hayvan resmidir.

İmgelerin çoğu, mineral pigmentlerle duvarlara boyanmıştır. Bazılarının dış hatları çentiklidir. Kullanılan pigmentler çoğunlukla kırmızı, kahverengi, beyaz ve siyahtır, fakat sanatçılar bu kadar az renkle bile, bir doku duygusu –örneğin, kürk– yakalamışlardır. Mağara duvarlarındaki sert yüzeyler ve doğal çıkıntılar hayvan tasvirlerinin içine katılmış, kontur ve strüktürlerini vurgulamıştır. Muhtemelen tek bir "usta" sanatçı vardı, yardımcıları pigmentleri karıştırmış, yağ lambalarını tutarak mekânı aydınlatmıştı.

LASCAUX SANATÇILARI

Boğaların Büyük Salonu, Lascaux mağaralarının en derin yerindedir. Bu yüzden, resimlerin süslemeden ziyade, bir tür dini ritüel amacıyla yapıldığına inanılır. Nemli kireçtaşı duvarlara pigment sürmekte kullanılan basit aletler arasında, muhtemelen boyayı yarıkların aralarına hafifçe sürmek için hayvan kürkünün takıldığı sopalar vardı.

Diğer Paleolitik Eserler
Willendorf Venüsü, Doğa Tarihi Müzesi, Viyana, Avusturya
Bizon ile Kuş Kafalı Adam, Lascaux, Fransa
At Nalı Kanyonu, Utah, ABD

HAYVANLAR **s. 160** TEBEŞİR **s. 191**

Milo Venüsü

y. MÖ 150

MUHTEMELEN ANTAKYALI ALEKSANDROS TARAFINDAN YAPILMIŞ:
MERMER • BOY 202 CM • LOUVRE MÜZESİ, PARİS, FRANSA

Diğer Helenistik Heykeller

Semadirek Kanatlı Zaferi yaklaşık MÖ 200-190, Lindoslu Pythokritos

Laokoon ve Oğulları, MÖ 1. yüzyılın başı, Agesandros, Athanodoros ve Polydoros

Ölen Galyalı MÖ 3. yüzyılın sonu, Epigonos

Melos Afroditi ya da Milo Venüsü, Eski Yunan ve Roma tanrıçasının, Büyük İskender (ölümü MÖ 323) dönemini ve sonrasını ifade eden Helenistik dönemde yapılmış bir heykelidir.

Heykel, Yunan adası Milo'da 1820'de bulundu. Normalden biraz daha büyük olan heykel, iki mermer bloktan yapılmıştır, ayrı ayrı yontulup dikey vidalarla birleştirilen birçok parçadan oluşur. Sarmal kompozisyon, kumaşın dökülüşü, zarifçe modellenen ten ve küçük göğüslü, uzun beden gibi unsurların tamamı Helenistik dönemde gelişen yeni güzellik ideallerinin özellikleriydi. Heykel aslında canlı gibi görünen renklerle boyanmış, sonra metal bir bilezik, küpe ve baş bandıyla süslenmiş, bir tapınaktaki ya da spor salonundaki nişe yerleştirilmişti. Ancak boyaya ait hiçbir iz kalmamıştır, takıların varlığına dair tek işaret ise bağlantı delikleridir. Kollar hiç bulunamadı. Yakınlarda bulunan bir heykel kaidesindeki yazıdan, heykelin Antakyalı Aleksandros'un eseri olduğu (tarihler bilinmemektedir) anlaşıldı.

Heykelin Afrodit'i temsil ettiği kesin değildir. Yarı çıplaklığı ve duyusal, dişi kıvrımları nedeniyle aşk tanrıçası olduğuna inanılır ama Milo Adası'nda çok büyük saygı gösterilen deniz tanrıçası Amphitrite de olabilir.

ANTAKYALI ALEKSANDROS
Antakyalı Aleksandros hakkında çok az şey bilinmektedir. Adının yer aldığı, günümüze kalan yazıtlar, sık sık iş bulduğu yerlere taşındığını gösterir. Aynı zamanda yetenekli bir müzisyendir.

FİGÜRLER **s. 161** MİTOLOJİ **s. 166** MERMER **s. 192**

Pantokrator İsa

y. 1261

MOZAİK • AYASOFYA, İSTANBUL, TÜRKİYE

Diğer Bizans Sanatı Eserleri

İustinianos ve Maiyeti, 547, Ravenna, İtalya

Aziz Demetrios ve Bağışçıları, 17. yüzyılın sonu ya da 18. yüzyılın başı, Selanik, Yunanistan

Cambrai Meryemi, yaklaşık 1340, New York, ABD

Hıristiyan Roma İmparatorluğu ya da Bizans sanatı; genellikle duvar resimleri, metal işleri ve dayanıklı mozaik tekniğiyle –camsı küçük karelerin döşenmesi– tanınır.

Bizans İmparatorluğu'nun başkenti Konstantinopolis'in (günümüzün İstanbulu) en büyük kilisesi olan Ayasofya Kilisesi'nde, Pantokrator İsa ileriye doğru bakar, sol elinde İncil vardır, sağ eliyle ise takdis işareti yapar. Yunanca sözcük "Pantokrator"; "Yüce", "Her Şeye Gücü Yeten" ya da "Evrenin Hâkimi" anlamına gelir. Batı sanatında buna karşılık gelen imgeye Hazreti İsa denir. İsa, tüm insanlığın hem hâkimi hem de koruyucusu olarak gösterilir.

Ayasofya (Kutsal Bilgelik) Kilisesi İmparator İustinianos tarafından 6. yüzyılda yaptırıldı. Pantokrator'un yer aldığı Deisis (Deësis) mozaiği, 1204'te Haçlı Seferi'nde ele geçirildikten sonra şehir geri alınınca, iç mekânı süslemek için yapılan büyük dekoratif mozaiklerden biridir. Yaklaşık 1261'e tarihlenen mozaik, Ayasofya'daki en güzel mozaik olarak kabul edilir. Bakire Meryem ve Vaftizci Yahya, tahta oturmuş Pantokrator İsa'nın yanında yer alırlar, Ahiret Günü'nde insanlığa merhamet duymasını isterler – Yunanca sözcük "deësis"in (dua ya da yakarış) anlamı budur. Yumuşak renkler, Bizans sanatının genellikle daha güçlü olan renkleriyle zıtlık oluşturur, fakat en büyük ayrım, ifade girişiminde bulunulmasıdır. Yüz hatları, bilerek sevgi ve merhameti aksettirecek şekilde tasvir edilmiştir. Aynı zamanda, İsa'nın uzun, hassas parmakları ve kıyafeti ayrıntılara dikkat edilerek ve üçboyut duygusu verecek şekilde betimlenmiştir. Bizans sanatında bu unsurlar genelde basmakalıptır ve özgünlükten yoksundur.

DİN **s. 162** FİGÜRLER **s. 161** MOZAİK **s. 190**

Yakarış

1304 – 1306

GIOTTO DI BONDONE: FRESK • 185 X 200 CM SCROVEGNI (ARENA) ŞAPELİ, PADOVA, İTALYA

Olağanüstü bir ressam, heykeltıraş ve mimar olan Giotto Di Bondone (1266/67-1337), 14. yüzyılın en önemli İtalyan ressamı ve sonraki yüzyılda gerçekleşecek İtalyan Rönesansı için belirleyici bir model olarak kabul edilir.

Cesur bir şekilde Bizans formüllerini bırakan Giotto, dini öyküleri insan duygularını göstererek, derinlik ve mesafe duygusu yaratarak tasvir etmiştir. Burada, İsa'nın ölü bedeninin yanı başında yas tutan figürler, sanki sahnede gibi gösterilmiştir. Daha önceki Hıristiyan sanatında her figür eksiksiz gösteriliyordu; buradaysa figürler gerçek bir mekân duygusu oluşturacak şekilde birbirleriyle çakışır. Enrico Scrovegni (1260-1336), yeni yaptırdığı kilisenin dört duvarının tamamının ve tavanının freskleri için Giotto'yu görevlendirmiş, Giotto da yaklaşık 1303'te bunlar üzerinde çalışmaya başlamıştı.

Scrovegni için yaptığı fresklerde Giotto, şapelin çevresini saran duvarlarda dört ayrı sahnede insanın kurtuluşunun hikâyesini anlatır. İsa'nın çarmıhtan indirilişinden sonra müritlerinin ölüsünün başında yas tuttuğu ilk anları anlatan *Yakarış* olağanüstü bir örnektir. Geleneksel duygusuz tasvirlerin aksine, burada oğlunu kucağına alan Bakire Meryem, kederli bir yüz ifadesine sahiptir; uzun kırmızı saçlı Mecdelli Meryem ise İsa'nın ayak ucunda gözyaşı döker. Buradaki yenilikçilik, izleyenlere sırtını dönmüş olan iki figürün resmin içinde bir mekân illüzyonu yaratmasıdır. Giotto, bilinen bir öyküyü son derece dokunaklı bir şekilde anlatarak bir ilki gerçekleştirmiştir.

GIOTTO DI BONDONE

Döneminin diğer sanatçıları gibi Giotto Di Bondone de anatomi ve perspektif gibi konulardaki teknik bilgilerden yoksundu; bunları ressamlar daha sonra edineceklerdi. Yine de eserlerinde, özellikle de duvar resimlerinde (freskler) oluşturduğu mekânlar ve güçlü bir şekilde canlılık kazandırdığı figürler son derece inandırıcıdır. Aynı zamanda mimarlıkla da ilgilenmiş, Floransa Katedrali'nin çan kulesini tasarlamıştır.

Giotto Di Bondone'nin Diğer Eserleri
Fresk serisi, yaklaşık 1305, Scrovegni (Arena) Şapeli, Padova, İtalya

***Ognissanti Meryemi* (*Ognissanti Madonna*),** 1310, Uffizi Galerisi, Floransa, İtalya

Fresk serisi, yaklaşık 1328, Santa Croce, Floransa, İtalya

DİN **s. 162** FİGÜRLER **s. 161** FRESK **s. 204** ALT RESİMLEME **s. 195**

Arnolfini'nin Evlenmesi
(Arnolfini Portrait)

1434

JAN VAN EYCK: MEŞE ÜZERİNE YAĞLIBOYA • 82,2 X 60 CM
ULUSAL GALERİ, LONDRA, BİRLEŞİK KRALLIK

Van Eyck'in Diğer Eserleri
***Gent Altar Panosu* (*Ghent Altarpiece*)**, yaklaşık 1430-1432, Aziz Bavo Katedrali, Gent, Belçika

***Müjde* (*The Annunciation*)**, yaklaşık 1434-1436, Ulusal Sanat Galerisi, Washington DC, ABD

***Şansölye Rolin'in Kutsal Bakiresi* (*Madonna of Chancellor Rolin*)**, 1435, Louvre Müzesi, Paris, Fransa

JAN VAN EYCK
Flaman ressam Jan van Eyck, önce ağabeyi ressam Hubert van Eyck (1370-1426) ile birlikte çalıştı. Hubert'in ölümünden sonra, nüfuz sahibi Burgonya dükü İyi Philippe'in (1396-1467) hizmetine girdi. Akıllı, eğitimli, çok seyahat eden bir adam olan Van Eyck hem diplomat hem de sanatçı olarak çalıştı. Titiz çalışmaları, özellikle de devrim niteliğinde yağlıboya kullanımıyla çok beğenildi.

Yağlıboya tekniğine öncülük etmesiyle ve çok katmanlı boya kullanmasıyla tanınan Jan van Eyck (1390-1441) figürleri ve objeleri çok ince ayrıntılarıyla, derin ve doymuş renklerle resmederdi.

Tempera yerine yağlıboya kullanan ilk sanatçılardan biri olan Jan van Eyck'in parlak ve ayrıntılı resimleri, incelikli ışık efektleriyle doludur. Bu, Giovanni de Nicolao Arnolfini (1400-1452) ve onun muhtemelen ölmüş eşi Costanza Trenta'nın (yaklaşık 1405-1433) ikili portresidir. Arnolfini, Lucca'lı zengin bir tüccar aileden gelmiş, ancak önemli bir ticaret merkezi olan Bruges'de yaşamıştır. Costanza hamile değildir, ağır, büzgülü eteğini –çiftin zenginliğinin işareti– kaldırmıştır. Çift, üst kattaki bir odadadır, yaz başı olduğu, dışarıdaki vişne ağacından bellidir. Ayna, büyük pirinç avize, portakallar ve özenli yatak perdeleri de zenginlik işaretleri arasındadır. Aynadan yansıyan görüntüde, kapı girişinde iki kişinin olduğu görülür. Bu kişilerden biri belki de Jan van Eyck'in kendisidir. Arnolfini'nin elini kaldırması, figürlerin varlığını onayladığını gösterir. Bu resim, basit bir portre değildir; çok çeşitli mesajları iletmek üzere dikkatle planlanmıştır. Portakallar aşkı ve doğurganlığı sembolize eder; Arnolfini'nin resmin dışına yönelen pahalı sandaletleri, onun maddi durumunu ima eder; küçük köpek ise sadakati ve bağlılığı temsil eder. Duvardaki Latince imza: "Johannes van Eyck fuit hic 1434" "Jan van Eyck buradaydı 1434" anlamına gelir.

FİGÜRLER **s. 161** ALEGORİ **s. 167** İÇ MEKÂNLAR **s. 165** PANEL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 197**
DOĞRUSAL PERSPEKTİF **s. 198**

İlkbahar (Primavera)

y. 1478

SANDRO BOTTICELLI: PANEL ÜZERİNE TEMPERA VE YAĞLIBOYA • 203 X 315 CM
UFFİZİ GALERİSİ, FLORANSA, İTALYA

Dekoratif, ayrıntılı ve duygusal bir tekniği olan Sandro Botticelli (1445-1510), yalnızca dini temaların değil, klasik mitolojiden alınan figürlerin yer aldığı din dışı eserlerin de resmini yaparak dikkat çekmişti. *Primavera*, günümüzde son derece ünlüdür, kendi dönemindeyse neredeyse emsalsizdi, çünkü bir öykü anlatmak yerine, gerçek boyutlu alegorik figürleri, büyülü bir ağaçlıkta bir araya getirmişti. Büyük olasılıkla, Floransa'nın önde gelen ailesi Medicilerin bir üyesinin evlenmesi üzerine yaptırılmıştır.

Botticelli'nin girintili çıkıntılı konturları, uyumlu kompozisyonları ve yumuşak renkleri, pek çok dini eserinde görülse de bu resminde en iyi haliyle karşımıza çıkar. Başlangıçta ressam Fra Filippo Lippi'ye (yaklaşık 1406-1469) çıraklık eden Botticelli, 15. yüzyılın ikinci yarısında, İtalya'nın en saygın sanatçılarından biri haline geldi. Fra Filippo Lippi'den devraldıklarıyla kendine özgü bir zarafe-

SANDRO BOTTICELLI
Başlangıçta kuyumculuk eğitimi alan Botticelli, güzelliğe gerçekçilikten daha fazla önem veren özgün stiliyle Rönesans'ın yenilik yaratan sanatçılarından biri haline geldi. Zamanın en büyük sanat hamileri arasında yer alan Medici ailesinin ve Roma'da Papa IV. Sixtus'un (1414-1484) dikkatini çekmiş olsa da daha genç sanatçıların ün kazanmasıyla birlikte gözden düştü, Dominikan fanatik din adamı Girolamo Savonarola'nın (1452-1498) etkisi altına girdi.

Ovidius'a göre, batı rüzgârı (Zaphyros) güzel peri Chloris'i gördüğünde onu takip eder ve tanrıça Flora'ya dönüştürür.

Yukarıda: Büyük ölçekli mitoloji sahneleri yaratan ilk sanatçı Botticelli'dir. Eros okunu çekerken gözleri bağlıdır, çünkü aşk körtür.

Solda: Üç Güzel, Medici ailesinin renklerinde mücevherler takmıştır. Nezaketi temsil ederler.

te ve çekiciliğe sahip bir üslup geliştirdi.

Primevera'da klasik ve çağdaş şiirden –Ovidius (MÖ 43-MS 17/18) ve Seneca'dan (ölüm tarihi MS 65) parçaları temsil ettiği aşikârdır– ilham alan Botticelli, ilkbaharın gelişini ve aşk ideallerini, evliliği ve doğurganlığı alegorik bir şekilde, yani bunları temsil eden figürlerle aktarmıştır. Merkezdeki figürün, evlilik kurumunu koruyan tanrıça Venüs olduğu düşünülür, onun için kutsal olan mersin çalılarının önünde durmaktadır. Elini selam verir gibi kaldırmıştır – bu erken Rönesans'ta "konuşan" resme duyulan ilginin bir örneğidir. Oğlu Eros, aşk oklarından birini kadın "zarafetini" temsil eden Üç Güzel'den birine yöneltmiştir. Bu sırada; miğferi, alev rengi örtüsü, kanatlı sandaletleri ve kılıcıyla Hermes, çift yılanlı bir asa olan kerykeionunu, belki de ilkbaharı kışa çevirmesine engel olmak için rüzgâra yöneltmiştir. Sağda, batı rüzgârı Zephyros, ilkbaharla ilişkilendirilen peri Chloris'e sahip olmaya çalışır: Onunla evlenir ve Chloris, çiçek tanrıçası Flora adını alır.

Botticelli'nin Diğer Eserleri

***Venüs'ün Doğuşu* (*Birth of Venus*)**, yaklaşık 1486, Uffizi Galerisi, Floransa, İtalya

***Kitaplı Madonna* (*Madonna of the Book*)**, 1480, Poldi Pezzoli Müzesi, Milano, İtalya

***Mistik Doğum* (*Mystic Nativity*)**, 1500-1501, Ulusal Galeri, Londra, Birleşik Krallık

FİGÜRLER **s. 161** MİTOLOJİ **s. 166** MANZARA **s. 168** AŞK **s. 179** ALEGORİ **s. 167** TEMPERA **s. 193** PANEL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 197**

Yol Ayrımındaki Herakles (Hercules at the Crossroads)

y. 1498

ALBRECHT DÜRER: GRAVÜR • 32,5 X 22,3 CM • ULUSAL SANAT GALERİSİ, WASHINGTON DC, ABD • ROSENWALD KOLEKSİYONU

Dürer'in Diğer Eserleri

***Mahşerin Dört Atlısı* (*The Four Horsemen*)**, 1498, gravür (birden çok yer)

***Yakası Kürklü Cüppe ile Otoportre* (*Self-Portrait in a Fur-Collared Robe*)**, 1500, Eski Pinakotek, Münih, Almanya

***Müneccim Kralların Tapınması* (*Adoration of the Magi*)**, 1504, Uffizi Galerisi, Floransa, İtalya

ALBRECHT DÜRER

Alman ressam ve gravürcü Albrecht Dürer, İtalyan Rönesansı'nın figürlerinden öğrendikleriyle manzara resminde ve çiziminde öncü oldu. Mükemmel eserleri ve inanılmaz yüksek standartlara sahip baskıları sayesinde Rönesans'ın bütün sanat dünyası (Michelangelo bile) ona minnettar kaldı.

Ressam Albrecht Dürer (1471-1528), üstün kaliteye sahip ağaç baskıları ve gravürleri sayesinde, genç yaşından itibaren Avrupa çapında şöhrete kavuştu.

Her figürü İtalyan Rönesansı'nın baskılarından türeyen bu gravür, İtalyan sanatının, özellikle Antonio del Pollaiuolo'nun (1433-1498) hareket halindeki figürlerinin kıvrımlı tarama resimlerinin ve Andrea Mantegna'nın (1431-1506) insan bedeninin dikkatli doğrusal tasvirlerinin Dürer üzerindeki güçlü etkisini gösterir.

Bu resim; Yunan tarihçi, asker ve Sokrates'in öğrencisi Ksenofon (MÖ yaklaşık 430-354) tarafından anlatılan bir öyküyü tasvir eder. Öyküde, Herakles bir yol ayrımında oturmuş, geleceğini düşünmektedir. Bu sırada iki kadın, Erdem ve Ahlaksızlık, kendisine doğru yaklaşır. Erdem ayakta duran kadındır, Ahlaksızlık ise çıplaktır, satirin yanında uzanmaktadır. Bu resimde Dürer, ahlaki anlaşmazlığı iki kadın arasındaki gerçek bir savaş olarak gösterir. Erdem sopasını Ahlaksızlığa doğru kaldırmıştır, çıplak olan Herakles ise aralarında durup hakemlik yapar.

Erdem figürü (ve kaçan çocuk ya da "küçük aşk tanrısı") doğrudan Mantegna'nın, Orfeus'un ölümünü temsil eden bir tasarımından alınmıştır. Ahlaksızlık da Mantegna'nın bir gravüründen türetilmiştir. Kaslı Herakles ise Dürer'in 1494-1495'teki ilk İtalya gezisi sırasında gördüğü, Pollaiuolo'nun bir baskısından alınmıştır.

FİGÜRLER **s. 161** ALEGORİ **s. 167** GRAVÜR **s. 206**

Pietà

1498
–
1499

MICHELANGELO: MERMER • 174 X 195 CM • SAN PIETRO BAZİLİKASI, VATİKAN, ROMA, İTALYA

Michelangelo'nun Diğer Eserleri

Davud, 1504, Floransa Akademisi, Floransa, İtalya

Sistina Şapeli Tavanı, 1508-1512, Vatikan, Roma, İtalya

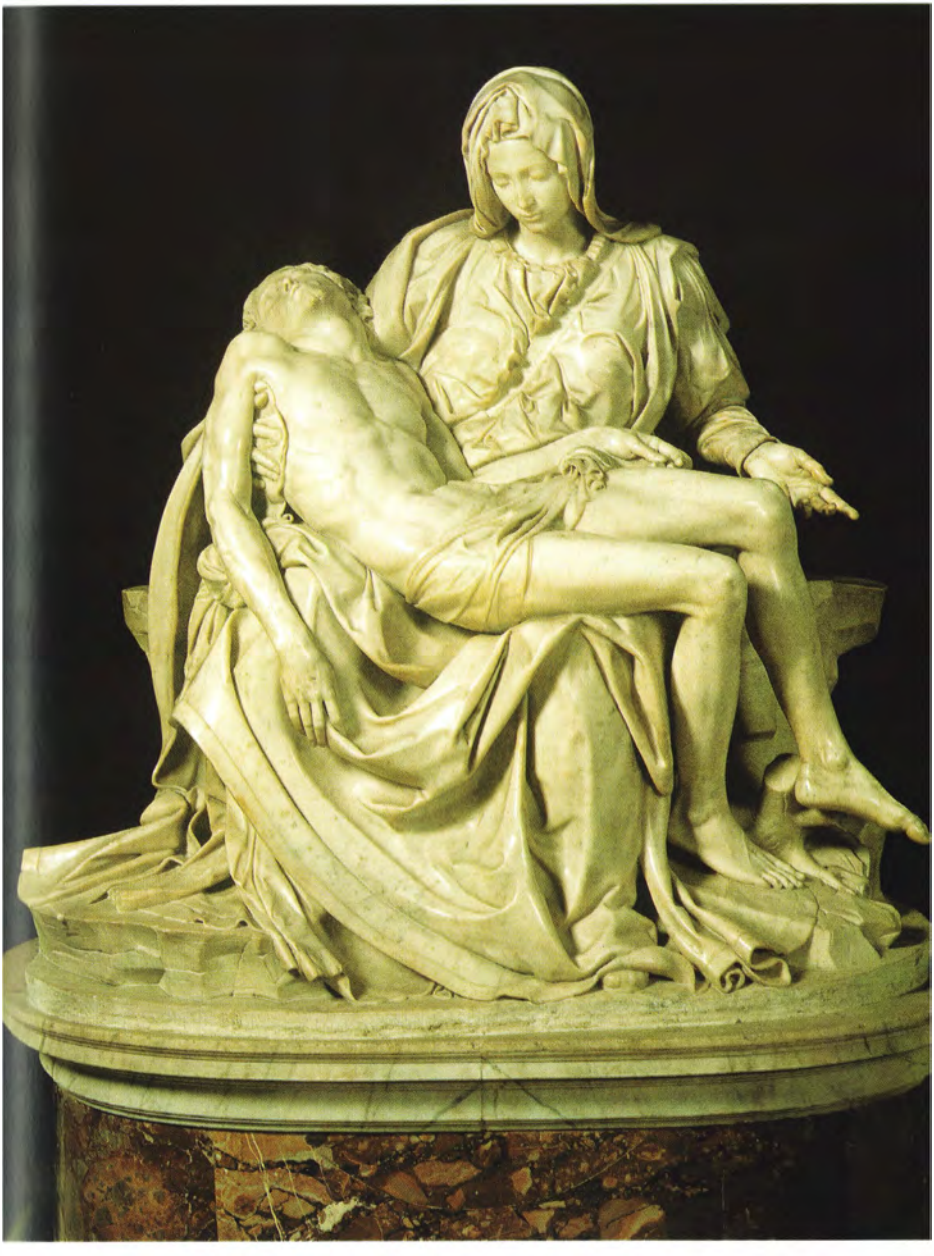
***Son Yargı* (*Last Judgement*)**, 1534-1541, Vatikan, Roma, İtalya

Teknik becerinin, fiziksel gerçekçiliğin ve duygusal yoğunluğun benzeri görülmemiş bir karışımına sahip olan Michelangelo'nun bu eseri, onu gelmiş geçmiş en büyük sanatçı konumuna taşımıştır.

Kardinalin cenaze töreni anıtı olarak yapılan heykel, Michelangelo'nun imzasını attığı tek eseridir. Katolik ibadetinin önemli bir konusu olan "Meryem'in Yedi Kederi"nden birini tasvir eder. Michelangelo'nun bu eserin yapımı için görevlendirilmesi, heykelin "Yaşayan hiçbir sanatçının daha iyisini yapamayacağı, Roma'daki en güzel mermer eser" olacağı anlamına geliyordu. Michelangelo, gözü pek davranarak heykeldeki figürleri kocaman bir Carrara mermeri bloğundan üretmiştir. Klasik, piramidal bir kompozisyonda, İsa'nın çarmıha gerilişinden sonra Bakire Meryem, ölü oğlunu kucağına almıştır. Çok güçlü bir oran duygusu olan Michelangelo, heykele kendisinin akıl ettiği pek çok unsur getirmiştir. Örneğin, Meryem oğluyla karşılaştırıldığında çok büyüktür. Doğru oranlara sahip olsaydı, İsa'nın bedeni Meryem'i ezmiş olacaktı, fakat Michelangelo, Meryem'in dökümlü giyisisinin İsa'nın bedeninin ağırlığını kaldırıyormuş gibi görünmesini akıl etmişti. Ayrıca Meryem, otuz üç yaşında bir oğlu olan birine göre aşırı genç görünmektedir. Öte yandan İsa, kısa zaman önce çok büyük acı çekmiş birine göre gayet huzurlu gibidir. Yalnızca iki yılda tamamlanan bu eşsiz şaheser, Michelangelo'nun et, kumaş, hareket ve duyguyu ifade etmekte ne kadar hünerli olduğunu gösterir. Meryem'in yüce ve onurlu kederi, hem annenin hem de oğlunun zarif duruşu empati uyandırır.

MICHELANGELO

Tüm zamanların en büyük sanatçılarından biri olan Michelangelo Buonarroti (1475-1564); heykeltıraş, ressam, mimar ve şairdi. Önceleri, Domenico Ghirlandaio'ya (1449-1494) çıraklık etti, erken yaşta Medici ailesinin korumasına girdi. Yaşamı süresince sanatsal ustalığıyla göklere çıkarılan Michelangelo'ya Il Divino –İlahi– lakabı verilmişti ve eserinin "terribilità"sıyla yani büyüleyici muhteşemliğiyle ün salmıştı.

DİN **s. 162** FİGÜRLER **s. 161** AŞK **s. 179** MERMER **s. 192**

Mona Lisa

y. 1503 – 1519

LEONARDO DA VINCI: LOMBARDİYA AK KAVAĞI ÜZERİNE YAĞLIBOYA • 77 X 53 CM
LOUVRE MÜZESİ, PARİS, FRANSA

Leonardo'nun Diğer Eserleri

***Son Akşam Yemeği* (*The Last Supper*)**, 1498, Santa Maria delle Grazie Manastırı, Milano, İtalya

***Kayalıklar Bakiresi* (*Virgin of the Rocks*)**, yaklaşık 1491-yaklaşık 1499 ve 1506-1508, Ulusal Galeri, Londra, Birleşik Krallık

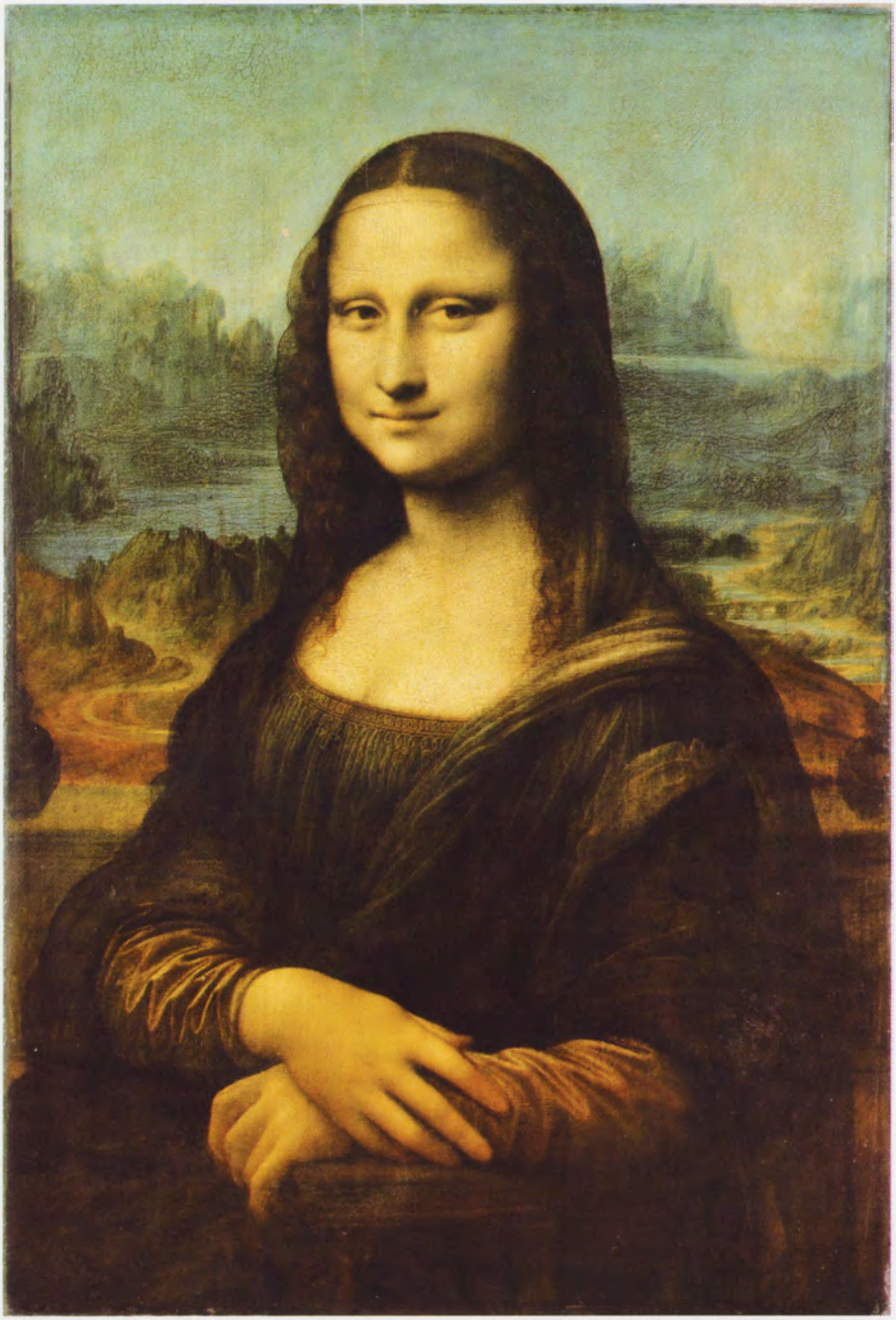
***Meryem ve Çocuk İsa Azize Anna ile Birlikte* (*Virgin and Child with Saint Anne*)**, yaklaşık 1510, Louvre Müzesi, Paris, Fransa

Çok yönlü bir biliminsanı ve olağanüstü bir sanatçı olan Leonardo da Vinci'nin hayal gücü, yaratıcılığı ve bitmez tükenmez öğrenme azmi, kapsamlı uğraşılarında kendini gösterir.

Hiçbir zaman kesin olarak belirlenememiş olsa da ressama poz veren kişi, Giorgio Vasari'nin (1511-1574) sanatçı hakkında 1550'de yazdığı biyografide belirttiği gibi, Mona Lisa diye adlandırılır. Tablonun İtalyanca adı olan *La Gioconda*, evlendikten sonraki adı olan Giocondo'nun dişi hali üzerine bir sözcük oyunudur ve "güler yüzlü" ya da "neşeli" anlamına gelir. Düz bakışıyla, ağzının kenarında göze çarpan hafif kıvrımla, gülümsemesi esrarengizdir. Diğer unsurlar da resmi çığır açıcı kılar. Örneğin; solgun, ince, uzun parmaklı elleri ve titizlikle detaylandırılmış işlemeler, eşi benzeri görülmemiş bir incelikle boyanmıştır. Hollandalıların yağlıboyada yaptıkları yenilikleri yakalayan Leonardo, İtalyanca duman anlamındaki sözcük *fumare*'den gelen "sfumato" tekniğiyle renk tonlarının yumuşak bir biçimde birbirine geçmesini sağlamıştır. İnsan anatomisine yönelik incelemeleri sayesinde, insan figürünün iç yapısını çözmüş, oranları ve perspektifi belirlemek için matematiksel bir sistem geliştirmiştir. Leonardo'nun doğal dünyaya yönelik incelemeleri, resmin atmosferik perspektifinde kendini gösterir. Kaşların ve kirpiklerin yokluğu o zamanın modası olabilir, ancak daha önce iyice silinerek temizlenmiş olması daha muhtemeldir.

LEONARDO DA VINCI

Leonardo da Vinci (1452-1519), evrensel bir dâhidir; ressam, heykeltıraş, mühendis, mimar, biliminsanı ve mucittir. Andrea del Verrocchio'nun (yaklaşık 1435-1488) yanındaki çıraklık döneminden sonra; Milano, Floransa, Roma ve Fransa'da zamanın en önemli hamileri için çalıştı. Yeteneklerindeki çeşitlilik, nispeten daha az sayıda sanat eseri ortaya çıkarmasına neden olsa da çok sayıdaki defteri, fikirlerinin geniş yelpazesini aktarır.

PORTRE **s. 163** MANZARA **s. 168** ATMOSFERİK PERSPEKTİF **s. 199** PANEL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 197** SFUMATO **s. 196**

Golgota Yolunda Düşen İsa (Christ Falling on the Way to Calvary)

y. 1514 – 1516

RAFFAELLO: TUVALE AKTARILMIŞ PANEL ÜZERİNE YAĞLIBOYA • 318 X 229 CM
PRADO MÜZESİ, MADRİD, İSPANYA

RAFFAELLO
Leonardo ve Michelangelo'yla birlikte Rönesans'ın üç büyüklerinden biri olan Raffaello Sanzio (1483-1520), ilk resim eğitimini babasından aldı, daha sonra Pietro Perugino'ya (1446-1523) çıraklık etti. 1508'de, Papa tarafından Vatikan'daki Stanze'nin –ya da papalık konutları– resimlendirilmesi için Roma'ya davet edildi. Ağırbaşlı Meryemleri, canlı figürleri ve etkileyici vücut hareketleriyle çok büyük beğeni topladı.

İnsan formunun eksiksiz yapımındaki ustalığı ve çok yönlü yetenekleriyle tanınan Raffaello, Giorgio Vasari tarafından 1550'de "Ressamların Prensi" diye tanımlandı. Uzun süre etkili olan bu yakıştırma hâlâ devam ediyor.

Istırap anlamındaki *Lo Spasimo* diye de bilinen bu resim, İsa'yı çarmıha gerilmeden önce istavrozunu taşırken gösterir. İsa istavrozun ağırlığıyla tökezleyip düştüğünde, Meryem dizlerinin üzerine çöküp ona elini uzatır. Raffaello, Meryem'in bu hareketinin gerçekleştiği özel anda paylaşılan acıyı yansıtır. Bakışmaları güçlü duyguları kat kat açığa çıkarır. Panel, Sicilya'da Palermo'daki Santa Maria dello Spasimo Manastırı tarafından sipariş edilmişti. Ancak hikâyeye göre, paneli Roma'dan taşıyan gemi batmış, ama resim kutusunda sağlam kalarak mucizevi şekilde Ceneviz limanına sürüklenmiştir.

Muhteşem Meryem tasvirleriyle ve Vatikan'daki büyük figürlerinin kompozisyonlarıyla tanınan Raffaello, Yüksek Rönesans'ın en ünlü ve en beğenilen sanatçıları arasındadır. Renklerinin berraklığı, konturlarının düzgünlüğüyle son derece güçlü olan bu resim, hem gerçek hem de kusursuzdur. Tiyatro sahnesini andıran görüntüde uzaktaki hareketlilik ön plandaki yoğun kalabalıkla dengelenmiştir. Sol tarafta, kaslı Gayur Simon bir an için İsa'nın istavrozunu kaldırdığı sırada, Meryem'in arkasındaki kadınlar gözyaşı döker.

Raffaello'nun Diğer Eserleri

***Atina Okulu* (*The School of Athens*),** 1509-1511, Vatikan, Roma, İtalya

***Sistina Madonnası* (*Sistine Madonna*),** 1512-1513, Dresden Devlet Sanat Koleksiyonu, Dresden, Almanya

***Sandalyede Meryem* (*Madonna of the Chair*),** 1513-1514, Pitti Sarayı, Floransa, İtalya

DİN **s. 162** FİGÜRLER **s. 161** RENK **s. 169** DOĞRUSAL PERSPEKTİF **s. 198** PANEL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 197**

Urbino Venüsü
(Venus of Urbino)

1538

TIZIANO: TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA • 119,2 X 165,5 CM
UFFIZI GALERİSİ, FLORANSA, İTALYA

Hizmetçilerinin, giysilerini getirmesini bekleyen bu tanrıça nazik ve duyumsaldır. Elinde tuttuğu gül demeti, geleneksel olarak Venüs'le ilişkilendirilir; aşkı, tutkuyu ve güzelliği sembolize eder.

Tiziano'nun Diğer Eserleri
***Mavi Gömlekli Adamın Portresi* (*Portrait of a Man with a Blue Sleeve*)**, yaklaşık 1510, Ulusal Galeri, Londra, Birleşik Krallık

***Çingene Madonna* (*Gypsy Madonna*)**, yaklaşık 1510, Sanat Tarihi Müzesi, Viyana, Avusturya

***Meryem'in Göğe Çıkışı* (*Assumption of the Virgin*)**, yaklaşık 1516-1518, Santa Maria Gloriosa dei Frari Bazilikası, Venedik, İtalya

Venedik Rönesansı'nın en büyük ve çok yönlü ressamı Tiziano Vecellio, özellikle zengin ve muhteşem renk kullanımıyla hem portrecilikte ve manzaralarda hem de dini ve mitolojik süjelerde çok başarılıydı. Olağanüstü zengin tabakalama ve parlatma tekniğiyle, eşi benzeri görülmemiş renk efektleri oluşturdu.

Lüks bir Rönesans sarayında sedirine uzanmış olan bu duyumsal nüde, antik mitolojiye yönelik herhangi bir alegorik sembol ya da gönderme bulunmaz. Ancak ilerleyen zamanlarda Venüs'le özdeşleştirilmiştir. Anlaşıldığı kadarıyla, Tiziano tarafından her şeyden önce seçkin

VENEDİK RÖNESANSI s. 20

müşterilerinden bir ya da ikisini cezbedecek bir resim olarak geliştirilen ve duyumsal güzelliği nedeniyle büyük bir heyecanla beğeni kazanan tablo, ismini aldığı Guidobaldo II della Rovere, Urbino Dükü (1514-1574) tarafından satın alınmıştır. Venüs'ün ruhsuz duruşu, Tiziano'nun rakibi Giorgione'den (o zamanlar ölmüştü) alınmıştır. Giorgione, Venedik'te bu tür resmin öncüsüydü. Cesur bakışlarıyla Venüs, çıplaklığından emindir. Elinde tuttuğu bir demet çiçekle, erotizmi ve aşkı dışa vurur. Tiziano'nun açık renklerle koyu, düz çizgileri ve eğrileri yan yana sıralaması ve tuval boyunca yumuşak ve sert dokuları resmetmesi imgeyi bütünleştirir. Tiziano, uluslararası ün kazanan ilk ressam olmuştur.

TIZIANO
Yaşamını Venedik'te geçiren Tiziano Vecellio (1488/90-1576) farklı stilleriyle, parlak renkleriyle, kompleks kompozisyonlarıyla ve serbest fırça işçiliğiyle tanınmıştır. Altmış yıla yayılan kariyeri boyunca hem çağdaşları hem de sonradan gelen sanatçılar üzerinde çok büyük bir etkisi olmuş, "küçük yıldızlar arasındaki büyük yıldız" diye tanımlanmıştır.

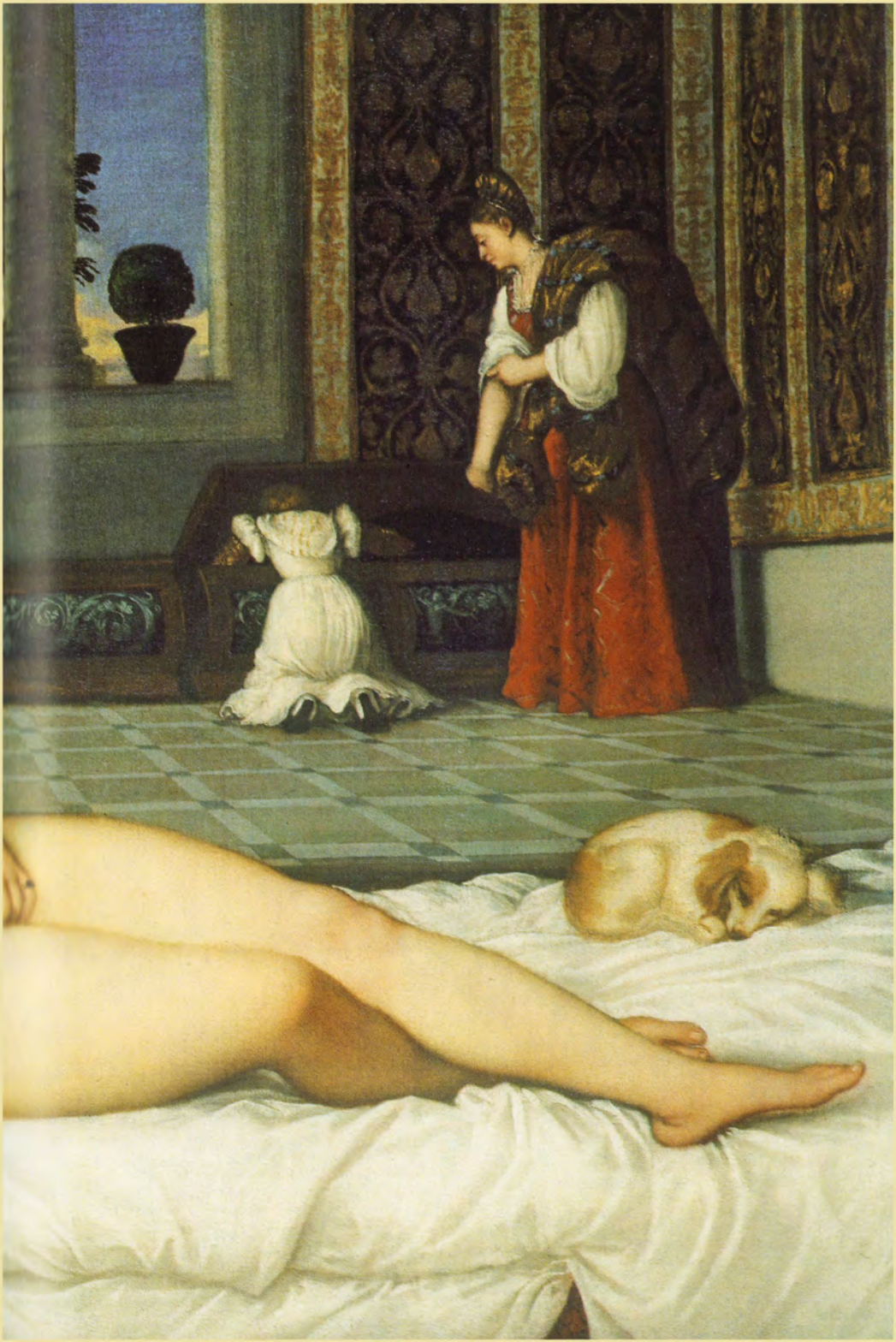

Yukarıda: Bazıları bu resmin bir düğün hediyesi olduğunu savunur. Bu durumda, uyuyan köpek bağlılığı sembolize ediyor olabilir.

Solda: Resimde, giysilerin konduğu büyük sandık anlamına gelen bir "cassone" vardır. Hizmetçiler kadının giysilerini almaktadır. Sandığın üzerindeki oymaların zenginliği sahibinin servetinin işaretidir.

MİTOLOJİ **s. 166** FİGÜRLER **s. 161** İÇ MEKÂNLAR **s. 165** DOĞRUSAL PERSPEKTİF **s. 198** TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203**

Karda Avcılar
(Hunters in the Snow)

1565

PIETER BRUEGEL (YAŞLI): PANEL ÜZERİNE YAĞLIBOYA • 117 X 162 CM
SANAT TARİHİ MÜZESİ, VİYANA, AVUSTURYA

Bruegel'in Diğer Eserleri

***Felemenk Atasözleri* (*Netherlandish Proverbs*),** 1559, Prusya Kültür Varlıkları Devlet Müzesi, Berlin, Almanya

***Çocuk Oyunları* (*Children's Games*),** 1560, Sanat Tarihi Müzesi, Viyana, Avusturya

***Köy Düğünü* (*The Peasant Wedding*),** 1566-1569, Sanat Tarihi Müzesi, Viyana, Avusturya

Genellikle 16. yüzyılın en büyük Flaman ressamı olarak kabul edilen Pieter Bruegel (1525-1569), özgün öyküsel üslubuyla dini ve mitolojik sahnelerin, alegorilerin ve sosyal satirlerin resmini yaptı.

Avcıların Dönüşü (*The Return of the Hunters*) diye de bilinen bu resim, Bruegel'in yılın aylarını temsil eden bir serisinin parçasıdır. Ocak ayını anlatan bu resim, frizdeki ilk resimdir; bu yüzden, sol taraftaki ağaçlar çerçeve işlevi görür. Resim, Bruegel'e özgü bir şekilde ayrıntılarla doludur. Üç avcı ve köpekleri, gün boyu süren uğraşlarının ardından gösterecek pek fazla şeyleri olmadan, donmuş vadiden geçerek evlerine dönmektedirler, yorgun görünürler. Karla kaplı manzarada çeşitli aktiviteler görülebilir; kızakla kayanlar, buz tutmuş göletlerde paten yapanlar ve bir ateşi söndürmeye çalışan köylüler bunlardan bazılarıdır. Soğuk ve sakin bir gündür. Bir değirmenin çarkından buz saçakları sarkar, koyu renk ağaçlar yapraksızdır, hava dumanla kaplıdır. Ressamın, karı böylesi bir beyazlıkla ayrıştırması tekniğinin bir zaferidir. Uzakta görülen dağların etekleri ve tepelerde, Bruegel'in 1552-1553'te Alpler'e yaptığı ziyaretin etkileri görülür.

YAŞLI PIETER BRUEGEL

Yaşamı boyunca ünlü olan Yaşlı Pieter Bruegel, köylülerin ve köy yaşamının ayrıntılı tasvirlerini yaptığı için zaman zaman "Köylü Bruegel" diye anıldı. Bruegel, başlangıçta çok küçük figürlerin resmini yaptı, ancak kariyerinin daha sonraki dönemlerinde figürleri büyüdü, kompozisyonları daha iddialı bir hale geldi. Ressamlardan oluşan geniş bir ailenin en büyüğüdür.

PANEL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 197** MANZARA **s. 168** JANR **s. 170** ALT RESİMLEME **s. 195**

İsa'nın Giysilerinden Soyulması (Disrobing of Christ)

1577 – 1579

EL GRECO: TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA • 285 X 173 CM
KATEDRALİN KUTSAL EŞYA ODASI, TOLEDO, İSPANYA

El Greco'nun Diğer Eserleri
Meryem'in Göğe Çıkışı (*Assumption of the Virgin*), 1577-1579, Chicago Sanat Enstitüsü, Illinois, ABD

***Kont Orgaz'ın Gömülmesi* (*Burial of Count of Orgaz*),** 1586, Santo Tomé Kilisesi, Toledo, İspanya

***Toledo Manzarası* (*View of Toledo*),** yaklaşık 1596-1600, Metropolitan Sanat Müzesi, New York, ABD

El Greco'nun (1541-1614) doğal olmayan uzunluktaki figürlerinin, renk ve ışığın dramatik kontrastlarının yer aldığı yoğun resimleri, Reform Karşıtı İspanya'nın tutkularını canlı bir şekilde ifade eder.

Toledo Katedrali'nin kutsal eşya odasının yüksek mihrabı için yapılan bu resim, aynı zamanda *El Expolio* yani "Yağma" olarak bilinir. Parlak kırmızı cüppe içindeki İsa, sakin bir ifadeyle göklerdeki Tanrı'ya bakmaktadır. Yumuşak hali onu tutsak edenlerin sertliğiyle dramatik bir zıtlık oluşturur. Yeşilli bir adam onu iple tutar, Çarmıha Geriliş'ten önce İsa'nın cüppesini üzerinden çıkarmak üzeredir. Arkadaki itişip kakışan kalabalığın arasında, kırmızı şapkalı bir adam ciddi bir şekilde İsa'yı işaret eder, bu sırada diğerleri İsa'nın giysileri için tartışırlar. Ön planda, sarı giysili bir adam istavrozda bir delik açmaktadır, buraya İsa'nın ayaklarından geçen bir çivi çakılacaktır; Üç Meryem ise ıstırap içinde bir araya gelir. Kadınların resme dahil edilmesi, İncil'de konu dışı edildiği için, Katedral yönetimi tarafından sorgulanmıştır; ancak El Greco resmi, Fransisken bir rahip, teolog ve filozof olan Aziz Bonaventure'nin (1221-1274) yazmalarına dayandırmıştır. Gökyüzündeki bulutların diyagonal şekilleri, İsa'yla Tanrı arasındaki dolaysız iletişimi akla getirir. Dramatik renk kullanımı, doku tasviri ve İsa'nın göz alıcı sakinliği resmi başarılı kılan etmenlerin başında gelir.

EL GRECO
El Greco (Yunan) diye bilinen Doménikos Theotokópoulos; ressam, heykeltıraş ve mimardı. Girit'te doğan El Greco, önceleri Bizans stili ikonalar yapıyordu. Ancak İtalya'ya taşındıktan sonra, Tiziano, Michelangelo ve Raffaello'dan ilham almaya başladı. 1577'de İspanya'da Toledo'ya taşındı. Dokunaklı stili, 20. yüzyılın pek çok sanatçısı üzerinde çok büyük bir etki oluşturdu.

FİGÜRLER **s. 161** DİN **s. 162** IŞIK-GÖLGE **s. 205** TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203**

Bacchus

y. 1595

CARAVAGGIO: TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA • 93 X 85 CM
UFFIZI GALERİSİ, FLORANSA, İTALYA

Caravaggio'nun Diğer Eserleri

***Aziz Matta'ya Çağrı* (*Calling of Saint Matthew*),** 1599-1600, Contarelli Şapeli, San Luigi dei Francesci Kilisesi, Roma, İtalya

***Emmaus'ta Akşam Yemeği* (*Supper at Emmaus*),** 1601, Ulusal Galeri, Londra, Birleşik Krallık

***Aziz Petrus'un Çarmıha Gerilmesi* (*Crucifixion of Saint Peter*),** 1601, Cerasi Şapeli, Santa Maria del Popolo, Roma, İtalya

Caravaggio diye tanınan Michelangelo Merisi (1571-1610), dramatik bir şekilde aydınlatılmış figürleri çevreleyen son derece yoğun koyu renklerin, figürlerin üçboyutluluklarını ortaya çıkaran ve duygusal gerilimlerini artıran devrimsel bir teknikle resim yaptı.

Saçında üzümler ve asma yaprakları olan Bacchus, bir meyve kâsesi ile büyük bir kırmızı şarap karafının önünde dinlenmektedir; sol eliyle izleyicilere bir kadeh şarap ikram eder. Bacchus –ya da Yunanca Dionysos– şarap, coşkunluk ve haz tanrısıdır. Caravaggio, Bacchus'u çakırkeyif bir delikanlı olarak sunar, pembe suratlıdır, toga gibi dolanmış bir çarşafa bürünmüştür. Karafa, şövalesinin başındaki Caravaggio'nun küçük bir otoportresi yansır. Bacchus ise bardağındaki şarabın yüzeyine yansımıştır. Resimdeki model, muhtemelen Caravaggio'nun pek çok resminde kullandığı arkadaşı Mario Minniti'dir (1577-1640). Sepetteki fazla olgunlaşmış, kurtlanmış meyveler bazen, izleyenlere dünyevi hayatın geçiciliğini hatırlatmayı amaçlayan bir "vanitas" olarak yorumlanır. Bacchus'un ikircikli bir algı oluşturan kirli tırnakları, Caravaggio'nun dürüstlüğünü belirtir ve gerçekçi bir ayrıntıdır. Resim, büyük olasılıkla Kardinal del Monte (1549-1627) tarafından Caravaggio'yu evinde ağırladıktan bir yıl sonra sipariş edilmiştir. Del Monte, Caravaggio'nun ilk önemli hamisidir, ressamın ilk eserlerinin konuları muhtemelen onun eğilimleri doğrultusunda belirlenmiştir.

CARAVAGGIO

Caravaggio tarafından aktarılan gerçekçilik ve duygunun eşi benzeri yoktur. Gördüğünü resmetme kararlığı, çağdaşı olan sanatçılar da dahil olmak üzere pek çok kişiyi kızdırsa da Roma, Napoli, Malta ve Sicilya'daki pek çok sanat hamisinin ilgisini çekti. Resimleri tartışmaya yol açtı, popüler oldu, birçok kişiyi etkiledi. Kısa ve çalkantılı yaşamı da sanatı kadar dramatikti.

RÖNESANS **s. 18** BAROK **s. 23**

NATÜRMORT **s. 175** MİTOLOJİ **s. 166** IŞIK-GÖLGE **s. 205** FİGÜRLER **s. 161** TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203**

Yudit'in Holofernes'i Katledişi (Judith Slaying Holofernes)

y. 1620

ARTEMISIA GENTILESCHI: TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA • 199 X 162 CM
UFFIZI GALERİSİ, FLORANSA, İTALYA

Gentileschi'nin Diğer Eserleri

Susanna ve Yaşlılar (Susanna and the Elders), 1610, Schönborn Koleksiyonu, Pommersfelden, Almanya

Yudit ve Hizmetçisi (Judith and her Maidservant), 1613-1614, Pitti Sarayı, Floransa, İtalya

Ut Çalarken Otoportre (Self-Portrait as a Lute Player), 1615-1617, Wadsworth Kütüphanesi, Connecticut, ABD

ARTEMISIA GENTILESCHI

Toscana'lı bir ressamın kızı olan Artemisia Gentileschi, büyük ölçüde Caravaggio'dan etkilenmişti. On sekiz yaşındayken bir başka sanatçı ona tecavüz etti, duruşması sırasında eziyet görerek tanıklık etmeye zorlandı. Güçlü ve etkileyici natüralist resim stiliyle, dönemin önde gelen Floransalı ressamlarından ve Rönesans'ın en önemli kadın sanatçılarından biriydi.

Artemisia Gentileschi (1593-yaklaşık 1656), erkek meslektaşlarından farklı olarak, çoğunlukla İncil'de geçen güçlü kadın kahramanları yüceltip insanlaştıran etkileyici ve yenilikçi öyküsel resimler yapmıştır.

Bu resim, Betulya şehrini kuşatma altına alan Asur ordusu komutanı Holofernes'in kafasını kesen dindar bir genç dul olan asilzade Yudit'in İncil'deki öyküsünü anlatır. Halkına verdiği söz yüzünden endişeli olan ama Tanrı'ya güvenen Yudit, kılık değiştirerek düşman karargâhına sızar. Yudit'in güzelliğine vurulan Holofernes, onu baştan çıkarmayı planlayarak akşam yemeğine davet eder, fakat çok fazla içer. Bu fırsattan yararlanan Yudit, Holofernes'in başını keser ve halkını kurtarır. Gentileschi, vahşi bir sahneyi kusursuz ve dramatik detaylarla resmetmiştir. Yudit, Holofernes'in saçını sıkıca tutmuş, boynunu kesmektedir, yüzünde kararlı bir ifade vardır, genç hizmetçi Abra –normalde yaşlı bir kocakarı olarak tasvir edilir– Yudit'e yardım etmektedir. Holofernes'in koyu kırmızı kanı beyaz çarşaflara fışkırır. Bu öykünün geleneksel tasvirlerinde, Yudit, Holofernes'in süvari kılıcını kullanır, ancak Gentileschi Yudit'e haç şeklinde bir kılıç vererek, İsa'nın şeytana ve günaha karşı zaferini hatırlatır. Caravaggio stilini saf ve duygusal bir yoğunlukla gerçekleştirdiği bu eserinde Gentileschi, ayrıntılı dokuları ve teatral ışık efektlerini güçlü ışıkla ve gölgedeki renkleri zengin ve boyayı pürüzsüz kullanarak yaratır.

FİGÜRLER **s. 161** DİN **s. 162** İÇ MEKÂNLAR **s. 165** IŞIK-GÖLGE **s. 205** TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203**

Çarmıhtan İndiriliş
(Descent from the Cross)

1612 – 1614

PETER PAUL RUBENS: PANEL ÜZERİNE YAĞLIBOYA • 421 X 311 CM
MERYEM ANA KATEDRALİ, ANVERS, BELÇİKA

PETER PAUL RUBENS
Zamanının en üretken, yenilikçi ve beğenilen ressamı olan Peter Paul Rubens, klasik bir eğitim almıştı, başarılı bir saray mensubuydu. Geniş atölyesinde pek çok resim, baskı ve kitap illüstrasyonu üretti. Öte yandan, tutkulu bir sanat ve antika koleksiyoncusuydu. Sanatsal ve diplomatik görevleri, Avrupa'nın her yanına –İtalya, Fransa, İspanya ve Britanya– seyahat etmesini gerektirmiş olsa da yaşamının büyük bölümünü Anvers'te geçirdi.

Diplomat, dil bilimci ve âlim Peter Paul Rubens (1577-1640), 17. yüzyılın Avrupa saraylarında çalışan en beğenilen ressamdı. Dinamik, duygusal ve renkli stili son derece etkileyiciydi.

Bu resim ortaya çıkınca Rubens, sanat tarihini önemli ölçüde değiştirdi, yaşayan en büyük sanatçılardan biri olarak uluslararası üne kavuştu. Diyagonal bir kompozisyon, chiaroscuro (ışık-gölge), çarpıcı bir renklendirme ve insanın fiziksel niteliklerinin dramatik etkisinden yararlanarak, İsa'nın çarmıha gerilmesinden sonra oluşan kasveti tasvir eder. İsa'nın resmin dışına çıkıyor gibi görünen bedeni, kefeni yardımıyla haçtan indirilmektedir. Havarileri ve dostları, bedenini kaldırmak için destek olurlar, bir yandan da yoğun duygularına hâkim olmaya çalışırlar. Duruşları müthiş bir gerilim ve hareket duygusu yaratır. Öte yandan, renk tonlarının zenginliği, bütünlüğü ve akıcılığı yoğunlaştırır. Şehvetli, sarışın Mecdelli Meryem, İsa'nın ayak ucunda durmaktadır. Resimde önemli bir yeri olan Meryem ise perişan ama sakin bir halde kollarını oğluna uzatmıştır. Bu haliyle, Rubens'in 1601'de kopyaladığı Helenistik heykel *Laokoon*'u andırır.

Eser, Rubens'in arkadaşı olan Anvers Belediye Reisi ve Arquebusiers (Tüfekli Askerler) Loncası Başkanı Nicolaas Rockox (1560-1640) aracılığıyla sipariş edilmişti. Rubens'in 1611'deki *Haçın Dikilmesi* (*Elevation of the Cross*) tablosunun muhteşemliği, Lonca üyelerini şaşkına çevirmiş, Anne Katedrali mihrabı için bu yeni eseri yapmak üzere Rubens'e 2.400 florin ödemişlerdi.

Rubens'in Diğer Eserleri

***Phaethon'un Düşüşü* (*Fall of Phaeton*)**, 1604, Ulusal Sanat Galerisi, Washington DC, ABD

Haçın Dikilmesi, 1610-1611, Meryem Ana Katedrali, Anvers, Belçika

***Solomon'un Yargısı* (*The Judgement of Solomon*)**, 1617, Danimarka Ulusal Galerisi, Kopenhag, Danimarka

DİN **s. 162** FİGÜRLER **s. 161** RENK **s. 169** PANEL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 197**

Apolion ve Daphne
(Apollo and Daphne)

1622 – 1625

GIAN LORENZO BERNINI: MERMER • YÜKSEKLİK 243 CM
BORGHESE GALERİSİ, ROMA, İTALYA

Bernini'nin Diğer Eserleri
***Proserpina'ya Tecavüz* (*Rape of Persephone*),** 1622, Borghese Galerisi, Roma, İtalya

***Aziz Petrus'un Sunak Örtüsü* (*Saint Peter's Baldacchino*),** 1624-1633, Aziz Petrus Bazilikası, Roma, İtalya

***Azize Teresa'nın Vecdi* (*Ecstasy of Saint Teresa*),** 1647-1652, Santa Maria della Vittoria, Roma, İtalya

Benzeri az bulunan bir mimar, ressam ve heykeltıraş olan Gian Lorenzo Bernini (1598-1680), başlangıçta geç maniyerist bir stilde çalıştı, fakat çok geçmeden baroğun duygusal ve psikolojik enerjisini taşıyan bir üslup yarattı.

Bu heykel, Ovidius'un *Dönüşümler*'indeki Apolion ve Daphne'nin öyküsünü tasvir eder. Işık ve şiir tanrısı Apolion'a, nehir tanrısı Peneus'un kızı Daphne'yi gördüğünde Eros'un aşk oku saplanır. İsteğine yenik düşerek Daphne'nin peşine düşer. Ancak Daphne asla evlenmemeyi ve ömrü boyunca bakire kalmayı aklına koymuştur. Paniğe kapılarak babasına yakarır: "Beni yaralayan güzelliği yok et ya da hayatımı mahveden bu bedeni değiştir." Babası onu bir defne ağacına dönüştürdüğü için birdenbire ayakları toprakta kök salmaya başlar. Kalbi kırılan Apolion, ağaca ebedi gençlik bahşeder (defne ağacı her dem yeşildir) ve defne yapraklarını taç olarak benimser. Sonradan, defne yapraklarından yapılan taç Olimpik zaferlerin, Roma imparatorlarının ve herkesçe tanınan şairlerin simgesi olur.

Kardinal Scipione Borghese (1577-1633), Bernini'yi bu heykeli yapması için görevlendirmişti. Bu pagan konuya, Hıristiyan faniliğini aşılamak için kaideye Latince bir beyit işlendi: "Hazzın kaçıp giden biçimlerinin peşine düşmeyi sevenler, sonunda ellerinde yalnızca yapraklar ve acı meyveler bulacaklar." Apolion'un Daphne'ye yetiştiği ve Daphne'nin ağaca dönüştüğü anı yakalayan Bernini teknik ustalığını ortaya koymuştur.

GIAN LORENZO BERNINI
Bernini barok heykel stilini oluşturdu. Dindar bir Romalı Katolik olan Bernini, ihtişamı, çağının sanatsal geleneklerini zorlayarak, abartılı bir teatrallikle ifade etmişti. Dinamik figürleri duyguları somutlaştırır ve gerçekçidir. Soğuk ve sert mermerin yumuşak et gibi görünmesini sağlamakta eşsiz bir yeteneğe sahiptir. Heykel, resim ve mimari eserlerin düzenlenmesine yönelik becerileri Roma'daki en önemli işleri almasını sağlamıştır.

MİTOLOJİ **s. 166** FİGÜRLER **s. 161** AŞK **s. 179** HAREKET **s. 180** MERMER **s. 192**

Gözler Apaçık Otoportre (Self-Portrait with Wide-Open Eyes)

1630

REMBRANDT: ASİTLE OYMA • 5,1 X 4,7 CM • DEVLET MÜZESİ, AMSTERDAM, HOLLANDA

REMBRANDT
Hollanda Cumhuriyeti'nde doğan Rembrandt Harmenszoon van Rijn, Hollanda'nın çok yönlü ressamlarından ve gravür ustalarından biriydi. Portreleriyle, tarihte ve İncil'de yer alan öykülerin tasvirleriyle tanınmıştır. Piyasa için çalışan ilk önemli sanatçıydı. Gençlik döneminde başarılı olmuş, sanatına duyulan saygı her zaman devam etmiş olsa da ilerleyen yaşındaki kişisel talihsizlikler ve yoksulluk yaşamını olumsuz etkilemişti.

Sanat tarihinin devi Rembrandt (1606-1669); olağanüstü bir ressam, tasarımcı ve oymacıydı. Eserlerinin temel özelliği, görkemli fırça işçiliği, zengin renkler ve usta işi chiaroscuro (ışık-gölge) uygulamalarıdır.

Aynaya yansıyan görüntüsünden çizdiği bu küçük asitle oyma, Rembrandt'ın yirmi dört yaşındayken yaptığı dört çalışmadan biridir. Hem bir kişinin hatasız bir portresini yapmaya hem de belirli bir andaki özel yüz ifadesini yakalamaya çalışıyordu. Dört asitle oymada korku, şaşkınlık, kızgınlık ve mutluluk gösterilir. Bu tür pek çok çalışma yapmış, yüz ifadelerini öyküsel resimlerinde kullanmak için muhafaza etmişti. Kendi görüntüsünü inceleyip resmetmek hesaplı, kolay ve hızlıydı. Tam olarak kaç tane olduğu bilinmese de yaklaşık 50 resimde, 32 asitle oymada ve 7 çizimde kendisini tasvir etmişti.

Belirli bir duygu durumunu ya da karakteri ifade etmek için bir yüzün ya da başın resminin yapılmasına *tronie* denir. 17. yüzyılda *tronie*'ler, sanatçıların büyük resimlerde kullandığı yüz tiplerinin ve ifadelerinin bankası gibiydi. Aynı zamanda halk tarafından da beğenilir, çok satılırlardı. Rembrandt, özellikle asitle oyma işleminde çok becerikliydi; yaşamı süresince uluslararası ününü, resimlerinden çok asitle oymaları sayesinde kazanmıştı. Oldukça yeni olan asitle oyma çalışmalarını son derece etkileyici ve yaratıcı sınırlara çekti, ince detayları titizlikle uygularken doğaçlama duygusunu benzersiz bir şekilde devam ettirdi.

Rembrandt'ın Diğer Eserleri

***Bereli ve Kalkık Yakalı Otoportre* (*Self-Portrait with Bere and Turned-Up Collar*),** 1659, Ulusal Sanat Galerisi, Washington DC, ABD

***Gece Nöbeti (Yüzbaşı Frans Banning Cocq ve Muhafız Birliği)* (*The Night Watch [The Militia Company of Captain Frans Banning Cocq]*),** 1642, Devlet Müzesi, Amsterdam, Hollanda

***Yahudi Gelin* (*The Jewish Bride*),** 1658, Devlet Müzesi, Amsterdam, Hollanda

HOLLANDA ALTIN ÇAĞI **s. 22** BAROK **s. 23**

OTOPORTRE **s. 164** IŞIK-GÖLGE **s. 205** ASİTLE OYMA **s. 207**

Nedimeler (Las Meninas)

1656

DIEGO VELÁZQUEZ: TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA • 318 X 276 CM • PRADO MÜZESİ, MADRİD, İSPANYA

Velázquez'in Diğer Eserleri

Sevilla'da Su Satıcısı (Water-Seller of Seville), 1618-1622, Wellington Müzesi, Londra, Birleşik Krallık

Breda'nın Teslimi (Surrender of Breda), 1634-1635, Prado Müzesi, Madrid, İspanya

Papa X. İnnocentius (Pope Innocent X), 1650, Doria Pamphili Galerisi, Roma, İtalya

Çoğu kez "Ressamların ressamı" diye adlandırılan Diego Velázquez (1599-1660), tüm zamanların en beğenilen ressamıdır. Caravaggio'dan esinlenen, ancak daha önceki sanatçıların eserlerinden de çok iyi anlayan Velázquez, göz kamaştırıcı fırça işçiliğiyle yakınlık ve canlılık duygusu yakalamıştı.

İspanyol kraliyet çevrelerinde pek görülmeyen bir natüralizm taşıyan *Nedimeler,* Velázquez'in kraliyet sarayındaki stüdyosunda bir anı yakalayan, gizemli bir kraliyet portresidir. İspanya Kralı IV. Felipe ile Avusturyalı Mariana'nın kızı olan sarı saçlı çocuk Prenses Margarita beş yaşındadır. Şık bir elbise giymiştir, yanında nedimeleri vardır. Biri dizlerinin üzerine çökmüş, ona bir içecek sunmakta, diğeriyse reverans yapmaktadır. Yanında iki saray cücesi Maribarbola (Maria Barbola) ve uyuklayan bekçi köpeğini şakacı bir şekilde ayağıyla uyandırmaya çalışan Nicolasito (Nicolás Pertusato) vardır. Kraliçenin teşrifatçısı Don José Nieto, odanın arkasındaki basamaklarda durmaktadır, ışığın girmesi için perdeyi açık tutmaktadır. Kral ve kraliçenin odanın içindeki aynaya yansıyan görüntüsü, resmin dışında izleyenin yakınında durduklarını gösterir.

Bilinen tek otoportresinde Velázquez, kendisini kraliyet ailesinin arasına yerleştirmiştir, saraya uygun kıyafetleriyle büyük tuvalinin arkasında durmaktadır. Göğsünde, Santiago Nişanı olan kırmızı haç vardır. Aslında bu nişanı resmin tamamlanmasından sonra almıştır. Söylentilere göre kral, nişanın Velázquez'in ölümünden sonra resme eklenmesini istemiştir.

DIEGO VELÁZQUEZ

Çoğu kişinin Avrupa'nın gelmiş geçmiş en büyük ressamı olarak kabul ettiği Diego Rodríguez de Silva y Velázquez, Kral IV. Felipe'nin en sevdiği ressamdı. Başlangıçta "bodegóns" diye adlandırılan natürmortlarda uzmanlaşmıştı, 1623'te sarayda işe alındı. Yaşamının geri kalanında, kraliyet ailesinin ve başka tanınmış figürlerin portrelerini, tarihi, mitolojik ve dini sahnelerin resimlerini yaptı.

FİGÜRLER **s. 161** PORTRE **s. 163** OTOPORTRE **s. 164** İÇ MEKÂNLAR **s. 165** IŞIK-GÖLGE **s. 205**
DOĞRUSAL PERSPEKTİF **s. 198** TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203**

İnci Küpeli Kız
(Girl with a Pearl Earring)

y. 1665

JOHANNES VERMEER: TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA • 44,5 X 39 CM
MAURITSHUIS, LAHEY, HOLLANDA

Vermeer'in Diğer Eserleri
***Delft Manzarası* (*View of Delft*)**, yaklaşık 1660-1661, Mauritshuis, Lahey, Hollanda

***Dantelci Kız* (*The Lacemaker*)**, yaklaşık 1669-1670, Louvre Müzesi, Paris, Fransa

***Resim Sanatı* (*The Art of Painting*)**, yaklaşık 1666-1673, Sanat Müzesi, Viyana, Avusturya

Johannes Vermeer (1632-1675) Hollandalı en büyük ressamlardan biri olarak kabul edilse de hakkında çok az şey bilinmektedir ve yaklaşık olarak yalnızca otuz altı eserin onun olduğu doğrulanmıştır.

Orijinal adı "Türbanlı Kız" olan bu eserdeki kimliği belli olmayan kız omzunun üstünden izleyiciye bakar. Vermeer'in kızı Maria olabilir, belki de hamilerinden birinin kızı olan Magdalene van Ruijven'dir. Eserin bir *tronie*, başka resimlere referans olarak yapılan bir karakter portresi olma ihtimali de vardır. Bütün *tronie*'lerin mutlaka başka eserlerde kullanılması da gerekmez. Nitekim bu resmin başka bir eserde kullanılmış olduğuna dair bir bilgi bulunmamaktadır.

Siyah bir arka planda parıldayan, becerikli birkaç fırça darbesiyle tasvir edilmiş inci küpe eserin odak noktasıdır. Beyaz boyayla yapılan diğer dokunuşlar da kızın gözlerine, dudaklarına ve yakasına düşen parıltılı ışık efektlerini yakalamıştır. Vermeer, diğer Hollandalı ressamlar gibi, iç mekânlardaki modaya uygun figürlerin resmini yapmış; belirli ortamlarda özenli, nefes kesici stiliyle çok başarılı olmuştu. Pahalı boya malzemeleri ve güçlü renk kontrastları kullanmıştı. Mavi türban kırılmış, yarı değerli bir taş olan lacivert taşından yapılmıştı. Öte yandan, resmin restorasyonu sırasında, zeminin başlangıçta yeşilimsi bir cilayla boyandığı, zamanla koyulaştığı ortaya çıktı. Vermeer eseri "IVMeer" diye imzalamış, ancak tarih atmamıştır.

JOHANNES VERMEER
Johannes ya da Jan Vermeer, Delft'te doğdu. Yirmi bir yaşında Saint Luke Esnaf Loncası'nda usta bir ressam oldu. Büyük bir titizlikle resmettiği iç mekân sahneleri, ışık kullanımındaki ustalığını gözler önüne serer. Saygın bir sanat uzmanı olan Vermeer, aynı zamanda bir sanat simsarı da olabilir. Yaşamı boyunca gayet başarılı olduğu halde, kırk üç yaşında öldüğünde beş parasızdı.

PORTRE **s. 163** IŞIK-GÖLGE **s. 205** TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203**

Salıncak (The Swing)

1767

JEAN-HONORÉ FRAGONARD: TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA • 81 X 64,2 CM
WALLACE KOLEKSİYONU, LONDRA, BİRLEŞİK KRALLIK

Ciddiyetten uzak neşeli temaları, becerikli fırça işçiliği, yumuşak ışık ve renkleriyle tanınan Jean-Honoré Fragonard (1732-1806) rokoko döneminin hedonizmini temsil eder.

Dillere düşmüş bir çapkın olan Baron de Saint Julien, tarih ressamı Gabriel François Doyen'e (1726-1806), genç metresini salıncakta sallanırken resmetmesini teklif etmişti. Resimde, salıncağı bir piskoposun itmesini, bu sırada baronun, metresinin bacaklarını alttan seyrederken görünmesini istemişti. Doyen, bunu yapmayı reddetti, bunun üzerine bu işi Fragonard üstlendi. Ancak Fragonard kiliseyle ilgili göndermeleri kaldırdı, kızı odak noktası yaptı. Kabarık, ipekli bir pembe elbise giyen kız, havada dengede durmaktadır. Salıncak, kızın yaşlı hayranı tarafından itilmektedir. Yaşlı adam, alttaki çalıların arasında kızın eteğine doğru yukarıya bakan heyecanlı genç âşıktan habersizdir. Kız, ayakkabısını erkeği umutlandırırcasına, aşk ve şehvet tanrısı Eros heykeline doğru fırlatır. Eros, parmağını dudağına götürerek, bu gizli aşkı onayladığını gösterir. Aynı zamanda, kızın arkasında, bu aşkı onaylamayan iki melek yer almaktadır. O zamanlar, kadının ayakkabısız ayağı çıplaklığı simgeliyordu. Resimde, kızın başındaki *bergère* yani kadın çobanların taktığı şapka incelikli bir ironi oluşturur, çünkü kadın çobanlar, en azından Fransa'da, erdem ve saflıkla bağdaştırılırdı. Bu eser, rokoko döneminin en büyük resimlerinden biri, Fragonard'ın da en iyi bilinen çalışması olarak kabul edilir. Resmin asimetrik kompozisyonu, yemyeşil görünümü; nüktedanlığı, aldırmazlığı ve erotizmi bütünleştirmesi, daha az saygı uyandıran kinayeler de eklenince rokokonun somut bir örneğini oluşturur.

JEAN-HONORÉ FRAGONARD
Üretken bir ressam ve gravürcü olan Jean-Honoré Fragonard; tuhaf, neşeli ve duyumsal resimleriyle ünlenmiştir. Jean-Baptiste-Siméon Chardin'e (1699-1779) ve François Boucher'ye (1703-1770) yaptığı çıraklıktan sonra, prestijli Prix de Rome'u kazanmış; kısa süre içinde portreleri, hayali sahneleri ve manzara resimleriyle tanınmıştır. Eserleri, rokoko stilindeki kaygısızlığı ve yozlaşmayı örnekler.

Fragonard'ın Diğer Eserleri

***Müzik Yarışması* (*The Musical Contest*)**, 1754, Wallace Koleksiyonu, Londra, Birleşik Krallık

***Yıkanan Kadınlar* (*The Bathers*)**, yaklaşık 1765, Louvre Müzesi, Paris, Fransa

***Okuyan Genç Kız* (*A Young Girl Reading*)**, yaklaşık 1776, Ulusal Sanat Galerisi, Washington DC, ABD

ROKOKO s. 24

FİGÜRLER **s. 161** MANZARA **s. 168** ATMOSFERİK PERSPEKTİF **s. 199** TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203**

Horatius Kardeşlerin Yemini (Oath of the Horatii)

1784

JACQUES-LOUIS DAVID: TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA • 330 X 425 CM
LOUVRE MÜZESİ, PARİS, FRANSA

JACQUES-LOUIS DAVID
Yeni-klasik üslubun önde gelen ressamı Jacques-Louis David, gıptayla bakılan Prix de Rome'u 1776'da kazandı ve İtalya'da dört yıl kaldı. İtalya'da klasik antikiteden ve Anton Raphael Mengs (1728-1779) ile Johann Joachim Winckelmann tarafından yayılan yeni teorilerden etkilendi. Paris'e döndüğünde, devrim sonrasında yeni kurulan parlamentoda çalıştı, daha sonra da Napoléon Bonaparte'ın (1769-1821) saray ressamı oldu.

Yeni-klasik üslubun önde gelen sanatçısı Jacques-Louis David (1748-1825), rokokonun kaygısızlığını reddetti. Bunun yerine, saygın tarihsel temaları yeğleyerek, düz konturlarla daha ciddi, klasikten ilham alan bir stilde resim yaptı.

Yeni-klasik üslubun somutlaştığı bu resim; Publius Horatius'un oğulları ve iki şehir arasındaki savaş hakkında MÖ 7. yüzyıla ait bir öyküde yer alan bir sahnede yurtseverliği ve fedakârlığı temsil eder. Romalı baba Publius, oğullarını Alba Longalı Curiatius kardeşlerle savaşa göndermektedir. Kahramanca duruşu, asaletini sembolize eder. Üç kardeş babalarını saygıyla selamlarlar, Roma için isteyerek kendilerini feda edeceklerinin sözünü verirler. Yurtseverlik duygusunun, Fransız Devrimi'nden önceki dönemde özel bir önemi vardı. Üç kardeşten sadece biri hayatta kaldı ve kız kardeşini, Curiatius'lardan biri olan

Resmin odak noktası budur – Publius, oğullarına vereceği kılıçları yukarı kaldırmıştır. Publius yurtseverliği temsil eder.

Solda: Sabina, Camilla'ya yaslanmıştır. Çaresizliği ve trajediyi ortaya koyarlar, sevdiklerini kaybedecek olmalarının kaçınılmazlığıyla karşı karşıyadırlar.

Altta: Sabina'nın oğullarından biri, gölgelerin arasındadır, büyükannesinin pelerininin altına gizlenmiştir. Babasını, amcalarını ve büyükbabasını huşu içinde izlemektedir.

âşığının ölümünün yasını tuttuğu için öldürdü. Erkeklerin gölgeleri, iki torunuyla birlikte pelerinin altına büzülen annelerinin üzerine düşer. Oğlanlardan biri, tüm erkeklerin ülkeleri için hayatını feda etmesi gerektiğini ortaya koyarcasına öne çıkmıştır.

David, bu öyküyü eski Roma tarihçisi Livius'tan (MÖ 64/59-MS 17) aldı. Resim, dönemin cumhuriyetçi ideallerini göklere çıkarmasına karşın, aslında giyotine gönderilmesinden dokuz yıl önce Kral XVI. Louis tarafından yaptırılmıştır. Eser, örnek niteliğinde bir "tarihsel resim"dir – yakın tarihten, antikçağdan, İncil'den ya da klasik mitolojiden alınan kahramanlık ve yurtseverlik hikâyelerini ya da diğer büyük olayları yüceltir. Ahlak dersi veren ve moral düzelten temalarıyla tarihsel resim, en üstün resim formu olarak kabul edilir.

Kompozisyon, kesin bir şekilde üç unsura ayrılmıştır: üç kardeş, baba ve üzüntü içindeki kadınlar. Her unsur dorik bir kemerle çerçevelenmiştir. Roma döneminin sert dor düzeni, erkeksi ve otoriter olarak görülür, bunu empoze etmeye çalışan resim için çok uygundur. Kemerlerin arkasındaki karanlık, heyecanı daha da artırır, figürleri daha da ileriye fırlatır ve hikâyedeki örnek alınacak yüceliği vurgular.

David'in Diğer Eserleri

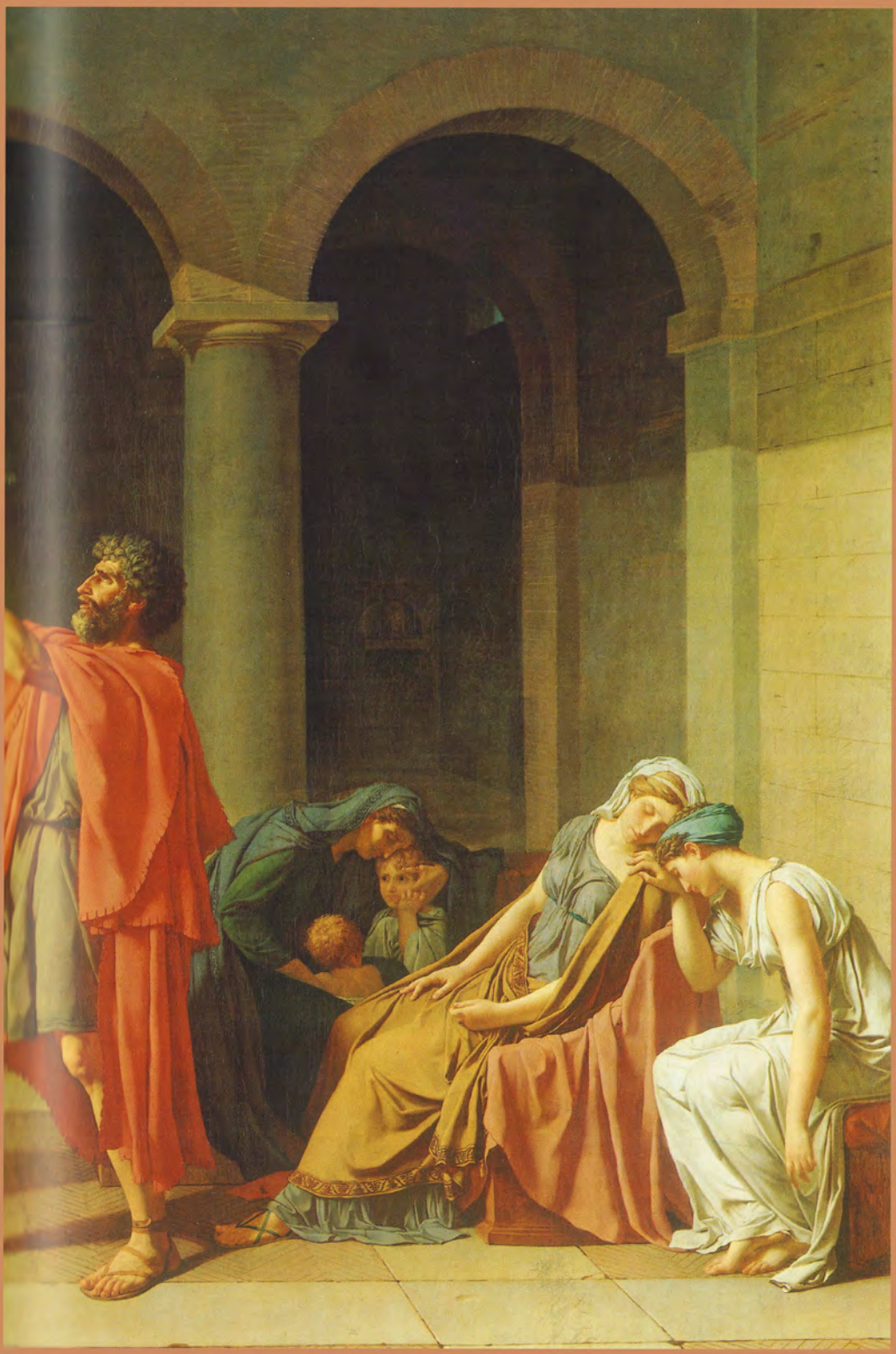
Sokrates'in Ölümü (Death of Socrates), 1787, Metropolitan Sanat Müzesi, New York, ABD

Lictorlar Brutus'a Oğullarının Cesedini Getiriyor (Lictors Bring to Brutus the Bodies of his Sons), 1789, Louvre Müzesi, Paris, Fransa

Marat'yın Ölümü (Death of Marat), 1793, Belçika Güzel Sanatlar Kraliyet Müzesi, Brüksel, Belçika

TARİH **s. 173** FİGÜRLER **s. 161** İÇ MEKÂNLAR **s. 165** TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203**

Reichenbach Şelaleleri: Gökkuşağı

(Upper Falls of the Reichenbach: Rainbow)

1810

J.M.W. TURNER: KÂĞIT ÜZERİNE SULUBOYA, GRAFİT VE BEYAZ GUVAŞ • 27,9 X 39,4 CM • YALE İNGİLİZ SANATI MERKEZİ, PAUL MELLON KOLEKSİYONU, NEW HAVEN, ABD

19. yüzyılın en önemli manzara ressamı olan J.M.W. Turner (1775-1851), ışık saçan renk kullanımı ve atmosfer yaratma yöntemleri aracılığıyla "ışığın ressamı" olarak nam saldı.

Kara ve deniz manzarası resimleriyle ünlü olan Turner, hem yağlıboya hem de suluboya resimlerinde nefes kesen görüntüler oluşturdu. 1802'de, Napolyon Savaşları'nın kısa bir ara verdiği dönemde, Fransa'yı geçerek Alpler'e seyahat etti, İsviçre'nin muhteşem manzaralarına hayran oldu. Meiringen yakınlarında Aar Nehri'ndeki bu şelale, turistik bir yerdi, Turner'ı büyülemişti. Hem İsviçre'deyken hem de İngiltere'ye döndükten sonra, defalarca bu şelalenin resmini yaptı.

Koyu renkleri ince tabakalar halinde kullandığı boyalarla yaptığı bu eserinde; dağılan su serpintisini, çisentiyi ve gürüldeyen şelalenin kocaman kayalara püskürüşünü aksettirmek için kâğıdın yüzeyini nemli bezlerle hafifçe silip ovalamıştı. Turner, kariyerinin bu döneminde tona ve biçime ağırlık verdi; daha sonra, renk onun için daha önemli bir hale geldi. Resimdeki küçücük figürler, oran duygusu oluşmasını sağlar; doğanın muazzamlığıyla çevrelendiklerinde ne kadar önemsiz olduklarını gösterir. Turner'ın yoğunluğu ve dinamizmi, dönemin itinayla resmedilmiş popüler topoğrafya manzaralarıyla büyük bir tezat oluşturmuştur.

Turner'ın Diğer Eserleri

***Denizde Balıkçılar* (*Fishermen at Sea*),** 1796, Tate Britain, Londra, Birleşik Krallık

***Kar Fırtınası, Limandan Ayrılan Buharlı Gemi* (*Snow Storm, Steamboat off a Harbour's Mouth*),** 1842, Tate Britain, Londra, Birleşik Krallık

***Yağmur, Buhar ve Hız, Büyük Batı Demiryolu* (*Rain, Steam and Speed, The Great Western Railway*),** 1844, Ulusal Galeri, Londra, Birleşik Krallık

ROMANTİZM **s. 26**

J.M.W. TURNER
Atmosferi ve ambiyansı yakalayan ilk Batılı sanatçılardan biri olan Joseph Mallord William Turner, erken romantizmi temsil eden ve çoğu kez izlenimciliğin başlangıcı olarak kabul edilen yağlıboyalar, suluboyalar ve gravürler üretti. Erken gelişmiş bir sanatçı olan Turner, on beş yaşından itibaren Kraliyet Akademisi'nde resimlerini sergilemeye başladı. Rengin ve ışığın etkilerini keşfetmeye yönelik binlerce etkileyici resim yaptı.

MANZARA **s. 168** KARAKALEM **s. 188** SULUBOYA **s. 210** ATMOSFERİK PERSPEKTİF **s. 199**

Üç Mayıs 1808
(Third of May 1808)

1814

FRANCISCO DE GOYA: TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA • 268 X 347 CM • PRADO MÜZESİ, MADRİD, İSPANYA

ROMANTİZM **s. 26**

Goya'nın Diğer Eserleri

***Şemsiye* (*The Parasol*),** 1777, Prado Müzesi, Madrid, İspanya

***Küçük Don Luis de Borbón'un Ailesi* (*Family of the Infante Don Luis*),** 1784, Fondazione Magnani Rocca, Parma, İtalya

***IV. Charles ve Ailesi* (*Charles IV and his Family*),** 1800-1801, Prado Müzesi, Madrid, İspanya

Kendisinden sonra gelen sanatçıları nesiller boyunca etkileyen Francisco de Goya (1746-1828), 18. ve 19. yüzyıl İspanyası'nın zorlu ve çalkantılı koşullarını yorumlayıp aktaran gizemli ve göz alıcı resimler yaptı.

2 Mayıs 1808'de, Napoléon orduları Madrid'e girdi ve halk onlara karşı ayaklandı. Ertesi gün, Fransız askerleri misilleme olarak, yüzlerce İspanyol'u yakalayıp kurşuna dizdiler. Goya bu resimde dizlerinin üzerine çökmüş, çarmıha gerilmiş İsa'yı hatırlatacak şekilde kollarını havaya kaldırmış, kurşuna dizilmek üzere olan bir İspanyol işçiyi tasvir eder. Sağ elinde bir *stigmata* –çarmıha gerilirken İsa'nın bedeninde oluşan yara izlerine benzeyen iz– vardır. Tek ışık kaynağı yerdeki fenerdir, kurbanı aydınlatır, askerlerin hedeflerini görmesini sağlar ve diğer yerlerde uzun, karanlık gölgeler oluşturur. Kana bulanmış ceset yığını, şehirleri için savaşıp mağlup olan adamları temsil eder. Diz çökmüş dua eden grili figür, Fransisken bir rahiptir. Diğer İspanyollarla birlikte o da yakalanmıştır, ancak bir önceki gün gerçekleşen ayaklanmaya katılmış olması pek mümkün değildir. Rahibin resimdeki varlığı, Fransız askerlerinin intikamcılığını gösterir. Parkaları, sorguçlu şapkaları ve süvari kılıçlarıyla arkadan gösterilen askerlerin anonim ve insana benzemeyen bir halleri vardır, kurbanlarına yakın menzilden ateş etmek üzere tüfekleriyle nişan almışlardır. Goya'ya özgü karanlık renkler dehşeti vurgular.

FRANCISCO DE GOYA

Özellikle Velázquez'den etkilenen Francisco de Goya, geçmişten kesin olarak kopan bir sanat yaratmıştı. Saray ressamı olarak çalıştığı sıralarda, duvar halıları için resim taslakları hazırlar, İspanyol kraliyet ailesi ve aristokrasisinin portrelerini yapardı. 1792'de geçirdiği ciddi bir rahatsızlık yüzünden sağır kaldı. Sonra, zamanın İspanyası'ndaki yolsuzlukları, budalalıkları ve zulmü tasvir eden bir seri rahatsız edici çizim ve oymabaskı üretmeye başladı.

TARİH **s. 173** FİGÜRLER **s. 161** SAVAŞ **s. 172** IŞIK-GÖLGE **s. 205** TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203**

Sakız Adası Katliamı (Massacre at Chios)

1824

EUGÈNE DELACROIX: TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA • 419 X 354 CM
LOUVRE MÜZESİ, PARİS, FRANSA

Delacroix'nın Diğer Eserleri
Sardanapalus'un Ölümü (*Death of Sardanapalus*), 1827, Louvre Müzesi, Paris, Fransa

Halka Yol Gösteren Özgürlük, 1830, Louvre Müzesi, Paris, Fransa

***Tanca Fanatikleri* (*Fanatics of Tangier*),** 1838, Minneapolis Sanat Enstitüsü, Minnesota, ABD

EUGÈNE DELACROIX
Romantizmin Fransız resmindeki önde gelen temsilcisi Eugène Delacroix; İngiltere, İspanya, Fas ve Cezayir'e yaptığı seyahatlerden ilham aldı. Etkileyici fırça darbeleri ve rengin optik etkisini incelemesi, izlenimciler ve ard izlenimciler için çok büyük bir ilham kaynağıydı. Egzotik konulara düşkünlüğü de sembolizm üzerinde etki yaratmıştı. Yeni-klasikçiliğin belirgin dış hatlarının ve dikkatle modellenmiş formlarının aksine, rengi ve hareketi vurgulamıştır.

Romantizm akımının en iyilerinden olan Eugène Delacroix (1798-1863), yeni-klasikçi Pierre-Narcisse Guérin (1774-1833) tarafından yetiştirildi, fakat ağırlıklı olarak Michelangelo'dan, İngiliz manzara ressamlarından ve arkadaşı Théodore Géricault'dan (1791-1824) etkilendi.

Yunanistan, 1821'de Osmanlı İmparatorluğu'na başkaldırana kadar, yaklaşık dört yüzyıl boyunca Türklerin egemenliğindeydi. Pek çok Yunan şehri savaşa katılsa da Sakız Adası'nda yaşayan Yunan halkı, Osmanlılarla yaptıkları ticaretten yararlandıkları için mücadeleye girmek istemediler. Diğer Yunanlar ise onları mücadeleye katılmaya zorladılar. Bunu duyan sultan, Sakız Adası'nı yerle bir etmek için bir donanma gönderdi. İki hafta boyunca; köyler yakıldı, halk işkence gördü, tecavüze uğradı, tutsak edildi ve öldürüldü. Katliamın haberi Avrupa'ya yayılınca protestolar başladı, sanatçılar da bundan ilham aldılar.

Delacroix bu resminde, Sakız Adası'ndaki korkunç olayları romantikleştirir, Türk işgalcilerin tepeden bakan gururunu, masum Yunanlıların korku ve çaresizliğiyle karşılaştırır. Merkezde yer alan bir kahraman ya da kişi yoktur; bunun yerine, ön plandaki figürler gruplar halinde birbirlerine yaslanmışlardır. Bir anne cansız vaziyette bir Türk'ün atının altında yatmaktadır. Bebeği, annesinin memesini emmeye çalışmaktadır. Bağlanmış, çıplak bir kadın haysiyetini koruma mücadelesi içindedir. Arka planda, Türkler savaşmaktadır. O zamanlarda, Delacroix açık renkler kullanıyordu; serbest, ince çizgili fırça darbeleriyle çalışıyordu. Sembolizm yüklü bu eser, aynı zamanda klasik, idealize edilmiş figürlerde Michelangelo'nun etkisini yansıtır.

TARİH **s. 173** FİGÜRLER **s. 161** RENK **s. 169** SAVAŞ **s. 172** HAREKET **s. 180** TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203**

Türk Hamamı (Turkish Bath)

1862

JEAN-AUGUSTE-DOMINIQUE INGRES: TUVALLE KAPLANMIŞ AHŞAP ÜZERİNE YAĞLIBOYA • 110 X 110 CM • LOUVRE MÜZESİ, PARİS, FRANSA

Ingres'ın Diğer Eserleri

I. Napoléon Tahtta (Napoléon I on his Imperial Throne), 1806, Ordu Müzesi, Paris, Fransa

Büyük Odalık, 1814, Louvre Müzesi, Paris, Fransa

Louise de Broglie, Kontes d'Haussonville (Louise de Broglie, Countess d'Haussonville), 1845, Frick Koleksiyonu, New York, ABD

Jean-Auguste-Dominique Ingres, öğretmeni David'in ölümünden sonra, yeni-klasik üslubun Fransa'daki en önemli temsilcisi oldu. Düz konturlu resimleri, romantizmin etkileyici ve renkli eserlerinin antitezidir.

Lady Mary Montagu'nun 1716'da İngiliz diplomat kocasının Osmanlı İmparatorluğu'na yaptığı seyahate eşlik ettikten sonra yazdığı *Şark Mektupları*'nda yer alan bir pasajı, Ingres 1825'te kopya etti. Batı Avrupa'daki oryantalizm modasını pekiştiren bu mektuplar, Fransa'da 1763 ile 1857 arasında sekiz kez yayımlandı. Ingres'ın kopya ettiği pasaj şöyledir: "Sanırım, orada toplam 200 kadın vardı. Çeşitli pozlarda güzel, çıplak kadınlar... bazıları sohbet ediyor, bazıları işini yapıyor, bazıları kahve içiyor ya da meyveli dondurmanın tadına bakıyor ve pek çoğu umursamazca uzanıyordu." Ingres bu resmi yaptığında seksen iki yaşındaydı, burada da her zaman yaptığı gibi nülerinin biçimini bozmuş ve anatomisini değiştirmiş, onları kıvrımlı ve neredeyse kemiksizmiş gibi göstermiş. Hiçbiri canlı model kullanılarak yapılmamıştı, hepsini daha önce yaptığı tek tek kadın çizimlerinden ya da resimlerinden almıştı. Ön plandaki türban takan ve mandolin çalan, sırtı izleyiciye dönük kadın, doğrudan Ingres'ın 1808 tarihli *Valpinçonlu Yıkanan Kadın* (*The Valpinçon Bather*) tablosundan türetilmiştir. Yumuşak, soğuk bir ışık, sahnenin tamamına yayılmıştır; kadınların serin, solgun tenleriyse egzotik parfümleri, akan suyun sesini, hamamın buğulu sıcaklığını hatırlatan vazolar, mücevherler ve kumaşlar gibi oryantal özelliklerin resme incelikle eklenmesiyle dengelenmiştir.

JEAN-AUGUSTE-DOMINIQUE INGRES

David'in klasik eğitiminden geçen Jean-Auguste-Dominique Ingres'a, renkten çok çizime odaklanması öğretilmişti. Ancak Ingres, titizlikle yaptığı çizimlerinin yanı sıra renk kullanımını da dikkatle ele almıştır. Fırça işçiliğindeki keskinlik eksiksiz bir gerçekçilik oluşturur. Yeni-klasik üsluba getirdiği etkileyici yorum ile İtalya'ya yaptığı seyahatleri, saplantılı ve dürüst karakteri gibi pek çok unsurdan beslenen kusursuz stili çok saygı görmüştür.

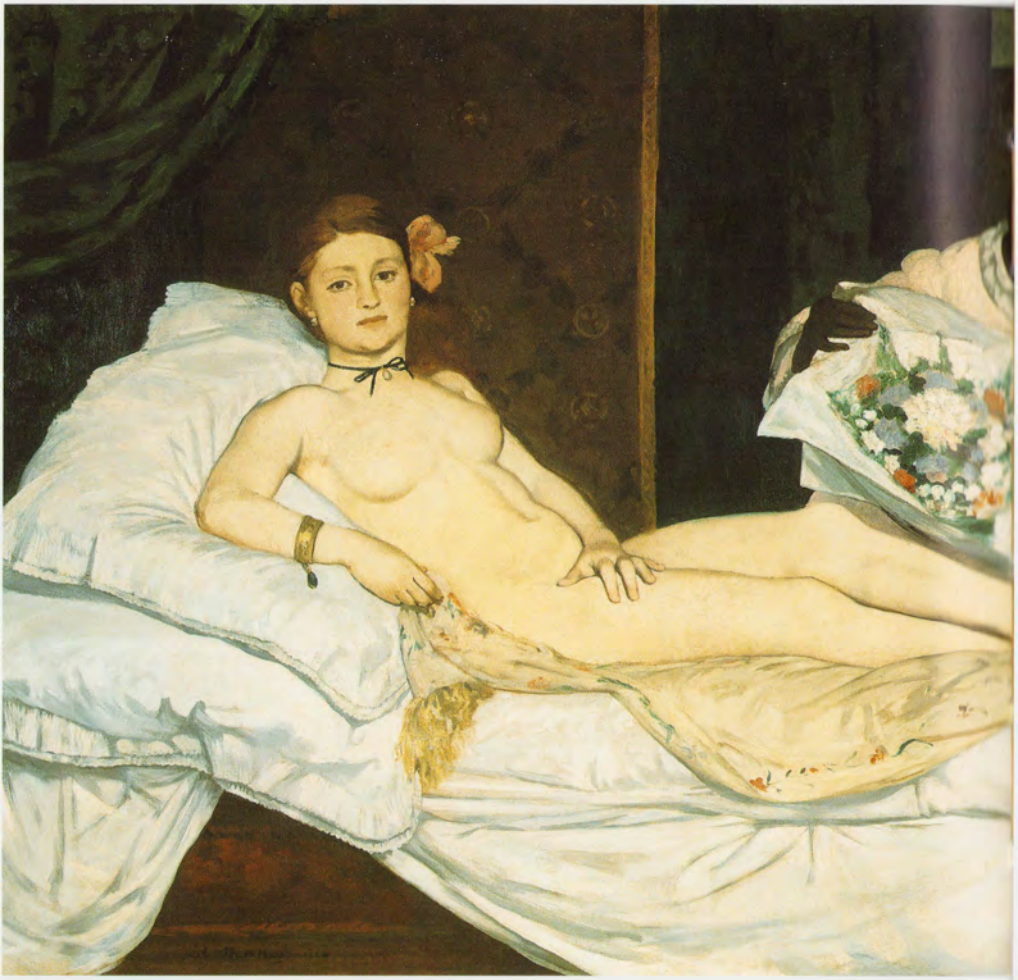

FİGÜRLER **s. 161** İÇ MEKÂNLAR **s. 165** TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203**

Olympia

1863

ÉDOUARD MANET: TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA • 130 X 190 CM • ORSAY MÜZESİ, PARİS, FRANSA

Manet'nin Diğer Eserleri

***Kırda Yemek* (*Déjeuner sur l'Herbe*),** 1862-1863, Orsay Müzesi, Paris, Fransa

***Maximilian'ın İnfazı* (*Execution of Maximilian*),** 1868-1869, Kunsthalle Mannheim, Mannheim, Almanya

***Folies Bergère'de Bir Bar* (*Bar at the Folies Bergère*),** 1882, Courtauld Sanat Enstitüsü, Londra, İngiltere

GERÇEKÇİLİK **s. 27**

Resmin alışılagelen, kabul görmüş stillerinden uzaklaşan Édouard Manet (1832-1883), geleneksel tasvir tekniklerine karşı geldi ve (başlangıçta küçümsenerek de olsa) modern yaşamın ressamı olarak tanındı.

Bu resimde, yanında hizmetçisi ve kara bir kedi olan çıplak bir kadın; uzanmakta, izleyiciye cesurca bakmaktadır. Kadının pozunun, Tiziano'nun *Urbino Venüsü* (bkz. s. 72-75) tablosundaki gibi klasik örnekleri de olsa, fahişe olduğu çok açıktır ve başka herhangi bir şeyle maskelenmemiştir. "Olympia", o zamanlar Paris'te fahişelere verilen genel bir addır. Bunun yanı sıra, başındaki orkide, bilezik, küpeler, oryantal şal, boynundaki siyah kurdele ve zarif fantezi terlikleri gibi başka detaylar da kadının fahişe olduğunu gösterir. Kara kedi de fahişeliği sembolize eder; bariz bir şekilde, Tiziano'nun *Venüs*'ündeki sadakati temsil eden küçük köpeğin yerine geçer. Hizmetçisinin gösterdiği, muhtemelen bir hayranından gelen çiçekleri kibirle görmezden gelen Olympia, izleyiciye sanki onun bir sonraki müşterisiymiş gibi bakmaktadır. Stüdyodaki sert ışık, ara tonları ortadan kaldırmış, çıplaklığın ideal olmak yerine, gerçekmiş gibi görünmesine neden olmuştur. Manet aynı zamanda, boyayı küçük, görünmez fırça darbeleriyle uygulayan akademik yöntemleri reddetmiş; geniş fırça darbeleriyle güçlü, yalınlaştırılmış biçimler oluşturmuştur. Resmin hem konusu hem de yapılış şekli, yapıldıktan iki yıl sonra 1865 Salonu'nda sergilendiğinde halkı ve eleştirmenleri çok şaşırtmıştı.

ÉDOUARD MANET

Oturmuş sanatsal geleneklere karşı gelen Édouard Manet çoğunlukla "modern yaşamın ressamı" olarak nitelendirildi. Serbest bir şekilde uygulanmış fırça izleri ve düz bir görüntü oluşturan tek katmanlı boyayla yapılan çağdaş yaşam imgeleri pek çok kişiyi şoke etti. Kesin ve dikkatli bir benzerlik oluşturmak yerine, gözün saniyeler içinde algıladıklarını yakalamaya yönelik yenilikçi yöntemi, başlangıçta öfke uyandırsa da daha sonra oluşturduğu etki muazzamdı.

İÇ MEKÂNLAR **s. 165** FİGÜRLER **s. 161** TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203**

İzlenim, Gündoğumu
(Impression, Sunrise)

1872

CLAUDE MONET: TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA • 48 X 63 CM
MARMOTTAN MONET MÜZESİ, PARİS, FRANSA

Claude Monet (1840-1926) uzun kariyeri boyunca, geçip giden anları ve ışığın etkilerini, canlı renkler ve seri fırça izleriyle yakalayarak, izlenimcilerin daimi üyesi olmaya devam etti.

1874'te bir grup bağımsız sanatçı birlikte sergi açtıklarında, onları aşağılamak için kullanılan ismin ilham kaynağı bu resimdi. Le Havre limanının sabahın erken saatlerindeki bu manzarası, turuncu ve mavinin tamamlayıcı zıtlığı kullanılarak çabucak yapılmıştı. Monet, taslak gibi görünen resim stiliyle yaptığı bu resme, *İzlenim, Gündoğumu* adını vermesinin nedenini daha sonra şöyle açıklamıştı: "Katalog için bir başlık istediler. Bu resim bir Le Havre manzarası sayılamayacağı için 'İzlenim yazın' dedim." Resim, Monet'nin uçup giden bir anı çok az detayla tasvir edişiydi. Grubun, her türlü alegoriden ya da hikâye anlatıcılığından kaçınma, sadeleştirilmiş bir fırça işçiliğiyle parlak renkler kullanma ve ışığın geçici bir anda oluşan etkisini tasvir etme amaçlarını özetliyordu. Puslu manzaranın ayrıntıdan yoksun, dağınık görünümlü fırça izleri; geleneksel manzara resimlerinden ve klasik, idealize edilmiş güzellikten ayrılmıştı. Gerçekçilerden, İngiliz manzara ressamlarından, özellikle de Manet'den ilham alan Monet, çağdaş konuları tasvir ederek geleneklere karşı geldi, doğanın kısa süreli niteliklerini yakalamak için çoğunlukla açık havada resim yaptı. Serbest fırça kullanımı, siyaha yer vermemesi ve alışılmadık kompozisyonları onun farklı stilinin önemli özelliklerindendir. Üzerinde durduğu en önemli konu; ne görüyorsa onu, tam bir doğrulukla tasvir etmekti.

CLAUDE MONET
İzlenimciliğin elebaşları arasında yer alan Claude Monet, Fransız avangard sanatçılardan oluşan bu gruba ve onları takip eden daha pek çok sanatçıya ilham kaynağı oldu. Kesin ayrıntılar yerine ışığın kısa süreli etkilerini yakalamaya çalışarak, çoğunlukla parlak renkler kullanarak ve boyayı taslak gibi uygulayarak pek çok "alla prima" resim yaptı. Yüzey etkilerine, uyuma ve kontrastlara daha fazla odaklandıkça, soyutlamaya kaçmaya başladı.

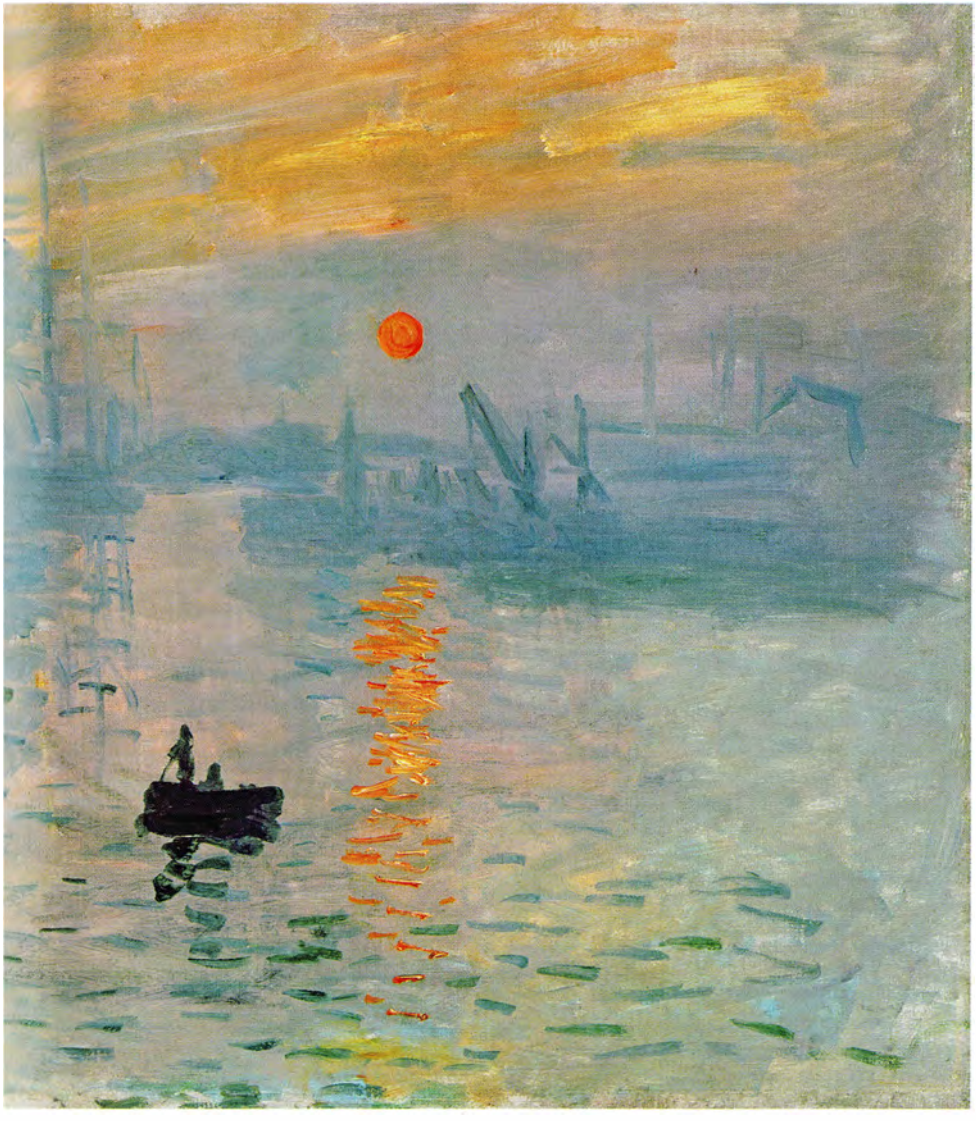
İZLENİMCİLİK **s. 28**

Monet'nin Diğer Eserleri

***Capucines Bulvarı* (*Boulevard des Capucines*),** 1873-1874, Nelson-Atkins Sanat Müzesi, Missouri, ABD

***Şemsiyeli Kadın, Madam Monet ve Oğlu* (*Woman with a Parasol, Madame Monet and her Son*),** 1875, Ulusal Sanat Galerisi, Washington DC, ABD

***Montorgueil Sokağı, Paris, 30 Haziran 1878* (*Rue Montorgueil, Paris, 30 June 1878*),** 1878, Orsay Müzesi, Paris, Fransa

DENİZ MANZARALARI **s. 174** RENK **s. 169** DOĞA **s. 171** TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203**

Bronz Çağı
(The Age of Bronze)

1877

AUGUSTE RODIN: BRONZ • BOY 180,5 CM • ULUSAL MODERN SANAT GALERİSİ, ROMA, İTALYA

Rodin'in Diğer Eserleri
***Öpüş* (*The Kiss*),** 1882, Rodin Müzesi, Paris, Fransa

***Balzac Anıtı* (*Monument to Balzac*),** 1898, Rodin Müzesi, Paris, Fransa

***Düşünen Adam* (*The Thinker*),** 1903, Rodin Müzesi, Paris, Fransa

Auguste Rodin (1840-1917), akademik heykellerin parlak ve idealize edilmiş figürlerini terk etti, gerçek yaşam duygusu uyandırmak için kişiliği ve hareketi ifade eden pürüzlü, bitmemiş yüzeyleri yenilikçi bir şekilde üretti.

Rodin, tanrıları ve soylu figürleri tasvir etmek yerine, canlı gibi görünen figürleri gerçekçi, dinamik durumlarda gösteren heykeller yapmıştı. Heykelleri; o zamanlar kabul gören klasik stildeki idealize edilmiş heykellerin aksine, somut ve gerçek görünür. Yine de kahramanlığı göstermeye çalıştığı eserlerinde Michelangelo'nun etkisi vardır. *Bronz Çağı*'nda, genç Belçikalı asker Auguste Ney model olarak kullanıldı. Ancak buradaki amaç bir bireyi tasvir etmek değildi, herhangi bir adamın genel bir figürünü oluşturmaktı. Eser, 1877'de, Belçika'da Cercle Artistique'te sergilendi ve gelenekten sapması nedeniyle skandala yol açtı. "Uyanan Adam" ya da "Bozguna Uğrayan" diye de bilinen eserdeki figürün, ilk başta elinde bir mızrak vardı, fakat Rodin her türlü çağrışımı ortadan kaldırmak ve izleyicinin eseri özgürce yorumlamasını sağlamak için silahı heykelden çıkardı. Eser Paris'te sergilendiğinde, Rodin heykeli gözlem yaparak modellemek yerine, birisinin vücudundan kalıp alarak dökmekle suçlandı, heykelin gerçekçiliğinin kendi becerisinden kaynaklandığını ispat etmek zorunda kaldı. Son derece rencide oldu, kendisini suçlayanlara modelin fotoğraflarını gösterdi, böylece herhangi bir kandırmaca olmadığı ve Rodin'in teknik açıdan olağanüstü bir beceriye sahip olduğu anlaşıldı.

AUGUSTE RODIN
19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarının en etkili sanatçılarından biri olan Auguste Rodin, başarı ve skandal sayesinde uluslararası üne kavuşmadan önce, uzun yıllar süsleme heykeltraşı olarak çalıştı. Natüralizmi ve yalınlığı vurgulayarak, sembolistlerde olduğu gibi kendi süjelerini yarattı, modern heykelin yaratıcısı unvanına layık görüldü. Öldüğünde, Michelangelo'yla kıyaslanıyordu.

FİGÜRLER **s. 161** HAREKET **s. 180** BRONZ **s. 211**

Grande Jatte Adasında Bir Pazar Günü Öğleden Sonra

1884 – 1886

(A Sunday Afternoon on the Island of La Grande Jatte)

GEORGES SEURAT: TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA • 207,5 X 308,1 CM • CHICAGO SANAT ENSTİTÜSÜ, ILLINOIS, ABD • HELEN BIRCH BARTLETT ANI KOLEKSİYONU

Ingres'ın teknik ressamlığından, Michel Eugène Chevreul'un (1786-1889) ve Ogden Rood'un (1831-1902) renk teorilerinden etkilenen Georges Seurat (1859-1891) yepyeni bir resim yöntemi icat etti.

Sosyetik Parisliler, Sen Nehri'nde popüler olmuş güzel bir yerde bir pazar öğleden sonrasının tadını çıkarmaktadırlar. Bu büyük resim, Seurat'nın bilimsel renk teorilerinden türeyen yeni, sistematik resim yapma yöntemini ortaya koyar. Formları oluşturmak için saf rengi, noktalar halinde yan yana getirir. Seurat'nın düşüncesine göre, bu şekilde uygulanan renkler izleyicinin retinasında birleşerek, önceden karıştırılan renklere göre çok daha ışıltılı sonuçlar ortaya çıkarır. Yöntemi, divizyonizm ya da noktacılık diye adlandırılmıştır. Seurat bu yönteme küçük fırça izleriyle başlamış, kısa süre sonra tekniğini aynı biçimde tekrarlanan beneklerle değiştirmişti.

Resimde yer alan kişiler arasında; yanlarında bir maymun ve küçük bir köpek olan bir çift, balık tutan bir kadın, ince bastonu olan bir adam, örgü ören bir kadın ve pipo içen bir adam vardır. İleride, bir adam borazan çalar, bir kadın küçük bir kızın elini tutmuştur. Fakat her şey ilk anda görüldüğü gibi olmayabilir; örneğin balık tutma eylemi ve tasmalı bir maymun fahişeliği sembolize eder. Seurat'nın renk kombinasyonları resmi canlı kılar; gölgeler birbirine bitişik tamamlayıcı renklerle oluşturulmuştur. Bu da eserin tamamında parıldayan bir ışık yaratır. Perspektif kullanımı da benzer şekilde, iyice düşünülmüş ve hesaplanmıştır. Seurat, izlenimcilerin yaptığı gibi, modern yaşamı tasvir etmiştir, fakat onlardan farklı olarak fırça işçiliği özenli, zaman durağandır.

ARD İZLENİMCİLİK s. 29 YENİ-İZLENİMCİLİK s. 30

GEORGES SEURAT

Tam anlamıyla geleneklere uygun bir sanat eğitimi alan Georges-Pierre Seurat, kadifemsi bir dokuya sahip, açık koyu renklerde Conté pastel boya kullanarak çizimler yapmaya başladı ve tüm dikkatini renk teorisi hakkındaki kitaplara verdi. Özellikle, Chevreul'un daha parıltılı sonuçlara ulaşmak için tamamlayıcı renkleri yan yana koymak hakkındaki fikirlerinden etkilenerek noktacılık yöntemini geliştirdi. Küçük noktalarla ya da renk vuruşlarıyla bütün bir resmi ortaya çıkardığı, titizlik gerektiren noktacılık yöntemi, modern sanat üzerinde muazzam bir etki oluşturdu.

Seurat'nın Diğer Eserleri

***Asniéres'de Yıkananlar* (*Bathers at Asniéres*)**, 1884, Ulusal Galeri, Londra, Birleşik Krallık

***Pudralanan Genç Kadın* (*Young Woman Powdering Herself*)**, 1888-1890, Courtauld Sanat Enstitüsü, Londra, Birleşik Krallık

***Kankan* (*Le Chahut*)**, 1889-1890, Kröller-Müller Müzesi, Otterlo, Hollanda

RENK **s. 169** FİGÜRLER **s. 161** DOĞA **s. 171** NOKTACILIK **s. 212** TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203**

Gece Kafesi
(Night Café)

1888

VINCENT VAN GOGH: TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA • 72,4 X 92,1 CM • YALE ÜNİVERSİTESİ SANAT GALERİSİ, CONNECTICUT, ABD • STEPHEN CARLTON CLARK MİRASI

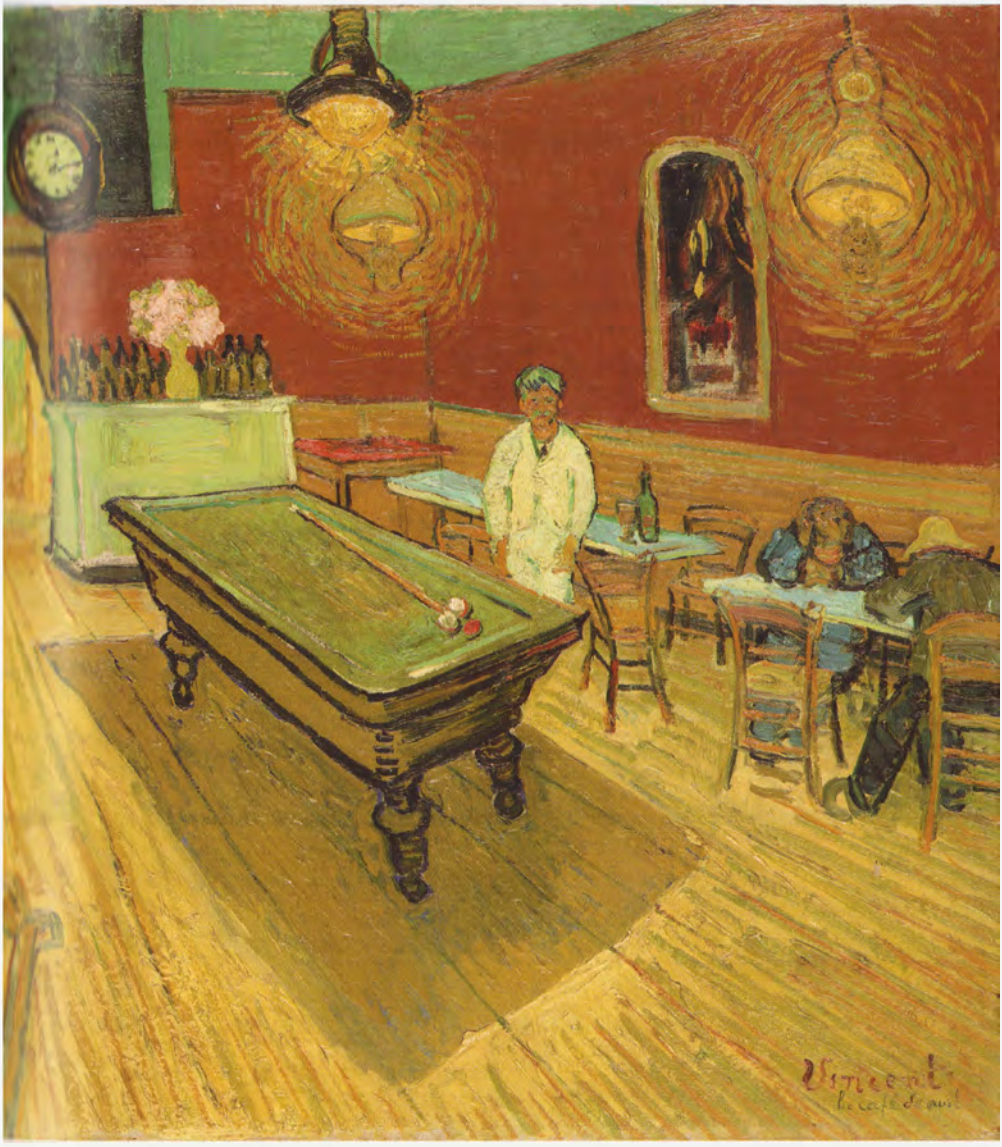

Resimleri kadar sıkıntılı yaşamıyla da tanınan Vincent van Gogh'un eşi benzeri görülmemiş, çok canlı bir dışavurumculuğa sahip olan çizimleri ve resimleri sanatın gidişatını değiştirdi.

Van Gogh 1888'de Arles'da Café de la Gare'da bir odaya taşındı, burada birkaç ay kaldı. İmpasto boyayı yoğun olarak kullandığı bu resimdeki duvarların parlak kırmızısı, zeminin ve ışıkların sarısıyla, tavanın ve bilardo masasındaki çuhanın yeşiliyle kontrast oluşturur. Odada çeşitli yerlerde, dört adam ve bir kadın, eğilmiş vaziyette masalarda oturmaktadır. Bilardo masasının yanında ayakta duran beyazlı adam ise Van Gogh'un oda ücreti olarak bu resmi verdiği, kafenin sahibi Joseph Ginoux'dur. Abartılmış perspektif, zihni karıştıran açılar oluşturur, ortama yayılan sarı ışık sönük, tekinsiz bir parlaklık saçar. Siyah konturlar ise eğimli şekillerin ayırt edilmesini sağlar. Van Gogh ağabeyine yazdığı bir mektupta şöyle demiştir: "Bugün odamın bulunduğu, akşam gaz lambasıyla aydınlatılan kafenin içinin resmini yapmaya başlarım belki. Buraya bütün gece açık olduğu için *café de nuit* (burada böyle kafelerden çok var) diyorlar. Gececiler, kalacak yere ödeyecek paraları olmayınca ya da çok sarhoş oldukları için içeri alınmadıklarında buralara sığınıyorlar."

VINCENT VAN GOGH

Vincent van Gogh (1853-1890), pek çok farklı mesleğin ardından sanatla ilgilenmeye başladı. Önce Hollanda'dan Paris'e, sonra da Güney Fransa'ya taşındı. Burada, bir sanatçı kolonisi oluşturmayı umuyordu. Ancak Paul Gauguin'le (1848-1903) kavga ettikten sonra, hayalleri sona erdi. Mayıs 1890'da Auvers-sur-Oise'a taşındı, fakat iki ay sonra kendisini vurdu. Van Gogh ölümünden sonra satılan 2.000'den fazla eser bıraktı.

Van Gogh'un Diğer Eserleri

***Patates Yiyenler* (*The Potato Eaters*),** 1885, Van Gogh Müzesi, Amsterdam, Hollanda

***Ayçiçekleri* (*Sunflowers*),** 1888, Ulusal Galeri, Londra, Birleşik Krallık

***Kafe Terasta Gece* (*Café Terrace at Night*),** 1888, Kröller-Müller Müzesi, Otterlo, Hollanda

RENK **s. 169** İÇ MEKÂNLAR **s. 165** FİGÜRLER **s. 161** TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203** İMPASTO **s. 213**

Çığlık

1893

EDVARD MUNCH: KARTON ÜZERİNE TEMPERA VE PASTEL • 91 X 73,5 CM
ULUSAL SANAT, MİMARLIK VE TASARIM MÜZESİ, OSLO, NORVEÇ

Munch'un Diğer Eserleri

***Hasta Çocuk* (*The Sick Child*),** 1885-1886, Ulusal Sanat, Mimarlık ve Tasarım Müzesi, Oslo, Norveç

***Hayat Dansı* (*The Dance of Life*),** 1899-1900, Ulusal Galeri, Oslo, Norveç

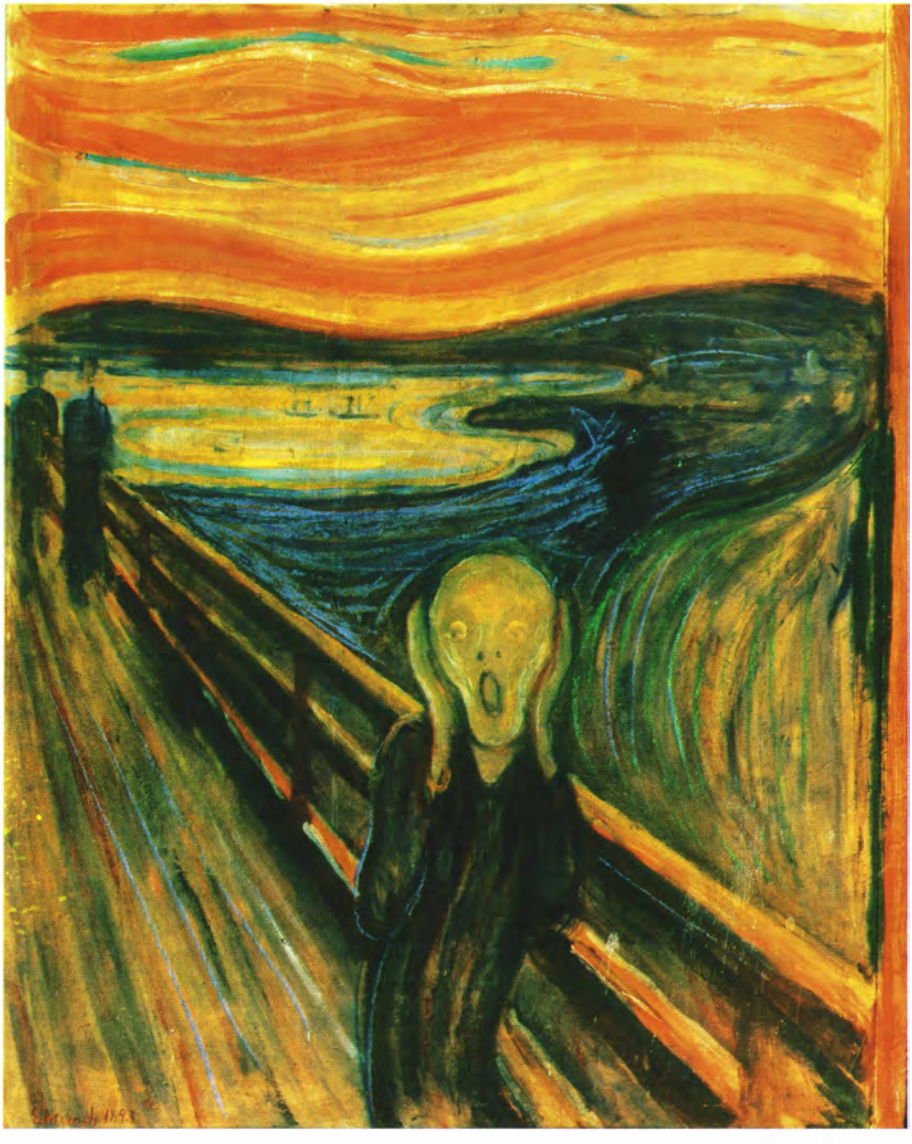
***Madonna*,** 1894, Munch Müzesi, Oslo, Norveç

Edvard Munch (1863-1944), Kristiania'da (şimdinin Oslo-su) sanat öğrenimi gördükten sonra; Almanya'ya, İtalya'ya ve Fransa'ya seyahat etti. Munch'un psikolojik konulara yönelik dışavurumcu tasvirleri, Fransız sembolizmine kadar yayıldı, Alman dışavurumculuğunu derinden etkiledi.

Orijinal adı *Doğanın Çığlığı* (*The Scream of Nature*) olan bu resim, Munch'un 1893 ile 1910 arasında yaptığı aynı konudaki dört eserinden biridir. Figür, ince uzun elleriyle kafatasına benzeyen kafasının iki yanını tutmaktadır, gözleri fal taşı gibi açıktır, ağzındaki açıklık sessiz bir çığlık gibi görünür. Figürün meşum halindeki korku ve dehşet, kompozisyonda tekrarlanan dalgalı şekillerle aksettirilmiştir. Ana figürdeki ve arkada köprü boyunca yürüyen iki kişideki muğlaklık, nedeni belirsiz bir tehlike duygusuna dayandırılır. Girdap gibi dönen çizgiler ve doğal olmayan güçlü renkler endişe duygusunu vurgular. Munch, daha sonra bu resminin ilham kaynağını şöyle açıklamıştı: "Yolda iki arkadaşımla yürüyordum, güneş batıyordu, birdenbire gökyüzü kan kırmızısına büründü, kendimi tükenmiş hissederek, durakladım ve parmaklıklara yaslandım, koyu mavi fiyordun ve şehrin üzerinde kan ve dil şeklinde alevler vardı, arkadaşlarım yürümeye devam ettiler ve ben korku içinde tir tir titreyerek kalakaldım, doğanın içinden geçen sonsuz çığlığı içimde hissettim."

EDVARD MUNCH

Sarsıntılı bir çocukluk geçiren Edvard Munch; ölüm, hilekârlık ve yalancılık üzerine düşünen üretken bir sanatçıydı. Fransa'yı ziyaret ettikten sonra, özellikle Gauguin, Van Gogh ve Henri de Toulouse-Lautrec'in (1864-1901) üslubundan ilham aldı. Şekli bozulmuş çizgilerle ve yoğun renklerle esrarengiz temalar üzerine resimler yapmaya başladı. Böylece hem çağdaş eleştirmenler arasında çok büyük tartışmalara yol açtı hem de pek çok genç sanatçı üzerinde büyük etki oluşturdu.

MANZARA **s. 168** YALNIZLIK **s. 176** BİLİNÇALTI **s. 178** TEMPERA **s. 193**

Soğanlı Natürmort
(Still Life with Onions)

y. 1895

PAUL CÉZANNE: TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA • 66 X 82 CM
ORSAY MÜZESİ, PARİS, FRANSA

Cézanne bilinen objelere odaklandı, çünkü ona göre resmin süjesi yöntemden daha önemli değildi. Odak noktası, üçboyutlu formları düz yüzeye sadık kalarak yeniden yaratmaktı.

Cézanne'ın Diğer Eserleri

Sainte-Victorie Dağı (Mont Sainte-Victoire), 1882-1885, Metropolitan Sanat Müzesi, New York, ABD

İskambil Oynayanlar (Card Players), 1892-1895, Courtauld Sanat Enstitüsü, Londra, Birleşik Krallık

Masa, Peçete ve Meyveler (Masanın Bir Köşesi) (Table, Napkin and Fruit [A Corner of the Table]), 1895-1900, Barnes Vakfı, Pennsylvania, ABD

Çoğunlukla "modern sanatın babası" diye adlandırılan Paul Cézanne (1839-1906), kübizmin ve 20. yüzyılın diğer pek çok sanat akımının ilham kaynağı olan yeni bir resim yaklaşımı oluşturdu. Kariyerinin başından itibaren çok çeşitli natürmortlar yapmış olsa da izlenimcilikten koptuktan sonra yaptığı natürmortlar, çalışmalarının en önemli unsuru haline geldi. Bu resimde, soğanların ve arkadaki buruşuk örtünün yanındaki tabağın düzgün küresel şekli dikkatle incelenmiştir. Masada ayrıca bir şişe, bardak ve bıçak durmaktadır. Cézanne bu dönemde, ışığın ve rengin yüzeydeki etkisinin tasvirini ileriye götürmüş, gereksiz olduğunu düşündüğü, geleneksel tek ya da iki kaçış noktalı doğrusal perspektife bağlı kalmaksızın, objelerin temelini oluşturan geometrik yapıyı yakalamaya çalışıyordu. Daha analitik olan yepyeni bir tasvir biçimi arayışındaydı.

Üçboyutlu dünyayı düz yüzeylerde temsil ederken objeleri tek seferde pek çok açıdan göstermenin daha doğru bir yaklaşım olduğuna inanıyordu. Bu yaklaşım, gözlerimizin odaklanma şekline daha yakın bir sonuç ortaya çıkarıyor, fırça işçiliğini daha görünür kılıyordu. Bu sayede, izleyici tuval üzerindeki dönüşümün farkına varıyordu.

Bu eserde, yeni tasvir sistemini objeleri çoklu bakış noktalarıyla resmederek ortaya koymuştur. Çoklu bakış noktaları; masanın üzerindeki soğanların eğiminde, şişenin tasvirinde, masanın yan tarafının yandan, üstününse yukarıdan gösterilmesinde açıkça kendini belli eder. Ama yine de derinlik yanılsamasını korumak için bıçağı belirli bir açıda yerleştirmiştir. Cézanne'ın yaklaşımı ve keşifleri, 20. yüzyılda kübizmin gelişmesine ilham kaynağı olmuştur.

PAUL CÉZANNE
Önceleri izlenimcilerle bağdaştırılan Cézanne, izlenimciliği, "müze sanatı gibi sağlam ve kalıcı bir hale getirmeyi" amaçladı. Çabalarının alay konusu olmasına ve aşağılanmasına göğüs gerdi. Sonuçta, kendisinden sonra gelen sanat üzerinde çok büyük bir etki oluşturdu. 1890'larda Paris avangardı tarafından keşfedildi ve özellikle ölümünden sonra, Picasso ve Matisse'e ilham kaynağı oldu.

Cézanne, biçimleri ve formları, sistemli fırça darbeleriyle tasvir etti. Boyayı ince tabakalar halinde ve yönlü fırça darbeleriyle uygulayarak birbirini izleyen sıcak ve soğuk renk düzlemleri oluşturdu.

NATÜRMORT **s. 175** RENK **s. 169** BİÇİM VE FORM **s. 182** TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203**

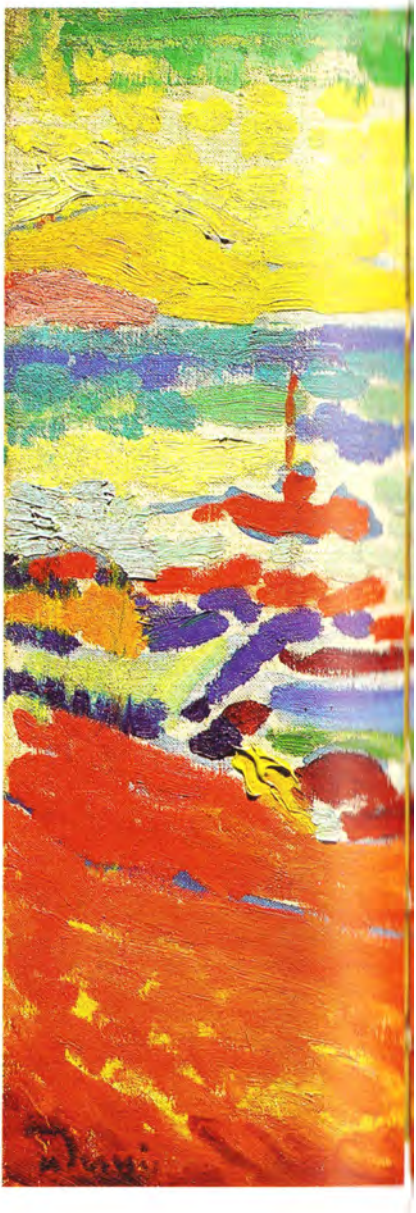

Collioure'da Tekneler

1905

ANDRÉ DERAIN: TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA
38,4 X 46 CM • ÖZEL KOLEKSİYON

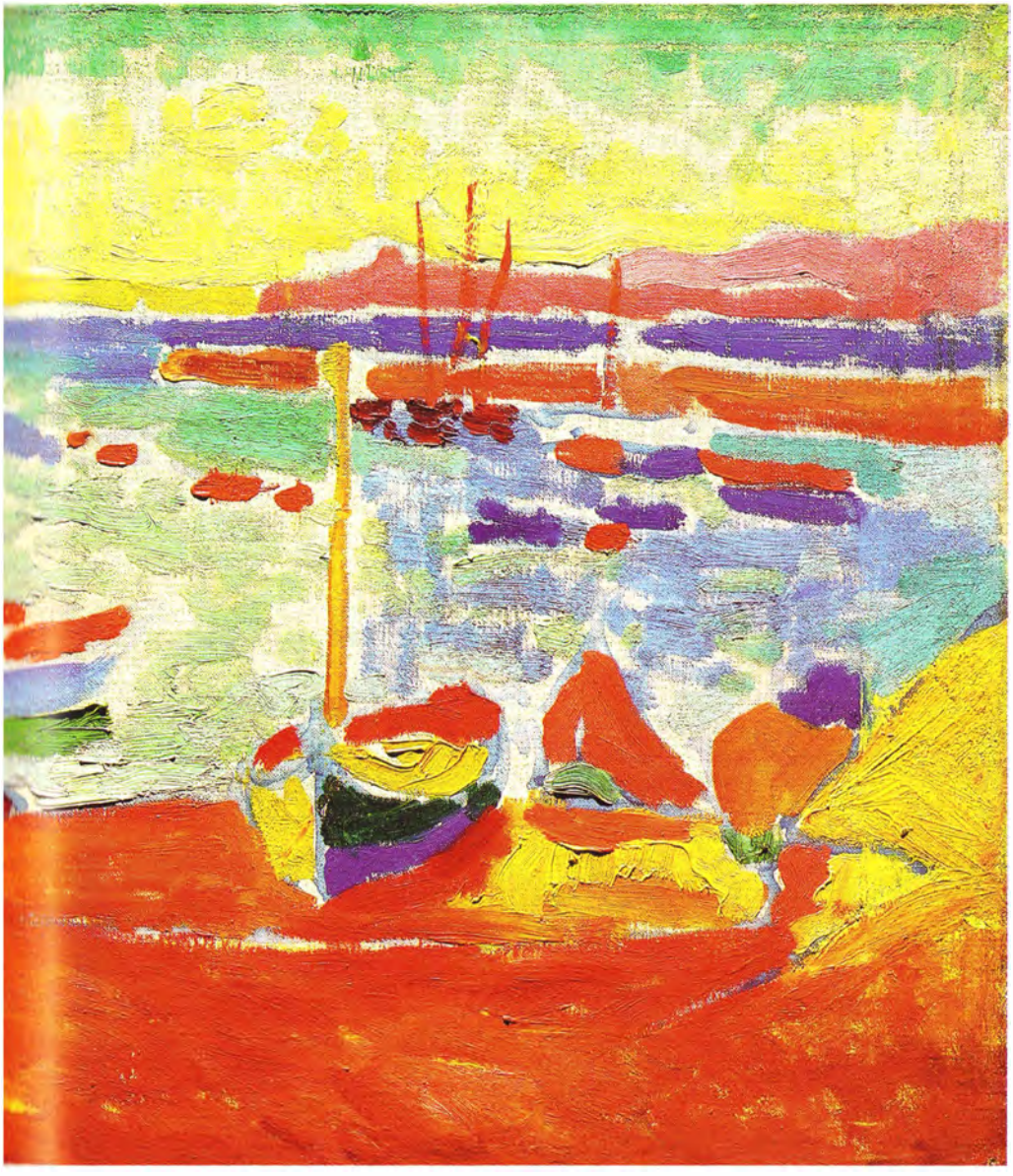
André Derain (1880-1954), Henri Matisse'le 1899'da tanıştıktan sonra, şiddetli renk kontrastları ve kesik fırça işçiliği kullanarak resim yapmaya başladı; bu yaklaşım kısa süre sonra fovizm diye adlandırıldı.

1905 yazında Derain, iki haftalığına Paris'ten ayrıldı, Fransa'nın güneybatı kıyısında bir balıkçı kasabası olan Collioure'a gitti. Ailesiyle birlikte orada bulunan Matisse'le karşılaştı. Matisse ve Derain sanat teorisini tartıştılar, tuvallerini çarpıcı renklerle ve coşkulu, kesik fırça darbeleriyle doldurarak resimler yaptılar. O yıl daha sonra Paris'teki Güz Salonu'nda Maurice de Vlaminck'le (1876-1958) birlikte resimlerini sergilediklerinde, resim stilleri Fransızca vahşi hayvanlar anlamına gelen "fauves" sözcüğünden türetilerek fovizm diye adlandırıldı.

Bu eser, Derain'in Collioure'da kaldığı kısa süre içinde yaptığı resimlerden biridir. Ön plandaki geniş alanların sarısı ve kırmızısı ile denizin koyu mavi beneklerinde yer alan cesur ve çarpıcı renkler, sıcaklığı ve ışığı aksettirir. Rastgele noktalarla belirtilmiş gibi görünen figürler ve tekneler, Derain'in şu ifadesini örnekler: "Fovizm bizim için ateşle oynamak gibiydi... Renkler dinamit çubuğuna dönüşmüştü." Birlikte çalışmış olsalar da Derain'in dramatik bir atmosferik perspektife ve göz alıcı renklere sahip stili, Matisse'inkinden farklılaştı. Matisse'in yanı sıra, yeni-izlenimciler arasında yer alan Paul Signac'ın (1863-1935) etkisi, Matisse'in savunduğu geniş fırça darbelerinden farklılık gösteren noktacılıkta göze çarpar.

ANDRÉ DERAIN
En önemli üç fovist ressamdan biri olan André Derain; ressam, heykeltıraş, illüstratör ve sahne tasarımcısıydı. Matisse ve Vlaminck'le birlikte, kısa süren fovizm akımının geliştirilmesine yardım etti. Cézanne'ın sanatından etkilenmeye başladıktan sonra, 1908'de fovizmden ayrıldı ve birkaç yıl boyunca kübizmin stilize bir formu üzerinde çalıştı. Ancak 1920'lere gelindiğinde resimleri gitgide daha yeni-klasikçi unsurlar barındırır olmuştu.

FOVİZM s. 34

Derain'in Diğer Eserleri

***Kuruyan Yelkenliler* (*The Drying Sails*)**, 1905, Puşkin Müzesi, Moskova, Rusya

***Thames ve Kule Köprüsü* (*The Thames and Tower Bridge*)**, 1906, Özel Koleksiyon

***Charing Cross Köprüsü, Londra* (*Charing Cross Bridge, London*)**, 1906, Ulusal Sanat Galerisi, Washington DC, ABD

RENK **s. 169** DOĞA **s. 171** DENİZ MANZARALARI **s. 174** TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203**

Öpüş (The Kiss)

1907 – 1908

GUSTAV KLIMT: TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA, GÜMÜŞ VE ALTIN VARAK
180 X 180 CM • AVUSTURYA GALERİSİ BELVEDERE, VİYANA, AVUSTURYA

Klimt'in Diğer Eserleri

Kadının Üç Çağı, 1905, Ulusal Modern ve Çağdaş Sanat Galerisi, Roma, İtalya (bkz. s. 31)

***Hayat Ağacı* (*The Tree of Life*)**, 1905-1909, Uygulamalı Sanatlar Müzesi, Viyana, Avusturya

***Adele Bloch Bauer'in Portresi I* (*Portrait of Adele Bloch Bauer I*)**, 1907, Yeni Galeri, New York, ABD

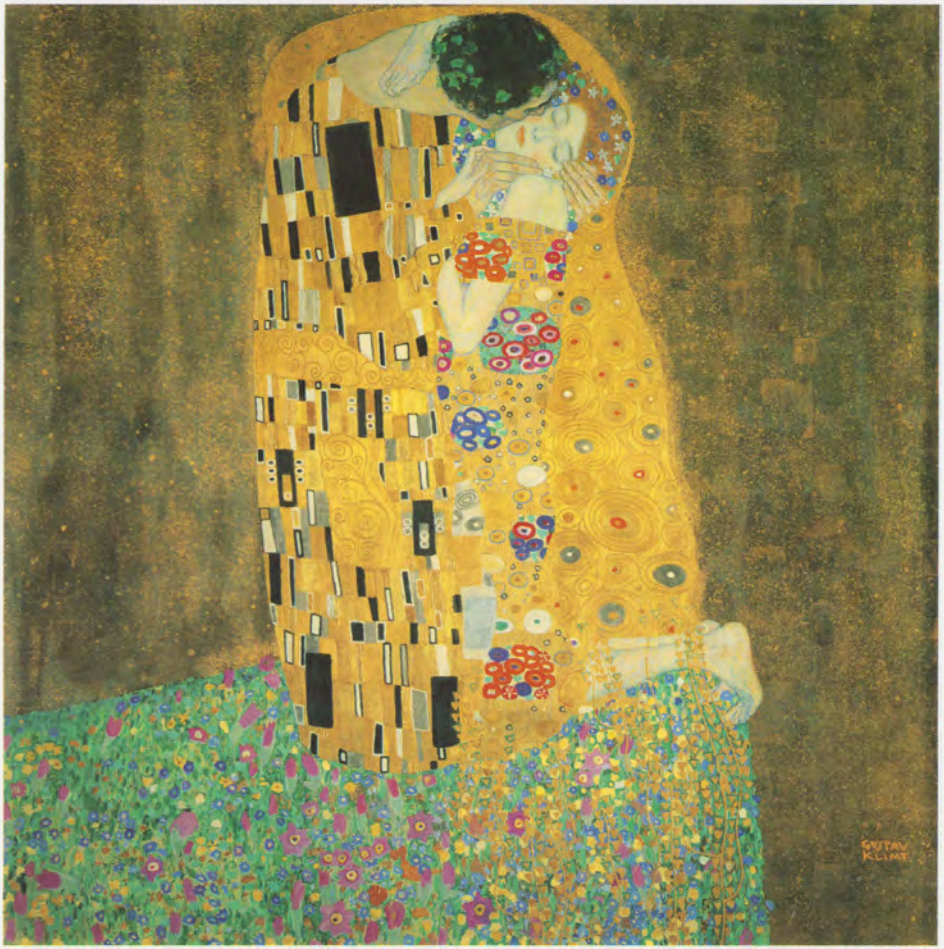
Viyana Sezession'un kurucularından ve art nouveau döneminin en büyük ressamı olarak büyük bir üne sahip olan Gustav Klimt (1862-1918), kendine özgü bir süslemeci ve duyumsal stil geliştirmişti.

Altın Evre diye adlandırılan döneminde yaptığı bu resim, bir kadını öpmek için uzanmış bir erkeği betimler; kadın yüzünü erkeğe doğru yan yatırmıştır. Koyu renk saçındaki yapraklardan oluşan çelenkle betimlenen erkek, eski bir Yunan tanrısı olabilir. Kadının saçlarındaki ve boynundaki çiçeklerse bir hale izlenimi uyandırır. Tam olarak bilinmese de bazıları buradaki modellerin Klimt ve eşi Emilie Flöge olduğunu ileri sürer. Kadın belki de, Klimt'in düzenli olarak kullandığı modellerden Hilde Roth'tur. Kadının elbisesini süsleyen altın ve gümüş varaklar, ince gümüş çizgiler ve renkli dairesel çiçek desenlerinin yanı sıra küçük kareler, dikdörtgenler ve dalgalı çizgiler Klimt'in dişilik ve doğurganlık sembolleridir. Erkeğin üstündeki giysi ise siyah, beyaz ve gümüş renkli dikdörtgenlerin yer aldığı erkeksi sembollerle süslenmiştir. Bunlar; kadının giysisinin eğrisel ve dairesel şekilleriyle kasıtlı olarak kontrast oluşturmuştur. Çift, rengârenk çiçeklerle kaplı bir yatağın üzerinde diz çökmüştür; altın renkli sarmaşık, kadının ayak bileklerinden sarkar.

Klimt'in kıvrımlı stili, metalik alanlarda düz görünür –ortaçağın yaldızlı elyazmalarını, Bizans mozaiklerini ve Japon ahşap baskılarını hatırlatır– boyalı alanlar ise daha canlı ve üçboyutlu gibidir.

GUSTAV KLIMT

Bir kuyumcunun oğlu olan Gustav Klimt, sembolizmin stilize edilmiş şekillerini ve doğal olmayan renklerini, genellikle güzel kadınların, alegorik sahnelerin ve manzaraların yer aldığı kendi güzellik kavramıyla birleştirmiştir. Tiziano, Rubens ve Viyanalı ressam Hans Makart'tan (1840-1884) etkilenen Klimt, ilk önce kamu binaları için büyük ölçekli işler üretti. Ancak 1807'de benzer fikirlere sahip sanatçı ve mimarlarla birlikte, bağımsız ve avangard bir hareket olan Viyana Sezession grubunu oluşturdu.

FİGÜRLER **s. 161** DOĞA **s. 171** AŞK **s. 179** JANR **s. 170** TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203** YALDIZLAMA **s. 194**

Akordeoncu (Accordionist)

1911

PABLO PICASSO: TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA • 130,2 X 89,5 CM
SOLOMON R. GUGGENHEIM MÜZESİ, NEW YORK, ABD • SOLOMON R. GUGGENHEIM KURULUŞ KOLEKSİYONU ARMAĞANI

Picasso'nun Diğer Eserleri

Avignonlu Kızlar, 1907, MoMA, New York, ABD

Guernica, 1937, Reina Sofia Müzesi, Madrid, İspanya

Ağlayan Kadın (Weeping Woman), 1937, Tate Modern, Londra, Birleşik Krallık

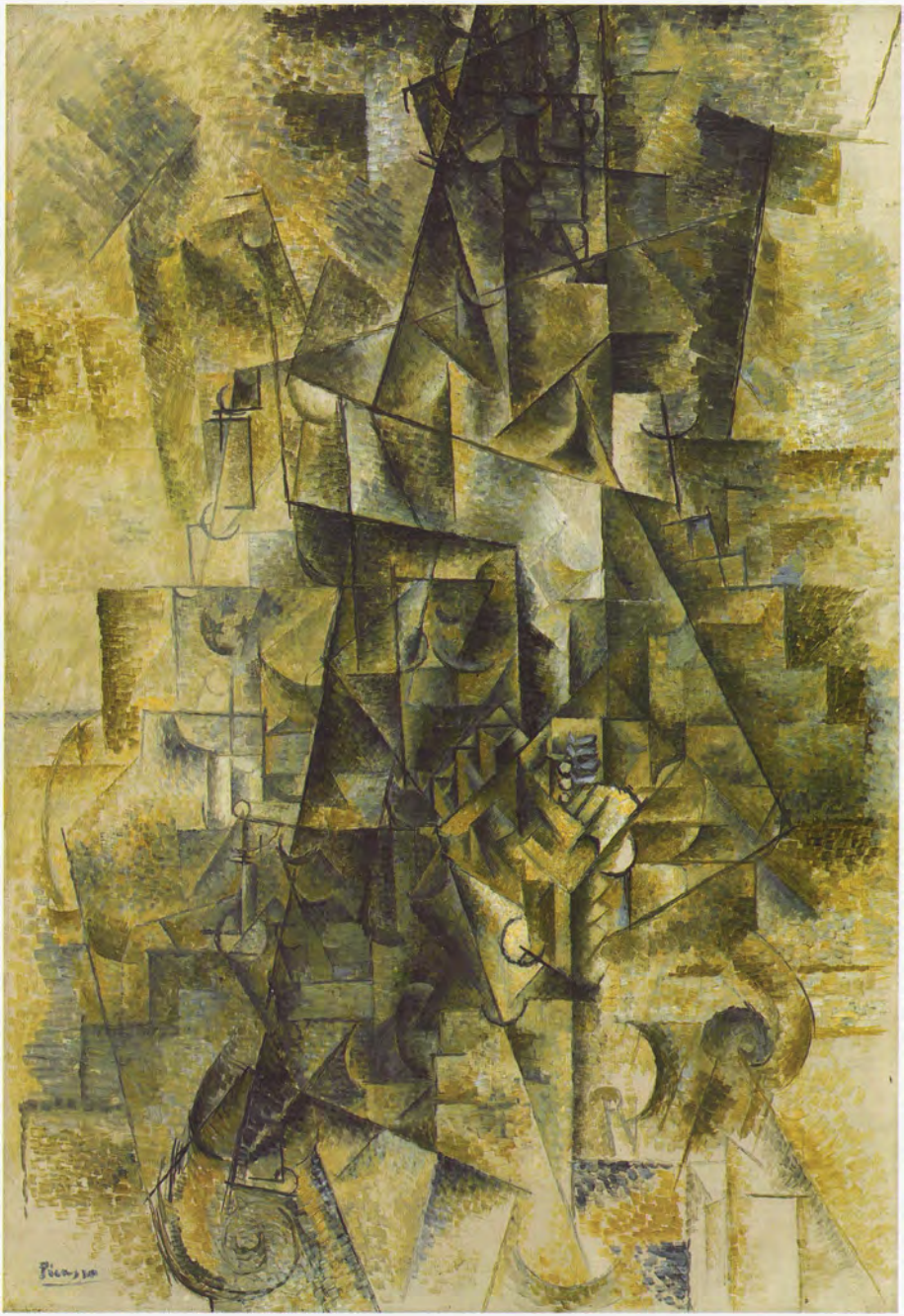
20. yüzyılın en ünlü sanatçısı Pablo Picasso (1881-1973) yaratıcı bir ressam, tasarımcı, heykeltıraş ve seramikçiydi. Birbirinden farklı pek çok stiliyle sanatın gidişatını değiştirdi.

Haziran 1911'de, Fransız Pireneleri'ndeki Céret'de Georges Braque ile birlikte resim yapıyordu. Üçboyutlu formları iki boyutlu yüzeylerde tasvir etmek için objeleri parçalara ayırma ve indirgenmiş bir palet kullanma konusunda aynı fikirlere sahiplerdi. Bu stil analitik kübizm olarak tanındı. Bu resim, akordeon çalan bir adamı tasvir etse de açıların ve yüzeylerin bölünmesi ve hemen hemen monokrom olan palet, biçimleri o kadar çok bozmuştur ki resim neredeyse soyutlaşmıştır. İzleyiciler, geometrik şekillerle tıka basa dolu olan tuvalde doğal olarak birtakım ipuçları ararlar ve Picasso bunu onlara sağlar. Üst tarafta ortadaki eğimli şekiller kümesi akordeoncunun yüzünü oluşturur. Daha aşağıda sağda dışarı doğru çıkıntı yapan açı müzisyenin koludur. Kolun bükülme şekli, sandalyenin kolunda kolunu dinlendirdiği izlenimi verir. Sol altta Picasso'nun imzasının yanındaki eğimli şekil ise sandalyenin ayağını akla getirir. Karşı taraftaki benzer şekil de sandalyenin diğer ayağı olmalıdır. Kompozisyonun merkezine yakın sıkışık durumdaki şekiller, akordeonun parçalarını temsil eder, üzerlerinde bir elin üç parmağı gibi görünen şekiller vardır. Bir dizi dikdörtgen de akordeonun körüğünü betimler.

PABLO PICASSO

Picasso, 75 yıldan uzun süren kariyeri boyunca, kübizmin kurucularından biri olarak ve çok çeşitli sanatsal stillere sahip olmasıyla tanındı. "Dâhi çocuk"tu, olağanüstü yeteneği sayesinde henüz genç bir delikanlıyken natüralist tekniklerin ötesine geçti. Yaşamı boyunca farklı teorileri, teknikleri ve fikirleri deneyimledi. Özgün, çok yönlü ve üretken bir sanatçı olan Picasso sanatın gidişatını değiştirdi.

KÜBİZM **s. 35** GERÇEKÜSTÜCÜLÜK **s. 41**

FİGÜRLER **s. 161** BİÇİM VE FORM **s. 182** TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203**

Uzayda Sürekliliğin Benzersiz Biçimleri

1913

UMBERTO BOCCIONI: BRONZ KOPYA • YÜKSEKLİK 111,4 CM
NOVECENTO MÜZESİ, MILANO, İTALYA

Boccioni'nin Diğer Eserleri

***Kent Yükseliyor* (*The City Rises*)**, 1910, Modern Sanat Müzesi, New York, ABD

***Bir Bisikletçinin Dinamizmi* (*Dynamism of a Cyclist*)**, 1913, Gianni Mattioli Koleksiyonu, Peggy Guggenheim Koleksiyonu'na uzun süreli ödünç, Venedik, İtalya

***Bir Futbolcunun Dinamizmi* (*Dynamism of a Soccer Player*)**, 1913, MoMA, New York, ABD

UMBERTO BOCCIONI

Çatışma ve enerjiyi geleceğe yönelik sağlam bir iyimserlikle benimseyen Boccioni, fütürizmin en önemli figürlerinden biriydi. Fütürizm teorisinin büyük bir kısmını Boccioni yazmış; enerjik, özgün, yarı soyut resimler ve heykeller yapmıştı. Parçalanmış, birbirine kenetlenmiş düzlemleri kübizm unsurlarını temel alır. Şekillerin yapısının bozumu aracılığıyla dinamizmin tasvir edilmesine yönelik çığır açan yaklaşımı, daha sonraki pek çok sanatçıyı etkilemiştir.

Hem iki boyutlu hem de üç boyutlu çalışan Umberto Boccioni (1882-1916); hız, makineler ve şiddet kavramlarını benimsedi; en dikkat çekici ve etkili fütüristlerden biri oldu.

İlerlemeyi somutlaştıran bu uzun adım atan figür, hareket nedeniyle aerodinamik açıdan deforme olmuş bir insanı tasvir eder. Düz olmayan yüzeyler, farklı açılardan bakıldığında hareket edip değişiyor gibi görünür. En önemli fütürist eserlerden biri olan bu çalışmayı Boccioni, 1912'deki Paris ziyaretinden ve kübizmden etkilendikten sonra yaptı. İtalya'ya dönünce "Fütürist Heykelin Teknik Manifestosu"nu yayımladı. Daha sonra, hareketi temsil etmek için parçalar halinde bu figürü yaptı. Boccioni "fiziksel transandantalizm"e ulaşmayı amaçladığını söyledi. Şekillerin akması ritmik bir kas enerjisi duygusu yaratır. Figür çok ağır gibi görünse de bir ayağın zeminden kaldırılması sırasında oluşan dinamizm duygusu hafiftir. Hareket eden yüz, çarpı şeklindedir. Miğfer benzeri baş ise yaklaşan savaşa iyimser bakan bir sanatçı için çok uygundur. Aslında koşan bir futbolcunun görüntüsünden esinlenen Boccioni, hareketin "sentetik sürekliliği"ni tasvir etmeyi amaçlamış, böylece dinamizmin etkilerini abartmıştır. Halen çok saygı gören akademik stillerden ve Rönesans stillerinden tamamen kopmayı amaçlayarak kollar yerine küçük, kanat benzeri çıkıntılar koymuş, anatomiyi deforme etmiş, hareket halindeki figürün etrafında hızla dönen havayı çağrıştıran bir etki oluşturmuştur.

FİGÜRLER **s. 161** HAREKET **s. 180** BRONZ **s. 211**

Kırmızı Fahişeli Sokak

1914 – 1925

ERNST LUDWIG KIRCHNER: TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA • 125 X 90,5 CM • THYSSEN-BORNEMISZA MÜZESİ, MADRİD, İSPANYA

ERNST LUDWIG KIRCHNER
Alman dışavurumculuğunun en etkin sanatçılarından olan Kirchner, güçlü ve rahatsız edici resimler, baskılar ve heykeller üretti. Van Gogh'u, Gauguin'i, ortaçağ sanatını ve ilkel sanatı, art nouveau'yu ve Dürer'i çok beğenmesine, gravür sanatını yeniden canlandırmasına karşın, akademik sanat stillerini reddetti. İnsan figürüne yoğunlaşan Kirchner, huzursuzluğu ifade edebilmek için kaba fırça darbeleri, abartı, canlı ve yapay renkler kullandı.

Die Brücke grubunun kurucu üyesi olan Ernst Ludwig Kirchner (1880-1938), Almanya'nın en etkin dışavurumcularından biriydi, dünyanın durumuna yönelik kaygılarla ilgileniyordu.

Uyumsuz renkler, pürüzlü konturlar, maske gibi yüzler, üstünkörü uygulanmış boya ve çarpık perspektif; gece vakti Berlin'deki bir sokağın kâbus gibi bir görüntüsünü yaratır. 1911'de Die Brücke grubu Dresden'den Berlin'e taşındı ve Kirchner, Berlin'in kendi üzerinde yarattığı etkiyi "büyük şehrin senfonisi" diye adlandırdı. Bu resim orada gördüklerinin bir tasviridir: Ağartılmış sarı saçlı, kırmızı kıyafetli, dikkat çeken tüylü bir şapkası olan kadın, fahişe olduğunu afişe eder. Sokağın köşesinde beklerken yoldan geçen tüm erkekler ona bakarlar. Resim, Kirchner'in algıladığı yozlaşmayı sembolize eder.

Özellikle Die Brücke grubunun 1913'te dağılmasından sonra ve Kirchner'in yalnızlık ve güvensizlik hissetmeye başlamasıyla birlikte Berlin'deki yaşam, onun çalışmalarında çok büyük bir değişikliğe neden olmuştur. Uzun ve kesik fırça izlerinin, ilkelcilikle modernliğin birleşimin bu resme yüklediği atmosfer; gerilimi, ahlaki çöküntüyü ve Berlin'de Birinci Dünya Savaşı'nın patlamasından hemen önce altta yatan yakın tehlike duygusunu aksettirir. Kirchner'e göre, fahişeler modern şehri sembolize eder. Yoğun, uyumsuz renkler ve yatay düzlemin eğriliği, kaygı ve korku duygusuna katkıda bulunur. Kirchner, Berlin'deki şehir manzarasının, her biri kasten huzur kaçırıcı olan pek çok resmini yapmıştır.

Kirchner'in Diğer Eserleri

***Moritzburg'da Yıkananlar* (*Bathers at Moritzburg*),** 1909-1926, Tate Modern, Londra, Birleşik Krallık

***Cadde, Berlin* (*Street, Berlin*),** 1913, MoMA, New York, ABD

***Bir Asker Olarak Otoportre* (*Self-Portrait as a Soldier*),** 1915, Allen Memorial Sanat Müzesi, Ohio, ABD

FİGÜRLER **s. 161** ŞEHİR MANZARALARI **s. 181** YALNIZLIK **s. 176** JANR **s. 170** TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203**

Kırmızı Kare

1915

KAZİMİR MALEVİÇ: TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA • 53 X 53 CM
RUS DEVLET MÜZESİ, PETERSBURG, RUSYA

Maleviç'in Diğer Eserleri

Suprematist Kompozisyon: Havalanan Uçak (Suprematist Composition: Aeroplane Flying), 1915 (arkasındaki tarih: 1914), MoMA, New York, ABD

Beyaz Üstüne Siyah Kare (Black Square on a White Ground), 1915, Tretyakov Galerisi, Moskova, Rusya

Beyaz Üstüne Beyaz (White on White), 1917-1918, MoMA, New York, ABD

Kazimir Maleviç (1878-1935) 1910'da, geometrik şekillerin asimetrik kompozisyonlardaki soyut resimlerini yaparak suprematizmi başlattı ve uluslararası avangardın en önemli Rus ressamı haline geldi.

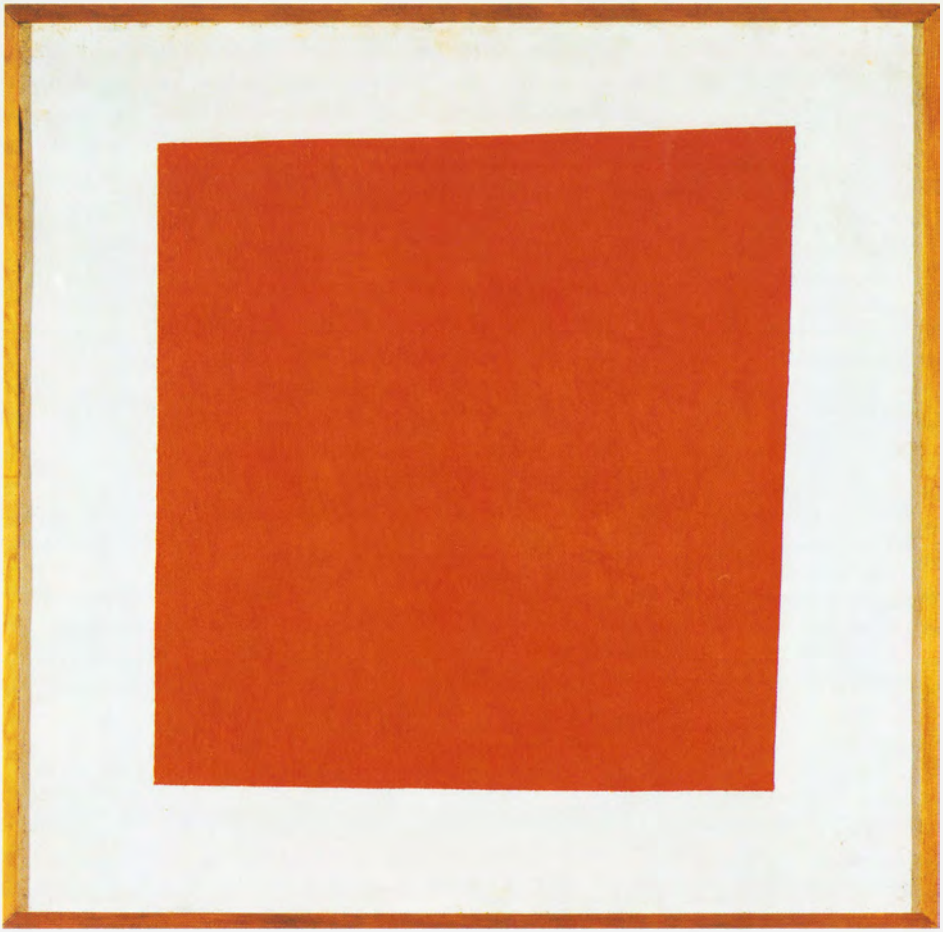
Kırmızı Kare ya da *Köylü Bir Kadının İki Boyutta Resimsel Gerçekliği* (*Painterly Realism of a Peasant Woman in Two Dimensions*), düz beyaz tuval üstüne düz kırmızı ikizkenar bir yamuktur. Maleviç'e göre, beyaz zemin sonsuzluğu sembolize eder, kımızı şekilse zeminden dışarı çıkıyor gibi görünür. Bu eser, geçmişin sanatından tam bir kopuştu; Birinci Dünya Savaşı'nın yarattığı kargaşayı, şoku ve Maleviç'in kendi ülkesinde kısa süre sonra devrimle sonuçlanacak gerginliği yansıtıyordu. Orijinal başlıktaki köylü kadın, geleneksel Rus dini ikona resimlerinin pek çoğunda görünen kırmızı renkle temsil edilmişti.

Bu yüzden, soyut olmasına karşın bu resim, figüratif bir şeyi de temsil eder. Maleviç kariyeri boyunca çeşitli stillerde çalıştı, ancak her şeyden çok, tam anlamıyla Rus, ilk avangard sanat akımı olan suprematizmi kurmasıyla tanındı. Doğu felsefesiyle ilgilenen Maleviç, tamamen yeni bir şey oluşturmayı amaçlamış; tinsellik, sembolizm temalarını ve saf biçim fikrini incelemişti. Resimlerin düz, soyut boya alanlarından oluştuğunu kabul etmekle birlikte, zaman ve mekânla ilgili mistik duyguları da temsil edebileceğine inanmıştı. Maleviç şöyle demişti: "Yaptıklarım herhangi bir doğa kanununa bağlı ya da tabi değildir."

KAZİMİR MALEVİÇ

Maleviç, oldukça gerçekçi bir stilde resim yaptıktan sonra kübizmden etkilenmeye başladı. Onun radikal nesnesiz suprematist resimleri başlangıçta, yeni kurulan Bolşevik rejimi tarafından beğenildi, ancak daha sonra yasaklandı. Sanattaki formlar ve anlamlar hakkındaki felsefi düşünceleri, farklı araçlarla çalışan pek çok sanatçıyı etkiledi.

SUPREMATİZM **s. 37**

SOYUTLAMA **s. 184** RENK **s. 169** BİÇİM VE FORM **s. 182** TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203**

Çeşme (Fountain)

1917

MARCEL DUCHAMP: ORİJİNALİ 1917, TIPKIBASIM KOPYA 1964
SERAMİK 36 X 48 X 61 CM • İSRAİL MÜZESİ, KUDÜS, İSRAİL
VERA & ARTURO SCHWARZ DADA VE GERÇEKÜSTÜ SANAT KOLEKSİYONU

MARCEL DUCHAMP
Tek başına Duchamp, sanatı benzersiz bir şekilde kökten değiştirdi. Önceleri kübist bir ressam olan Duchamp; seri üretilmiş, sıradan nesneyi sanat olarak sunarak sanat dünyasını ayaklandırdı. Sanatın ne olduğu ve ne olması gerektiğiyle ilgili her türlü soruyu gündeme getirdi. Dada gruplarıyla doğrudan ilişkisi olmasa da dadacılığın saygısızlığıyla ilişkilendirildi. Duchamp ilk, en büyük ve en özgün kavramsal sanatçı olarak görülebilir.

Başlangıçta Matisse'ten ve fovizmden etkilenen Marcel Duchamp (1887-1968), 1911'de kendi kübizm versiyonunu oluşturdu, ancak 1913'ten itibaren sıradan nesneleri değiştirmeye ve onları "hazır nesneler" olarak sunmaya başladı.

Duchamp'ın en ünlü hazır nesnesi; yan yatırıp *Çeşme* diye adlandırdığı ve "R. Mutt" imzasını attığı, daha sonra da 1917'de New York'taki Bağımsız Sanatçılar Topluluğu'nun ilk sergisine gönderdiği bu porselen pisuardır. Sergi resimlerini seçen komite tarafından yakışıksız bulunduğu, özgün olmadığı ve bir sanat eserini oluşturan şeylere saldırdığı için reddedilmiş olsa da *Çeşme* modern sanatın gidişatını değiştirdi. Duchamp, Amerikan avangard sanatında gösterişçilik diye nitelendirdiği şeylerle dalga geçmeyi amaçlamıştı. Mahlas olarak kullandığı "R. Mutt" dikkatle seçilmişti. R, Fransız jargonunda "para babası" demek olan Richard'ı ifade ediyordu. Mutt'la ise bu pisuarı üreten JL Mott Ironworks şirketini kastediyordu.

Eser, Bağımsız Sanatçılar Topluluğu tarafından reddedildikten sonra, her nasılsa, başkaları, bir sanatçı tarafından sergilenmek için sunulan bir nesneye yeni bir anlam aşılandığını ileri sürdüler. Duchamp, sanatın sanatçının eliyle yapılması gerektiğine dair geleneksel görüşe meydan okuyor, sanatçının fikirlerinin yapımdan daha önemli olduğunu iddia ediyordu. Prefabrik nesneler sayesinde, belirli bir stile uyma "tuzağı"ndan kurtulduğunu da söylemişti. Duchamp'ın fikirleri daha sonra, 20. yüzyıl sanatının kavramsal gelişiminin temelini oluşturdu.

Duchamp'ın Diğer Eserleri

Merdivenden İnen Çıplak (Nude Descending a Staircase), 1912, Philadelphia Sanat Müzesi, Pennsylvania, ABD

Bisiklet Tekerleği (Bicycle Wheel), 1913, MoMA, New York, ABD

Bekârların Çırılçıplak Soyduğu Gelin, Eşit ya da Büyük Cam (The Bride Stripped by Her Bachelors, Even or the Large Glass), 1915-1923, Philadelphia Sanat Müzesi, Pennsylvania, ABD

YAPAY **s. 183** BİÇİM VE FORM **s. 182** HAZIR NESNELER **s. 214**

Âşıklar (The Lovers)

1928

RENÉ MAGRITTE: TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA • 54 X 73 CM • ÖZEL KOLEKSİYON

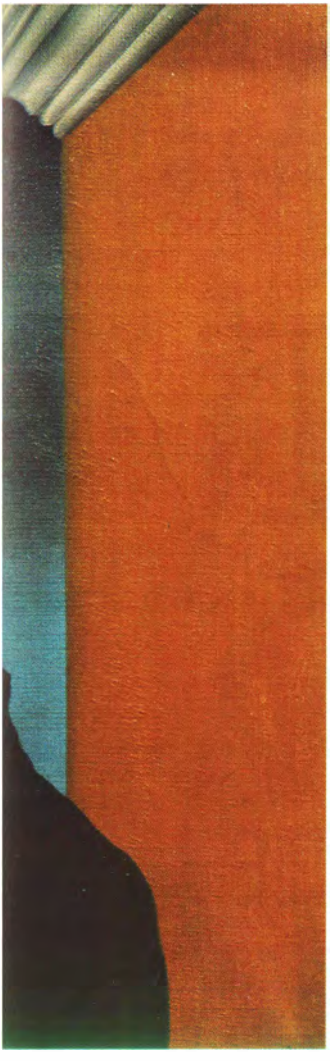
GERÇEKÜSTÜCÜLÜK **s. 41**

Magritte'in Diğer Eserleri

***İmgelerin İhaneti* (*Treachery of Images*)**, 1929, Los Angeles Sanat Müzesi, California, ABD

***İnsanlık Hali* (*Human Condition*)**, 1933, Ulusal Sanat Galerisi, Washington DC, ABD

***Işık İmparatorluğu* (*Empire of Lights*)**, yaklaşık 1950-1954, MoMA, New York, ABD

En fazla intihal edilen sanatçılardan biri olan gerçeküstücü ressam René Magritte (1898-1967); özgün, esprili ve düşündürücü imgeleriyle, ömrü boyunca da ölümünden sonra da çok büyük bir övgüyle karşılandı.

Örtülere sarılmış yüzler, Magritte'in resimlerinde sıkça görünür. Gerçekleşmeyen arzular da yaygın bir temadır. Burada, iki figürün başı beyaz bir kumaşla örtülmüştür, yine de örtünün üzerinden öpüşmeye çalışırlar. Klimt'in *Öpüş* (bkz. s. 126-127) resminde olduğu gibi, adam kadına doğru eğilmiş, kadın başını erkeğe doğru yan yatırmıştır. Fakat Klimt'in resminden farklı olarak, bu özel an rahatsız edicidir. Figürlerin çevresindeki penceresiz, donuk renklerle tasvir edilmiş oda klostrofobiktir. Adamın üzerinde siyah takım elbise, kravat ve beyaz bir gömlek vardır. Kadın uçlarında beyaz şeritler olan, kırmızı, kolsuz bir elbise giymiştir. Kadınla adamın şık giysileri resimdeki anlam belirsizliğine katkıda bulunur. Bu resim, Magritte'in 1928'de yaptığı aynı temaya sahip dört resimlik serinin ilkidir. Magritte, herhangi bir açıklama yapmaktan, imgelerinin gizemini yok ettiğini söyleyerek kaçınmış, resimlerindeki anlaşılmazlık varlığını korumuştur. Natüralist stili, incelikli bir şekilde bilinçaltının karanlık tarafını sunmayı amaçlar. Magritte şöyle yazmıştır: "Resimlerim hiçbir şey saklamayan, gözle görülebilen imgelerdir. Merak uyandırır ve aslında birisi resimlerimden birini gördüğünde kendine şu basit soruyu sorar: 'Bunun anlamı nedir?' Hiçbir anlamı yoktur, çünkü gizemin de hiçbir anlamı yoktur, o bilinemez."

RENÉ MAGRITTE

Magritte, duvar kâğıdı tasarımcısı ve grafiker olarak çalıştıktan sonra, 1924'te Belçika'da gerçeküstücülük grubunun kurucu üyelerinden biri oldu. Düşüncenin gelişimine odaklanan Magritte'in yan yana getirdiği tuhaf ve tedirgin edici imgeler, varoluşun gizemine ilişkin soruları gündeme getirdi. Melon şapkalı adamların yer aldığı resimlerinin otoportreleri olduğu düşünüldü. Alışılagelmiş ve beklenmedik yerlerde sunulan diğer imgelerinin ise anlaşılması zordur.

BİLİNÇALTI **s. 178** YALNIZLIK **s. 176** AŞK **s. 179** TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203**

İki Frida

1939

FRIDA KAHLO: TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA • 172 X 172 CM
MODERN SANAT MÜZESİ, MEXICO CITY, MEKSİKA

Kahlo'nun Diğer Eserleri

***Frida ve Diego Rivera* (*Frida and Diego Rivera*)**, 1931, San Francisco Modern Sanat Müzesi, California, ABD

***Büyükanne ve Büyükbabalarım, Ebeveynim ve Ben (Aile Ağacı)* (*My Grandparents, My Parents, and I [Family Tree]*)**, 1936, MoMA, New York, ABD

***Diken Kolye ve Sinekkuşlarıyla Otoportre* (*Self-Portrait with Thorn Necklace and Hummingbirds*)**, 1940, Harry Ransom Merkezi, Texas Üniversitesi, Austin, ABD

En ünlü kadın ressamlardan biri olan Frida Kahlo (1907-1954), rengârenk resimlerinin yanı sıra yaşamındaki fiziksel ve psikolojik travmalarla tanınır.

Kahlo'nun sanatçı meslektaşı Diego Rivera'dan (1886-1957) boşandıktan hemen sonra yaptığı bu ikili otoportre, duygularını ve kişiliğinin farklı yönlerini tasvir eder. Sonradan, bu resmin hayali bir çocukluk arkadaşıyla –ihtiyacı olduğunda onu destekleyen biriyle– ilgili anılarından çıktığını yazdı. Resmin, Rivera'dan ayrıldıktan sonra hissettiği çaresizliği ve yalnızlığı ifade ettiğini kabul etti. Hem geleneksel güzellik anlayışıyla hem de toplumsal beklentilerle ilgili ezberleri bozan bu resimde, kendisinin iki farklı görünüşünü resmetti. Birbirinin aynısı olan iki kadın, fırtınalı gökyüzünün önündeki bankta el ele tutuşarak yan yana otururlar. Sol tarafta Kahlo, Rivera'yla evlenmeden önceki gibi, dönemin modern Avrupa kıyafetlerini giymiştir. Evlendikten sonra ise resimde sağ tarafta görüldüğü gibi, geleneksel Meksika elbiseleri giymiştir. Bu Meksikalı Kahlo'nun elinde Rivera'nın resminin yer aldığı bir madalyon vardır. Arka plandaki fırtınalı gökyüzü ve kanayan kalbi, çektiği acıyı sembolize eder. Her iki kadının kalbi de açığa çıkmıştır. Soldaki Frida'nın kalbi yırtılıp açılmıştır. Yırtık kalpten gelen atardamar, sağ elinde tuttuğu ameliyat makasıyla kesilmiştir. Kan, beyaz elbisesine damlamaktadır, hareketli bulutlarla kaplı fırtınalı gökyüzüyse içindeki karmaşayı yansıtır.

FRIDA KAHLO

Huzursuzluk veren temaları sık sık işlediği için bazen gerçeküstücü diye nitelendirilen Kahlo, otobiyografik imgeleri hiç sakınmadan resmetmiş; ancak hiçbir zaman rüyaların ve bilinçaltının resmini yapmakla ilgilenmemiştir. Çocuk felcine yakalandıktan sonra, çok önemli bir kaza geçirmiş, bir daha asla tam olarak iyileşememiştir. Diego Rivera'yla evliliği de yürek burkucudur. Çoğunlukla garipsenen naif, rengârenk resimleri, çektiği acıyı detaylı bir şekilde ifade eder.

FİGÜRLER **s. 161** ALEGORİ **s. 167** OTOPORTRE **s. 164** TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203**

Broadway Boogie Woogie

1942
–
1943

PIET MONDRIAN: TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA • 127 X 127 CM
MODERN SANAT MÜZESİ, NEW YORK, ABD • VERENİN KİM OLDUĞU BİLİNMİYOR
KAYIT NO.: 73.1943

Mondrian'ın Diğer Eserleri

Büyük Kırmızı Düzlem, Sarı, Siyah, Gri ve Mavi ile Kompozisyon (Composition with Large Red Plane, Yellow, Black, Grey and Blue), 1921, Gemeentemuseum, Lahey, Hollanda

Sarı, Siyah, Mavi, Kırmızı ve Gri ile Baklava Şeklinde Kompozisyon (Lozenge Composition with Yellow, Black, Blue, Red and Grey), 1921, Chicago Sanat Entitüsü, Illinois, ABD

Sarı, Mavi ve Kırmızı ile Kompozisyon (Composition with Yellow, Blue and Red), 1937-1942, Tate Modern, Londra, Birleşik Krallık

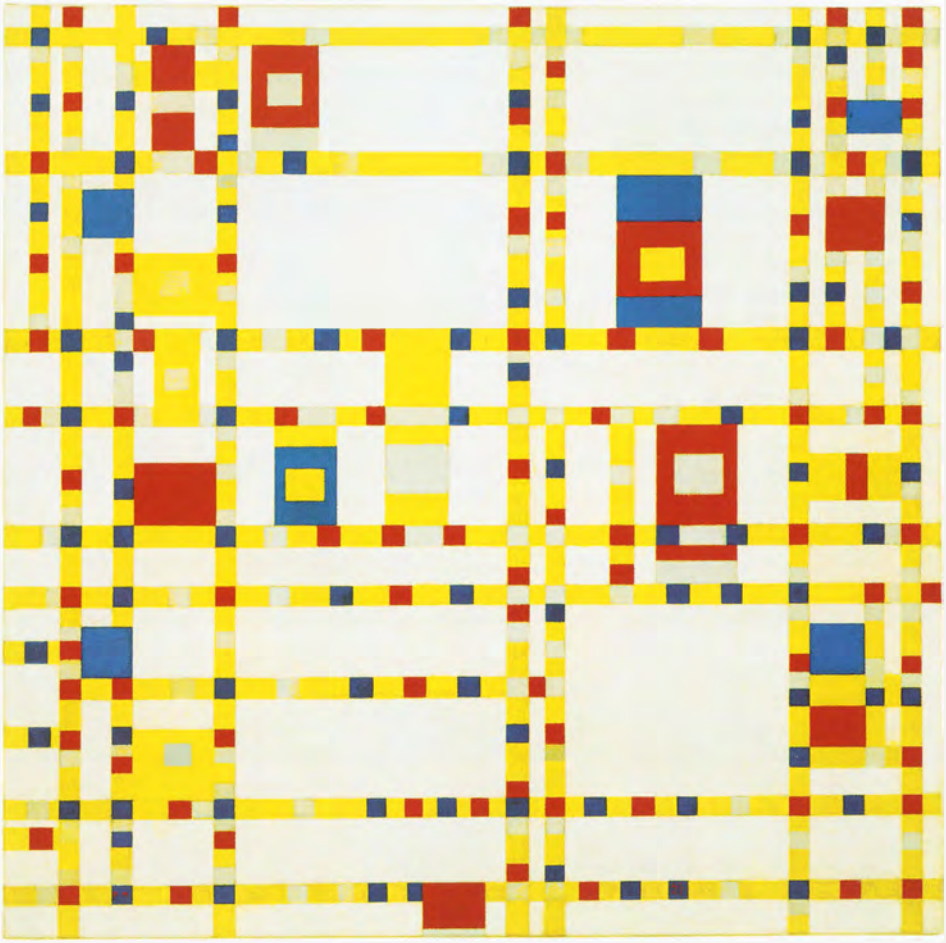
PIET MONDRIAN

Mondrian, teosofinin mistik ilkelerine ilgi duymaya başladıktan sonra, yavaş yavaş resimlerindeki unsurları sadeleştirmeye ve azaltmaya başladı. Sonunda; yalnızca düz çizgilere ve saf, düz, ana renklere yer verdi. Hollanda'daki De Stijl akımının önemli bir üyesiydi. 20. yüzyılın sanat ve tasarım dünyası üzerindeki etkisinin kaynağı, hem vizyonunun saflığı ve yaşam biçimi hem de ortaya koyduğu eserlerdir.

Soyutlamalarının saflığıyla tanınan Piet Mondrian (1872-1944), görünen dünyanın altında yatan tinsel düzen algısını yansıtmak için resimlerindeki unsurları büyük ölçüde yalınlaştırdı.

Sanatın, doğanın görünmeyen tinselliğini yansıttığına inanan Mondrian, gençliğinde yıllarca, doğaya ve evrene hükmeden güçlerin enerjisindeki dengeye yönelik algısını yansıtmak adına, resimlerini yalnızca en temel unsurlara yer vererek sadeleştirdi. Bunun için dünyanın her türlü tasvirini pozitif ve negatif, dinamik ve statik, erkek ve dişi gibi başlıca karşıt güçleri temsil eden temel renklere, dikey ve yatay unsurlara indirgedi. Bu resim stiline yeni-plastisizm adını verdi.

Savaş yüzünden mahvolan Avrupa'dan kaçan Mondrian, 1940'ta New York'a taşındı ve oradaki ilk gecesinde Broadway boogie-woogie müziğiyle tanıştı. Bunun üzerine, Manhattan şehrinin ızgara sistemini yansıtan; sokakları, akan trafiği, elektrik ışıklarını ve dansla eşlik etmeyi sevdiği caz müziğini akla getiren bu resmi yaptı. Başka resimlerinde sıklıkla rastlanan, renk alanlarını bölen siyah çizgiler yerine renkli kareler kullanarak ızgara sistemini oluşturdu. Böylece, doğrudan New York şehrinde bulduğu canlılıktan esinlenen yeni bir enerji yarattı. Sarı çizgilerin içindeki parlak renkli karelerin dağılımı, hareketli şehir yaşamının değişen temposunu aksettirir; küçük renk blokları, nabız gibi atan dinamik bir ritim –hareket izlenimi veren optik bir titreşim– oluşturur.

RENK **s. 169** BİÇİM VE FORM **s. 182** SOYUTLAMA **s. 184** TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203**

İnişli Çıkışlı Yollar

1947

JACKSON POLLOCK: TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA • 114 X 86 CM
ULUSAL MODERN VE ÇAĞDAŞ SANAT GALERİSİ, ROMA, İTALYA

JACKSON POLLOCK
Pollock, Büyük Buhran sırasında hükümet tarafından desteklenen İş Geliştirme Yönetimi'nin Federal Sanat Projesi'nde çalıştıktan sonra, soyut dışavurumculuğun önde gelen sanatçısı oldu. Gerçeküstücülüğün "otomatik" resimlerinden türeyen akıtma yöntemiyle yaptığı resimler, hemen ün kazandı. Pollock'un büyük, soyut, karmakarışık desenlerin iç içe geçtiği resimlerinin temel özelliği geçmişin sanat anlayışına hiçbir şekilde uymayan, fiziksel hareket izleri ve doğaçlama izlenimidir.

Tamamen soyut resimler yapan Jackson Pollock (1912-1956), 1940'larda ve 1950'lerde Birleşik Devletler'de ortaya çıkan soyut dışavurumculuk akımının en önemli figürü haline geldi.

Nazi zulmünden ve savaş mağlubu Avrupa'dan kaçarak sığınma hakkı arayan sanatçı Max Ernst (1891-1976), 1941'de New York'a taşındı. Orada, "salınım" diye adlandırdığı resim yöntemini geliştirdi. Sıvı boya tenekelerinde delikler açtı, boyayı tenekelerden tuvalin üzerine boşalttı, ortaya çıkan lekeleri ayırt edilebilen birtakım süjelere dönüştürdü. Ernst'in yöntemini görmek Pollock'a, daha sonra "akıtma" yöntemi diye adlandırdığı, benzer bir teknikle çalışma ilhamı verdi. Bu eser, doğaçlama etkisini yakaladığı ilk eylem resimlerinden biridir. Alışılagelmiş şekilde ayakta duran şövaledeki tuvalde resim yapmak yerine; ham, gerilmemiş büyük bir tuvali, yere serdi ve boyayı üzerine sıçrattı, serpti ve damlattı. Tuvalin etrafında sürekli hareket ederek ahşap bir çubukla ya da sertleştirilmiş fırçayla boyayı damlatarak, serpiştirerek, dökerek, akıtarak ya da sıçratarak her yönden uyguladı. Bu yolla, bilinçaltındaki karanlık anılardan kurtulduğunu hissetti. Yüzeyde sıçrayan çizgilerle oluşan dalgalı, ritmik ağ; Pollock'un çeşitli el kol hareketlerini ve yarı bilinçsiz bir halde yaptığı hamleleri açığa vurur. Resim, ayırt edilebilen ya da planlanmış bir imge oluşturmaz, onun resim yapma eyleminin bir kaydıdır.

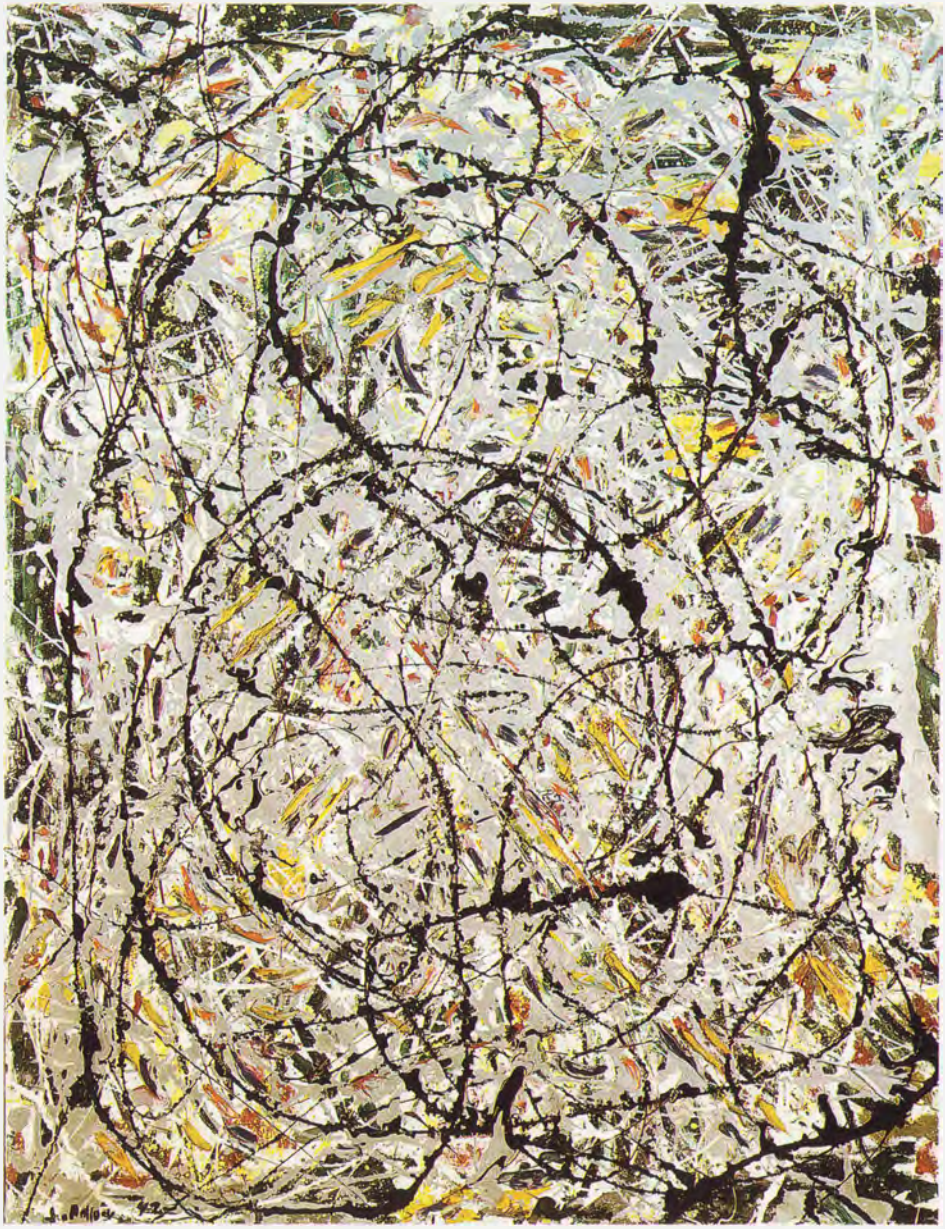
Pollock'un Diğer Eserleri

***Büyükayı'nın Yansıması* (*Reflection of the Big Dipper*),** 1947, Şehir Müzesi, Amsterdam, Hollanda

***Sonbahar Ritmi* (*Autumn Rhythm*),** 1950, MoMA, New York, ABD

***Yakınsama* (*Convergence*),** 1952, Allbright-Knox Sanat Galerisi, New York, ABD

SOYUT DIŞAVURUMCULUK s. 42

SOYUTLAMA **s. 184** BİLİNÇALTI **s. 178** HAREKET **s. 180** TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203**

İsimsiz

1949

MARK ROTHKO: TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA • 206,7 X 168,6 CM
ULUSAL SANAT GALERİSİ, WASHINGTON DC, ABD • MARK ROTHKO VAKFI ARMAĞANI

Rothko'nun Diğer Eserleri
***İsimsiz (Beyaz ve Kırmızı Üstüne Eflatun, Siyah, Turuncu, Sarı)* (*Untitled [Violet, Black, Orange, Yellow on White and Red]*),** 1949, Solomon R. Guggenheim Müzesi, New York, ABD

***No 10*,** 1950, MoMA, New York, ABD

***Kestane Rengi Üstüne Siyah* (*Black on Maroon*),** 1959, Tate Modern, Londra, Birleşik Krallık

1940'larda ortaya çıkan bir sanatçı çevresi olan New York ekolüyle özdeşleştirilen Mark Rothko (1903-1970), kendisi her türlü sıfatı reddetse de çoğu kez soyut dışavurumcu olarak sınıflandırılır.

Büyük tuvallerini renk örtüleriyle iyice doyuran Rothko, aynı zamanda renk alanı ressamı olarak adlandırılmış, fakat bunu da rengin kendisi için "yalnızca bir araç" olduğunu söyleyerek reddetmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonra, etkileyici renklerin oluşturduğu dikdörtgene yakın alanların ifade gücünü keşfetmeye başladı. Renkler, tuval yüzeyine çıkarak yüzüyor gibi görünüyordu. Rothko, New York ekolünün diğer pek çok sanatçısı gibi, insanlık durumuyla ilgili duygularını ifade etmek için soyut imgeler kullanıyordu. Eserlerinin bu kadar popüler olmasının ve soyut resmin konumuna yükselmesinin nedeni bu duygusal yoğunluktu. Alışılmadık renk kombinasyonlarıyla oluşturduğu örtüler, eleştirmenlerin onu duyumsal ve renkçi diye nitelendirerek övmesine neden olsa da ciddiyetine gölge düşürüldüğünü düşünerek bundan hoşlanmamıştı. Çalışmalarının manzara resimleriyle herhangi bir şekilde karşılaştırılmasından da hoşlanmamış, tuvallerinin "en temel insani duyguları –üzüntü, coşku, kötümserlik gibi– ifade ettiğini" söylemiştir. Açık ve koyu, sıcak ve soğuk renklerle oluşturduğu kontrastlar, modern yaşamın çelişkilerine ve zorluklarına yönelik anlayışını açıkça ortaya koyma çabasıdır. Renk, ton ve dokunun incelikli varyasyonlarını yaratmak için boyayı birçok tabaka halinde uygulamış, hassas ve güçlü düzenlemeler oluşturmak için fırça işçiliğini değiştirmiştir.

MARK ROTHKO
Kendi neslinin önde gelen sanatçılarından biri olan Rothko; yumuşak, dikdörtgen renk alanlarından oluşan resimlerini geliştirmeden önce, pek çok sanatsal stilde çalışmalar yaptı. Büyük ölçüde filozof Friedrich Nietzsche'nin (1844-1900) düşüncelerinin ve Rus-Yahudi geçmişinin etkisi altında olan Rothko'nun soyut sanatı renk, denge, derinlik ve ölçeğe odaklanmıştı. Öte yandan, eserleri izleyicilerin bilinçsiz bir düzeyde hissetmelerini istediği duygusal bir içerikle demlenmişti.

RENK **s. 169** SOYUTLAMA **s. 184** TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA **s. 203**

Salyangoz (The Snail)

1953

HENRI MATISSE: KÂĞIT ÜZERİNE GUVAŞ BOYA, KESİP YAPIŞTIRILMIŞ, TUVAL ÜZERİNE BİNDİRİLMİŞTİR • 286,4 X 287 CM • TATE, BİRLEŞİK KRALLIK TATE GALERİ DOSTLARININ YARDIMIYLA SATIN ALINMIŞTIR, 1962

HENRI MATISSE

Henri Matisse; izlenimcilerin ve Van Gogh'un çalışmalarını gördükten sonra, parlak renklerle ve serbest fırça işçiliğiyle resim yaptı. Başka sanatçılardan ve Korsika, Güney Fransa ve Kuzey Afrika'nın ışığından etkilenen Matisse'in yumuşatılmamış, parıltılı renkleri yakalamaya yönelik ilgisi yoğunlaştı. "Zihin üzerinde iyi bir koltuk gibi rahatlatıcı, yatıştırıcı bir etki bırakan" bir sanat yaratma arayışında olduğunu söyledi.

Picasso ve Duchamp gibi, yaratıcı fikirleri ve keskin renkleriyle tanınan Henri Matisse (1869-1954), 20. yüzyılın en etkileyici sanatçılarından biri olarak kabul edilir.

Matisse, bu çalışmayı yaptığında seksenli yaşlarındaydı ve yataktı. Onun "gouchaes découpées" yani "kesik guvaşlar" yöntemi eşsizdi. Büyük kâğıt tabakaları guvaşla boyuyor, sonra da istediği şekillerde kesiyor ya da yırtıyordu. Matisse, 1948 yılında hastalığı nedeniyle şövalede resim yapamayınca bu teknikle çalışmaya başladı. Yattığı yerden kâğıdı manipüle ediyor, asistanlarını yönlendirerek istediği renkleri seçiyor ve zemini oluşturan kâğıt tabakasına parçaları yerleştiriyordu. Bu yöntemi "makasla çizmek" diye tanımlamıştı. 1950'de pek çok kez bir bahçe salyangozu çizmişti. Daha sonra, kabuğunun içindeki salyangozun imgesini kafasında sabitlemeye ve büyük, renkli bir spiral kâğıt kesiğinde salyangozun özünü yaratmaya çalıştığını açıklamıştı. Dolayısıyla, soyut görünse de basitleştirilmiş, indirgenmiş olan bu imge, Matisse'in incelemelerini baz alarak, salyangoz kabuğunun döngüsel hareketini temsil eder. Matisse burada, güçlü ve canlı bir etki yaratmak, çok sevdiği Akdeniz'in renklerini ve ışığını ifade etmek için tamamlayıcı renkleri kasıtlı olarak yan yana kullanmıştır.

Matisse'in Diğer Eserleri

Madam Matisse'in Portresi (Yeşil Çizgi) (Portrait of Madame Matisse [The Green Stripe]), 1905, Danimarka Ulusal Galerisi, Kopenhag, Danimarka

Dans (The Dance), 1910, Hermitaj Müzesi, Saint Petersburg, Rusya

Kırmızı Pantolonlu Odalık (Odalisque in Red Trousers), yaklaşık 1924-1925, Orangerie Müzesi, Paris, Fransa

RENK **s. 169** HAYVANLAR **s. 160** SOYUTLAMA **s. 184** GUVAŞ **s. 215** KOLAJ **s. 216**

İsimsiz, "Marilyn"den

1967

ANDY WARHOL: KÂĞIT ÜZERİNE SERİGRAFİ • 91 X 91 CM • TATE, BİRLEŞİK KRALLIK • 1971'DE SATIN ALINMIŞ

Warhol'un Diğer Eserleri

Campbell's Çorba Kutuları (Campbell's Soup Cans), 1962, MoMA, New York, ABD

Yeşil Coca-Cola Şişeleri (Green Coca-Cola Bottles), 1962, Whitney Amerikan Sanatı Müzesi, New York, ABD

Brillo Kutuları (Brillo Boxes), 1964, Norton Simon Müzesi, California, ABD

ANDY WARHOL

New York'un en başarılı ve en çok kazanan reklam illüstratörü olan Warhol, önde gelen bir pop sanatçısı haline geldi. Sanatın konumunu, sanata yönelik düşünceleri, sanatta kullanılan genelgeçer malzemeleri ve süjeleri değiştirdi. Ticarileşmeyi ve tüketim kültürünü inceleyen Warhol'un, toplumun ünlülerle ilgili saplantılarına ve kitle iletişim araçlarının yayılmasına dair görsel yorumları geleceğe yönelik bir kehanet gibiydi.

Son derece zeki, gösterişli ve dünyaca ünlü bir pop sanatçısı olan Andy Warhol (1928-1987), sanat hakkındaki düşüncelere meydan okudu ve yüksek sanatla alt sanat arasındaki sınırları bulanıklaştırdı.

Film yıldızı Marilyn Monroe'nun 1962'de trajik bir şekilde erken yaşta ölümünden sonra Warhol, onun tek bir fotoğrafını kullanarak otuzdan fazla serigrafi portresini yaptı. Bu siyah beyaz tanıtım fotoğrafı, 1953'teki *Niagara* filminde fotoğrafçı Gene Kornman (1897-1978) tarafından çekilmişti. Warhol, 1967'de aynı tanıtım fotoğrafını kullanarak başka baskı setleri de yaptı. Orijinal fotoğraf, Marilyn'i cazibeli bir figür olarak sunuyordu, ancak Warhol pek çok başka şeyi de yansıtmıştı. Asistanları tarafından gerçekleştirilen mekanik baskı resim işlemi, kasıtlı bir şekilde çağdaş güzel sanatla, özellikle de soyut dışavurumculukla alay ediyordu. Marilyn'in ağır ve doğal olmayan makyajı iyice abartılmış, büründüğü ünlü kişiliğin parodisi yapılmıştı. Warhol, Marilyn'in platin sarısı saçlarını parlak turuncu ve tenini doğal olmayan soluk mavi yaparak, onu medyanın yapay bir ürünü ve ünlü kültünün bir kurbanı olarak gösterdi. Ticari baskı resim tekniğini kullanarak güzel sanat geleneklerine saygısızlık ediyordu. Marilyn'in yüzünü ruhsuz bir maskeye dönüştürerek, sürekli medyada boy göstermesini eleştiriyordu. Baskı yöntemini, aynı zamanda boyanın tekdüzeliğini vurgulamak için kullanmış, geçmişin dinsel ikonalarının da onun zamanının ünlüleri gibi saygı gördüğünü hatırlatmıştı.

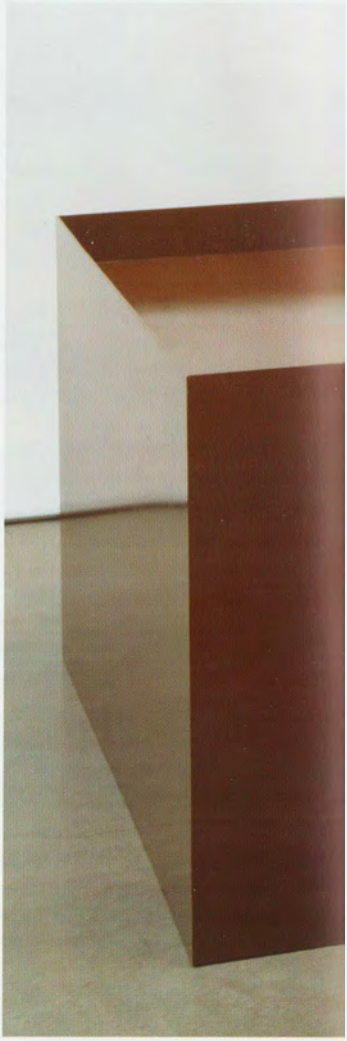

TÜKETİM KÜLTÜRÜ **s. 185** RENK **s. 169** PORTRE **s. 163** SERİGRAFİ **s. 217**

İsimsiz

1968

DONALD JUDD: EMAYE KAPLI ALÜMİNYUM
55,9 X 127 X 95,3 CM • SOLOMON R. GUGGENHEIM MÜZESİ, NEW YORK, ABD • PANZA KOLEKSİYONU

Ortamdaki nesnelere odaklanan ve her türlü duygusal bağlamdan kurtulan, sanat uğruna geleneksel resim ve heykeli reddeden Donald Judd (1928-1994), dikkate değer bir minimalistti.

1960'ların başında minimalistler, fiziksel ortamı sanatın ayrılmaz bir parçası haline getirmeye çalıştılar. Minimalistlerin heykelleri pek çok açıdan sanatsal gelenekten farklıydı. Bunlardan biri; nesneler, ortam ve izleyiciler arasında etkileşim oluşturmaya vurgu yapmalarıydı. Bu eserdeki emaye kaplanmış alüminyumdan oluşan dikdörtgen form, Judd'un minimalizmdeki ilk denemelerinden biriydi. Eseri; resmi bıraktıktan kısa bir süre sonra, "fiili mekân özünde, yüzey üzerindeki boyadan çok daha güçlü ve önemlidir" diyerek fikrini açıkladıktan sonra yaptı. Endüstriyel malzemelerden yapılmış, yerde duran bu basit dikdörtgenimsi form, fiziksel olarak izleyicinin yolunu tıkar. Eser, sanat anlayışını incelikle değiştirmiştir. Hazır nesne olmasa da sanat dünyasına ait bir şey değil de ne olduğu anlaşılan bir nesne olduğundan Duchamp tarafından 1917'de ortaya atılan kavramların (bkz. s. 136-137) izinden gider. Geleneksel sanata hiçbir gönderme yapmadan, izleyiciyi nesnenin fiziksel doğasıyla yüzleştirir. Judd, tekil formların gücüne ve belirginliğine duyduğu güvenle ilgili düşüncelerini yazdı. Pozitif şekiller ve çevrelerindeki negatif alan arasındaki etkileşimi algılamaya yönelik pek çok nesne üretti. Judd'un eserlerinin çoğu Fibonacci sayı dizisini uygular.

Judd'un Diğer Eserleri

İsimsiz, 1972, Tate Modern, Londra, Birleşik Krallık

İsimsiz, 1973, Solomon R. Guggenheim Müzesi, New York, ABD

İsimsiz, 1991, İsrail Müzesi, Kudüs, İsrail

DONALD JUDD
Judd, kendisine yapıştırılan minimalist yaftasını şiddetle reddetse de eserleri, minimalizm akımının en önemli örnekleridir. Sanattaki çokanlamlılığı kaldırma arayışıyla, yalın bir şekilde kurduğu nesnelerdeki ve çevrelerindeki alandaki dolaysızlık nosyonlarını inceledi. Sanatsal kurallara meydan okuyarak endüstriyel süreçlerden ve malzemelerden yararlandı. Çoğunlukla kutu şeklinde, büyük, içi boş nesneler üretip yinelenen basit geometrik düzenlemelerle yerleştirdi.

YAPAY **s. 183** SOYUTLAMA **s. 184** BİÇİM VE FORM **s. 182**

Amerika'yı Seviyorum, Amerika da Beni

1974

JOSEPH BEUYS: RENÉ BLOCK GALERİSİ'NDE HAFTA BOYUNCA YABANİ KURTLA BİRLİKTE EYLEM • FOTOĞRAF: CAROLINE TISDALL • RONALD FELDMAN GÜZEL SANATLAR'IN İZNİYLE, NEW YORK

PERFORMANS SANATI **s. 45**

Beuys'un Diğer Eserleri
***Ölü Tavşana Resimler Nasıl Anlatılır* (*How to Explain Pictures to a Dead Hare*),** 1965, Schmella Galerisi, Dresden, Almanya

***7000 Meşe* (*7000 Oaks*),** 1982, Kassel, Hesse, Almanya

***20. Yüzyılın Sonu* (*The End of the Twentieth Century*),** 1983, Tate Modern, Londra, Birleşik Krallık

Heykeltıraş, sanat teorisyeni, grafik, enstalasyon ve performans sanatçısı Joseph Beuys (1921-1986), 20. yüzyılın ikinci yarısının en etkileyici sanatçılarından biri olarak kabul edilir.

Mayıs 1974'te New York'a uçakla gelen Beuys, hasta olmadığı halde hemen ambulansa bindirildi ve keçe bir battaniyeye sarılmış vaziyette sedyeyle René Block Galerisi'ne götürüldü. Sergi alanında, üç gün boyunca günde sekiz saat, bir kır kurduyla yalnız kaldı. Bu sırada izleyiciler tel örgülerin arkasından gözlem yaptılar. Kuzey Amerika'ya özgü bir tür olan bu kır kurtlarının, genellikle ülkenin vahşi ruhunu temsil ettiği düşünülür. Galeride Beuys, onun karakteristik aksesuarları olan keçe battaniyeler, baston ve eldiven kullandı. Buna ek olarak, her gün *Wall Street Journal*'ın elli kopyası her gün sergi alanına getirildi. Kurt, ilk önce doğal davrandı, keçe battaniyelerden birini parçaladı ve gazetelerin üzerine işedi. Ancak Beuys'un kurda sabitlediği bakışlarıyla tehditkâr olmayan davranışlarını tekrarlaması üzerine, kurt giderek sakinleşti ve Beuys'un varlığına alıştı. Dönüşüm eğiliminden çok etkilenen Beuys daha sonra şu açıklamayı yaptı: "Kendimi izole etmek, yalıtmak istedim, Amerika'da o kurttan başka hiçbir şeyi görmek istemedim." Beuys, Amerika'nın Vietnam'a askeri müdahalesine karşı çıktığı, modernliğin ve kapitalizmin başarısızlıklarından kaygılandığı için, bu çalışmasına verdiği başlıkta bilerek yapılmış bir ironi vardı.

JOSEPH BEUYS
1950'lerden 1980'lerin başına kadar Avrupa'da ve Birleşik Devletler'de çalışan Beuys, zaman içinde uluslararası sanat akımı Fluxus'la ilişkilendirildi. Farklı türlerdeki çalışmaları arasında; geleneksel çizim, resim ve heykelin yanı sıra bunlardan çok daha ünlü olan "eylem sanatı" yer alır. Eylem sanatında sanatın hem sanatçılar hem de izleyenler üzerinde iyileştirici bir etkiyi nasıl oluşturabileceğini inceledi. Toplumsal eleştiriyi politik aktivizmle birleştirerek, çoğu zaman sanat ve yaşam arasındaki çizgileri bulanıklaştırdı.

İÇ MEKÂNLAR **s. 165** HAYVANLAR **s. 160** FİGÜRLER **s. 161**

Yaşayan Birinin Zihninde Ölümün Fiziksel İmkânsızlığı (The Physical Impossibility of Death in the Mind of Someone Living)

1991

DAMIEN HIRST: CAM, BOYANMIŞ ÇELİK, SİLİKON, TEKLİ FİLAMENT, KÖPEKBALIĞI VE FORMALDEHİT SOLÜSYON • 217 X 542 X 180 CM • ÖZEL KOLEKSİYON

1990'larda İngiliz sanat dünyasında önemli bir role sahip olan Genç İngiliz Sanatçılar (*Young British Artists – YBAs*) grubunun dikkat çeken üyesi Damien Hirst (doğum 1965), kısa sürede uluslararası üne kavuştu.

Hirst'ün çalışmalarının çoğunda en önemli tema ölümdür. İlk olarak; ölü hayvanların (köpekbalığı, koyun ve inek) formaldehitle korunduğu, izleyicilerin her açıdan görebilmesi için bazen parçalara ayrılarak, çelik ve cam kasalara (vitrinler) asıldığı eserler serisiyle dikkat çekti. 4,3 metre boyundaki bu kaplan köpekbalığı, serinin en bilinenidir. Bu eser, aslında sanat koleksiyoncusu Charles Saatchi (doğum 1943) tarafından sipariş edildi, sonrasında çağdaş sanatı simgeleyen bir imgeye dönüştü. Hirst'ün aklına bu fikir ilk olarak, 1989'da Londra'da Goldsmiths Üniversitesi'nde öğrenciyken gelmişti. Amacı, izleyenlerin beklenmedik bir ortamda rahatsızlık veren bir şey üzerinde düşünmesini sağlamaktı. Köpekbalığını doğal yaşam ortamından uzaklaştırıp, canlı gibi görünmesini sağlayan bir sıvının içine yerleştiren bu eser, korkuyu sorgular.

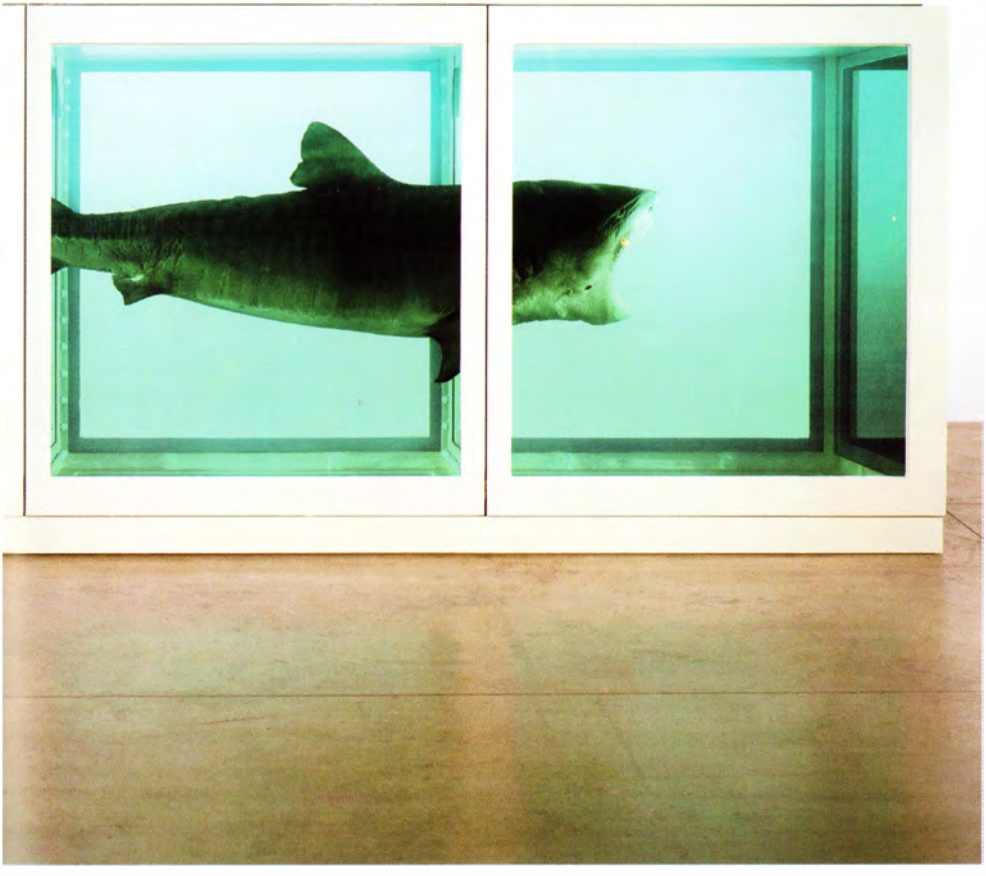
Hirst'ün Diğer Eserleri

***Denetlenmiş Cisim Ana Resim* (*Controlled Substance Key Painting*),** 1994, Tate Koleksiyonu, Londra, Birleşik Krallık

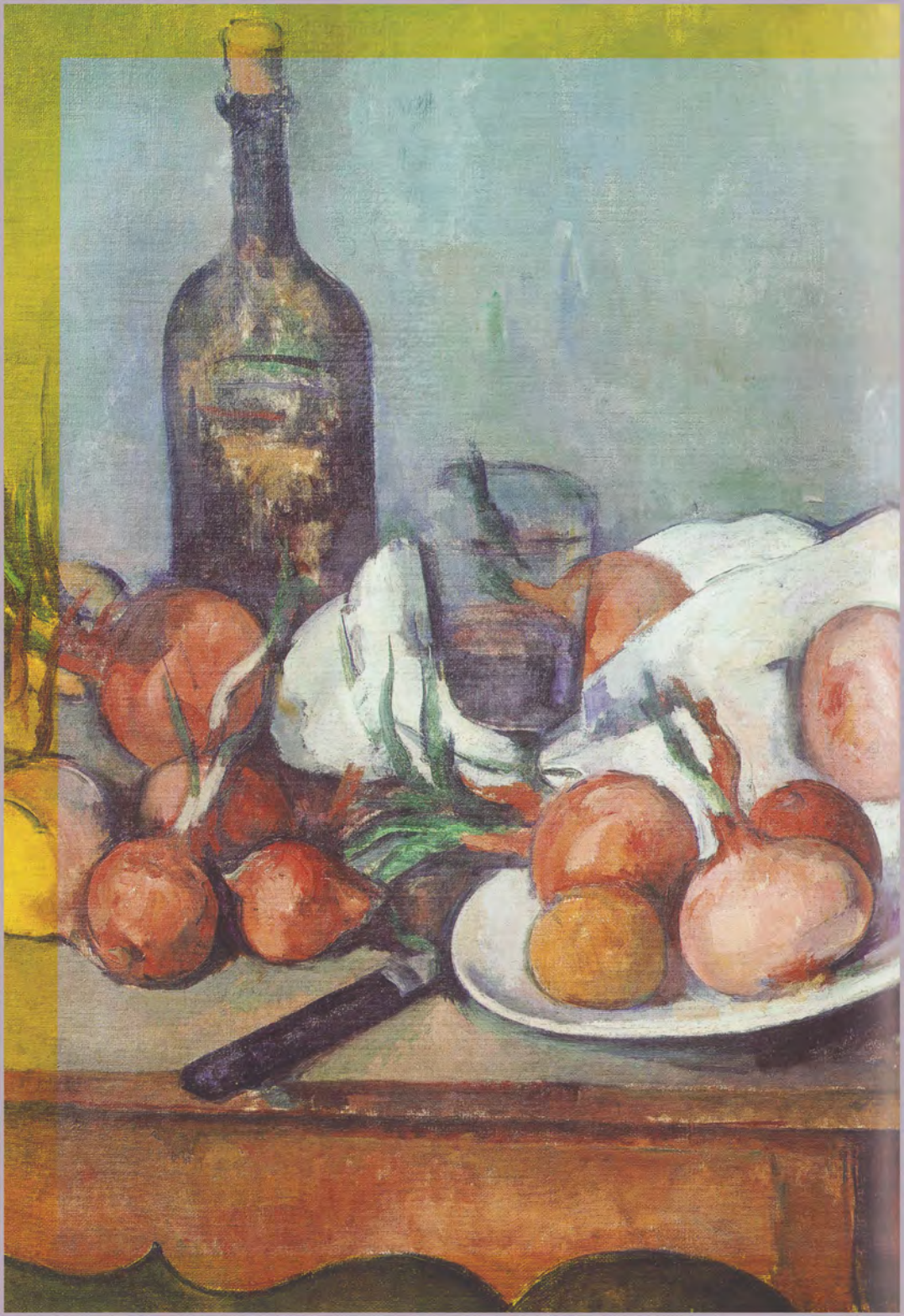
***Sürüden Uzakta* (*Away from the Flock*),** 1994, Tate Koleksiyonu, Londra, Birleşik Krallık

***Kıvrılan Dondurması, Dönen, Genişleyen, Güzel Pop Resim* (*Beautiful, Pop, Spinning Ice Creamy, Whirling, Expanding Painting*),** 1995, Özel Koleksiyon

DAMIEN HIRST
Cesur ve sert ifadeleriyle 1990'larda sanatın yönünü değiştiren Damien Hirst, birdenbire ünlü oldu. Çoğunlukla yaşama ve ölüme yönelik çağdaş yaklaşımları incelediği kışkırtıcı çalışmaları arasında ölü hayvanlar, çocuksu resimler ve pırlantalarla kaplanmış bir kafatası yer alır. Tıpkı daha önceki nesillerin "vanitas" resimleri gibi, izleyicilere ölümlülüğü ve korunmasızlığı gösterir.

YAPAY **s. 183** HAYVANLAR **s. 160** ÖLÜM **s. 177** BİLİNÇALTI **s. 178**

Temalar

HAYVANLAR 160 • **FİGÜRLER** 161 • **DİN** 162 • **PORTRE** 163 • **OTOPORTRE** 164 • **İÇ MEKÂNLAR** 165 • **MİTOLOJİ** 166 • **ALEGORİ** 167 • **MANZARA** 168 • **RENK** 169 • **JANR** 170 • **DOĞA** 171 • **SAVAŞ** 172 • **TARİH** 173 • **DENİZ MANZARALARI** 174 • **NATÜRMORT** 175 • **YALNIZLIK** 176 • **ÖLÜM** 177 • **BİLİNÇALTI** 178 • **AŞK** 179 • **HAREKET** 180 • **ŞEHİR MANZARALARI** 181 • **BİÇİM VE FORM** 182 • **YAPAY** 183 • **SOYUTLAMA** 184 • **TÜKETİM KÜLTÜRÜ** 185

Hayvanlar

ÖNEMLİ SANATÇILAR: LASCAUX SANATÇILARI • TIZIANO • EUGÈNE DELACROIX
HENRI ROUSSEAU • FRIDA KAHLO

Hayvanlar; mağara resimlerinden kemik oymalara kadar, en eski sanatın değişen bazı örneklerinde yer almış, sanat tarihi boyunca önemli bir teması olmuştur.

Lascaux'daki Paleolitik çağdan kalma mağaralardan Hirst'ün formaldehit içindeki köpekbalığına kadar hayvanlar; sanat tarihinde önemli bir yer tutmuştur. Her kültürün, hayvanları tasvir etmek için kendine göre nedenleri vardır. Ortaçağda ve Rönesans'ta hayvanlar çoğunlukla Hıristiyanlıkla ilgili değerleri temsil eder; köpekler sadakati, güvercinler barışı ya da Kutsal Ruh'u, aslanlar da cesareti simgeler. Amerika Yerlilerinin totem direklerinde ve Aborijinlerin bazı resimlerinde atalarını temsil eden hayvanlara yer verilmiştir. Eski Mısırlılar gibi en eski toplumların pek çoğunda, hayvanlar tanrıları, gücü ve doğaüstü şeyleri ifade eder.

Yeni-klasikçi ve romantik resim ve heykellerde hayvanlar, asalet ve onur gibi duygu ve düşünceleri belirtmek üzere düzenli olarak yer almıştır. Delacroix özellikle vahşi hayvanların enerjisinden ilham almış, çoğunlukla Paris'in botanik ve hayvanat bahçesinde çizim yapmıştır. Delacroix, Géricault ve George Stubbs (1724-1806) ile Charles Le Brun'un (1619-1690) da aralarında yer aldığı pek çok sanatçı; çoğunlukla güç, hareket ve tutkuyu bünyelerinde barındıran atlara kendilerini kaptırmışlardı.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Delacroix, Rubens, Goya, Rousseau ve Kahlo gibi pek çok sanatçıya göre hayvanlar; egzotizmden yabaniliğe, dramdan otobiyografiye kadar değişen kavramları ifade etmiştir. Wassily Kandinsky (1866-1944) ile birlikte dışavurumcu grup Der Blaue Reiter'ı oluşturan Franz Marc (1880-1916), hayvanları çoğunlukla tinsel gerçeklere yönelik arayışında tasvir etmiş, Picasso ise kendine özgü güçlü hayvan sembolizmini yansıtmıştır.

Urbino Venüsü, Tiziano, 1538, tuval üzerine yağlıboya, 119,2 x 165,5 cm, Uffizi Galerisi, Floransa, İtalya (bkz. Eserler s. 72)

Figürler

ÖNEMLİ SANATÇILAR: MICHELANGELO • CARAVAGGIO • NICOLAS POUSSIN
JACQUES-LOUIS DAVID • FRANCISCO DE GOYA • GUSTAV KLIMT

Sanatçılar, en eski zamanlardan beri hayvanların yanı sıra insan figürünün de imgelerini çizmiş, resmetmiş, oymuş ve kalıba dökmüştür.

Bilinen en eski sanatın bazı örneklerinde figür, tanrıları ve ruhları çağrıştırmak ya da somutlaştırmak için neredeyse doğaüstü bir niteliğe sahiptir. Daha sonra, insanın tasviri, farklı kültürlerin başka ihtiyaçlarını karşılamak üzere yaygınlaştı. İnsanın inançları gibi, gelişmeler ve sanatsal anlatım da evrim geçirdi. Buzul Çağı Avrupası'nın "Venüs" heykelciklerinde, Eski Mısır sanatının stilize figürlerinde ya da muhteşem Bizans ikonalarında görülen sembolik tasvirlerin yerini, Eski Yunan ve Roma sanatında, Rönesans'ta ve barokta rastlanan dramatik ve gerçek gibi görünen yapay betimlemeler aldı. Gerçeği hayranlık uyandıracak bir şekilde yansıtma çabasıyla, insan anatomisinin incelenmesi, erken Rönesans'tan itibaren her türlü sanatsal eğitimin ayrılmaz bir parçası oldu. O zamandan beri, sanatsal gelişmeler insanı farklı biçimlerde yorumladı. Figürler; rokokonun neşesinden maniyerizmin uzatılmış figürlerine, gerçekçiliğin duygusuz dürüstlüğünden art ve yeni-izlenimciliğin ışık dolu görüntülerine ya da dışavurumcuların ve gerçeküstücülerin kaygı yüklü biçim bozmalarına kadar her dönemde değişim gösterdi.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Pek çok kültür kendi tanrısal varlığını insan formunda modellemiştir. Figüratif sanatın geçerli olduğu yerlerde, dini öyküleri naklederken genellikle insanlar kullanılmıştır. Pek çok toplumda figürlerin betimlenmesinin bir başka nedeni; kimlik, cinsiyet, ırk ve sosyal konum gibi konuları ya da aşk ve aidiyet gibi daha az somut olan durumları dikkatle incelemektir.

Ben de Arkadia'dayım (*Et in Arcadia Ego*), Nicolas Poussin, 1637-1638, tuval üzerine yağlıboya, 85 x 121 cm, Louvre Müzesi, Paris, Fransa

ESKİ YUNAN VE ROMA **s. 13** YÜKSEK RÖNESANS **s. 19** MANİYERİZM **s. 21** ROKOKO **s. 24** YENİ-KLASİSİZM **s. 25**
URBINO VENÜSÜ **s. 72** APOLİON VE DAPHNE **s. 86** TÜRK HAMAMI **s. 106**

Din

ÖNEMLİ SANATÇILAR: GIOTTO DI BONDONE • MASACCIO • PIERO DELLA FRANCESCA RAFFAELLO • EL GRECO

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Hz. Muhammed, temsili sanatı yasaklamamış olsa da Kuran "Onun tasviri olabilecek hiçbir şey yoktur" diye buyurur. Bu yüzden İslam sanatı, tasvirden ziyade maneviyata odaklanır. Benzer şekilde, Hindistan'ın erken dönem Budist sanatında, başlangıçta Buda bir işaretle gösterilmiş, Buda imgesi MS 1. yüzyılda ortaya çıkmıştır.

İsa'nın Dirilişi (*The Resurrection*), Piero della Francesca, yaklaşık 1460, fresk, 225 x 200 cm, Civico Müzesi, Sansepolcro, İtalya

Dinsel ve kutsal nosyonlar, erken sanatın büyük bir bölümünün temelini oluşturmuş, maneviyatla ilgili düşünceler başından beri sanatçıların eserlerinde önemli bir yer tutmuştur.

Din; hayvanlar ve insan figürleri gibi, tarihöncesinden Eski Mısır ve Eski Yunan'a, Aborijinlerden Maya medeniyetine, gotikten baroğa kadar her dönemde sanatın başlıca temalarından biri olmuştur. İncil'deki figürlerin ilk tasvirlerinden Rönesans'ın duygu yüklü imgelemine ve Van Gogh ile Gauguin gibi 19. yüzyıl sanatçıları tarafından icat edilen sembolizme kadar sanat tarihi boyunca, en yaygın şekilde resmedilen tema Hıristiyanlıktır. Sanatın, Bizans döneminde ve Protestan Reformu sırasında olduğu gibi, putperestlikle suçlanıp uygunsuz bulunduğu zamanlarda bile, sanatçılar inançlarını resmetmenin yollarını bulmuştur. Hıristiyanlığın sanatsal temaları oluşmuş; Madonna ve Çocuk İsa, Haç üzerinde İsa ve okuma yazması olmayan izleyicilerin kutsal sembolleri anlamasını sağlayan "sacra conversazione" gibi imgeler, çeşitli sanat akımlarında tekrarlanmıştır. Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye gittiği yıl olan 622'de, Müslümanlık resmen başlamış; İslamiyet Akdeniz'e, Asya'ya ve Afrika'nın bazı bölümlerine hızla yayılarak, çeşitli stillerin karışımı olan İslam sanatının gelişmesine yol açmıştır.

ESKİ YUNAN VE ROMA **s. 13** ERKEN RÖNESANS **s. 16** YÜKSEK RÖNESANS **s. 19** MANİYERİZM **s. 21**
BAROK **s. 23** YAKARIŞ **s. 56** GOLGOTA YOLUNDA DÜŞEN İSA **s. 70**

Portre

ÖNEMLİ SANATÇILAR: JAN VAN EYCK • LEONARDO DA VINCI • GENÇ HANS HOLBEIN DIEGO VELÂZQUEZ • J.A.M. WHISTLER • LUCIAN FREUD

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Övme, idealizm ve gerçekçiliği harmanlayıp saygılı imgeler oluşturmayı başaranlar en iyi portre ressamları arasına isimlerini yazdırdılar. Portre ressamları yöneticilerin, dini liderlerin, komutanların ve aristokrat soyluların portrelerini yapmak için görevlendirildiler. İşleri, güç ve güven duygusu oluşturmak ve süjenin belki de sahip olmadığı birtakım nitelikleri akla getirmekti.

VIII. Henry, Genç Hans Holbein (Stüdyosu), 1540, panel üzerine yağlıboya, 88,5 x 74,5 cm, Ulusal Antik Sanat Galerisi, Roma, İtalya

Latince "ortaya çıkarmak ya da gözler önüne sermek" anlamındaki *portrahere* sözcüğünden gelen portreler –Eski Mısır'da Fayyum bölgesindeki cenaze portrelerinden Marc Quinn'in kendi dondurulmuş kanıyla yaptığı *Kendim* (*Self*) adlı eserine kadar– poz verenin suretini ve kişiliğini göstermeyi amaçlar.

Eski Mısır, Yunan, Roma ve Bizans gibi eski Akdeniz medeniyetlerinde, portre çoğunlukla bir halk sanatı biçimiydi ya da zengin ve güçlü kişilerin cenaze törenlerinde kullanılan bir sanattı. MÖ 1. yüzyılda Mısır mumyalarına eklenen ahşap levhalar üzerine yapılmış portreler, en eski portreler arasındadır. Önemli figürlerin heykel, panel resimler ya da fresk olarak yapılan gerçekçi portreleri, Eski Roma kültüründe de yaygındı. Bu uygulama çeşitli toplumlara yayıldı. Poz veren kişiye benzeyen bir resim oluşturmayı amaçlayan portreler; çoğu örnekte süjenin karakterini, kendine özgü niteliklerini ve güç, itibar, güzellik, zenginlik ve tahsil gibi özelliklerini tasvir etmek için yapılmıştır. Pek çok portre övgü niteliğindedir; fakat Goya, Toulouse-Lautrec, Dix ve Lucian Freud (1922-2011) gibi bazı sanatçılar daha dürüst çalışmalar yapmışlardır. Rönesans'ta Leonardo, Michelangelo, Raffaello, Tiziano, Van Eyck ve Genç Hans Holbein (1497-1543) gibi sanatçılar, natüralizmde ve portrenin ifade gücünde çığır açmışlardır.

ESKİ YUNAN VE ROMA **s. 13** RÖNESANS **s. 18** HOLLANDA ALTIN ÇAĞI **s. 22** BAROK **s. 23** YENİ-KLASİSİZM **s. 25**
ARNOLFINI'NİN EVLENMESİ **s. 58** MONA LISA **s. 68** NEDİMELER **s. 90**

Otoportre

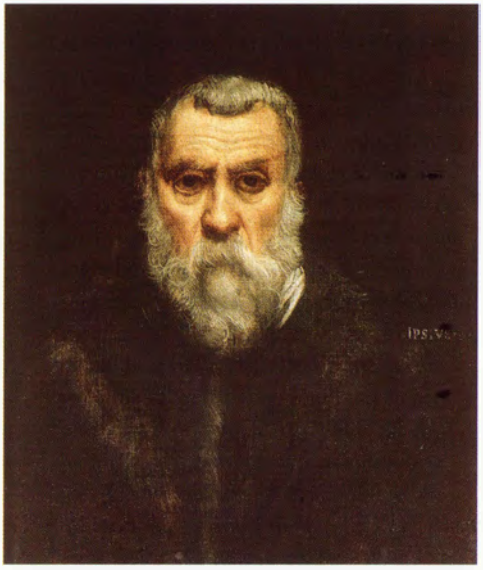
ÖNEMLİ SANATÇILAR: ALBRECHT DÜRER • TINTORETTO • REMBRANDT • FRIDA KAHLO VINCENT VAN GOGH

Eski Yunan ve Roma sanatçıları tarafından yapılmış otoportrelerin bazı kalıntıları bulunmuş olsa da Rönesans'tan önce otoportrelere az rastlanır.

Otoportreler geleneksel olarak, bazı sanatçıların dikkati kendilerine çekme yolu ya da bir tür imza olmuştur. Rembrandt ve Van Eyck gibi bazı sanatçılar, kendilerine sipariş edilen önemli eserlerine kendi küçük portrelerini eklemişler; hatta Piero della Francesca (1415/20-1492), *İsa'nın Dirilişi* (bkz. s. 162) eserine kendisini bir asker olarak dahil etmiştir. Pek çok otoportrede, sanatçılar kendilerini içten bir biçimde yansıtmayı (Rembrandt) amaçlamıştır. Ancak Velázquez ve Goya tarafından yapılan kraliyet portrelerinde olduğu gibi, otoportreler çoğu zaman bir niyet, durum beyanı ya da yetenek veya itibar vurgusudur. Rönesans'tan bu yana bütün sanatçıların en az bir tane otoportre yaptığı tahmin edilmektedir, fakat bazıları –Dürer, Rembrandt, Joshua Reynolds (1723-1792), Picasso– çok fazla otoportre yapmıştır. Özellikle modern dönemde, otoportre her sanatçının dağarcığının bir parçasıdır. Max Beckmann "Sorunlarımdan biri, kendimi bulmaktır" demiş, Munch ise sorunlu yaşamından kaynaklanan depresyonu ifade etmek amacıyla düzenli aralıklarla kendisini resmetmiştir.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Rembrandt, Van Gogh ve Kahlo gibi bazı sanatçılar, kendi kişisel sorunlarını inceleyen pek çok otoportre üretmişlerdir. Çeşitli otoportrelerinden birinde Dürer, kendisini İsa'nın bir resmine benzetmiştir. Goya, Courbet, Delacroix, Manet, Cézanne ve Toulouse-Lautrec gibi daha sonraki sanatçılar, yaptıkları otoportrelerde geleneksel, kabul görmüş sanatla bağlantıyı koparan yeni sanatsal fikirler deneyimlemişlerdir.

Otoportre (*Self-Portrait*), Jacopo Tintoretto, yaklaşık 1588, tuval üzerine yağlıboya, 63 x 52 cm, Louvre Müzesi, Paris, Fransa

YÜKSEK RÖNESANS **s. 19** BAROK **s. 23** GERÇEKÇİLİK **s. 27** ARD İZLENİMCİLİK **s. 29** BÜYÜLÜ GERÇEKÇİLİK **s. 40**
GÖZLER APAÇIK OTOPORTRE **s. 88** NEDİMELER **s. 90**

İç Mekânlar

ÖNEMLİ SANATÇILAR: JAN VAN EYCK • CARAVAGGIO • DIEGO VELÁZQUEZ
ANGELICA KAUFFMANN • HENRI MATISSE

İç mekân tasvirleri, mimar Flippo Brunelleschi (1377-1446) tarafından doğrusal perspektif betimlemesinin oturtulmasıyla popüler oldu.

Sanatçılar, iki boyutlu yüzeylerin üçboyutlu gibi görünmesi için perspektif tekniklerini kullanmaya başladıklarında, inandırıcı iç mekân görüntüleri üretmek için harekete geçtiler. Örneğin, 1427'de Masaccio (1401-1428) Floransa'da Santa Maria Novella Kilisesi'nde *Kutsal Üçlü* (*Holy Trinity*) eserinin açılışını yaptı. Doğrusal perspektifi öyle büyük bir titizlikle yorumlamıştı ki resmi ilk kez görmek için kilisede toplananlar, Masaccio'nun kilisedeki bir nişi açtığını sandılar. Çok geçmeden, "sacra conversazione" (kutsal konuşma) diye bilinen resim türü geliştirildi; (genellikle) iç mekânlarda yer alan bu resimlerde, Meryem ve Çocuk İsa'nın etrafından toplanan azizler –gerçekte azizler aynı dönemde hayatta olmadıkları halde– samimi bir şekilde konuşurken, okurken ya da düşünürken görünüyordu. Van Eyck'in *Arnolfini'nin Evlenmesi* eseri; yağlıboya kullanımıyla, doğru perspektifiyle ve kusursuz detaylarıyla çığır açıcıydı. O zamandan bu yana, Tiziano'nun *Urbino Venüsü*'nden Van Gogh'un *Gece Kafesi*'ne (bkz. s. 117) kadar pek çok eserde birçok saygıdeğer sanatçı, iç mekânların inandırıcı tasvirlerini üretti.

ÖNEMLİ GELİŞMELER
İlk iç mekân resimleri, sanatçıların doğrusal perspektifi kullanma becerilerini göstermek için yapılmış ve din, janr, anlatı ya da natürmort gibi temaların tasvirlerinin vasıtası olmuştu. Rönesans ve barok dönemlerindeki iç mekân sahnelerinin çoğunda Hıristiyanlık ve mitoloji temaları sunulmuş, gerçekçilik gibi daha sonraki akımlarda "sıradan" durumlar ve uzak durulan alegoriler temsil edilmişti.

Arnolfini'nin Evlenmesi, Jan van Eyck, 1434, meşe üzerine yağlıboya, 82,2 x 60 cm, Ulusal Sanat Galerisi, Londra, Birleşik Krallık (bkz. Eserler s. 58)

RÖNESANS **s. 18** HOLLANDA ALTIN ÇAĞI **s. 22** BAROK **s. 23** YENİ-KLASİSİZM **s. 25** GERÇEKÇİLİK **s. 27**
URBINO VENÜSÜ **s. 72** NEDİMELER **s. 90** HORATİUS KARDEŞLERİN YEMİNİ **s. 96** TÜRK HAMAMI **s. 106**

Mitoloji

ÖNEMLİ SANATÇILAR: SANDRO BOTICELLI • GIAN LORENZO BERNINI • JACQUES-LOUIS DAVID ALBRECHT DÜRER • CARAVAGGIO

Bütün mit türleri, binlerce yıl boyunca sayısız sanatçıya esin kaynağı olduğu halde, klasikleşmiş hikâyelerin sanatsal yorumu en çok Batı sanatında görülür.

Antik dünyanın pek çok hikâyesinin ve efsanesinin bu kadar çok insan tarafından biliniyor olmasının nedeni sanattır. Roma'nın 4. yüzyılda çöküşünün ardından, sanat büyük ölçüde Hıristiyan Kilisesi'nin ilkeleri doğrultusunda üretildi. Daha sonra, 1453'te Osmanlıların Konstantinopolis'i alması, bin yıldan fazla süredir varlığını sürdüren Bizans İmparatorluğu'nun sonu oldu. Konstantinopolis, Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçası oldu ve Yunanca konuşan pek çok âlim, kıymetli klasik elyazmalarıyla birlikte Avrupa'ya kaçtı. Gutenberg'in matbaayı icat etmesinin ardından, okuryazar sayısının artmasının da katkısıyla; Homeros (yaklaşık MÖ 750- 650), Aristoteles (MÖ 384-322) ve Cicero (MÖ 106-43) gibi antik dönem yazarlarının eserleri pek çok kişiye ulaştı ve hümanizme ilham verdi. Bunun sanatçılar üzerinde muazzam bir etkisi oldu: Antik mitolojiden temaları tasvir etmeye ve alegoriler oluşturmaya başladılar.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Mitler, belirli konuların doğruluğunu göstermek, kanunları ve değerleri açıklamak ya da bazı uyarılarda bulunmak üzere pek çok kültürde geliştirilen hikâyelerdir. Bu yüzden, yalın duygulara ve net ilişkilere yer vererek kolay anlaşılır olmaları gerekir. Mesela Antik Roma'daki Horatiusların efsanesi, mahkûm edilen bir Romalının topluma başvurup itiraz etme hakkına izin veren kanunu gösterir.

Horatius Kardeşlerin Yemini, Jacques-Louis David, 1784, tuval üzerine yağlıboya, 330 x 425 cm, Louvre Müzesi, Paris, Fransa (bkz. Eserler s. 96)

RÖNESANS **s. 18** YENİ-KLASİSİZM **s. 25** ART NOUVEAU **s. 31** MİLO VENÜSÜ **s. 52** PRIMAVERA **s. 60**
BACCHUS **s. 80** APOLİON VE DAPHNE **s. 86**

Alegori

ÖNEMLİ SANATÇILAR: SANDRO BOTTICELLI • PIETER BRUEGEL (YAŞLI) • EUGÈNE DELACROIX GUSTAVE COURBET • EDVARD MUNCH • WILLIAM HOLMAN HUNT

"Başka türlü ifade etme" anlamına gelen alegori sözcüğü Latince ve Yunanca sözcük "allegoria"dan türetilmiştir.

Temsil edilen şeyin düz anlamının ötesine geçerek saklı anlamları ya da mesajları açıklayan görsel metaforlar olan alegoriler, pek çok sanatçı tarafından, izleyenlerin "okuyacağı" mesajlar oluşturmak için kullanılır. Alegoriler, özellikle Rönesans'ta popüler olmuş, pek çok sanat biçiminde yer almıştı. Genelde alegorik mesajlar, izleyenler tarafından kolayca anlaşılır. Örneğin, Aziz Petrus'un anahtarında ya da Azize Katerina'nın tekerleğinde olduğu gibi, azizlere belirli özellikleri eşlik eder. O zamandan beri, gerçek anlamıyla tasvir edilmesi oldukça zor olabilecek pek çok farklı bağlamda alegori kullanılır. Alegorik figürler, yalnızlık ya da aşk gibi duyguları ya da yurtseverlik ve zaman gibi nosyonları kişileştirir. Tiziano'nun *Urbino Venüsü* eseri (bkz. s. 72-75) bir aşk alegorisidir, Munch'un *Çığlık*'ı (bkz. s. 118-119) ise yalnızlık alegorisi olarak görülebilir. William Holman Hunt'ın (1827-1910) yanda gösterilen eseri *Evrenin Işığı* (*The Light of the World*, 1851-1853), bir lambayla dramatik bir biçimde aydınlatılmış İsa'yı kapalı bir kapının –ya da insan kalbi– ardında "evrenin ışığı" olarak tasvir eder.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Pek çok sanat akımında mitoloji, özellikle de Antik Yunan ve Roma mitolojisi, sanatta alegorilerin temeli olarak kullanılır. Örneğin, Venüs çoğunlukla aşkı sembolize etmek için kullanılırken Merkür hızı temsil eder. Botticelli'nin *Primavera* (bkz. s. 60-63) eserinde yer alan tanrıçalar ve periler, ilkbaharın gelişini tasvir ederler.

Evrenin Işığı, William Holman Hunt, 1851-1853, tuval üzerine yağlıboya, 125 x 60 cm, Keble Koleji, Oxford, Birleşik Krallık

RÖNESANS **s. 18** BAROK **s. 23** ART NOUVEAU **s. 31** ARNOLFINI'NİN EVLENMESİ **s. 58** PRIMAVERA **s. 60**
YOL AYRIMINDAKİ HERAKLES **s. 64** URBINO VENÜSÜ **s. 72**

Manzara

ÖNEMLİ SANATÇILAR: JACOB VAN RUISDAEL • CLAUDE LORRAIN • J.M.W. TURNER
JOHN CONSTABLE • CASPAR DAVID FRIEDRICH • JEAN-BAPTISTE CAMILLE COROT • CLAUDE MONET

Çeşitli kültürlerde yapılan resimlerde manzara unsurlarına sık sık rastlansa da Batı'da 17. yüzyıldan önce manzara, yalnızca resmin çevresini oluştururdu.

Çin, Liu Song Hanedanlığı (420-479) sırasında, uyumu ve doğanın güzelliğini ifade eden *shan shui*, yani manzara resmi gelişti. Bunlar, manzarayı resmin süjesi haline getiren ilk resimler arasındaydı; öte yandan, bazı Antik Roma fresklerinde de hayali manzaralar yer alıyordu. Daha sonra, pek çok Rönesans sanatçısı manzara üzerinde çalıştı ve manzarayı İncil'den sahnelerin arka planı olarak kullandı. Daha sonra, Hollanda Altın Çağı'nda manzara resmine yönelik daha büyük bir ilgi oluştu, Jacob van Ruisdael (1628-1682) gibi bazı ressamlar, manzarayı herhangi bir alegorik anlam atfetmeden resmettiler. Klasik figürlerle dolu manzara resimleri, Claude Lorrain'in (1600-1682) çalışmalarında etkili oldu. Canaletto (1697-1768) ve Francesco Guardi (1712-1793) gibi sanatçılarsa, o dönemde popüler olan Avrupa turlarından yararlandılar; gezginlere, seyahatlerini anımsatan güzel manzaraların yer aldığı panoramik resimler yaptılar. Turner ve John Constable (1776-1837) gibi İngiliz sanatçılar, Ruisdael ve Claude gibi sanatçıların fikirlerini temel alarak, manzarayı resimlerinin ana süjesi haline getirdiler. Barbizon Ekolü sanatçıları, izlenimciler ve gerçekçiler de bu eğilimi sürdürdüler.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

1824'te Constable'ın resimlerinden biri, her yıl düzenlenen Paris Salonu'nda altın madalya kazandı. Bazı Fransız sanatçılar bundan ilham alarak, Barbizon köyünde açık havada resim yapmaya başladılar. Ortaya çıkardıkları manzara resimleri gerçekçiliğin öncüsü oldu. Yumuşak fırça işçiliği ve parlak ışık oyunlarıyla Jean-Baptiste Camille Corot (1796-1875), en etkili manzara ressamlarından biriydi.

Nami Köprüsü (*The Bridge at Nami*), Jean-Baptiste Camille Corot, 1826, kâğıt bindirilmiş tuval üzerine yağlıboya, 34 x 48 cm, Louvre Müzesi, Paris, Fransa

HOLLANDA ALTIN ÇAĞI **s. 22** GERÇEKÇİLİK **s. 27** İZLENİMCİLİK **s. 28** KARDA AVCILAR **s. 76** SALINCAK **s. 94**
REICHENBACH ŞELALELERİ: GÖKKUŞAĞI **s. 100**

Renk

ÖNEMLİ SANATÇILAR: GEORGES SEURAT • HENRI MATISSE • PIET MONDRIAN
MARK ROTHKO • SONIA DELAUNAY-TERK • FRANZ MARC

Yağmurda (*In the Rain*), Franz Marc, 1912, tuval üzerine yağlıboya, 81 x 106 cm, Lenbachhaus Belediye Galerisi, Münih, Almanya

Sanatın en önemli unsuru olan renk; özellikle parlak, pahalı olmayan sentetik pigmentlerden sonra çoğu kez süje olarak kullanılmıştır.

Bitkilerden ve minerallerden elde edilen ilk pigmentler; epey masraflıydı, öngörülemezdi, sınırlıydı ve değişkendi. Ancak 1704'ten sonra sentetik pigmentlerin üretimi başladı. 1810'da Johann Wolfgang von Goethe (1749-1832); rengin duygusal bir enerjiye sahip olduğunu, bunun resimlerdeki renk kullanımı üzerinde çok güçlü bir etkisi olduğunu yazdı. Venedik Rönesansı'nda parlaklık vermek için zengin pigmentler tabakalar halinde uygulandı. Daha sonra romantik dönemde, duygusal tepkilere yol açmak için kullanılan yoğun renklerin çizgi üzerindeki kullanımı yeğlendi. 1848'de kurulan Raffaello Öncesi Sanatçılar Birliği, nemli beyaz zeminlerde zengin renkler kullandılar. Çok geçmeden; izlenimciler, ard izlenimciler ve yeni-izlenimciler, eşzamanlı kontrast kanunu gibi teorileri takip ederek resimlerinin daha canlı görünmesini sağladılar. Seurat, Gauguin, Van Gogh ve Matisse gibi sanatçılar, rengi çalışmalarının teması haline getirdiler; fovizm, orfizm ve soyut dışavurumculuk gibi sanat akımlarına ilham verdiler.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Yaklaşık olarak 1912'de şair ve sanat eleştirmeni Guillaume Apollinaire (1880-1918) tarafından, adını Antik Yunan şairi ve müzisyeni Orpheus'tan alarak orfizm denilen renk odaklı bir akım geliştirildi. Kübizmden etkilenen ve renk parçalarının uyumlu kompozisyonlarına yer veren orfizm stiline, Robert Delaunay (1885-1941) ve Sonia Delaunay-Terk (1895-1979) öncülük etti.

VENEDİK RÖNESANSI **s. 20** YENİ-İZLENİMCİLİK **s. 30** FOVİZM **s. 34** RENK ALANI **s. 43** GRANDE JATTE ADASINDA BİR PAZAR GÜNÜ ÖĞLEDEN SONRA **s. 114** COLLIOURE'DA TEKNELER **s. 124**

Janr

ÖNEMLİ SANATÇILAR: PIETER BRUEGEL (YAŞLI) • JOHANNES VERMEER
JEAN-HONORÉ FRAGONARD • WILLIAM HOGARTH • JEAN-FRANÇOIS MILLET

Janr resimleri, günlük yaşamdan sahnelerin tasviridir. Hikâyeleri tasvir eden anlatı resimleridir – öyküsel görüntüler ve janr resmi çoğunlukla aynı şeyi ifade eder.

Aslında karışıklığa yol açsa da "janr" sözcüğü resimde tarih, natürmort ya da portre gibi bir kategoriyi ifade etmek için kullanılır. Fakat janr resmi bunlardan hiçbiri değildir; ev içi yaşam, iç mekânlar, pazarlar ya da sokak manzaraları ve günlük uğraşlarını gerçekleştiren figürler gibi, sıradan, isimsiz süjeleri tasvir eder. Janr resminin gerçekçi ve idealizmden uzak üslubu, janr ve anlatı resminin çeliştiği noktadır. Anlatı resmi, sıradan ya da güldürücü öykülerin yanı sıra etkileyici ya da dramatik masalları betimler. Janr resmiyse herhangi bir öyküye yer vermeden yalnızca günlük yaşamı tasvir eder. 16. yüzyılda Yaşlı Pieter Bruegel, köylülerin janr resimlerini yapmıştı; Hollanda Altın Çağı'nda da pek çok ressam, günlük işlerini yapan figürleri temsil etmişti. Britanya'da ressam ve gravürcü William Hogarth (1697-1764) komik, satirik imgeler oluşturdu; esprili öykülerle çağdaş toplum eleştirisi yapan ve çoğunlukla hikâyenin akışını bir seri halinde veren resimlerini "modern ahlak dersleri" diye adlandırdı. Victoria döneminde, dramatik ve nostaljik ahlaki öyküleri tasvir eden ressamların, öyküsel janr resimleri buradan türedi.

Gin Lane, William Hogarth, 1750-1751, gravür ve oymabaskı, 357 x 305 cm, Özel Koleksiyon

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Hogarth, janr resimlerinde yaptığı sosyal eleştiriyle ünlü olsa da janr resimlerinin hepsi ahlak dersi niteliğinde değildir. Sanatçılar, öykü anlatımında çok farklı yaklaşımları hemen devreye sokmuşlardır. 17. yüzyıl Hollanda öyküsel eserlerinin çoğu, orta sınıf evlerde sergilenmek için yapılmıştır. Fransa'daysa Louis le Nain (yaklaşık 1593-1648) ünlü bir janr ressamı olmuş, rokoko sanatçıları tarafından takip edilmiştir.

HOLLANDA ALTIN ÇAĞI **s. 22** BAROK **s. 23** ROKOKO **s. 24** GERÇEKÇİLİK **s. 27** İNCİ KÜPELİ KIZ **s. 92** SALINCAK **s. 94**
GECE KAFESİ **s. 116** KIRMIZI FAHİŞELİ SOKAK **s. 132**

Doğa

ÖNEMLİ SANATÇILAR: SANDRO BOTTICELLI • J.M.W. TURNER • CASPAR DAVID FRIEDRICH CLAUDE MONET • VINCENT VAN GOGH

Hayvanlarıyla, bitkileriyle ve oluşturduğu manzarayla doğal dünya; insanoğlunun kendisini yaratıcı bir şekilde ifade ettiği ilk zamanlardan beri sanatın ele aldığı en önemli konulardan biri olmuştur.

Nadiren gerçekliğin düz ve süssüz aktarımları olan doğal dünya tasvirleri, çoğunlukla kişisel yorumlardan oluşur. Doğanın incelenip tasvir edilmesi; çoğunlukla izleyenin renkleri, biçimleri, yapıları ve desenleri daha iyi anlamasını sağlar; hemen hemen bütün sanat biçimlerinde ve akımlarında yer alır. İlk toplumlardan bazıları; bulundukları ortamı, tepe figürleri ve anıt taşlarla yaratıcı bir şekilde işaretlemek için doğal dünyayı kullanmışlardır. Arazi ve çevre sanatıysa kavramsal sanatın bir parçası olarak 1960'larda ve 1970'lerde başlamıştır. Çevresel ve ekolojik konuları temel alan bu sanat eserleri, doğal dünya hakkındaki farkındalığı artırmak için yapılmıştır. Doğal dünya, daha 19. yüzyılda, romantiklerin takıntısı haline gelmişti. Romantikler, doğayla iletişim halinde olmanın peşindeydiler; Turner'ın 1802 tarihli *Reichenbach Şelaleleri: Gökkuşağı* eserinde (bkz. s. 100-101) olduğu gibi, doğanın gücünü hissetmek istiyorlardı. Sanatçılar, doğayı genellikle keyif ve mutluluğu ifade etmek için tasvir ettiler, Tanrı'nın insanlığa yönelik yoğun sevgisinin işareti olarak gördüler.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Tarihöncesi sanatçılar doğal unsurlardan yararlandılar. Rönesans sanatçıları doğayı çoğunlukla sembolik olarak kullandılar. Barok sanatçılar, Tanrı'nın her şeye kadir olduğunu göstermek için doğadan yararlandılar. Rokoko sanatçıları mutluluk sahnelerini zenginleştirmek için doğal unsurlara yer verdiler. Romantikler, doğayı bütün tutkularıyla ifade ettiler. Gerçekçiler, izlenimciler, ard izlenimciler ve fovistler ise doğal dünyadaki renk ve ışıkla denemeler yaptılar.

Primavera, Sandro Botticelli, yaklaşık 1478, panel üzerine yağlıboya ve tempera, 203 x 315 cm, Uffizi Galerisi, Floransa, İtalya (bkz. Eserler s. 60)

RÖNESANS **s. 18** ROMANTİZM **s. 26** GERÇEKÇİLİK **s. 27** İZLENİMCİLİK **s. 28** YAŞAYAN BİRİNİN ZİHNİNDE ÖLÜMÜN FİZİKSEL İMKÂNSIZLIĞI **s. 156**

Savaş

ÖNEMLİ SANATÇILAR: PAOLO UCCELLO • JACQUES-LOUIS DAVID • FRANCISCO DE GOYA PABLO PICASSO • JOHN SINGER SARGENT

Üç Mayıs 1808, Francisco de Goya, 1814, tuval üzerine yağlıboya, 268 x 347 cm, Prado Müzesi, Madrid, İspanya (bkz. Eserler s. 102)

Mağara ve kaya sanatından beri savaş, sanatın çok önemli bir unsuru olmuştur: Göklere çıkarılmış, içindeki dramdan yararlanılmış, karşı çıkılmış ya da nesnel bir şekilde belgelenmiştir.

Modern çağdan önce bile sanatçılar; savaşı nefret edilen, dehşet ya da üzüntü yaratan yönüyle ifade ettiler. Neredeyse sadece fütüristler savaş fikrini –Birinci Dünya Savaşı'nda bir sürü kişi öldürülene dek– büyük bir coşkuyla göklere çıkardılar. Savaşı, kahramanlığı ve zaferi tasvir eden heybetli atlı heykelleri, frizler ve mermer sütunlar Eski Yunanlılar ve Romalılar tarafından yapıldı. Savaş heykelleri ve resimleri pek çok kültürde ve dönemde oldukça yaygındır. Antik dünyadan yeni-klasik döneme kadar sanatçılar, savaşın dramından ve fiziksel özelliklerinden çok etkilenmişlerdir ve pek çok şaheser, askeri harekâtı göklere çıkarmıştır.

Öte yandan, Hollanda'da Hieronymus Bosch ve Yaşlı Pieter Bruegel *Masumların Katli*'ni (*Massacre of the Innocents*) kendi dönemine uyarlayarak resmetmiştir) savaşın kötülüklerini ortaya çıkarmış, dadaistler ise savaşın anlamsızlığına alenen karşı çıkan ilk sanatsal grup olmuştur.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Dışavurumcular ve Picasso gibi pek çok sanatçı, savaş konusundaki düşüncelerini ifade ederken hem izleyicilere hem de kurulu düzene meydan okudular. Dünya Savaşlarını belgelemek için resmi olarak görevlendirilen pek çok sanatçı, savaşın dehşetine öznel tepki vermeden edememişti. Bu durum, destansı yurtseverliğe ilişkin daha eski sanatsal yorumların tamamen zıddıdır.

ESKİ YUNAN VE ROMA **s. 13** KUZEY RÖNESANSI **s. 17** RÖNESANS **s. 18** BAROK **s. 23**
ALMAN DIŞAVURUMCULUĞU **s. 33** HORATİUS KARDEŞLERİN YEMİNİ **s. 96** SAKIZ ADASI KATLİAMI **s. 104**

Tarih

ÖNEMLİ SANATÇILAR: PAOLO UCCELLO • PETER PAUL RUBENS • REMBRANDT
JACQUES-LOUIS DAVID • EUGÈNE DELACROIX • PAUL DELAROCHE

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Alberti'nin "istoria" kavramı, bazı Rönesans sanatçıları arasında popülerdi, fakat özellikle önem kazanması, 17. ve 18. yüzyılda Avrupa akademilerinin sanatçılar üzerinde etkili olması ve hâkimiyet kurmasıyla gerçekleşti. Akademiler, janrlara hiyerarşi getirmiş, tarihsel sanatı en önemli olarak ilan etmişti.

Edward'ın Çocukları (İngiltere'nin küçük Kralı V. Edward ve York Dükü olan kardeşi Richard) (*The Children of Edward [Edward V, minör King of England and his brother Richard, Duke of York]*), Paul Delaroche, 1831, tuval üzerine yağlıboya, 181 x 215 cm, Louvre Müzesi, Paris, Fransa

Her zaman gerçek olayların doğru tasvirleri olmasa da tarihsel resimler; hikâyelerin, efsanelerin ya da geçmişteki olayların genellikle yaratıcı yorumlarıdır.

16. yüzyılın sonlarından itibaren, Avrupa'daki belirli sanat akademilerine kabul edilmek, sanat öğrencilerinin profesyonel sanatçı olarak ilerlemesinin tek yolu haline geldiğinde, resim temalarına ya da janrlara yönelik bir hiyerarşi yani önem sırası oluşturuldu. En çok saygı duyulan kategori tarihti. Çoğunlukla anıtsal olan bu eserlerde, gerçek tarihi olaylar, anma törenleri, alegoriler, dini, mitolojik ya da edebi öyküler tasvir edilir. Tarihsel resimlerde genellikle pek çok figür yer alır ve çoğunlukla bir tür aksiyon taşır. 1435'te Leon Battista Alberti (1404-1472) *Della Pittura* [Resim Üzerine] adlı bir bilimsel eser yazdı ve tarihsel resmi ("istoria") en üstün sanat formu olarak ilan etti. Bütün tarih ressamlarının uyması gereken belirli "kurallar"ı ana hatlarıyla belirtti. Bunlar arasında; özgünlük ve çeşitli figürlerin bulunması yer alıyordu; figürler farklı ifadelere sahip, hareketli ve etkileşim halinde olmalıydılar. Alberti, ayrıca tarihsel resmin en zor, fakat izleyenleri etkileme potansiyeli en fazla olan resim türü olduğunu söylemişti.

ESKİ YUNAN VE ROMA **s. 13** RÖNESANS **s. 18** BAROK **s. 23** YENİ-KLASİSİZM **s. 25** ÜÇ MAYIS 1808 **s. 102**
SAKIZ ADASI KATLİAMI **s. 104**

Deniz Manzaraları

ÖNEMLİ SANATÇILAR: CLAUDE LORRAIN • J.M.W. TURNER • CLAUDE MONET
WINSLOW HOMER • ANDRÉ DERAIN

17. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar, deniz manzaralarının resimleri, oymabaskıları ve gravürleri –ya da deniz konulu resimler– popüler bir janr haline geldi.

Deniz manzaraları sadece doğa tasvirleri olabileceği gibi; gemiler, tekneler, sahilde yürüyen ya da denizin içinde bulunan figürlere yer vererek, insan etkileşimini de işleyebilir. Bu resim türü; deniz konulu resim diye adlandırıldığı Hollanda Altın Çağı sırasında, denizaşırı ticaretin ve Hollanda donanmasının önemini yansıtarak popülerlik kazanmış olsa da denizden ilham alan sanatçılar antikitede bile var olmuştur. Deniz, gemiler, denizkızları ve fantastik deniz canlıları binlerce yıl boyunca duvarlarda, ahşap ve tuval üzerinde, çanak çömlek, halı ve kilimlerde tasvir edilmiştir. "Deniz manzaraları" terimi yaklaşık 1790'dan sonra kullanılmaya başladı. Bu yüzyılda, Canaletto ve Guardi suya kendilerini kaptırdılar, Venedik'in kanallarını, lagünlerini ve gondollarını resmettiler. Canaletto, İngiltere'de yaşadığı zamanlarda bile nehirlerin resmini yapmıştır. Géricault, Caspar David Friedrich (1774-1840) ve Claude'un pastoral deniz manzaralarından ilham alan Turner'ın aralarında bulunduğu pek çok romantik sanatçı kendini deniz manzaralarına adamıştır.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

19. yüzyılın sonundan itibaren deniz, nehirler, göller, kıyılar ve vahşi okyanuslar gibi su manzaraları, oturmuş bir tür haline geldi. Corot, Courbet, Manet, Monet, Winslow Homer (1836-1910), Matisse ve Derain gibi pek çok sanatçı yenilikçi ve oldukça etkileyici bir şekilde atmosferik, anlatımcı ya da rengârenk deniz ve ırmak manzaraları yaptılar.

İzlenim, Gündoğumu, Claude Monet, 1872, tuval üzerine yağlıboya, 48 x 63 cm, Marmottan Müzesi, Paris, Fransa (bkz. Eserler s. 110)

HOLLANDA ALTIN ÇAĞI **s. 22** ROMANTİZM **s. 26** GERÇEKÇİLİK **s. 27** İZLENİMCİLİK **s. 28** ARD İZLENİMCİLİK **s. 29**

Natürmort

ÖNEMLİ SANATÇILAR: WILLEM CLAESZ • JEAN-BAPTISTE-SIMÉON CHARDIN • PAUL CÉZANNE PABLO PICASSO • ANDY WARHOL

1. yüzyıldan kalma Pompeii fresklerinde natürmortlar yer alsa da terimin kullanılmaya başlaması 17. yüzyılı bulur.

Gündelik nesnelerin resim kompozisyonları pek çok kültürde yer alır. Ancak bu temanın Hollanda'da "still-leven" adını alması yaklaşık olarak 1650'yi bulur. "Still" hareketsiz, "leven" ise doğa anlamına gelir. Fransızcada ise bu tema için "nature morte" kullanılır. Hiçbir zaman en önemli resim türü olmasa da natürmort çoğunlukla en gerçekçi şekilde tasvir edilmiş resimlerden oluşur. 17. yüzyılda Hollanda'da manzara ve portreyle birlikte natürmort da yeni zengin orta sınıfları yansıttığı için çok moda olmuştu. Çağdaş İspanyol sanatçılar ev içi sahnelere yer veren natürmortlar, olan "bodegón"lar üretiyorlardı. Fransa'daysa natürmortlar 18. yüzyılda Chardin tarafından popülerleştirildi. Natürmort teması, pek çok ülkede 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarından itibaren, sanat eserleri satın almaya başlayan orta sınıfların, evlerine renkli eserleri almalarıyla öne çıktı. Cézanne onları yenilikçi sanatsal deneylerinde araç olarak kullandı. "Paris'i bir elmayla şaşırtacağım!" sözü epeyce meşhur oldu. Cézanne'ın ardından kübistler de pek çok kez natürmort resimler yaptılar.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

17. yüzyılın başında, "vanitas" ya da "memento mori" diye bilinen özel bir natürmort türü Hollanda'da değer kazandı. İskeletler, mumlar, yarısına kadar soyulmuş meyveler ve kırık kaplar gibi nesnelerin yer aldığı bu resimlerde çürüme, dünyevi yaşamın kısalığı ve anlamsızlığı gösterildi.

Soğanlı Natürmort, Paul Cézanne, yaklaşık 1895, tuval üzerine yağlıboya, 66 x 82 cm, Orsay Müzesi, Paris, Fransa (bkz. Eserler s. 120)

HOLLANDA ALTIN ÇAĞI **s. 22** GERÇEKÇİLİK **s. 27** ARD İZLENİMCİLİK **s. 29** KÜBİZM **s. 35** POP SANAT **s. 44** BACCHUS **s. 80** SOĞANLI NATÜRMORT **s. 120**

Yalnızlık

ÖNEMLİ SANATÇILAR: VINCENT VAN GOGH • EDVARD MUNCH • MAX BECKMANN
FRIDA KAHLO • GIORGIO DE CHIRICO • EDWARD HOPPER

Sanat genelde otobiyografik olsa da pek çok sanatçının kişisel duygularını ifade etmesi ancak 19. yüzyılın sonunda gerçekleşti.

Tarihöncesi sanatın çoğunlukla maneviyatın bazı biçimleriyle ilgili olduğu düşünülür. Öte yandan, 19. yüzyılın sonlarında, Van Gogh ve Munch gibi bazı sanatçılar, endişe ve yalnızlık gibi bazı duyguları görsel olarak ifade edene kadar, sanatçıların çoğu genelde dış görünümleri tasvir etti. Die Brücke sanatçıları –geçmişin sanatıyla kendi yeni, avangard stilleri arasında bir köprü oluşturmayı amaçlayanlar– duygularını yansıtma nosyonunu sürdürdüler. 20. yüzyıl boyunca benzer duygular ve kaygılar çeşitli sanatçılar tarafından ifade edilmeye başladı. Bazen bu, geleneksel toplumsal yapılar değiştikçe ve çelişkiler statükoyu tehdit ettikçe oluşan bir uzaklık duygusu ya da kalabalık bir dünyanın içindeki yalnızlık hissiydi. Büyülü gerçekçilerin ve gerçeküstücülerin eserlerinde de yalnızlık unsurları incelendi; Beckmann, Dix ve Chaim Soutine (1893-1943) gibi bazı sanatçılarsa kendi kişisel depresyon ve uzaklık duygularını yansıttılar.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Edward Hopper (1882-1962) tarafından yapılan Kuzey Amerika kent resimleri, uzaklık ve yalnızlık duygusunu çok etkili bir şekilde aktarır. Başarılı ve güçlü ülke imgesiyle çelişki içinde olan melankoli ve yalnızlık duygularını açığa vurur. Yaşanan iki dünya savaşı; kaygılı, yalnız figürler oluşturan İngiliz ressam Francis Bacon (1909-1992) gibi pek çok sanatçı üzerinde etkili olmuştur.

Otel Odası (*Hotel Room*), Edward Hopper, 1931, tuval üzerine yağlıboya, 152,4 x 165,7 cm, Thyssen-Bornemisza Müzesi, Madrid, İspanya

ALMAN DIŞAVURUMCULUĞU **s. 33** BÜYÜLÜ GERÇEKÇİLİK **s. 40** GERÇEKÜSTÜCÜLÜK **s. 41**
KAVRAMSAL SANAT **s. 47** ÇIĞLIK **s. 118** KIRMIZI FAHİŞELİ SOKAK **s. 132** ÂŞIKLAR **s. 138**

Ölüm

ÖNEMLİ SANATÇILAR: GIOTTO DI BONDONE • JACQUES-LOUIS DAVID • EUGÉNE DELACROIX EDVARD MUNCH • DAMIEN HIRST

Ölüm ya da ölümlülüğün, en eski sanatçıların birtakım işaretler ve oymacılık yapmaya başladığı zamanlardan beri sanatın bir teması olduğu söylenebilir.

Hayatın kaçınılmazlıklarından biri olan ölüm; tarihöncesi mağaralarda muhtemelen başarılı av için yapılan hayvan resimlerinden Eski Mısır'da öteki dünya için yapılan sanata kadar, binlerce yıldır sanatın en etkili temalarından biridir. Ölümü ifade eden sanatın büyük bir bölümü, bir şekilde evrenseldir ve herkes için geçerlidir, öte yandan bazen belirli topluluklarda daha kişiseldir. Ölüm hakkındaki sanatsal tasvirler; yas tutmaktan anmaya, ölüm korkusundan ölümün kesinliğine, ölüm için yapılan hazırlıklardan ölüm uyarısına ya da ölümün kabul edilmesine kadar geniş bir alana yayılır. Ölümün önemi; Meksikalıların Ölüler Günü'nden Hıristiyanlıktaki Azizler Günü'ne kadar, sanat üreten bütün toplumlarda bir kavram olarak yer almıştır. Yüzyıllar boyunca, Hıristiyan sanatı İsa'nın ölümü saf dışı bırakmasına yönelik inancı tasvir etmiş; pek çok şekilde ne kadar acı çektiğini ve buna ulaşmak için nasıl öldüğünü göstermiştir. Portre, çoğunlukla öldükten sonra bile kişinin hatırasını canlı tutma nosyonuyla bağlantılıdır. "Vanitas" resimleriyse ölüme saygısızlık değildir, yaşamın gelip geçiciliğinin kabul edilmesi üzerine geleneksel ahlak dersleridir.

Çığlık, Edvard Munch, 1893, karton üzerine tempera ve pastel, 91 x 73,5 cm, Ulusal Sanat, Mimarlık ve Tasarım Müzesi, Oslo, Norveç

ÖNEMLİ GELİŞMELER

19. yüzyılda, Courbet, fakir bir insanın cenaze törenini tarihi resimlerin devasa boyutlarında resmeden ve bunu güzel sanat olarak sunan ilk sanatçıydı. Bu olay, 1991'de Hirst'ün formaldehit içindeki köpekbalığı (bkz. s. 156) gibi, müthiş bir skandala neden oldu. Her iki eser de kasıtlı olarak izleyicilerin karşısına hiç çekinmeden ölümü çıkarmıştı.

RÖNESANS **s. 18** MANİYERİZM **s. 21** BAROK **s. 23** YENİ-KLASİSİZM **s. 25** ROMANTİZM **s. 26**
ÜÇ MAYIS 1808 **s. 102** İSİMSİZ, "MARILYN"DEN **s. 150**

Bilinçaltı

ÖNEMLİ SANATÇILAR: SALVADOR DALÍ • RENÉ MAGRITTE • JOAN MIRÓ • MARK ROTHKO JACKSON POLLOCK

19. yüzyılın sonunda, Sigmund Freud bilinçaltının gizli gerçekleri ve arzuları ifade ettiğine yönelik nosyonu popüler hale getirdi.

Yaratıcılığın zihnin derinlikleriyle bağlantısı çok eski zamanlarda kurulmuş olsa da, konuyla ilgili ilk kez farkındalık oluşturan Freud'dur. Bilincimiz ya da farkındalığımız buzdağının görünen kısmıdır. Ön bilinç ya da bilinç öncesi suyun yüzeyinin hemen altındaki bir sonraki düzeydir, burada anılar yer alır, bilgi depolanır. Son olarak, buzdağının en alttaki ve büyük parçasını bilinçaltı oluşturur. Bilince ulaşamayan, ama düşünceleri, duyguları ve davranışları etkileyen zihinsel süreçleri içerir. Freud, içgüdülerimizi ve korkularımızı barındıran bilinçaltının, insan davranışının başlıca kaynağı olduğuna inanıyordu. Freud'un çözümlemesinden önce, beklenmeyen ve fantastik imgeler üretmek için bilinçaltlarından yararlanan sanatçıların "ilahi bir ilham" bulduklarına inanılıyordu. Freud, rüyaların bilinçaltımızdaki arzuların dürüst dışavurumları olduğunu söyledikten sonra, ilk kez gerçeküstücüler rüya çözümlemesi yoluyla sanat ürettiler.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Gerçeküstücü Joan Miró (1893-1983), bilinçaltına ulaşmanın yaratıcı bir yöntemi olan otomatizmin öncüsüydü. Bu yöntem, hastalarının bilinçaltını incelemek için Freud tarafından kullanılan bir yöntem olan serbest çağrışımdan türedi. Gerçeküstücü kolajları olan Ernst, otomatizmin bir başka öncüsüydü. Daha sonra, Jackson Pollock gibi soyut dışavurumcular, içgüdüsel sanat üretmek için otomatizmden yararlandılar.

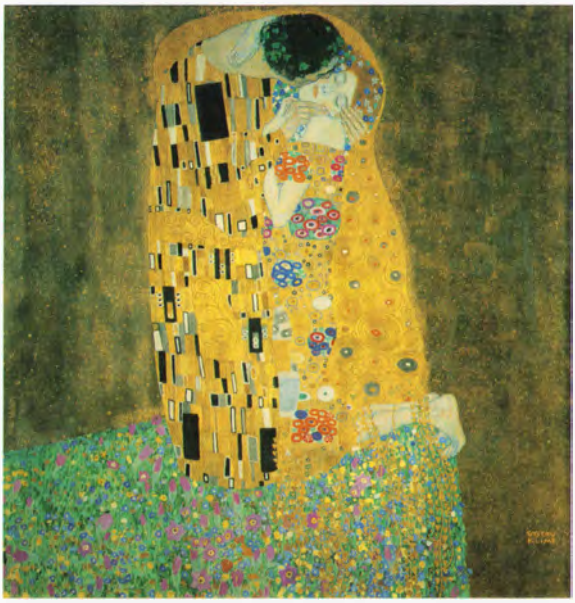

Âşıklar, René Magritte, 1928, tuval üzerine yağlıboya, 54 x 73 cm, Özel Koleksiyon (bkz. Eserler s. 138)

DADA **s. 38** BÜYÜLÜ GERÇEKÇİLİK **s. 40** GERÇEKÜSTÜCÜLÜK **s. 41** SOYUT DIŞAVURUMCULUK **s. 42**
KAVRAMSAL SANAT **s. 47** ÇIĞLIK **s. 118** İNİŞLİ ÇIKIŞLI YOLLAR **s. 144** İSİMSİZ **s. 146**

Aşk

ÖNEMLİ SANATÇILAR: RAFFAELLO • TIZIANO • GIAN LORENZO BERNINI
JEAN-HONORÉ FRAGONARD • GUSTAV KLIMT

ÖNEMLİ GELİŞMELER
20. yüzyıl biterken, Edvard Munch *Hayat Dansı* benzeri resimlerinde umutsuzluk ve kıskançlık gibi güçlü duygularını anlattı. Frida Kahlo ise mutsuz evliliğinin ve ardından gelen ayrılığın neden olduğu acıyı 1939'da *İki Frida*'da (bkz. s. 140) tasvir etti.

Öpüş, Gustav Klimt, 1907-1908, tuval üzerine yağlıboya, gümüş ve altın varak, 180 x 180 cm, Avusturya Galerisi, Belvedere, Viyana, Avusturya (bkz. Eserler s. 126)

Sanatçılar duyguları tasvir etmeye başladığından beri değişmeyen temalardan biri olan aşk, bütün sanat biçimlerinde bir şekilde temsil edilir.

Aşk; Eski Yunan heykeli *Milo Venüsü*'nde ya da Botticelli'nin *Primavera*'sında olduğu gibi (s. 53) ilahi bir varlığa duyulan kutsal aşktan, Meryem ve Çocuk İsa resimlerindeki ya da Michelangelo'nun *Pietà*'sındaki (s. 67) anne sevgisine, Raffaello'nun *Golgota Yolunda Düşen İsa*'sında ya da El Greco'nun *İsa'nın Giysilerinden Soyulması*'nda (s. 79) olduğu gibi İsa'nın insanlık için hissettiği üzücü aşka kadar, pek çok dinsel eserde ana tema olmuştur. Bernini'nin *Apolion ve Daphne*'sinde (s. 87) görülebileceği gibi, mitolojide de her zaman kullanılan bir unsurdur. Dünyevi aşk; çoğunlukla Pers, Moğol ve Hint minyatürlerinde yaygındır. Batı'da, özellikle rokoko döneminde, Fragonard'ın *Salıncak*'ında (s. 95) olduğu gibi, aşk ve cilve gibi temalar kullanılmıştır. Daha sonraki dönemlerde, tutkulu aşkın yer aldığı sanat çalışmaları arasında Rodin'in ve Klimt'in ikisi de *Öpüş* isimli eserleri yer alır. Magritte'in *Âşıklar*'ındaki (yan sayfa ve s. 138-129) örtülmüş kafalar, aşkın belki de en gizemli ve rahatsız edici görüntüsüdür.

RÖNESANS **s. 18** BAROK **s. 23** ROKOKO **s. 24** ROMANTİZM **s. 26** PRIMAVERA **s. 60**
GOLGOTA YOLUNDA DÜŞEN İSA **s. 70** URBINO VENÜSÜ **s. 72**

Hareket

ÖNEMLİ SANATÇILAR: PETER PAUL RUBENS • WASSILY KANDINSKY • GIACOMO BALLÀ
UMBERTO BOCCIONI • BRIDGET RILEY • ALEXANDER CALDER

Hız Çizgisi + Şekil + Gürültü (*Speed Line+Shape+Noise*), Giacomo Ballà, 1915, tuval üzerine yağlıboya, 24 x 33 cm, Ulusal Çağdaş ve Modern Sanat Galerisi, Roma, İtalya

Geleneksel sanatta, sanatçılar hareketi çok çeşitli yaratıcı yaklaşımlarla ifade ederlerdi. 20. yüzyıldan itibaren bazı sanatçılar, hareketi tam olarak ifade ettiler.

Lascaux sanatçılarının mağara duvarlarına yaptıkları hareket hissi oluşturan hayvanlardan beri, çok sayıda sanatçı hareket izlenimi oluşturmaya çalıştı. Rubens'in 1612-1614 tarihli *Çarmıhtan İndiriliş* (bkz. s. 85) eserinde çarpıcı bir biçimde diyagonal olan kompozisyon, dinamizm duygusu oluşturmakla ilgili düşünceleri değiştirdi. 19. yüzyılda, Edgar Degas (1834-1917), ara hareket pozları, ifade izleri ve açı verilmiş, kesilmiş kompozisyonlar kullanarak hareket eden figürlerin ve atların pek çok resmini ve heykelini yaptı. 20. yüzyılda, Kandinsky'nin ilk soyut resimleri, tamamen farklı bir şekilde, izleri ve boyayı minimum düzeyde kullanarak hareketi aksettirdi. Yeni teknoloji ve modern yaşamın hızına kendilerini kaptıran fütüristler ve vortisistler hareket izlenimi oluşturmak için pek çok yol denedi. Önde gelen fütüristlerden Giacomo Ballà (1871-1958), makinelerin gücünün ve hızının övülmesi gerektiğine inanıyordu. Boccioni de benzer şekilde, *Uzayda Sürekliliğin Benzersiz Biçimleri* heykelinde bu fikirleri ifade etti.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

İlk olarak 1955'te Paris'te "Le Mouvement" sergisinde ortaya çıkan Op art, izleyicinin gözünde hareket ve titreşim hissi oluşturmak için desenleri, şekilleri ve kontrastları kullanan sanat eserlerini ifade eder. Aynı sergide, kinetik sanat da ortaya çıkmıştı. Sanatçılar, dengelenmiş telefonlar gibi gerçekten hareket eden nesneler ya da optik illüzyonlar oluşturarak hareketi ifade etmişlerdi.

BAROK **s. 23** ROMANTİZM **s. 26** ALMAN DIŞAVURUMCULUĞU **s. 33** FÜTÜRİZM **s. 36** APOLİON VE DAPHNE **s. 86**
UZAYDA SÜREKLİLİĞİN BENZERSİZ BİÇİMLERİ **s. 130**

Şehir Manzaraları

ÖNEMLİ SANATÇILAR: JOHANNES VERMEER • CANALETTO • UMBERTO BOCCIONI
EDWARD HOPPER • GEORGE BELLOWS

Eski Yunan ve Roma fresklerinin bazılarında şehir tasvirleri yer alır. Benzer şekilde, ortaçağda da yaldızlı harflerle süslenmiş bazı elyazmalarında, arka plan olarak şehirler kullanılmıştır.

Batı sanatındaki muhtemelen ilk şehir manzarası, Ambrogio Lorenzetti (yaklaşık 1290-1348) tarafından 1335'te yapılan *Deniz Kıyısındaki Şehir* (*City by the Sea*) freskidir. Daha sonra pek çok Rönesans sanatçısı, dini eserlerinde arka plan olarak şehir manzaralarına yer verdi. 17. yüzyılda, Vermeer en az iki şehir manzarası yaptı: *Delft Manzarası*, 1660-1661 ve *Delft'te Bir Sokak* (*Street in Delft*), yaklaşık 1657-1661. Asimetrik kompozisyonlara sahip bu ayrıntılı, ışık dolu resimlerde, şehir arka plan değil, süjeydi. Bu son derece etkileyiciydi, ama ancak bir sonraki yüzyılda, Avrupa turundaki hatıra şehir manzaraları, Canaletto'nun önderliğiyle resimde yeni bir janr başlatabildi. 19. yüzyılın ikinci yarısında, yeni yeni modernleşen Paris, Paris Ekolü ressamları tarafından takip edilen izlenimcilerin favori süjesine dönüştü. 20. yüzyılın başında, George Bellows (1882-1925), New York'ta yaşayan alt orta sınıfları resmetti.

ÖNEMLİ GELİŞMELER
İki dünya savaşı öncesinde ve arasında, çeşitli sanat akımlarından pek çok sanatçı, Avrupa şehirlerini tasvir etti. Alman dışavurumcular toplumsal kaygılarını ifade etmek için şehir manzaralarının biçimini değiştirdiler. Fütüristler ise, Boccioni'nin *Kent Yükseliyor* resminde olduğu gibi, yeni teknolojik gelişmeleri kucakladılar. 1940'ların New York'unda Mondrian, dinamik eseri *Broadway Boogie Woogie*'yi (bkz. s. 142) yaptı.

Apartman Sakinleri (*Cliff Dwellers*), George Bellows, 1913, tuval üzerine yağlıboya, 125,7 x 131,4 cm, Los Angeles Sanat Müzesi, California, ABD

İZLENİMCİLİK **s. 28** ALMAN DIŞAVURUMCULUĞU **s. 33** FOVİZM **s. 34** FÜTÜRİZM **s. 36** GECE KAFESİ **s. 116**
KIRMIZI FAHİŞELİ SOKAK **s. 132**

Biçim ve Form

ÖNEMLİ SANATÇILAR: PABLO PICASSO • PIET MONDRIAN • EL LİSSİTZKİ • JOAN MIRÓ
KAZİMİR MALEVİÇ

20. yüzyılın başından itibaren bazı sanatçılar figüratif sanattan uzaklaşıp biçim ve form gibi soyut unsurlara yoğunlaştılar.

Biçim ve form; çizgi, renk, ton, uzam, desen ve doku gibi sanatın en temel unsurlarıdır. Aslında biçim formun düz versiyonudur, fakat bazı soyut sanatçılar, biçimi çeşitli yöntemler aracılığıyla formla birlikte gösterirler. Saf biçim ve form genellikle yenilikçi, soyut düşünceleri keşfetmek için çoğu kez renkle birlikte kullanıldı. Kandinsky ve Paul Klee (1879-1940) gibi ilk soyut sanatçılar, biçim ve formları müziği çağrıştırmak için kullandı. Soyut sanat ilk kez 20. yüzyılın ilk yıllarında, pek çok sanatçının, resim ya da heykelin somut, görülebilen dünyayı temsil etmesi gerektiği düşüncesini terk etmesiyle keşfedildi. Kandinsky, Marc ve Mondrian'ın da aralarında bulunduğu sanatçılar, felsefi düşüncelerinin izinden giderek, resimleri aracılığıyla maneviyat arayışına girdiler. Kübizm ve fovizm; işledikleri konularda, görülebilen dünyaya bağlı kalmaya devam eden, fakat onu soyutlaştırılmış biçimlerle ve formlarla yorumlayan, iki modern sanat akımıdır. Biçim ve forma odaklanarak saf soyut resmin öncüsü olan sanatçılar arasında Maleviç, Rothko, Mondrian ve Maleviç'e suprematizmi geliştirmesinde yardımcı olan yapısalcı El Lissitzki (1890-1941) bulunur.

Proun, El Lissitzki, yaklaşık 1922-1923, kâğıt üzerine guvaş ve karakalem, 52 x 50 cm, Van Abbemuseum, Eindhoven, Hollanda

ÖNEMLİ GELİŞMELER

İlk soyut sanatçıların çoğu, figüratif olmayan sanatlarının felsefi ve mistik anlamları olduğu görüşündeydiler. Görülebilen dünyayı temsil etmeye bağlı kalmayan, bütünüyle yeni bir görsel dil yaratmayı amaçladılar. Maleviç, saf biçimlerle ve formlarla sanatı özgürleştirdiğini düşündü. Mondrian ise saf, geometrik biçimlerinin ve formlarının, yüzeysel görüntülerin ötesine geçerek evrensel gerçekleri yansıttığını hissetti.

FOVİZM **s. 34** KÜBİZM **s. 35** SUPREMATİZM **s. 37** YENİ-PLASTİSİZM **s. 39** BRONZ ÇAĞI **s. 112**
KIRMIZI KARE **s. 134** BROADWAY BOOGIE WOOGIE **s. 142**

Yapay

ÖNEMLİ SANATÇILAR: EDGAR DEGAS • PABLO PICASSO • GEORGES BRAQUE
MARCEL DUCHAMP • CARL ANDRE

Braque ve Picasso, yapay malzemeleri sentetik kübist eserlerine katmaya başladıktan sonra, diğer sanatçılar da üretilmiş parçaları kullanmaya başladılar.

Edgar Degas, 1881'de Paris Operası'ndaki bir bale öğrencisinin heykelini yapıp sunduğunda, sanat dünyasında skandala neden oldu. Degas, usullere uygun olarak, nü bir figürün balmumundan heykelini yapmıştı, fakat sonra heykeli gerçek kumaşlardan yapılan giysilerle giydirmiş, kafasına kurdeleyle bağlanmış gerçek saç takmıştı. O güne kadar görülmemiş olan bu gerçekçilik, gelenekselin dışında kalan malzemelerin heykelde kullanımına yönelik düşünceleri değiştirdi. Otuz yıl sonra, çoklu görüş açılarını daha belirgin kılmak isteyen Picasso ve Braque, kübist resimlerine gelenekselin dışında kalan çeşitli malzemeler eklemeye başladılar. Kolaj yeni bir teknik değildi, ama bu, geçmişin güzel sanatlarından tam bir kopuştu. Başka kübistlerin, fütüristlerin ve dadacıların da aralarında bulunduğu diğer sanatçılar, onların yaptığı bu yeniliklerin farkına varır varmaz, kolaj unsurlarını ve üretilmiş malzemeleri çeşitli sanat eserlerinde kullanmaya başladılar. Yapay malzemelerin güzel sanatlarda kullanımı Picasso tarafından heykellerde ve seramiklerde daha da ileriye götürüldü. Duchamp'ın *Çeşme* ve diğer hazır nesnelerindeki yapay malzeme kullanımıysa dillere düştü (bkz. s. 136).

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Degas, *Küçük Dansçı*'sıyla (*Little Dancer*) farkında olmadan, buluntu nesneler kullanarak üçboyutlu sanat eserleri oluşturmanın bir yöntemi olan asamblaj nosyonunu getirdi. Hannah Höch (1889-1978) ve Kurt Schwitters (1887-1948) gibi bazı dadacılar, protesto amacıyla "anlamsız" nesnelerden görüntüler oluşturdular. Minimalistler çoğunlukla endüstriyel malzemeler kullanırlar, kavramsal sanatçılar ve performans sanatçılarıysa birbirinden tamamen farklı çok çeşitli nesneler kullanır.

On Dört Yaşındaki Küçük Dansçı (*Little Dancer Aged Fourteen*), Edgar Degas, 1878-1781, ahşap kaide üzerine pigmentli balmumu, metal armatür, ip, boya fırçaları, insan saçı, ipek ve keten kurdele, pamuklu damasko korse, pamuklu ve ipekli tütü, keten terlik, 98,9 x 34,7 x 35,2 cm, Ulusal Sanat Galerisi, Washington DC, ABD. Bay ve Bayan Paul Mellon Koleksiyonu 1999.80.28

KÜBİZM **s. 35** DADA **s. 38** POP SANAT **s. 44** MİNİMALİZM **s. 46** KAVRAMSAL SANAT **s. 47** BRONZ ÇAĞI **s. 112** ÇEŞME **s. 136** İSİMSİZ **s. 152**

Soyutlama

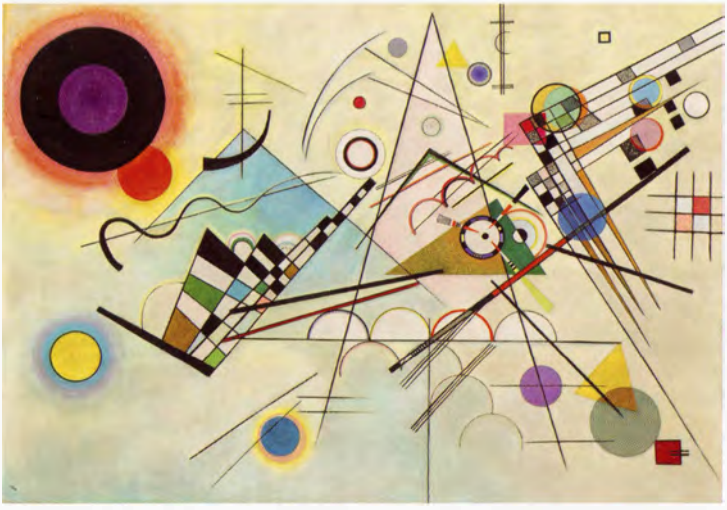
ÖNEMLİ SANATÇILAR: WASSILY KANDINSKY • SONIA DELAUNAY-TERK • KAZİMİR MALEVİÇ PIET MONDRIAN • JACKSON POLLOCK

20. yüzyılın başına kadar, resim çoğunlukla fiziksel dünyayı temsil etti. Daha sonra, bazı Batılı sanatçılar duyguları ifade etmeye başladılar, böylece soyut sanat gelişmeye başladı.

1888'de Gauguin, bir arkadaşına şöyle yazdı: "Doğayı çok fazla kopya etmeye çalışma. Sanat bir soyutlamadır." O zamanlar fakında değildi ama sanat tarihinin gidişatını değiştiriyordu. O zamana kadar, bütün ressamlardan figüratif görüntüler oluşturmaları bekleniyordu, fakat Gauguin'in fikirleri bunu değiştirmeye başlamıştı. Yıllar sonra, Kandinsky görüntülerinin biçimini bozmaya başladı. Amacı; Gauguin, Van Gogh ve Munch gibi diğer avangard sanatçıların yaptığı şekilde duygularını ifade etmek değildi. Kandinsky'nin yapmak istediği, izleyicilerin duygularını canlandırmak ve hayal güçlerini harekete geçirmekti. J.A.M. Whistler (1834-1903) ile birlikte rengi ve biçimi, müziğin farklı enstrümanları kullanması gibi kullanma arayışına girdi; üç boyutlu, somut nesneleri tasvir etmeksizin bir uyum oluşturmaya çalıştı. Gerçeğin tasvirinden uzaklaşılması sanatı değiştirmeye başladı, en nihayetinde de soyutlama kabul görmeye başladı.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Kandinsky bütünüyle soyut resimler yapan ilk sanatçılardan biridir. Kullandığı çizgilerin, renklerin ve hareket izlerinin görsel gerçekliklerle hiçbir ilişkisi yoktu. Soyut ya da temsili olmayan sanatın öncülüğünü yapan diğer iki sanatçı Maleviç ve Mondrian'dı. Sanat dünyasını 1910 ila 1920 yılları arasında şoke etmelerinin ardından soyut sanat, sanatın normal bir unsuruna dönüştü.

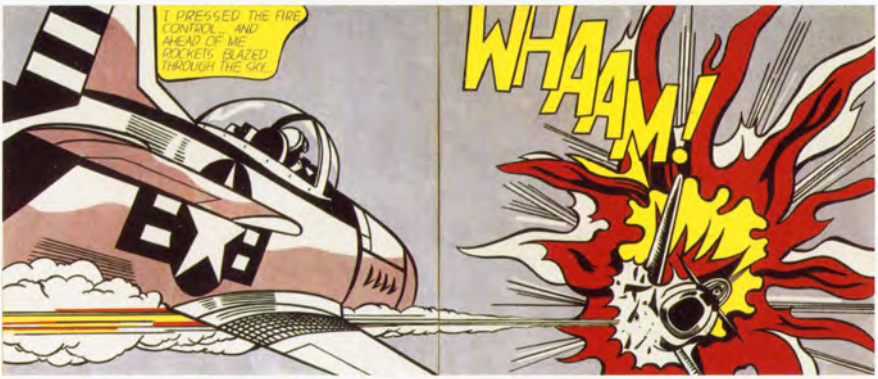

Kompozisyon 8 (*Composition 8*), Wassily Kandinsky, 1923, tuval üzerine yağlıboya, 140 x 201 cm, Solomon R. Guggenheim Müzesi, New York, ABD. Solomon R. Guggenheim Vakfı Koleksiyonu armağanı

SUPREMATİZM **s. 37** SOYUT DIŞAVURUMCULUK **s. 42** RENK ALANI **s. 43** KIRMIZI KARE **s. 134**
BROADWAY BOOGIE WOOGIE **s. 142** İNİŞLİ ÇIKIŞLI YOLLAR **s. 144** İSİMSİZ **s. 146**

Tüketim Kültürü

ÖNEMLİ SANATÇILAR: RICHARD HAMILTON • ANDY WARHOL • ROY LICHTENSTEIN
PETER BLAKE • FÉLIX GONZÀLEZ-TORRES

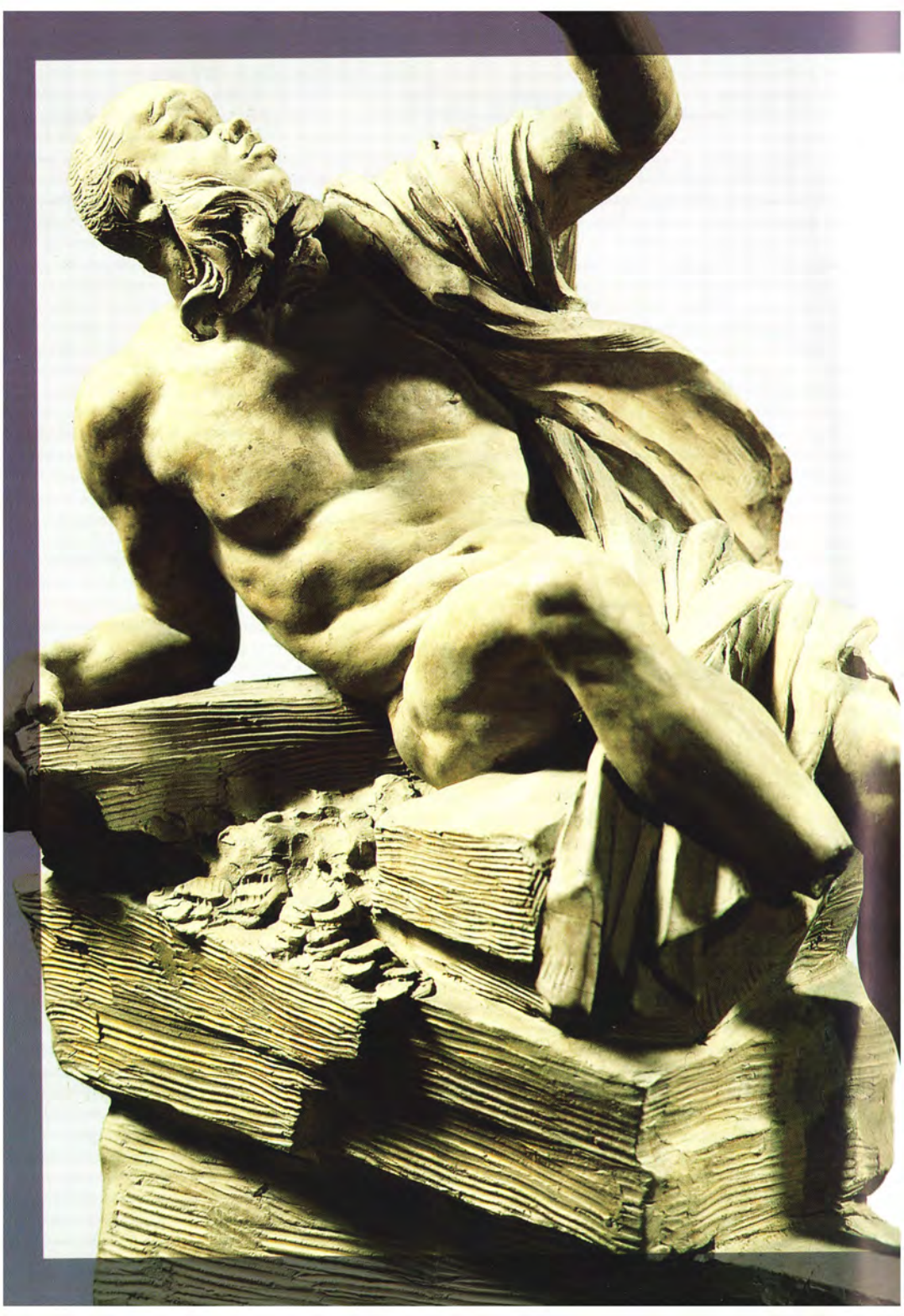
Whaam!, Roy Lichtenstein, 1963, tuval üzerine magna akriliği ve yağlıboya, 172,7 x 406,4 cm, Tate, İngiltere. 1966'da satın alınmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, insanlar iyimserlik hasreti çekiyorlardı, fakat soyut dışavurumculuk ve renk alanı da dahil olmak üzere, son zamanların sanatı çok ciddi ve içedönüktü.

Savaş nedeniyle sarsılan toplum dönüşüm geçiriyordu. Kapitalizm hiç olmadığı kadar güçlüydü ve yeni bir hayat tarzı olarak tüketim kültürü ortaya çıktı. Londra'da ve New York'ta bu yeni olguya kendilerini kaptıran sanatçılar; reklamcılık, pazarlama, ambalaj ve kitle iletişiminden imgeler kullanarak, pırıl pırıl renklendirdikleri eserlerine bunu yansıttılar. Pop sanat diye adlandırılan sanat türü, bu yeni dünyayı bazen alaycı bir şekilde, bazen kucaklayıcı bir şekilde yansıttı. Bazen de nesnel bir şekilde, izleyicileri bu yeni, cilalanmış, materyalist dünyayla karşı karşıya bıraktı. Pop sanat, sanata karşı tutumu değiştirdi. Bunun sonucu olarak, daha önce saygısızlık diye nitelendirilen pek çok fikir, güzel sanatların bir parçası haline geldi. Malzemeler, işlemler ve imgelemin bütün yönleri tüketim toplumunu yansıttı. Pop sanattan sonra; arazi sanatı, kavramsal sanat, performans sanatı, hatta minimalizm gibi diğer sanat akımları, tüketim toplumuyla ilgili düşünceleri kimi zaman kınayarak kimi zaman kucaklayarak, fakat her zaman güçlü bir tepkiyi tasvir ederek sık sık yansıttı. Tüketim toplumu izleyenlerin aşina olduğu bir konuydu. Öyle ki, sanat için alışılmadık bir tema olmasına karşın, sanatı daha başından kolayca ulaşılabilir hale getiriyordu.

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Pek çok dadacı, tüketim toplumunu dikkatle incelemişti, fakat pop sanat Dada akımının yıkıcı ve anarşik unsurlarının yerine, kitle kültürüne ve tüketim toplumuna yönelik daha az endişeli bir yaklaşım ortaya koydu. Tüketim toplumu yiyecek, gündelik eşyalar ve plastik gibi yeni malzemelerle ifade edildi. Diğer taraftan, seri üretimle ilişkilendirilen çevresel sorunlara dikkat çekildi.

DADA **s. 38** POP SANAT **s. 44** PERFORMANS SANATI **s. 45** KAVRAMSAL SANAT **s. 47** İSİMSİZ, "MARILYN"DEN **s. 150**

Teknikler

KARAKALEM 188 • **SERAMİK** 189 • **MOZAİK** 190 • **TEBEŞİR** 191 • **MERMER** 192 • **TEMPERA** 193 • **YALDIZLAMA** 194 • **ALT RESİMLEME** 195 • **SFUMATO** 196 • **PANEL ÜZERİNE YAĞLIBOYA** 197 • **DOĞRUSAL PERSPEKTİF** 198 • **ATMOSFERİK PERSPEKTİF** 199 • **KISALTIM (RAKURSİ)** 200 • **AĞAÇ BASKI** 201 • **KİL** 202 • **TUVAL ÜZERİNE YAĞLIBOYA** 203 • **FRESK** 204 • **CHIAROSCURO (IŞIK-GÖLGE)** 205 • **GRAVÜR** 206 • **ASİTLE OYMA** 207 • **KALEM VE MÜREKKEP** 208 • **KARANLIK KUTU** 209 • **SULUBOYA** 210 • **BRONZ** 211 • **NOKTACILIK** 212 • **İMPASTO** 213 • **HAZIR NESNELER** 214 • **GUVAŞ** 215 • **KOLAJ** 216 • **SERİGRAFİ** 217

Karakalem

ÖNEMLİ SANATÇILAR: LEONARDO DA VINCI • MICHELANGELO • ALBRECHT DÜRER
PETER PAUL RUBENS • GEORGES SEURAT • J.A.D. INGRES

ÖNEMLİ GELİŞMELER
16. yüzyılda ilk kez kullanılmaya başladığında, grafitin kurşun olduğu sanılıyordu. Gerçi karakalemler hâlâ hatalı bir şekilde kurşunkalem diye nitelendirilir. Geleneksel olarak sanatçıların öncelikle karakalem çizimde yeterli olması, daha sonra boyaya geçmesi gerekir. Karakalem çizimde usta olan sanatçılar arasında Leonardo, Michelangelo, Raffaello, Dürer, Guercino, Ingres, Degas ve Seurat yer alır.

La Grande Jatte için çalışma-Balık Tutan Kadın (Study for La Grande Jatte-Woman Fishing), Georges Seurat, 1884, karakalem, 30,8 x 23,8 cm, Metropolitan Sanat Müzesi, New York, ABD (bkz. Eserler s. 114)

1564'te İngiltere'de büyük bir grafit madeni bulunduktan sonra, grafitin mükemmel iz bıraktığı keşfedildi.

Başlangıçta, grafit çubuklar sicimle ya da koyun derisiyle kaplanıyordu, fakat daha sonra, içi boşaltılmış tahta çubuklara yerleştirildi. İlk karakalem üretimi 1662'de Almanya'da Nürnberg'de gerçekleşti. 1795'te Fransa'da Nicolas-Jacques Conté (1755-1805), toz grafiti kille karıştırıp ahşap parçalarının içine sıkıştırarak modern "kurşun" kalemi icat etti. Karakalemler sertliklerine ve yumuşaklıklarına göre derecelendirilir. Örneğin, 4B ve 3B yumuşaktır (siyahtır), 2H ya da 5H ise serttir. HB sert ve siyahın (ya da yumuşağın) eşit karışımıyla orta yapıdadır. Conté ayrıca, sert pastel boya çubukları olan Conté pastel boyaları da icat etmişti. Sanatçılar pastel boyadan çok yararlandılar. Örneğin, Seurat yumuşak tonlu eskizlerini yaparken pastel boya kullandı. Grafit kalem geliştirilene kadar ve sonrasında, taslak çizimlerde ve resimde fırça ve/veya dolmakalem ve mürekkep, tebeşir ya da ince gümüşi gri çizgiler üreten gümüş ya da benzeri bir metal ucu olan sivri uçlu aletler kullanıldı.

Seramik

ÖNEMLİ SANATÇILAR: ESKİ ÇİNLİ SANATÇILAR • ESKİ YUNANLI SANATÇILAR
JOHANN FRIEDRICH BÖTTGER • JOSIAH WEDGWOOD • JOHN FLAXMAN • ANTONY GORMLEY
GRAYSON PERRY

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Porselen, ilk kez Han Hanedanlığı (MÖ 206-MS 220) döneminde üretilmiş olsa da Ming Hanedanlığı (1368-1644) döneminde zirveye ulaştı. Avrupa'ya 6. yüzyılda getirilmişti. 18. yüzyılın başlarında Avrupalılar, ilk önce Almanya'da Meissen'de olmak üzere, kendi porselenlerini üretmenin yolunu buldular.

François Vazosu (*The François Vase*), Kleitias tarafından boyandı, yaklaşık MÖ 570, terakota, boy 66 cm, Arkeoloji Müzesi, Floransa, İtalya

Kilden yapılmış ve sertleşmesi için fırınlanmış nesneleri ifade eden "seramik" kelimesi, Yunanca çömlek kili anlamına gelen "keramos"tan ve çömlekçilik anlamındaki "kerameikos"tan türetilmiştir.

Hem seramik hem çömlek; kili şekillendirerek, pişirerek, sırlayarak ve yeniden pişirerek yapılan nesneleri ifade eder. Çanak çömlek, taş işi kap kaçak ve porselen, farklı seramik türleridir. Farklılıkları, yapımlarında kullanılan kil miktarından ve pişirilme sürelerinden kaynaklanır. Seramik uzun ömürlü bir madde olduğu için eski kültürlerden günümüze kalan sanatsal bulgular yalnızca el yapımı seramiklerdir. Örneğin, MÖ 24000 yılına tarihlenen bazı seramik heykelcikler bulunmuştur. Çin'deyse MÖ 18000 yılından kalma seramik objeler bulunmuştur. Hırvatistan'da Vela Spila çömlekçiliği MÖ 15500'e kadar uzanır ve Afrika Nok terakota parçaları MÖ 500 ile MS 200 arasında yapılmıştır. MÖ yaklaşık 1000 ile MÖ yaklaşık 400 arası, Yunan çömlekçiliğinin mükemmelliğin zirvesine çıktığı dönemdir. Genellikle çömlekçi çarkında yapılan Yunan kaplar, çok farklı şekillerde tasarlanmıştır. Ayrı parçalar halinde yapılmış, sıvı kille birleştirilmiş, Yunan tarihinin farklı dönemlerine özgü dekoratif stiller yaratılmıştır. Geometrik desenlerle başlanmış, MÖ yaklaşık 700'den itibaren siyah figürlü çömlekçiliğe geçilmiş, MÖ yaklaşık 530'dan itibaren de kırmızı figür tekniği baskın çıkmıştır.

ESKİ YUNAN VE ROMA **s. 13** ROKOKO **s. 24** YENİ-KLASİSİZM **s. 25**

Mozaik

ÖNEMLİ SANATÇILAR: ESKİ YUNANLI SANATÇILAR • ESKİ ROMALI SANATÇILAR
İSLAM SANATÇILARI • ANTONI GAUDÍ

Mozaikler, küçük cam ya da taş parçalarının çimento ya da sıvayla birleştirilmesiyle yapılır. Bilinen en eski mozaikler, MÖ 8. yüzyılda oluşturulmuştur.

Başlangıçta, Yakındoğu ve Yunanistan'da yerlere, duvarlara özenle yapılan resimlerden ve desenlerden oluşan mozaikler, Bizans sanatçıları tarafından çok ileri taşındı, ancak Rönesans döneminde önce freskler, sonra da yağlıboya resimler tarafından gölgede bırakıldı. Bilinen ilk mozaikler çakıl taşlarıyla yapılmıştı. Çakıl taşlarının yerini daha sonra, küçük taş ya da cam küpler ya da tesseralar aldı ve bunlar iddialı düzenlemelerle hazırlandı. MÖ 1. yüzyıldan MS 3. yüzyıla kadar, genellikle dayanıklı kireçtaşından ya da mermerden yapılan mozaikler, birbiri ardına sıralanan belirli desenler ve resimlerle Yunan ve Romalıların zeminlerini süslemişti. Hıristiyanlık Romalılar tarafından kabul edilen din haline geldikten sonra, mum ışığında parıldayan ve ışıldayan cam tesseraların yer aldığı mozaikler, kilise duvarlarını süslemeye başladı. 402 ila 476 arasında, Batı Roma İmparatorluğu'nun başkenti Ravenna'da etkileyici ve ihtişamlı mozaikler yapıldı. Bu mozaikler, Hıristiyanlığın büyüyen gücünü sembolize eder. Çeşitli zamanlarda, örneğin art nouveau döneminde, mozaik kullanımı yeniden aktiflik kazandı.

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Bizans İmparatorluğu döneminde sanatçılar; renkli, metalik sırla kaplanmış altın ve gümüş camlar kullanarak parıldayan duvar mozaikleri yaptılar. En iyi Bizans mozaikleri Konstantinopolis'teki Ayasofya gibi kiliseler ve Venedik'teki San Marco Katedrali için yapılmıştı. 8. yüzyıldan itibaren İslam sanatçıları camiler için bitkileri ve manzaraları tasvir eden ya da geometrik desenli mozaikler yaptılar.

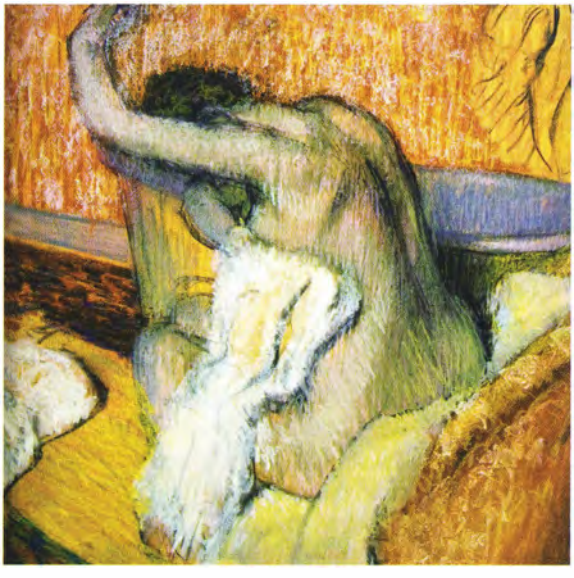
Pantokrator İsa, yaklaşık 1261, mozaik, Ayasofya, İstanbul, Türkiye (bkz. Eserler s. 54)

Tebeşir

ÖNEMLİ SANATÇILAR: LEONARDO DA VINCI • MICHELANGELO • RAFFAELLO
JEAN-ETIENE LIOTARD • HANS HOLBEIN (GENÇ) • HENRI DE TOULOUSE-LAUTREC • EDGAR DEGAS

İlk olarak İtalya'da 6. yüzyılda üretilen tebeşir, toz haline getirilen pigmentlerin Arap sakızı ve balık ya da hayvan tutkalıyla karıştırılmasıyla yapılmıştır.

Leonardo'nun tebeşir kullanmayı, Milano ziyareti sırasında Fransız portre ressamı Jean Perréal'dan (yaklaşık 1450-yaklaşık 1530) öğrendiği düşünülür. İtalyan Rönesansı'nın bütün büyük teknik ressamları –Michelangelo, Raffaello, özellikle de Federico Barocci (yaklaşık 1526-1612) ve daha pek çok sanatçı– tebeşir kullanıyordu. Genç Holbein tebeşiri kendisine poz verenlerin eskizlerini yaparken kullanmıştı. 18. yüzyılın ortasında sanatçılar bitmiş çerçeveli portreleri, artık pastel diye adlandırılan tebeşirle yapmaya başladılar. İsviçreli Jean-Étienne Liotard (1702-1789) ve Venedikli Rosalba Carriera (1673-1757) gibi gezgin sanatçılar ile İngiliz Daniel Gardner (1750-1805) ve John Russell (1745-1806) pastel boya kullanarak büyük bir özenle tamamlanan ve çok beğenilen eserler ürettiler. Fransa'da rokoko sanatçıları, özellikle de Jean-Baptiste-Siméon Chardin (1699-1779) "üç renkli" tebeşir ve pastel boyayla çalıştı, başarılı natürmortlar ve dönemin önemli figürlerinin zengin detaylar içeren portrelerini yaptı. 1860'ların sonunda, Degas'nın etkileyici ve yenilikçi pastel boya kullanımı, bu tür boyaların sanatsal araç olmasına yönelik algıyı değiştirdi.

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Tebeşir; renkleri karıştırma ve biçimlendirmede, gümüş uç, kalem ve mürekkeple yapılamayanları mümkün kıldı. Kâğıt üzerindeki kullanımı yağlıboya kadar devrimseldi. Michelangelo'nun en iyi çizimleri tebeşirle yapılmıştır. Tutucu maddelerin geliştirilmesiyle tebeşir ya da pastel boya kullanımı 18. ve 19. yüzyıllarda çok daha ileri seviyeye ulaştı.

Banyo Sonrası - Kurulanan Kadın (*After the Bath-Woman Drying Herself*) (detay), Edgar Degas, yaklaşık 1895, kâğıt üzerine pastel boya, 66,7 x 57,8 cm, Courtauld Sanat Enstitüsü, Londra, Birleşik Krallık

RÖNESANS **s. 18** YÜKSEK RÖNESANS **s. 19** BAROK **s. 23** ROKOKO **s. 24** İZLENİMCİLİK **s. 28**

Mermer

ÖNEMLİ SANATÇILAR: ESKİ YUNANLI SANATÇILAR • ESKİ ROMALI SANATÇILAR • MYRON DONATELLO • MICHELANGELO • GIAN LORENZO BERNINI • ANTONIO CANOVA • AUGUSTE RODIN

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Rönesans'ın en saygı duyulan sanatçısı Michelangelo, Floransa'da Medici Akademisi'nde bulunduğu yaklaşık 1490-1492 yıllarında, eski Yunan ve Roma heykeltıraşlarıyla Donatello'nun eserlerini inceledi. Çok önemli bir ressam ve çizer olan Michelangelo, her şeyden önce mermeri parçalara ayırarak taşın içindeki biçimi keşfeden ve güçlü duyguları ortaya çıkaran bir heykeltıraştır.

Pietà, Michelangelo Buonarroti, 1498-1499, mermer, 174 x 195 cm, Aziz Petrus Bazilikası, Vatikan, Roma, İtalya (bkz. Eserler s. 192)

Pürüzsüzlüğü, yarı saydamlığı ve dayanıklılığı nedeniyle mermer, ilk kez kullanıldığı MÖ 3000'lerden beri, heykel yapımında en rağbet gören malzemedir.

Mermerin heykelde yaygın bir şekilde kullanımı yüzyıllar sonra gerçekleşti. Klasik Yunan'da heykeltıraşlar mermerin yontulabilmesini, incelikle ve gerçeğe uygun bir şekilde pürüzsüzleştirilmesini yeniden keşfettiler. O zamandan itibaren mermer her zaman takdir edildi. Yumuşak ve düz dokusu mermeri, insan etinin tasviri için mükemmel bir araç yapar. Phidias (MÖ yaklaşık 480-430), Praksiteles (MÖ 370-330 arasında aktif) Donatello (1386-1466), Michelangelo, Bernini ve Rodin gibi çok çeşitli sanatçıların mermerle yaptıkları, desteksiz duran heykeller, rölyefler ve frizler kalıcı ve duygu yüklü eserlerdir. Michelangelo, "mermerin içinde bir melek gördüm ve serbest kalana dek mermeri oydum" demiştir. Michelangelo'nun güçlü duyguları mermer aracılığıyla aktarma yeteneği efsaneleşmiştir. Kalsiyum karbonat türü olan mermer, maden ocağından ilk çıkarıldığında yumuşaktır, çalışılması kolaydır, fakat zamanla sertleşir. Gerilme dayanımı bronzdan daha düşük olduğu ve çabucak kırıldığı halde popülerliğini korumuştur. Eski Yunan ve Roma mermer heykellerinin çoğu boyanıp yaldızlanmıştır, fakat Bernini gibi barok sanatçılar taşın beyazlığını açığa çıkarmışlardır.

ESKİ YUNAN VE ROMA **s. 13** RÖNESANS **s. 18** YÜKSEK RÖNESANS **s. 19** BAROK **s. 23** YENİ-KLASİSİZM **s. 25** ROMANTİZM **s. 26**

Tempera

ÖNEMLİ SANATÇILAR: GIOTTO DI BONDONE • GIOVANNI BELLINI • PIERO DELLA FRANCESCA SANDRO BOTTICELLI • LEONARDO DA VINCI • GIORGIO DE CHIRICO • FRA ANGELICO

ÖNEMLİ GELİŞMELER
İtalyan ressam Cennino Cennini (1370-1440) Erken Rönesans'ta tempera kullanımı hakkında yazmıştı. İnce, şeffaf tabakalar halinde uygulanan tempera kalıcıdır, renkler dayanıklıdır, çabucak kurur ve pürüzsüz, mat bir sonuç ortaya çıkar. Bazı ressamlar yumurta sarısıyla ya da yağla karıştırarak "tempera grassa" denilen emülsiyon bir boya oluştururlar. Muhtemelen Botticelli'nin *Primavera* (yaklaşık 1482) tablosunun bir bölümü bununla boyanmıştır.

Meryem'e Müjde (*The Annunciation*), Fra Angelico, yaklaşık 1450-1453, panel üzerine tempera, panelin tamamı 38,5 x 37 cm, San marco dell'Angelico Müzesi, Floransa, İtalya

Tempera; ortaçağın sonlarında ve erken Rönesans'ta, daha kullanışlı yağlıboyalar yaygınlaşana dek, standart boya aracıydı.

Latince "belirli oranda karıştırmak" anlamına gelen *temperare* sözcüğünden türetilen tempera; su, yumurtanın tamamı ya da sarısı ya da yalnızca beyazıyla oluşturulan sıvı bir karışımdır. MÖ yaklaşık 50 ile MS 250 arasında Mısır'da Fayum mumya portreleri denilen, tempera boyayla yapılmış pek çok resim vardı. Eski Yunan ve Roma döneminden günümüze kalan çoğu resim balmumu bazlı boyayla yapılmış olsa da dönemin sanatçıları bazen tempera kullanırlardı. Avrupa'da ortaçağ döneminde, 1200 ile 1500 yılları arasında Hıristiyanlığın yayılması; öyküsel duvar resimlerine, mihrap panolarına ve ikonalara yönelik talep oluşturmuştu. Bunların yapımında, Bizans ve Erken Hıristiyanlık döneminin ikona resimlerinde ve yaldızlı elyazmalarında geniş ölçüde tempera kullanılmıştır. Renk tabakalarının oluşturulmasına izin vermediği, renk derinliğine ve doygunluğuna sahip olmadığı için bağlayıcı olarak yağ kullanılmaya başlanmış ve temperanın yerini yağlıboyalar almıştır. Öte yandan 19. yüzyılda tempera kısa bir süre için yeniden kullanılmıştır.

ORTAÇAĞ **s. 15** ERKEN RÖNESANS **s. 16**

Yaldızlama

ÖNEMLİ SANATÇILAR: ESKİ MISIRLI SANATÇILAR • ESKİ YUNANLI SANATÇILAR
SIMONE MARTINI • FRA ANGELO • GIOVANNI BELLINI • GUSTAV KLIMT

Yaldızlama; ahşap, metal, alçı ya da cam yüzeylerin altın ya da gümüş tozuyla veya varakla süslenmesidir.

Sanatta altın varak, bilindiği kadarıyla ilk kez; Eski Mısır'da ustalar metali işleyip döverek ince tabakalar ortaya çıkardığında, MÖ yaklaşık 2250'de kullanıldı. Altın tanrıların rengiydi, bu yüzden altın varak çoğunlukla firavunların mezarlarını süslemek için kullanıldı. MÖ 4. yüzyılda, Çinli sanatçılar ahşap, seramik ve kumaşı yaldızlıyorlardı; 500 yıl sonra Mısırlı sanatçılar kraliyete ait mumyaların ahşap sandıklarında altın varak kullandılar. Eski Yunanlılar, özellikle altın ve fildişinden yapılmış krizelefantin (Yunanca "chrysos" altın, "elephantinos" ise fildişi demektir) heykelleri altın varakla süslediler. Her ikisi de Phidias tarafından yapılmış olan iki ünlü krizelefantin heykel; Pantheon'daki Athena ile Olympia'daki Zeus'tur. Romalılar, heykelleri ve tapınakları yaldızladılar; MS 400'den itibaren Avrupa'da, ayrıntıların altın ve gümüş varakla ortaya çıkarıldığı, incelikle yaldızlanan elyazmaları yapıldı. Yaldızlama ortaçağ resimlerinde de yaygındı. Bizans ikonalarında, figürleri ilahi bir konuma yükseltmek için, resimlerin arka planında yaldızlama yapıldı.

Meryem'e Müjde (*The Annunciation*), Simone Martini ve Lippo Memmi, 1333, panel üzerine tempera ve yaldız, 263 x 305 cm, Uffizi Galerisi, Floransa, İtalya

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Bizans ve erken Rönesans resimleri, karanlık kiliselerdeki titrek mum ışığında parıldaması için çoğunlukla altın varakla süslendi. 20. yüzyılın başlarında, Gustav Klimt "altın evre" diye adlandırılan döneminde, *Adele-Bloch-Bauer'in Portresi I* ve *Öpüş* (bkz. s. 126) gibi, altın varakla donatılmış pek çok resim yaptı.

Alt resimleme

ÖNEMLİ SANATÇILAR: LEONARDO DA VINCI • ANDREA DEL SARTO • TIZIANO • REMBRANDT PETER PAUL RUBENS • JOHANNES VERMEER

Alt resimleme, eserin son renklerine ve biçimlerine astar oluşturmak için çoğu zaman nötr renklerle uygulanan boyanın ince tabakalar halindeki ilk katmanıdır.

Alt resimleme denmesinin nedeni ana resmin altında yer almasıdır. *Veneda*, *verdaccio*, *grisaille* ve *imprimatura* gibi renklendirme tiplerine göre değişen pek çok alt resimleme türü vardır. *Grisaille* grinin ve kahverenginin tonlarını, *verdaccio* yeşil-griyi, *veneda* bir başka yeşilimsi rengi, *imprimatura* ise şeffaf boyayı ifade eder. Köklü bir resim yöntemi olan alt resimleme, çoğunlukla yağlıboyada kullanılır, ancak ilk kullanımı tempera resimlerdedir. Cennino Cennini, 14. yüzyılda yazdığı *Craftsman's Handbook*'ta [Zanaatkârın El Kitabı] Giotto'nun alt resimleme yapmak için siyah, toprak sarısı, beyaz ve kırmızıyı karıştırdığını yazdı. Cennini de terre-verte ya da toprak yeşili ekleyerek bunu takip etmişti. Leonardo, Van Eyck ve Rogier van der Weyden (yaklaşık 1400-1464) gibi diğer Rönesans sanatçıları da o zamanlar "ölü renk" denilen çok özenli ve detaylı alt resimleme uygulamaları yapmışlardı. Tiziano'nun saydam olmayan alt resimleme yaptığı düşünülür; resmi kurutur, sonra saydam katmanlar halindeki boyayı, en sonunda yine kapatıcı boya katmanları sürerdi. Vermeer, Rembrandt ve Andrea del Sarto (1486-1530) sıcak toprak renkler ve soğuk gri tonlarını kullanır, bazı sanatçılarsa alt resimlerini sonradan sürdükleri boyayla karıştırırdı.

Azizlerle Pietà (Pietà with Saints), Andrea del Sarto, 1523-1524, ahşap üzerine yağlıboya, 239 x 199 cm, Palatina Galerisi, Pitti Sarayı, Floransa, İtalya

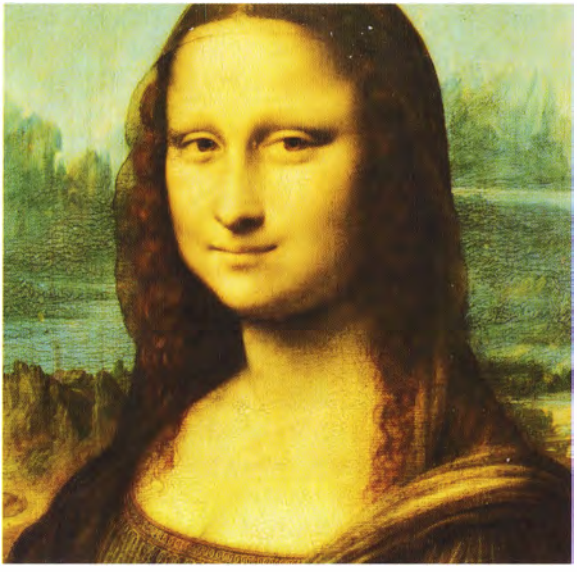
ÖNEMLİ GELİŞMELER

Sanatçıların, alt resimleme yapmadan önce yapmak istedikleri resmin son halini akıllarında canlandırmaları, alt resimlemenin tamamının da pürüzsüz olması gerekir. "Venedik tekniği" diye adlandırılan teknik, bazı bireysel farklılıklarla Rembrandt, Poussin, David ve Ingres gibi sanatçılar tarafından uygulanmıştır. Genelde, alt resimleme sanatçıların derinlik etkisi yaratmasına yardımcı olur. İzlenimciler bu uygulamaya tümden son vermiştir.

RÖNESANS **s. 18** HOLLANDA ALTIN ÇAĞI **s. 22** BAROK **s. 23**

Sfumato

ÖNEMLİ SANATÇILAR: LEONARDO DA VINCI • ANTONIO DA CORREGGIO • RAFFAELLO GIORGIONE BAROCCI • FRA BARTOLOMMEO

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Sfumato, genellikle Rönesans'a özgü dört resim yönteminden biri olarak sınıflandırılır. Diğerleri şunlardır: sfumatoya benzeyen, ancak yumuşak renkler yerine daha parlak renklerle oluşturulan unione; ton değişiminin renk değişimiyle sağlandığı cangiante ve dramatik renk kontrastlarını ifade eden chiaroscuro.

Mona Lisa (detay), Leonardo da Vinci, yaklaşık 1503-1519, Lombardiya ak kavağı üzerine yağlıboya, 77 x 53 cm, Louvre Müzesi, Paris, Fransa (bkz. Eserler s. 68)

Leonardo da Vinci tarafından bulunan sfumato, özel bir renk karıştırma tekniğini ifade eder; İtalyanca "duman çıkarmak" anlamına gelen *fumare* sözcüğünden türemiştir.

Sfumatoda sert dış çizgiler ya da koyu ve açık renkler arasında ani geçişler yoktur. Renk zıtlıklarının ve gölgelerin oluşturduğu alanlar, ince ve hassas gölgelemelerle, güç algılanan ton geçişleriyle hafif ve yumuşak bir biçimde birbirinin içine girer. İlk olarak 15. yüzyılın sonlarında Leonardo tarafından kullanılan teknik, dönemin ressamlarınca uygulanan renk tonlarındaki sert kontrastlardan tamamen faklıdır. Karanlıktan aydınlığa geçişlerin yumuşaklığı ve belli belirsiz olması; yüzün özeliklerinin, kumaşların kıvrımlarının ortaya çıkarılması ve arka planda ortamla ilgili efektlerin oluşturulması için önemlidir. Leonardo, "ışık ve gölge herhangi bir çizgi olmaksızın duman gibi birbirine karışmalıdır" diye yazmıştı. Böylece bu teknik sisli, buğulu ya da dumanlı diye tanımlandı. Leonardo, gözbebeklerinin loş ışığa büyüyerek uyum sağladığını ve bu noktada gözlerin ara tonlarda daha fazla çeşitlilik görebildiğini, yaptığı deneylerle bulmuştu. Bu yüzden, incelikli ve hassas ışık efektlerine ulaşmak ve rüya gibi görünen, gizemli imgelerini oluşturmak için renkleri şeffaf tabakalar halinde uygulayarak; saydam katmanlar yapma, donuklaştırma ve perdahlama tekniklerini kullanarak günbatımından hemen önce resim yapmayı tercih etmişti.

Panel Üzerine Yağlıboya

ÖNEMLİ SANATÇILAR: JAN VAN EYCK • ROBERT CAMPIN • PIETER BRUEGEL (YAŞLI)
ROGIER VAN DER WEYDEN • PETER PAUL RUBENS

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Tuval dünyanın başka yerlerinde sanatçılar tarafından tutulmaya başladıktan çok sonra bile ahşap, Kuzey Avrupalı ressamlar tarafından tercih edilen resim zemini olmaya devam etti. Ahşap, Yaşlı Pieter Bruegel gibi Kuzeyli sanatçıların büyük bir titizlikle yaptıkları gerçekçi resimlere çok uygundu. 17. yüzyılda bile, Flaman barok sanatçı Rubens, tuval yerine ahşap paneller üzerine resim yapmayı tercih etti.

Karda Avcılar (detay), Yaşlı Pieter Bruegel, 1565, panel üzerine yağlıboya, 117 x 162 cm, Kunsthistorisches Müzesi, Viyana, Avusturya (bkz. Eserler s. 76)

Tuval 16. yüzyılda popüler olana kadar, Avrupa'da fresk olmayan büyük resimlerin çoğu panellere yapılmıştı.

Eski Mısır'daki MÖ yaklaşık 50'den kalma Fayum mumya portrelerinden MÖ yaklaşık 400'den Bizans resimlerine kadar, ahşap üzerine resim yapmak ressamlar arasında bir kuraldı. Ancak 15. yüzyıldan itibaren tuvalin avantajları öne çıkarılmaya, özellikle Venedik'te yaygın şekilde kullanılmaya başladı. İtalya'da resim için tercih edilen ahşap, ak kavaktı; Van Eyck, Robert Campin (yaklaşık 1378-1444), Van der Weyden ve Bosch gibi Kuzey Avrupalı ressamlarsa genellikle meşeyi kullandılar. Yağlıboya tablolar için ahşap zemin hazırlanırken ahşap önce hayvansal tutkalla kaplanır, sonra tebeşir bazlı bir boya dümdüz uygulanırdı. Sonrasında sanatçılar yağlıboyayı dümdüz ve pürüzsüz tabakalar halinde sürmeden önce, ya ince bir fırça ve seyreltilmiş boyayla ya da karakalemle resimlerinin ana hatlarını yaparlardı. Tuval bütün resimlerde ahşabın yerini almadı ve 17. yüzyılda sanatçıların hemen sona ulaşma hevesleri, bakır üzerine resim yapmayı başlattı.

KUZEY RÖNESANSI **s. 17** BAROK **s. 23**

Doğrusal Perspektif

ÖNEMLİ SANATÇILAR: MASACCIO • PIERO DELLA FRANCESCA • ANDREA MANTEGNA
RAFFAELLO • PIETRO DA CORTONA

Rönesans sırasında, iki boyutlu yüzeyde üç boyutlu bir görüntüyü inandırıcı bir şekilde tasvir etmek için doğrusal perspektif yöntemlerinde uzmanlaşıldı.

Doğrusal perspektif, düz ya da sığ yüzeylerde optik uzaklaşma efekti oluşturarak derinlik illüzyonu yaratmaya yönelik bir tekniktir. Resimsel perspektif teknikleri, MÖ 5. yüzyılda Atinalı ressam Agatharchus tarafından tiyatro dekorlarıyla ilgili olarak ele alınmış olsa da 15. yüzyıla kadar sanatçılar bu tekniklere özel bir önem vermediler. Çoğu sanatçı, derinliğin ve oranın benzerini yapmayı bilinçli olarak istemedi. Eski Mısırlı ve Bizanslı sanatçılar, kasıtlı olarak resimlerinin düz, önemli figürlerin daha büyük görünmesini istediler. Bu sanatçılara göre, resimler öyküyü anlatıyordu; gerçek dünyanın aynısını yapıp, derinlik duygusu oluşturmak çok önemli değildi. 1413'te mimar, mühendis ve heykeltıraş Filippo Brunelleschi (1377-1446) Floransa'daki bir vaftizhanenin kendi yaptığı bir resmini binanın gerçek görüntüsüyle karşılaştırarak, doğrusal perspektif efektlerini gösterdi. Matematiksel yöntem, Masaccio tarafından kendi yaptığı resimlerde ve fresklerde daha da ileriye taşındı. Alberti, 1435 tarihli *Della Pittura* başlıklı incelemesinde doğrusal perspektifi ele aldı, Lorenzo Ghiberti (1378-1468) de *Commentaries* [Yorumlar, yaklaşık 1447] adlı eserinde bu konu hakkında yazdı.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Piero della Francesca, Alberti'nin fikirlerini geliştirdi. Paolo Uccello (1397-1475) ise kafasını perspektife takmıştı. Yüksek Rönesans'ta sanatçılar iki ve üç kaçış noktalı karmaşık perspektiflerle derinlik ve mesafeyi resmediyorlardı. Barok dönemdeyse sanatçılar, "quadratura" diye adlandırılan bir tür tavan resmi oluşturarak iç mekânın mimari özelliklerinin devam ettiği yanılsaması yarattılar.

Aziz Petrus Gölgesiyle Hastaları İyileştirirken (Saint Peter Healing the Sick with his Shadow), Masaccio, 1426-1427, fresk, 230 x 162, Brancacci Şapeli, Chiesa del Carmine, Floransa, İtalya

ERKEN RÖNESANS s. 16 RÖNESANS s. 18

Atmosferik Perspektif

ÖNEMLİ SANATÇILAR: LEONARDO DA VINCI • JOACHIM PATINIR • HASEGAWA TOHAKU
ALBERT BIERSTADT • CASPAR DAVID FRIEDRICH • J.M.W. TURNER • J.A.M. WHISTLER

Resimde renk kullanımıyla mesafe illüzyonu oluşturmaya, hem atmosferik perspektif hem de hava perspektifi denir.

Atmosferik perspektif ya da hava perspektifi örneklerine Eski Yunan'ın duvar resimlerinde rastlanır; öte yandan, "hava perspektifi" terimi ilk kez Leonardo da Vinci tarafından *Treatise on Painting* [Resim üzerine Bilimsel İnceleme] (yaklaşık 1540'ta yayına hazırlanmıştır) adlı eserinde kullanıldı. Leonardo şöyle yazmıştı: "Renkler, bakan kişinin bulunduğu mesafeyle orantılı olarak zayıflar." Işık atmosferden geçerken, havadaki nemin ve küçük toz taneciklerinin ışığın dağılmasına neden olduğu daha sonra keşfedildi. Kısa dalga boyundaki mavi ışık daha çok dağıldığından uzaktaki renkler maviymiş gibi görünür. Atmosfer aynı zamanda uzaktaki biçimlerin daha az belirgin görünmesine, köşelerin bulanıklaşmasına neden olur. Bu yüzden atmosferik perspektifte ya da hava perspektifinde, uzaktaki nesneler daha hafif ve daha mavi görünür, detayları azalır. Yakındaki nesnelerse daha parlak, daha nettir. Ortaçağ sanatında bu efektler kullanılmadı, ancak 15. yüzyılda keşfedilebildi. İlk olarak Flaman ressamlar, matematiksel ya da bilimsel teoriler aracılığıyla olmasa da gözlemlerine dayanarak manzara resimlerinin arka planındaki renk tonlarında incelikli geçişlere yer verdiler.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Çinli sanatçılar 6. yüzyıla kadar doğrusal perspektifi kullanmadıkları halde, 8. yüzyıldan itibaren atmosferik perspektif efektlerini resmettiler. 19. yüzyılda, Turner atmosferik perspektif özelliklerine *Reichenbach Şelaleleri: Gökkuşağı* (bkz. s. 100-101) gibi resimlerinde yer verdi. Whistler ise çoğunlukla geceleri Londra'nın puslu ve sisli havasının atmosferik perspektif efektlerini yakaladı.

Gri ve Gümüşi: Chelsea İskelesi (Grey and Silver: Chelsea Wharf), J.A.M. Whistler, yaklaşık 1864-1868, tuval üzerine yağlıboya, 61 x 46 cm, Ulusal Sanat Galerisi, Washington DC, ABD. Widener Koleksiyonu 1942.9.99

YÜKSEK RÖNESANS **s. 19** HOLLANDA ALTIN ÇAĞI **s. 22** ROMANTİZM **s. 26**

Kısaltım (Rakursi)

ÖNEMLİ SANATÇILAR: ANDREA MANTEGNA • ANTONIO DA CORREGGIO • PAOLO VERONESE MELOZZO DA FORLÌ • LUCA SIGNORELLI

Nesneler çok yakından ya da dramatik perspektifle gösterildiğinde, biçimleri olduklarından farklıymış gibi görünür. Bu, kısaltım (rakursi) diye bilinen efekttir.

Nesnelerin kısaltımı, genellikle bazı taraflarının dramatik bir şekilde küçültülmesi ya da büyütülmesidir. Örneğin, Artemisia Gentileschi'nin *Yudit'in Holofernes'i Katledişi* (bkz. s. 83) eserinde, Holofernes'in kafası ve omuzları küçük gösterilmiştir. Kısaltım, doğrusal ve atmosferik perspektifle birlikte, resimde ya da çizimde derinlik illüzyonu oluşturma yöntemidir. Erken Rönesans'ta İtalya'da, Uccello ve Francesco Squarcione (1395-1468) gibi ressamlar kısaltım kavramının öncüsüdür. Francesco Squarcione, kısaltımı Andrea Mantegna'ya öğretmişti. Mantegna'nın 1480'de yaptığı *Ölü İsa* (*The Dead Christ*) tablosu, tam bir kısaltım örneğidir, ayaklarından görülen İsa'nın beden boyu dramatik bir şekilde küçültülmüştür. Öte yandan, bu resim kısaltımın fotoğrafik olarak doğru bir örneği değildir; Mantegna izleyicilerin daha net görmesi için incelikli bir şekilde boyutları ayarlamıştır. Michelangelo, Roma'daki Sistina Şapeli (1508-1512) tavanına yaptığı resimlerde aşağıdan bakıldığında dramatik bir etki oluşturmak için muhteşem kısaltım efektleri kullanmıştır.

Ölü İsa (detay), Andrea Mantegna, yaklaşık 1480, tuval üzerine tempera, 68 x 81 cm, Pinacoteca di Brera, Milano, İtalya

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Antonio da Correggio (1489-1534), Pietro da Cortona (1596-1669) ve Andrea Pozzo (1642-1709) gibi sanatçılar kısaltıma çok önem verdiler. Venedikli sanatçılar Veronese ve Tiepolo, muhteşem renklerinin yanı sıra gösterişli kısaltım kullanımlarıyla da tanınırlar. "Quadratura" (bkz. s. 198) yöntemini uygulayan sanatçılar, kısaltımı çok çarpıcı şekillerde kullanmışlardır.

RÖNESANS **s. 18** YÜKSEK RÖNESANS **s. 19** BAROK **s. 23**

Ağaç Baskı

ÖNEMLİ SANATÇILAR: ALBRECHT DÜRER • HOKUSAİ • HİROŞİGE • PAUL GAUGUIN
EDVARD MUNCH • EMIL NOLDE

Rölyef baskı, en eski baskı resim yöntemidir; mürekkep çıkık yüzeye uygulanır ve baskı alınır.

Kâğıt üzerine ağaç baskı 7. yüzyılda Çin'de bulunduğu halde, bu tür baskı yöntemlerinin Avrupa'da kullanılmaya başlaması kâğıt yapımının yaygınlaşmasıyla mümkün oldu. Avrupa'da kâğıt imalathaneleri 11. yüzyılda açıldı; kâğıt üzerine ağaç baskı ise 14. yüzyılda popülerlik kazandı. Ağaç baskı tekniğini keşfeden ilk Avrupalı sanatçılardan biri Dürer'dir. Yaşlı Hans Burgkmair (1473-1531) ve Dürer'in öğrencisi Hans Baldung (yaklaşık 1484-1545) ise bu tekniği geliştirerek mükemmel bir şekilde uygulamış, baskılarında chiaroscuro duygusu bile oluşturmuşlardır. Venedik'te Tiziano da ağaç baskı yaptı. Çin ve Japonya'da ağaç baskının bir sanat biçimi olarak gelişmesi 18. ve 19. yüzyıllara denk gelir. Ahşap baskı tekniğiyle 18. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar üretilen Japon *ukiyo-e* yani "yüzen dünya" resimleri; aralarında Whistler'ın, izlenimcilerin ve ard izlenimcilerin yer aldığı 19. yüzyıl Avrupalı sanatçıları üzerinde müthiş bir etki oluşturdu, ayrıca art nouveau tasarımlara ilham verdi. Parlak renklere, asimetrik kompozisyonlara ve net, kıvrımlı çizgilerle tanımlanan düz alanlara sahip olan *ukiyo-e* baskılar, Avrupa'da kısa bir süre için Japon sanatı modasına neden oldu.

Mahşerin Dört Atlısı, Kıyamet (*The Apocalypse*) (detay), Albrecht Dürer, 1498, ağaç baskı, 38,4 x 28,1 cm, Yale Üniversitesi Sanat Galerisi, Connecticut, ABD

ÖNEMLİ GELİŞMELER
1893'te Gauguin, Tahiti'de yaşadıklarını konu alan "Noa Noa" serisini renkli ahşap baskı olarak üretti. 20. yüzyılın başında, Die Brücke grubu sanatçıları ilkel kültürlere ve Alman halk sanatına hayranlık duymaya başladı, anlatımcı ahşap baskılarda tekniğin dolaysızlığını vurgulayarak pek çok fikir geliştirdiler.

Kil

ÖNEMLİ SANATÇILAR: LORENZO GHIBERTI • DONATELLO • LUCA DELLA ROBBIA • MICHELANGELO GIAN LORENZO BERNINI • ALESSANDRO ALGARDI • ARISTIDE MAILLOL • AUGUSTE RODIN

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Roma'da Navona Sarayı'nda bulunan *Dört Irmak Çeşmesi* (*The Four Rivers Fountain*), Papa X. İnnocentius (1574-1655) için Bernini tarafından tasarlanmıştır. Rönesans'ta farkına varılan dört kıtanın büyük ırmaklarının –Afrika'da Nil, Asya'da Ganj, Avrupa'da Tuna ve Güney Amerika'da Río de la Plata– dört tanrısına yer verir. Bernini eser için kil kalıplar kullanmıştır.

Dört Irmak Çeşmesi'nden Plata Irmağı için kalıp detayı (*Plata River, The Four Rivers Fountain*), Gian Lorenzo Bernini, yaklaşık 1650, kil, Ca'd'Oro, Venedik, İtalya

Kalıp çıkarmada muhtemelen en çok kullanılan malzeme olan kil, dünyanın her yerinde bulunur ve eski çağlardan beri sanatçılar tarafından kullanılır.

Kil nesnelerin ateşte sertleştirilmesi yaklaşık 30.000 yıldır uygulanan bir tekniktir. Bilinen ilk kil türü terakotadır. Önce Yunanlı, Romalı ve Etrüsk sanatçıları tarafından kullanılmıştır. O zamanlardan beri de sanatçılar tarafından kullanılmaktadır. Afrika'da, Mezopotamya'da ve Çin'de yer alan diğer eski medeniyetler de kilden heykeller ve çömlekler yaptılar. Eski Yunan ve Roma'da hükümdarlar önemli kişilerin kilden heykellerini yaptırdılar. Daha sonra, Ghiberti ve Donatello gibi pek çok Rönesans heykeltıraşı da kil kullandı. Kil, hem bronz ve mermere göre daha ucuz olduğu için hem de taş kopya çıkarılmadan önce, ressamların yaptığı eskizler gibi, hazırlık kalıbı olarak kullanıldı. Küçük balmumu ya da kil kalıplara maket ya da *bozzetto* denir. Bronz heykel yapımında kullanılan kayıp balmumu işleminde de sanatçılar, önce kil kalıplar hazırlarlar, bunları balmumuyla kaplarlar, sonra da bunu kille kaplarlar. En sonunda, bitmiş bronz heykelleri yapacakları dökme kalıbı elde ederler (bkz. s. 211). Yüzyıllarca, Avrupa'daki sanat akademilerindeki öğrencilerin eğitiminin önemli bir bölümünü kil heykel sanatı oluşturuyordu.

Tuval Üzerine Yağlıboya

ÖNEMLİ SANATÇILAR: CARAVAGGIO • DIEGO VELÁZQUEZ • EUGÈNE DELACROIX
CLAUDE MONET • PIERRE-AUGUSTE RENOIR • PAUL CÉZANNE

ÖNEMLİ GELİŞMELER
1841'de ilk kez hazır boya içeren katlanabilir metal tüplerle birlikte hafif tuvallerin üretilmesi, stüdyonun sınırlarının dışına çıkarak resim yapmayı kolaylaştırdı. İngiliz manzara ressamları, Barbizon ressamları, gerçekçiler, özellikle de Monet ve Renoir gibi izlenimciler sık sık açık havada resim yaptılar. 20. yüzyılda, Picasso çoğunlukla tuvallerinin pürüzlü arka kısmını kullanarak daha dokulu yüzeyler elde etti.

Salıncak, Pierre-Auguste Renoir, 1876, tuval üzerine yağlıboya, 92 x 73 cm, Orsay Müzesi, Paris, Fransa

Toz halindeki boya maddesini macun kıvamına getirip bitkisel yağla karıştırarak yapılan yağlıboya, ilk kez Kuzey Rönesansı sanatçıları tarafından kullanıldı.

14. yüzyılın sonunda, Kuzey Avrupalı sanatçılar, kısmen ya da bütünüyle, yağlıboyayla çalışıyorlardı. Yağlıboyayı tutuş kolaylığı ve ışıltılı sonuçları nedeniyle tercih ediyorlardı. Yağda öğütülen boya maddesi, belirli bir yoğunluğa sahiptir ve çok çeşitli tekniklerde kullanılabilir. Boya maddesini bağlayan yağ, boyanın yavaşça kurumasını sağlar, böylece sanatçılar zaman içerisinde resimlerinde düzeltmeler yapabilirler. Yağlıboya temperadan daha fazla rağbet görmeye başlayınca ahşap çerçevenin üstüne gerilen tuval, zamanla önceden kullanılan daha pahalı ahşap panellerin yerini aldı. Tuval esnek bir çalışma zemini sağlar, ucuzdur, hafiftir, taşınabilir ve bitmiş resimlere ince bir doku kazandırır. Boyanın yüzeyde kalması ve batmaması için kullanmadan önce hazırlanması gerekir. Önce, tutkal koruyucu ya da "astar" sürülür. Sonra astarı sağlamlaştırmak ve pürüzsüzleştirmek için üstüne, hazırlayıcı bir kaplama yapılır ya da "zemin" oluşturulur. Sanatçıların zeminde kullanmayı tercih ettikleri renkler değişebilir. 16. yüzyıldan 20. yüzyılın sonuna kadar, tuval üzerine yağlıboya; bütün dünyadan sanatçıların kullandığı başlıca malzeme kombinasyonu olmuştur.

KUZEY RÖNESANSI **s. 17** YÜKSEK RÖNESANS **s. 19** VENEDİK RÖNESANSI **s. 20** MANİYERİZM **s. 21** BAROK **s. 23**
ROKOKO **s. 24** YENİ-KLASİSİZM **s. 25** ROMANTİZM **s. 26** İZLENİMCİLİK **s. 28**

Fresk

ÖNEMLİ SANATÇILAR: GIOTTO DI BONDONE • MASACCIO • ANTONIO DA CORREGGIO MICHELANGELO • RAFFAELLO

Su bazlı boya maddesiyle yeni sıva çekilmiş duvarlara ya da tavanlara resim yapma yöntemi olan fresk, iki farklı teknikle uygulanır.

Fresk ressamları hızlı ve mahirane çalışmalıdır. "Gerçek" fresk (*buon fresco*) tekniği; Minos, Etrüsk ve Roma gibi eski medeniyetler ve Rönesans sanatçıları tarafından uygulandı. Gerçek fresk; sıva, kum, bazen de mermer tozu karışımının üç kat sürülmesiyle yapılır. İlk iki katman kururken sanatçılar tasarımlarının ana hatlarını –ya da taslağını– yüzeye aktarırlar. Sonuncu sıva katmanı –*intonaco*– sadece o gün içinde sanatçının resim yapacağı bölüme uygulanır; sanatçı sıva nemliyken üçüncü tabaka üzerinde çalışmaya başlar. Sıva kurudukça, boya parçacıkları yüzeyle birleşir. Kuru fresk (*secco*) ise kuru duvarların kireçle boyanmasının ardından sıva kurumadan resmin yapılmasıdır. Gerçek freskte olduğu gibi boya sıvanın içine işlemez.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Rönesans sırasında lacivert taşı gibi pahalı boya maddelerinin çok değerli olduğu ve sıvayla karıştırılması gerektiği düşünülüyordu. Bu yüzden yalnızca, bir süre sonra dayanıklılığını yitiren kuru freskte kullanılıyorlardı. 16. yüzyılın ortasında yağlıboya freskin yerini aldı, ancak 20. yüzyılın başında teknik, Meksikalı duvar ressamları tarafından kısa süreliğine yeniden kullanılmaya başladı.

Peri Galateia (*The Nymph Galatea*), Raffaello, yaklaşık 1512-1514, fresk, 295 x 225 cm, Villa Farnesina, Roma, İtalya

Chiaroscuro (Işık-Gölge)

ÖNEMLİ SANATÇILAR: LEONARDO DA VINCI • CARAVAGGIO • ARTEMISIA GENTILESCHI FRANCISCO DE ZURBARÁN • REMBRANDT • FRANCISCO DE GOYA

İtalyanca aydınlık ve karanlık anlamındaki *chiaro* ve *scuro* sözcüklerinden türeyen chiaroscuro renk tonlarındaki güçlü zıtlıkları ifade etme yöntemidir.

Erken Rönesans'ta Masaccio, Yüksek Rönesans'ta ise Leonardo ve Raffaello, chiaroscuro yöntemlerini ilk kez kullanarak resimlerinde çekici ışık efektleri yaratan sanatçılar arasındadırlar. 17. yüzyılda, karanlık ve ışığın keskin zıtlığını tasvir eden her türlü resmi ifade etmek için chiaroscuro terimi kullanılmaya başladı. Öte yandan Caravaggio, duygusal gerilimi ve derinlik duygusunu artıran dramatik karanlık gölgeleri, berrak ve parlak ışık demetleriyle chiaroscuro efektlerinin tanınmasını sağlayan ilk sanatçıydı. Caravaggiocular diye adlandırılan pek çok takipçisi, onun ışık ve gölgenin gücünü etkileyici bir şekilde artırmasına öykünmüşlerdi. Caravaggio'dan sonra yöntemin en büyük taraftarlarından biri Rembrandt'dı. O da ışık ve gölgenin dramatik zıtlığını oluşturmuştu. Chiaroscuro'ya benzer bir stil olan tenebrizmle (İtalyanca kasvetli anlamına gelen *tenebroso* sözcüğünden türemiştir) bağlantılıydı. Ancak tenebrizm derinlik duygusundan çok, keskin ışık efektleri oluşturmakla ilgiliydi. Tenebrizme yer veren tablolarda bazı alanlar neredeyse tamamen siyah olur, diğer yerlerse çok güçlü bir şekilde aydınlatılmıştır.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Merak uyandıran imgeler oluşturmaya odaklanan barok resim, chiaroscuro'nun dramatik etkilerine çok uygundu. Caravaggio'nun bu yöntemi kullanması, Caravaggioculuk diye nitelendirildi ve tüm Avrupa'ya yayıldı. Özellikle İspanya'da öne çıkan Caravaggioculuk, Francisco de Zurbarán (1568-1664) ve Jusepe de Ribera (1591-1652) gibi sanatçılar tarafından kullanıldı.

Bacchus (detay), Caravaggio, yaklaşık 1595, tuval üzerine yağlıboya, 93 x 85 cm, Uffizi Galerisi, Floransa, İtalya (bkz. Eserler s. 80)

YÜKSEK RÖNESANS **s. 19** HOLLANDA ALTIN ÇAĞI **s. 22** BAROK **s. 23** ROMANTİZM **s. 26**

Gravür

ÖNEMLİ SANATÇILAR: MARTIN SCHONGAUER • ALBRECHT DÜRER • PETER PAUL RUBENS ANTHONY VAN DYCK • REMBRANDT • GUSTAVE DORÉ

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Oyma kalemi, metal bir yüzey (genellikle bakır) üzerine yapılan desenlerin ve imgelerin çizgilerini oymak için kullanılan keskin bir alettir. Doku etkisini artırmak için başka aletler ve keski darbeleri de kullanılır. Gravür tekniğinde 18. yüzyıldan bu yana kuru leke kazı (*mezzotint*), leke baskı (*akuatint*) ve taş baskı (*litografi*) gibi pek çok varyasyon geliştirilmiştir.

Merlin ve Vivien (*Merlin and Vivien*), Gustave Doré, 1869, gravür, Alfred Lord Tennyson'ın *Kral'ın İdilleri* eserinden, Kharbine-Tapabor Koleksiyonu, Paris, Fransa

Gravür, oyma kalemi denilen kesici bir alet kullanarak metal levhalardan baskı üretme tekniğidir.

Alman kuyumcu ustaları tarafından geliştirildiği düşünülen gravür, 15. yüzyılda ressamlar tarafından, özellikle de Martin Schongauer (yaklaşık 1445-1491) tarafından kullanılmaya başladı. Schongauer, Dürer'den önceki en önemli baskı ustasıdır. Bilinen 115 gravüründe; kontrastlar, renk tonu geçişleri ve doku duygusu konularındaki resim bilgisinden yararlanmıştı. Onun izinden giden Dürer, çok daha fazla ayrıntı ve renk tonu oluşturdu, ilk portre gravürlerini üretti. Albrecht Altdorfer (yaklaşık 1480-1538) ise manzara gravürleriyle tanınıyordu. Gravür; Mantegna ve Antonio Pollaiuolo (yaklaşık 1432-1498) gibi İtalyan ressamlar tarafından da heyecanla benimsendi. 16. yüzyıldan itibaren o kadar popüler bir sanat formu haline geldi ki İtalyan sanatçılar resimlerinin gravürlerini oluşturmak için baskı ustalarını işe aldılar. Örneğin, Raffaello kompozisyonlarının kopyasını çıkarması ve üretmesi için becerikli baskı ustası Marcantonio Raimondi (yaklaşık 1480-yaklaşık 1534) ile çalıştı. Resimlerin kopyasını üretme yöntemi olarak yaygın şekilde yararlanılan gravür, kendi başına da bir sanattır.

KUZEY RÖNESANSI **s. 17** YÜKSEK RÖNESANS **s. 19** BAROK **s. 23**

Asitle Oyma

ÖNEMLİ SANATÇILAR: ALBRECHT DÜRER • ALBRECHT ALTDORFER • JACQUES CALLOT PARMIGIANINO • REMBRANDT • FRANCISCO DE GOYA

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Yaptığı üç yüzden fazla asitle oymayla Rembrandt, ışığı ve dokuyu aktaran en özgün oymacıydı. Rembrandt, asitle oyma tekniğini çoğunlukla gravürle birleştirmişti. Daha sonra, Goya genellikle leke baskı denilen bir yöntem kullanarak çok etkileyici asitle oyma eserler üretti. 18. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar, Mary Cassatt (1844-1926), Picasso, Matisse ve Miró gibi çok çeşitli sanatçılar son derece etkileyici asitle oyma eserler ürettiler.

Gözler Apaçık Otoportre, Rembrandt van Rijn, 1630, asitle oyma, 5,1 x 4,7 cm, Devlet Müzesi, Amsterdam, Hollanda (bkz. Eserler s. 88)

16. yüzyılın başlarından beri, asitle oyma yöntemiyle basılı imgeler üretmek için asit, metal bir plaka, iğne ve mürekkep kullanılır.

Bilinen en eski asitle oyma, 1513'te İsviçre'de Urs Graf (1485-1529) tarafından yapılmıştır. Almanya'da Daniel Hopfer (yaklaşık 1470-1536), zırh süslemeciliğinde asitle oyma tekniğini kullanırdı. Aynı zamanlarda, Dürer ve Altdorfer de kâğıt üzerine asitle oyma yaptılar. Kısa bir süre sonra, Fransız baskı ustası Jacques Callot (1592-1635) ve İtalyan sanatçı Parmigianino (1503-1540) tekniği geliştirdi. Metal işçiliği konusunda çok az bilgi gerektiren kolay bir baskı yöntemi olan asitle oyma, çok geçmeden gravürün yerini aldı; asitle oyma sanatçılarının daha çok çizimde yetenekli olmaları gerekiyordu.

Asitle oyma yönteminde genellikle bakır, çinko ya da çelik bir metal levha kullanılır. Metal levha aside dayanıklı bir maddeyle, genellikle balmumu, zift ve reçine bileşimiyle kaplanır; buna "oyma zemini" denir. Sanatçılar bu zemin üzerinde oyma kalemi ya da metal iğneyle çalışırlar, daha sonra levha nitrik aside batırılır. Oyma kalemi zemini kaldırdığından asit plakayı eritir, boşalan alanlar mürekkebi tutar. Levha nemli bir kâğıda bastırıldığında, üzerindeki tasarım kâğıda geçer ve resmin son hali ortaya çıkar.

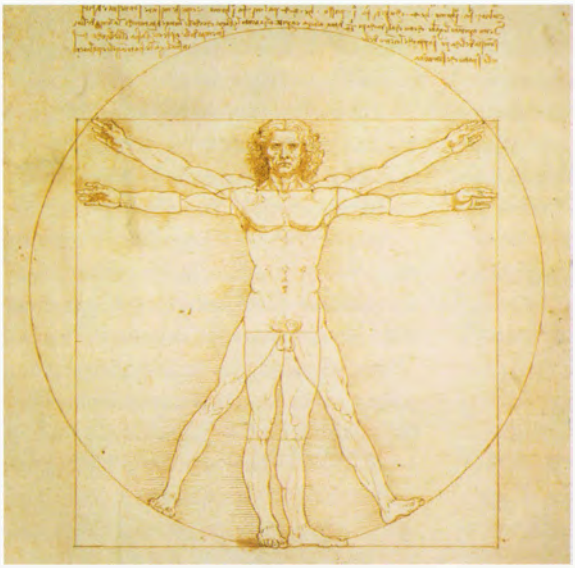
Kalem ve Mürekkep

ÖNEMLİ SANATÇILAR: SANDRO BOTTICELLI • ALBRECHT DÜRER • LEONARDO DA VINCI MICHELANGELO • REMBRANDT • VINCENT VAN GOGH

Herhangi bir stille sınırlandırılmayan kalem ve mürekkep, Eski Mısır'da sanatçılar tarafından keşfedilen mürekkeplerin kullanıldığı bir çizim yöntemidir.

Çin'de Tang (618-906) ve Song (960-1279) Hanedanlıkları boyunca, mürekkeple çizim son derece önemli hale gelmişti; çoğunlukla siyah ya da renkli mürekkebe batırılmış hayvan kıllarından yapılan fırçalar kâğıt ya da ipek üzerine uygulanırdı. Batı'da, yüzyıllar boyunca genellikle kâğıt üzerine kuş tüyü, kamış ve metal kalemlerle mürekkep kullanılarak çizimler yapıldı. 698'de Lindisfarne Piskoposu olan Eadfrith adlı bir rahibin eseri olduğuna inanılan Lindisfarne İncilleri, kalem ve mürekkep sanatının ilk örneklerindendir.

Titizlikle tasarlanmış desenler Kelt, Alman ve İrlanda sanat stilindeki örneklere yer veren kıvrımlardan, dantellerden, geometrik hayvan ve kuş şekillerinden oluşur. Rönesans boyunca kalem ve mürekkeple yapılan çizimler, sanat öğrencilerinin eğitiminin önemli bir parçası olmuştur. Örneğin; Dürer, Leonardo, Altdorfer, Filippino Lippi (1459-1504), Michelangelo ve Raffaello kalem ve mürekkep kullanarak, bazen de tebeşir gibi başka malzemeler ekleyerek pek çok çizim yaptılar. Kalem ve mürekkep; barok, rokoko, romantik ve yeni-klasik dönemlerde ve 19. yüzyıl boyunca pek çok tasarımcı tarafından kullanıldı. Kalem ve mürekkebin kullanıldığı kaligrafi, hem İslam hem de Çin sanatının çok önemli bir parçasıdır.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Kalem ve mürekkep; Dante'nin *İlahi Komedya*'sındaki Botticelli çizimlerinden Leonardo'nun incelikli *Vitruvius Adamı*'na (*Vitruvian Man*), Rembrandt'ın metal ve kuş tüyü kalemle yaptığı çizimlerden Canaletto'nun kahverengi mürekkeple yaptığı boyalara ve Van Gogh'un kamış kalemle çizdiği etkileyici imgelerden Picasso'nun karakteristik çizimlerine kadar pek çok sanatçının özgünlüğünü ortaya çıkardı ve popülerliği hiçbir zaman azalmadı.

Vitruvius Adamı, Leonardo da Vinci, yaklaşık 1490-1492, kâğıt üzerine kalem, mürekkep ve metal uç, 34,6 x 25,5 cm, Floransa Akademisi, Venedik, İtalya

Karanlık Kutu

ÖNEMLİ SANATÇILAR: CANALETTO • FRANCESCO GUARDI • PAUL SANDBY
JOSHUA REYNOLDS

Karanlık kutu (*camera obscura*) MÖ 5. yüzyıldan beri var olan bir şeydi, ancak MÖ 16. yüzyıla kadar sanatçılar tarafından kullanılmadı.

Karanlık kutu, yüzyıllarca matematikçiler, mimarlar ve gökbilimciler tarafından kullanıldı. 10. yüzyılda, Arap bilgin İbnü'l Heysem (965-1039) ışığın düz çizgiler halindeki hareketini göstermek için karanlık kutu kullanmıştı. 15. yüzyılda, Leonardo da Vinci, karanlık kutuyla insan gözünün işleyişini inceledi. Latince "karanlık kutu" anlamına gelen *camera obscura*; bir tarafında küçük bir delik ya da lens bulunan karanlık bir ortamdır, delikten giren ışık dışarıdaki dünyayı karşıdaki perdeye ya da duvara baş aşağı yansır. İtalyan bilgin ve oyun yazarı Giambattista della Porta (yaklaşık 1535-1615) karanlık kutunun içindeki deliğe dışbükey bir lens yerleştirip insan gözüyle benzerliği hakkında yazdıktan sonra, karanlık kutu yararlı bir alet olarak pek çok sanatçı tarafından kullanılmaya başladı. 18. yüzyıl itibariyle, taşınabilir birçok versiyonu geliştirildi ve sanatçılar için çok daha kullanışlı oldu. Fotoğrafın 1839'daki icadından önce, manzara sanatçıları tarafından yaygın bir şekilde kullanıldı.

ÖNEMLİ GELİŞMELER
1839'da fotoğraf icat edildikten sonra, karanlık kutu popülerliğini kaybetti. Fotoğrafları kaydeden kameralar daha kullanışlı, daha doğru, daha hızlıydı, çok daha fazla detay kaydedilebiliyordu ve taşınabilirlerdi. Karanlık kutu popülerliğini kaybetmiş olsa da hâlâ bilim öğrencilerine ışığı açıklamak için kullanılan bir düzenektir.

Büyük Kanal'da Tekne Yarışları (Ca' Foscari'den Regatta on the Grand Canal), Canaletto, yaklaşık 1740, tuval üzerine yağlıboya, 122 x 183 cm, Windsor ve Royal Borough Müzesi, Windsor, Birleşik Krallık

HOLLANDA ALTIN ÇAĞI **s. 22** BAROK **s. 23** ROKOKO **s. 24** MANZARA **s. 168**

Suluboya

ÖNEMLİ SANATÇILAR: WILLIAM BLAKE • J.M.W. TURNER • THOMAS GIRTIN
JOHN SELL COTMAN • JOHN SINGER SARGENT

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Suluboya, 18. yüzyıl boyunca manzara ressamları için açık havada resim yapma yolu olsa da 19. yüzyılın sonunda ve 20. yüzyılın başında, Cézanne, Emil Nolde (1867-1956), Schiele, Klee, Delaunay-Terk, Kandinsky ve Raoul Dufy (1877-1953) gibi pek çok farklı sanatçı, suluboyanın etkileyici özelliklerini ve olanaklarını keşfetti.

Reichenbach Şelaleleri: Gökkuşağı (detay), J.M.W. Turner, 1810, kâğıt üzerine suluboya, grafit ve beyaz guvaş, 27,9 x 39,4 cm, Yale İngiliz Sanatı Merkezi, New Haven, ABD (bkz. Eserler s. 100)

Çok kullanışlı bir sanatsal araç olan suluboya, şeffaflığı ve ince tabakalar halinde uygulanabildiği için yüzyıllardır sanatçılar tarafından kullanılıyor.

Suda çözünen bazı boya türleri binlerce yıldır Asya sanatında kullanılmış olsa da bildiğimiz tipteki suluboyalar 18. yüzyılın sonlarında İngiltere'de geliştirildi. Bu tarihten önce, Batı'da suda çözünen boyalar, genellikle eskiz yapmak için kullanılırdı. Daha sonra, yaklaşık olarak 1750 yılından itibaren kısa bir süre içinde, pek çok sanatçı manzara resimlerini suluboya kullanarak yapmaya başladı, kendi doğal boya maddelerini öğütmeyi denediler ya da küçük, sert, hazır suluboya parçaları kullandılar. Resimlerinin hiç beklemeden hazır olması suluboyanın konumunu yükseltti ve onu ciddi bir sanat tekniği haline getirdi. Paul Sandby (1731- 1809), Turner, Thomas Girtin (1775-1802), Constable, John Sell Cotman (1782-1842) ve Richard Parkes Bonington (1802-1828) suluboyanın ve manzara resminin öncüleri arasındaydılar. Şeffaf tabakaları bir diğerinin üzerine sürüyorlar, kâğıtta bazı kısımları ışıklı bölüm olarak beyaz bırakıyorlardı. Art arda gelen boya katmanları renklerine zenginlik katıyordu. Öte yandan, çalıştıkları sırada renk katmanlarını kaldırıp değiştiriyorlar, suluboyanın kullanışlılığını pekiştiriyorlardı.

MANZARA **s. 168**

Bronz

ÖNEMLİ SANATÇILAR: PHİDİAS • POLYKLEİTOS • DONATELLO • ADRIAEN DE VRIES
AUGUSTE RODIN • CAMILLE CLAUDEL • CONSTANTIN BRANCUSI

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Kayıp balmumuyla dökülmesi ve gerilme dayanımının yüksekliği sayesinde bronz, heykeltıraşların, Rodin'in *Bronz Çağı*'nda olduğu gibi, destek gerekmeden kendi başına ayakta duran figürler yapmalarını sağladı. Kayıp balmumu işlemi, Rodin, Constantin Brancusi (1876-1957) ve Alexander Archipenko (1887-1964) gibi bazı ünlü heykeltıraşlar tarafından kullanılmaya devam etti.

Bronz Çağı, Auguste Rodin, 1877, bronz, boy 180,5 cm, Ulusal Modern Sanat Galerisi, Roma, İtalya (bkz. Eserler s. 112)

"Cire perdue" diye de adlandırılan kayıp balmumu tekniğiyle bronz heykel yapımı, ilk kez MÖ 3. ya da 4. yüzyılda uygulandı.

Bu yöntemin tam olarak ne zaman başladığı bilinmemektedir. Ancak Batı Afrikalı heykeltıraşlar, Portekizli kâşiflerin ilk kez 1484'te Afrika'ya gidişinden önce, yüzyıllar boyunca bu işlemi kullanarak pirinç dökümü yaptılar. Eski Yunan ve Roma sanatçıları bu şekilde sayısız bronz heykel ürettiler; nihayetinde de bu işlem hemen hemen her yerde heykeltıraşlar tarafından kullanılmaya başladı.

Bronz, ağırlıklı olarak bakırdan ve bir miktar kalaydan oluşan bir alaşımdır; saf bakıra göre ergime noktası daha düşüktür, daha uzun süre sıvı halde kalır, bu da kalıba dökme işlemi sırasında çok yararlıdır. Bronzun gerilme dayanımı da yüksektir. Kayıp balmumu yöntemini uygulayan sanatçıların kili modellemede usta olmaları, metal işlemeyi bilmeleri ve değişen sıcaklıklara duyarlı olmaları gerekir. Başlangıçta, kilden bir heykel yaparlar, heykeli balmumuyla kaplarlar, sonra yeniden üzerini kille örterler. Heykel ısıtılır ve içerideki kil çekirdekte yapılan yolluklar aracılığıyla balmumu uçup gider. Eriyen balmumunun bıraktığı boşluğa tunç dökülür. Soğuyup sertleştiğinde kil kalıp kırılır ve içindeki bronz heykel ortaya çıkar.

ESKİ YUNAN VE ROMA **s. 13** RÖNESANS **s. 18** YÜKSEK RÖNESANS **s. 19** BAROK **s. 23**

Noktacılık

ÖNEMLİ SANATÇILAR: GEORGES SEURAT • PAUL SIGNAC • HENRI-EDMOND CROSS CAMILLE PISSARRO • THÉO VAN RYSSELBERGHE • VINCENT VAN GOGH

1880'lerde Georges Seurat, Michel Eugène Chevreul'un renk teorilerinden, özellikle de eşzamanlı kontrasttan çok etkilendi.

Fransızca nokta anlamına gelen *point* sözcüğünden türetilen pointilizm-noktacılık, Seurat'nın Chevreul'un fikirlerine verdiği yanıttı. Eşzamanlı kontrast tamamlayıcı renklerin yan yana konularak izleyicilerin algısını değiştirmeye dayalıdır. Seurat, bunu resimde göstermek için noktacılık ya da divizyonizm yöntemini geliştirdi. Küçücük binlerce renk dokunuşuyla, siyah ya da gri kullanmadan, yalnızca renk kontrastlarıyla ışığı ve karanlığı, gölgeyi ve aydınlığı tasvir eden ayrıntılı, dingin resimler üretti. Çağdaşlarının çok azı onun çok emek gerektiren bu yaklaşımını paylaşsa da aralarında Signac, Henri-Edmond Cross (1856-1910), Camille Pissarro (1830-1903), Théo van Rysselberghe (1862-1926) ve Van Gogh olan başka pek çok sanatçı tarafından, kavram genel olarak incelendi ve belirli bir dereceye kadar benimsendi. Noktacılık, izlenimcilerin doğaçlama yaklaşımından oldukça farklı da olsa, parlak renklerin kullanımıyla, siyahın bulunmamasıyla ve küçük, kesik fırça izleriyle doğrudan izlenimcilikten türemiştir. Günlük yaşama dair gözlemlere dayanan, herhangi bir alegoriye ya da güçlü duyguya yer vermeyen konuları da izlenimcilikle benzerlik taşır.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Noktacılık, fovistleri özellikle de Matisse ve Derain'i etkiledi; gerçi onlar Seurat'nın özenli ufak noktalarını yapmadılar, Pissaro'nun derli toplu yaklaşımını izlemediler, ancak benzer şekilde canlı renklerle ve hafif boya dokunuşlarıyla çalıştılar. Noktacılığın fikirleri, fovizmin ardından pek çok fütüriste ve Alman dışavurumcusuna ilham verdi, sonuçta bu yöntem ilk soyut sanatçılar üzerinde etkili oldu.

Çoban Kız (Bastonlu Genç Kız) (*The Shepherdess* [*Young Girl with a Walking Stick*]), Camille Pissarro, 1881, tuval üzerine yağlıboya, 81 x 65 cm, Orsay Müzesi, Paris, Fransa

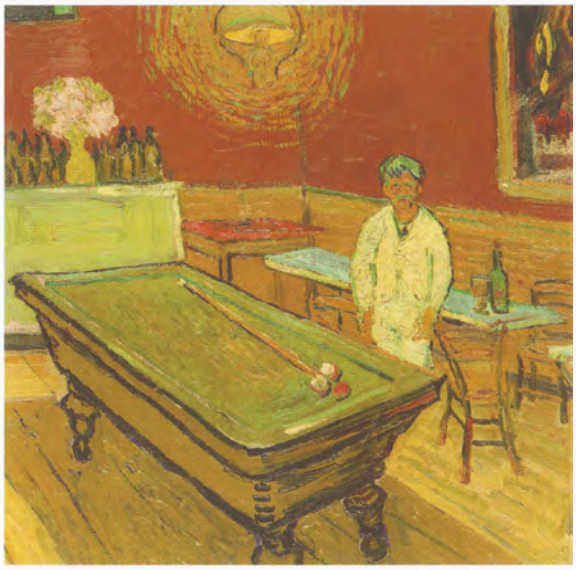
ARD İZLENİMCİLİK s. 29 FÜTÜRİZM s. 36

İmpasto

ÖNEMLİ SANATÇILAR: REMBRANDT • VINCENT VAN GOGH • JACKSON POLLOCK
WILLEM DE KOONING • FRANK AUERBACH • LUCIAN FREUD

İtalyanca hamur ya da macun anlamına gelen *impasto*, boyanın son derece kalın uygulanması anlamına gelir; bu yöntem Avrupa'daki resmi sanat akademileri tarafından desteklenmemiştir.

Ağırlıklı olarak yağlıboyada, bazen de akrilik boyada kullanılan impasto, koyu ve etkileyicidir, çoğunlukla kaba dokulu yüzeyler oluşturur. İmpasto, yalnızca yoğun boyalarla uygulanabilir. Sanatçılar bazen impasto etkisi oluşturmak için fırça yerine ıspatula kullanırlar. Velázquez, Rembrandt, Rubens ve Goya yaptıkları pek çok resimde kumaş, ciltteki kırışıklık, giysilerdeki kıvrımlar ya da ışıldayan mücevherler gibi dokuları göstermek için dikkatle uygulanmış impasto unsurlarına yer verdiler. Ancak duygularını açıkça, en saf haliyle ve dolaysız bir şekilde aksettirmek için boyayı çok kalın bir şekilde uygulayan ilk sanatçı Van Gogh'du. Genelde impasto boya, 19. yüzyıl sanat yetkilileri tarafından kaba bulunmuştur. İnce, akışkan boyanın ve görünmeyen fırça izlerinin rafine ve incelikli olduğunu, aracı gelişmiş ve ustalıkla uygulanmış gösterdiğini düşünüyorlardı. İmpasto ise bir beceri ya da kontrol eksikliği ve özensizlik göstergesiydi, izleyenlerin dikkatinin eserin konusundan ziyade sanatçıya yönelmesine neden oluyordu.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Boyayı impasto şeklinde uygulayan izlenimciler, gelenekle bağlantıyı kopardılar; bu stili kullanarak ne kadar hızlı ve serbest çalıştıklarını gösterdiler. İzlenimciler ve ard izlenimciler, kendilerinden önceki ressamlardan farklı olarak, hazır boya tüplerini satın alabilen ilk sanatçılar arasındaydılar. Van Gogh çoğunlukla, kullandığı boyayı doğrudan tuvallerinin üzerine sıkardı.

Gece Kafesi (detay), Vincent van Gogh, 1888, tuval üzerine yağlıboya, 72,4 x 92,1 cm, Yale Üniversitesi Sanat Galerisi, Connecticut, ABD (bkz. Eserler s. 116)

BAROK s. 23 ARD İZLENİMCİLİK s. 29 DIŞAVURUMCULUK s. 32 SOYUT DIŞAVURUMCULUK s. 42

Hazır Nesneler

ÖNEMLİ SANATÇILAR: MARCEL DUCHAMP • PABLO PICASSO • TRACEY EMİN
GABRIEL OROZCO • CORNELIA PARKER • PIPILOTTI RIST

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Pek çok sanatçı kendi hazır nesneleriyle Duchamp'ın yolundan ilerledi. Hazır nesneler; pop sanat, minimalizm, kavramsal sanat gibi sanat akımlarının üzerinde etkili oldu. Özellikle Picasso hazır nesnelerden ilham alarak, 1942'de bir bisiklet selesi ve gidonuyla *Boğa Başı*'nı (*Bull's Head*) yaptı. 1991'de Cornelia Parker (doğum 1956), bir ahşap kulübenin parçalarıyla *Soğuk Karanlık Madde: Bir Patlamanın Görüntüsü* (*Cold Dark Matter: An Exploded View*) eserini yaptı.

Çeşme, Marcel Duchamp, orijinali 1917, tıpkıbasım 1964, seramik 36 x 48 x 61 cm, İsrail Müzesi, Kudüs, İsrail (bkz. Eserler s. 136)

1913'te Marcel Duchamp ilk "hazır nesne"sini üretti; bu, daha önce farklı amaçlar için üretilmiş sıradan bir nesneydi ve bir sanat eseri olarak sunulmuştu.

Duchamp, dadacılıkla ilgilenmeye başladığında, seçip bazen değiştirdiği ve sanat olarak tanımladığı gündelik, genellikle seri üretim nesneleri ("buluntu nesneler" ya da "objets trouvés" diye de adlandırılır) ifade etmek için "hazır nesne" terimini kullandı. Artık bu terim tüm sanatçıların buluntu nesnelerini ifade etmek için kullanılıyor olsa da aslında Duchamp bu adı yalnızca 1913 ile 1921 arasında sunduğu nesneler için kullanmıştı. Onun en kötü şöhretli hazır nesnesi, *Çeşme* diye adlandırdığı ve R. Mutt diye imzaladığı pisuardı. İlk hazır nesnesi ise bir tabureye ters olarak monte edilmiş bir bisiklet tekerleğiydi. Sanattaki biriciklik nosyonunu yok etmeyi ve sanatsal fikirlerin öğrenilmiş becerilerden daha değerli olduğunu göstermeyi amaçlayan hazır nesneler, aynı zamanda pek çok sanat eserini kuşatan kendini fazla önemsemeyi ve böbürlenmeyi protesto ediyordu. Bu şekilde Duchamp, sanatın sanat olmasının, sanatçının onun sanat olduğunu söylemesine bağlı olduğunu gösteren ilk sanatçıydı. Bu kavram daha sonra 1960'larda Warhol tarafından daha detaylı bir şekilde ele alınacaktı. Son derece tartışmalı olan hazır nesneler sanatı, teknikten ziyade akılla ilişkilendirerek değiştirdi. Hazır nesneler, 20. hatta 21. yüzyılda tartışmalı ve etkili kavramlar olmaya devam etti.

KÜBİZM **s. 35** DADA **s. 38** KAVRAMSAL SANAT **s. 47**

Guvaş

ÖNEMLİ SANATÇILAR: ALBRECHT DÜRER • J.M.W. TURNER • LÉON BAKST • HENRI MATISSE EDWARD BURNE-JONES • EGON SCHIELE

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Guvaş, çoğunlukla tasarımcılar tarafından kullanıldı. Rus art nouveau ressamı Léon Bakst (1866-1924), Ballets Russes için yaptığı kostüm tasarımlarını guvaşla yaptı. Guvaş kullanan tanınmış 20. yüzyıl sanatçıları arasında, "Mavi Çıplak" serisiyle Matisse, kostüm tasarımlarıyla Picasso, Rouault, Klee, Jean Dubuffet (1901-1985) ve Avusturyalı ressam Egon Schiele (1890-1919) sayılabilir.

Çizgili Gömlekli Otoportre (Self-Portrait with Striped Shirt), Egon Schiele, 1910, kâğıt üzerine guvaş, 44,3 x 30,5 cm, Leopold Müzesi, Viyana, Avusturya

Gövde boya diye de bilinen guvaş, boya maddesi ve arap zamkıyla yapılan suda çözünür, ışık geçirmez bir boya türüdür.

Bazı Eski Yunanlı sanatçıların ve ortaçağ minyatürcülerinin suda çözünür ışık geçirmez boya kullandığına dair kanıtlar vardır. Ancak günümüzde kullanılan haliyle guvaş, el yazmalarını süslemek için, Çin beyazıyla –ya da çinko oksitle– suda eriyen boyayı karıştıran 15. yüzyılda yaşamış bir rahip tarafından bulunmuştur. Boyanın ışık geçirmezliği, yaptığı süslemelerin sayfanın dışına çıkıyormuş gibi görünmesini sağlamıştır. Fakat "guvaş" terimi ilk kez 18. yüzyılda Fransa'da kullanılmaya başlandı. Guvaş, ışık geçirmezliği ve mat görünümüyle oldukça sönük bir etkiye sahiptir ve sanatçılar tarafından hiçbir zaman yağlıboya ve suluboya kadar rağbet görmemiştir. Ağırlıklı olarak guvaş kullanan bireysel sanatçıların, bir grubun ya da akımın yer aldığı belirli bir dönem ya da guvaşla yapılmış ünlü bir eser yoktur. Buna karşın, çeşitli dönemlerde pek çok sanatçı tarafından kullanılmıştır. Bazı suluboya ressamları, resimlerindeki ışıklı bölümleri guvaş kullanarak yapmıştır. Bazı sanatçılarsa, ince boya tabakalarından kalın katmanlara kadar değişen farklı etkileri yaratmak için guvaşı suluboyayla birlikte ya da tek başına kullanmıştır. Guvaş kullanan en dikkat çekici sanatçılar arasında Dürer, Rubens, Van Dyck, Claude, Girtin, Turner ve Corot bulunur.

ART NOUVEAU **s. 31** FOVİZM **s. 34**

Kolaj

ÖNEMLİ SANATÇILAR: PABLO PICASSO • GEORGES BRAQUE • HANNAH HÖCH
KURT SCHWITTERS • HENRI MATISSE • RICHARD HAMILTON

Fransızca "yapıştırmak" anlamına gelen *coller* sözcüğünden türeyen kolaj, güzel sanatlara Picasso ve Braque tarafından 1912'de taşındı.

Bu iki sanatçı, kübist resimlerini daha anlaşılır yapmaya karar verdiklerinde, tuvallerinin üzerine gerçek dünyadan unsurlar yapıştırmaya başladılar. Örneğin, hasır bir sandalye yapmaya çalışmaktansa, resimlerinin üzerine gerçek malzemenin bir parçasını yapıştırmak çok daha canlı ve belirgin sonuçlar ortaya çıkarıyordu. Picasso'nun *Hasır Sandalyeli Natürmort*'u (*Still Life with Chair Caning*, 1912) muhtemelen güzel sanatların ilk kolajıydı. Braque da ahşap kaplama gibi görünen bir duvar kâğıdını *Meyve Tabağı ve Bardak* (*Fruit Dish and Glass*, yine 1912) resmine yapıştırarak Picasso'nun izinden gitti. Sanat eleştirmeni Clement Greenberg 1959'da şöyle yazmıştı: "Kolaj, kübizmin gelişiminde, dolayısıyla da bütün modern sanatın gelişiminde önemli bir dönüm noktasıydı." Picasso ve Braque, yüzyıllardır doğrusal perspektife duyulan güvenden kolaj aracılığıyla vazgeçtiler. Kolaj, üç boyutu tasvir etmelerinin ya da tam tersine tuvallerinin düzlüğünü ifade etmenin en önemli parçası olmuştu. Birkaç yıl sonra, Berlin dada akımına bağlı olan Hannah Höch (1889-1978) de, topluma esprili, sert ve zekice eleştiriler getirmek için çeşitli yayınlardan imgeleri bir araya getirip yapıştırdı.

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Dadacı Kurt Schwitters, 1918'den itibaren etiketler, otobüs biletleri, tahta parçaları gibi atık malzemeler kullanarak "Merz" diye adlandırdığı kolajlar üretti. Başka dadacılar ve bazı gerçeküstücüler de eserlerinin üzerine nesneler yapıştırdılar. Matisse, kariyerinin son bölümünde yaptığı *papiers découpés* yani "kâğıt kesikler" denen canlı ve neşeli çalışmalarını, boyanmış kâğıtları kesip yapıştırarak üretmişti.

Salyangoz, Henri Matisse, 1953, kâğıt üzerine guvaş boya, kesip yapıştırılmış tuval üzerine bindirilmiştir, 286,4 x 287 cm, Tate, Birleşik Krallık (bkz. Eserler s. 148)

KÜBİZM **s. 35** DADA **s. 38**

Serigrafi

ÖNEMLİ SANATÇILAR: ANDY WARHOL • ROBERT RAUSCHENBERG • EDUARDO PAOLOZZI RICHARD HAMILTON • R.B. KITAJ • RICHARD ESTES

Serigrafi baskının bir türü Çin'de Song Hanedanlığı (960-1279) sırasında uygulanmış olsa da bugün kullanılan yöntem 1907'de başladı.

Serigrafi baskının pop ve op sanatçılarda 1960'larda popüler olan biçimi, 1907'de kaliteli kumaş baskılar ve duvar kâğıtları yapmak için ipeği elek olarak kullanan İngiliz Samuel Simon tarafından icat edilip patenti alındı. Teknik, sanatçılar ve tasarımcılar tarafından yüzyıllardır kullanılan geleneksel şablon baskıdan türetilmişti. Birkaç yıl sonra, Simon'ın yöntemleri, pürüzsüz sonuçlar elde etmek için farklı kimyasallarla ve emülsiyonlarla deneyler yapan diğer baskı uzmanları tarafından geliştirildi.

Serigrafi, duvar kâğıdı ve tekstilin yanı sıra özellikle ambalaj ve reklamcılık için yapılan ticari baskılarda da kullanılmaya başladı. İşlem, eleğin –günümüzde pamuk, naylon hatta metalden yapılıyor– ahşap çerçeveye gerilmesiyle yapılır. Sanatçılar eleğe şablonu yerleştirirler, altına kâğıt ya da kumaş koyarlar. Sanatçılar kalın, ışık geçirmez baskı mürekkebi kullanarak rakle denilen lastik sıyırıcıyla şablon gözeneklerden boyayı geçirirler. Baskı boyası şablondaki açık kalan yerlerden kâğıda ya da kumaşa girer. Şablon değiştirilerek farklı renkler ve şekiller üst üste basılabilir.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Warhol, Marilyn Monroe resimlerini, Campbell's çorba konservelerini, dolar banknotlarını ve daha pek çok eserini serigrafiyle bastıktan sonra, bu yöntem çeşitli sanatçılar tarafından tanınıp kullanıldı. Warhol'un bu tekniği güzel sanatlarda kullanması devrimseldi. Ancak serigrafi baskılarını yapmak için bir üretim hattı boyunca asistanlarını kullanması da yaratıcılık kavramını ortadan kaldırdığı için radikaldi.

İsimsiz, Marilyn, Andy Warhol, 1967, kâğıt üzerine serigrafi, 91 x 91 cm, Tate, Birleşik Krallık, (bkz. Eserler s. 150)

POP SANAT **s. 44**

Dizin

Eserler italik gösterilmiştir.

IV. Felipe, İspanya Kralı 90

A

Abramoviç, Marina 45
açık hava ressamlığı 28, 110, 210
Afrika 189, 202, 211
Agesandros 13; (Athanodoros ve Polydoros ile), *Laokoon ve Oğulları 13*, 52, 84
ahşap baskı 64, 132, 201
ahşap baskı kalıbı *bkz.* Japon baskıları
ahşap panel üzerine resim 14, 197
akrilik boya 213
aksiyon resmi 42, 144, *145*, 155
Alberti, Leon Battista, *Resim Üzerine (Della Pittura)* 173, 198
alegori 60, 61, 126, 166, 167
"alla prima" tekniği 28
Alman dışavurumculuğu 33, 118, 132, *133*, 181, 212
Almanya 17, 24, 32, 33, 40, 132
alt resimleme 195
Altdorfer, Albrecht 206, 207, 208
altın varak 194
Amerika /Amerikan sanatı 42, 45, 46, 47, 134, 155, 160
analitik kübizm 35, 128
anatomi incelemeleri 16, 19, 68, 161
Andre Carl 46, 183
Antakyalı Aleksandros 52; Milo Venüsü 52, *53*, 179
Anvers Katedrali 84
Apollinaire, Guillaume 169
arazi sanatı 47, 171, 185
Archipenko, Alexander 211
Arena Şapeli, Padova, İtalya *bkz.* Scrovegni Şapeli, Padova, İtalya
Aristoteles 6
Arles, Fransa 116, *116*
Arnolfini, Giovanni de Nicolao 58, *59*, 165, *165*
Arp, Hans 38
ard izlenimcilik 7, 29, 104, 161, 169, 171, 201, 213
art nouveau 31, 126, 132, 190, 201
Arte Povera (Yoksul Sanat) 47
asamblaj 183
asitle oyma 88, *89*, 207
astronomi 18
aşk 179
Athenodoros 13; (Agesandros ve Polydoros ile), *Laokoon ve Oğulları 13*, 52, 84
Atina, Yunanistan: Pantheon 13, 194
atmosferik perspektif 19, 68, 124, 199
Auerbach, Frank 213
Avrupa Gezisi 25, 168, 181
Aydınlanma 25, 26
Aziz Demetrios ve Bağışçıları, Selanik, Yunanistan 54

B

Bacon, Francis 176
Bağımsız Grup 44
bakır, üzerine baskı 197
Bakire Meryem 54, 56, 66, *67*, 70, *71*, 84
Bakst, Léon 215
Bacchus 80, 81
Baldung, Hans 201
Ball, Hugo 38
Ballà, Giacomo 36, 180; *Hız Çizgisi + Şekil + Gürültü 180*
Barbizon Ekolü 28, 168, 203
Barocci, Federico 191,196
Barok 6, 20, 23, 86, 161, 171, 205, 208
baskı resim 17, 64, 201, 206, 207
Beckmann, Max 33, 164, 176
beden sanatı 45
Bellini, Giovanni 20, 193, 194
Bellows, George 181; *Apartman Sakinleri 181*
Berlin, Almanya 33, 132, 133
Bernini, Gian Lorenzo 86, 166, 179, 192, 202; *Apollo ve Dafni* 86, *87*, 179; *Plata Irmağı için kalıp* (Dört Irmak Çeşmesi, Venedik, İtalya) *202*
Beuys, Joseph 45 *Amerika'yı Seviyorum ... 45, 154*, 155
biçim 182
Bierstadt, Albert 199
bilinçaltı 41, 139, 144, 178
Birinci Dünya Savaşı 32, 33, 38, 40, 132, 134, 172, 176
Birleşik Devletler *bkz.* Amerika
Bizans 14, 15, 54
Bizans sanatı 14, *14*, 162, 198; freskler 14, 54, *55*; ikonalar 161, 193, 194; mozaikler 14, *14*, 54, 55, 190
Blake, Peter 44, 185
Blaue Reiter, Der 32, 33, 160
Boccioni, Umberto 36; *Şehir Yükseliyor* 181; *Uzayda Özgün Süreklilik Formları 36*, 130, *131*, 180
"bodegóns" 90, 175
Bonington, Richard Parkes 210
Borghese, Kardinal Scipione 86
Bosch, Hieronymus 17, 172, 197
Botticelli, Sandro 18, 60, 166, 167, 171, 193, 208; *Primavera 10*, 60-1, *60, 61, 62*, 167, *171*, 179, 193
Boucher, François 24, 94
boya teknolojisi 28, 203, 213 ayrıca *bkz.* yağlıboya; pigmentler
bölümcülük *bkz.* noktacılık
Brancacci Şapeli, Chiesa del Carmine, Floransa, İtalya *198*
Brancusi, Constantin 211
Braque, Georges 8, 35, 128, 183; *Roche-Guyon Şatosu 35; Meyve Tabağı ve Bardak* 216
Breton, André, *Gerçeküstücülük Manifestosu* (1924) 41
Britanya 23, 24, 44, 156, 170
bronz 18, 211
Browning, Colleen 40
Bruegel, Pieter (Yaşlı) 17, 167, 170, 172, 197; *Karda Avcılar 76, 77, 197*
Brunelleschi, Filippo 16, 165, 198
Brücke, Die 32, 33, 132, 176, 201
"buluntu nesneler" 214
büyülü gerçekçilik 40, 176

C

Calder, Alexander 180
Callot, Jacques 207
Cambrai Meryemi 54
Campin, Robert 17, 197
Canaletto 168, 174, 181, 209; *Ca' Foscari'den Büyük Kanal'da Tekne Yarışları 209*
cangiante 196
Canova, Antonio 192
Caravaggio 23, 80, 82, 90, 161, 165, 166, 203, 205; *Bacchus* 80, *81, 205*
Caravaggioculuk 205
Carrà, Carlo 36
Carracci, Annibale, *İsa'nın Dirilişi 23*
Carriera, Rosalba 191
Cassatt, Mary 207; *Tekne Partisi 28*
cenaze sanatı 163
Cézanne, Paul 29, 34, 35, 120-1, 124, 175, 203, 210; *Soğanlı Natürmort* 120-1, *120, 121, 122, 175*
Champfleury 27
Chardin, Jean-Baptiste-Siméon 94, 175, 191
Charles V., İmparator 18
Çaşnik, İlya 37
Chevreul, Michel Eugène 114, 115, 212; *Renklerin Eşzamanlı Kontrastı Kanunu* (1839) 30
chiaroscuro 23, 80, 82, 84, 196, 201, 205
Cimabue 15
"cire perdue" *bkz.* kayıp balmumu tekniği
Claesz, Willem 175
Claude Lorrain 168, 174, 215
Claudel, Camille 211
Codde, Pieter *bkz.* Frans Hals
Constable, John 24, 168, 210
Conté pastel boya 188
Conté, Nicolas-Jacques 188

Corot, Jean-Baptiste Camille 27, 168, 174, 215; *Narni Köprüsü 168*
Correggio, Antonio da 21, 196, 200, 204; *Doğum 21*
Cortona, Pietro da 198, 200
Cotman John Sell 210
Courbet, Gustave 27, 167, 174, 177
Craig-Martin, Michael 47
Creed, Martin 47
Cross, Henri-Edmond 30, 212

Ç

çelik kalem 206
çevre sanatı *bkz.* arazi sanatı
Çin sanatı /sanatçıları 168, 189, 194, 199, 201, 202, 208, 217
çizim 188, 208
çömlekçilik *bkz.* seramikler

D

dada/dadacılık 6, 38, 41, 44, 45, 136, 172, 183, 185, 214 *ayrıca bkz. sanatçıların isimlerinin altında*
Dalí, Salvador 178; *Bir Arının Narın Etrafında Uçuşu.... 41*
"akıtma" yöntemi 144, *145*
Daumier, Honoré 27
David, Jacques Louis 25, 106, 161, 166, 172, 173, 177; *Horatius Kardeşlerin Yemini*, 96-7, *96, 97, 98, 166*
De Chirico, Giorgio 40, 41, 176, 193
De Hooch, Pieter 22
De Kooning, Willem 42, 213
De Stijl bkz Yeni-plastisizm
De Stijl dergisi 39
Deësis mozaiği, Ayasofya, İstanbul 54, 55
Degas, Edgar 28, 180, 183, 191; *Banyo Sonrası Kurulanan Kadın 191; On Dört Yaşındaki Küçük Dansçı* 183, *183*
Del Sarto, Andrea 19, 195; *Azizlerle Pietà 195*
Delaroche, Paul 173; *Edward'ın Çocukları 173*
Delacroix, Eugène 28, 160, 167, 173, 177, 203; *Halka Yol Gösteren Özgürlük* 26; *Sakız Adası'nda Katliamı* 104, *105*
Delaunay-Terk, Sonia 169, 184, 210
Delaunay, Robert 169
Della Francesca, Piero 18, 162, 193, 198; *İsa'nın Dirilişi 162*, 164
Della Robbia, Luca 202
deniz konulu resim *bkz.* deniz manzaraları
deniz manzaraları 174
Derain, André 174, 212; *Collioure'da Tekneler 34*, 124, *124*
dışavurumculuk 32, 38, 160, 161, 172 *ayrıca bkz.* Alman dışavurumculuğu
din / dini eserler 12, 14, 15, 17, 18, 21, 22, 23, 50, 56, 82, *83*, 162, 179 *ayrıca bkz.* Katoliklik/Katolik Kilisesi; Hıristiyanlık/Hıristiyan sanatı; ikonalar; İslam sanatı/sanatçıları; Protestanlık
Dix, Otto 33, 176
doğa /doğal dünya 68, 171, 174 *ayrıca bkz.* hayvanlar /hayvan resimleri
doğrusal perspektif 18, 19, 165, 198, 216
doğurganlık sembolleri 12, 58, 61, 126
Donatello 16, 192, 202, 211; *David 16*
Doré, Gustave 206; *Merlin ve Vivien 206*
Doyen, Gabriel François 94
Dresden, Almanya 132
Dubuffet, Jean 215
Duccio 15, 16
Dufy, Raoul 210
Duchamp, Marcel 38, 152, 214; *Çeşme* 136, *137*, 183, 214, *214*
Dürer, Albrecht 17, 64, 132, 164, 166, 188, 201, 206, 207, 208, 215; *Dört Atlı Mahşerin Dört Atlısı*'ndan *201*, *Yol Ayrımındaki Herakles* 64, *65*

E

El Greco 162; *İsa'nın Giysilerinden Soyulması* 78, *79*, 179
El Lissitzki 37, 182; *Proun 182*
elyazması resimleri *bkz.* yaldızlı elyazmaları
erken Hıristiyanlık sanatı 15
erken Rönesans 16, 193, 194, 200, 205
Eros 61, *61*, 86, 94, *95*
Ernst, Max 41, 144, 178
Estes, Richard 217
estetizm 31
Etrüsk sanatı 202, 204

F

Fayum mumya portreleri 163, 193, 197
"fête galante" 24
Fibonacci sayı dizisi 152
figürler/figüratif sanat 161
fildişi 194
Fiorentino, Rosso 21
Flavin, Dan 46
Flaxman, John 189
Flaman resmi 77, 199 ayrıca bkz. *ayrıca bkz. sanatçıların isimlerinin altında*
Floransa, İtalya 16, 18, 25; Brancacci Şapeli, Chiesa del Carmine *198*
Fluxus 155
form 182
fotoğraf 27, 28, 36, 209
fovizm 34, 124, 136, 169, 171, 182, 212
Fra Angelico 16, 193, 194; *Meryem'e Müjde 193*
Fra Bartolommeo 196
Fragonard, Jean-Honoré 24, 170; *Salıncak* 94, *95*, 179
François Vazosu (Kleitias) *189*
Fransa 24, 25, 27, 79 *ayrıca bkz.* Fransız Devrimi ve *yer isimlerinin altında*
freskler 14, 54, 55, 56, *57*, 181, 204
Freud, Lucian 163, 213
Freud, Sigmund 41, 178
Friedrich, Caspar David 168, 171, 174, 199
Fry, Roger 29
fütürizm 6, 36, 37, 38, 45, 130, 172, 180, 181, 183, 212

G

Gaudí, Antoni 190
Gauguin Paul, 116, 118, 132, 169, 184; *Noa Noa 201; Tahitili Kadınlar 29*
Genç İngiliz Sanatçılar *(Young British Artists – YBAs)* 156
gerçek fresk (buon fresco) 204
gerçekçilik 19, 27, 106, 110, 112, 161, 165, 168, 171, 183, 203
Gentileschi, Artemisia 23, 82, 205; *Yudit'in Holofernes'i Katledişi* 82, *83*, 200
gerçeküstücülük 6, 38, 40, 41, 42, 45, 139, 140, 144, 161, 176, 178, 216
Géricault, Théodore 24, 104, 174
Ghiberti, Lorenzo 16, 202; *Yorumlar* 198
Ghirlandaio, Domenico 66
Giambattista della Porta 209
Giorgione 20, 73, 196; *Fırtına 20*
Giotto di Bondone 15, 16, 56, 162, 177, 193, 195, 204; *Ağıt*, *15*, 56, *57*
Girtin, Thomas 210, 215
Goethe, Johann Wolfgang von 169
Goltzius, Hendrick 21
Gonzàlez-Torres, Felix 47, 185
Gorky, Arshile 42
Gormley, Antony 189
gotik sanat 15
gotik yeniden canlanma 31
Goya, Francisco de 24, 161, 164, 172, 205, 207, 213; *Üç Mayıs 1808 102*, 103, *172*
Graf, Urs 207
grafit 188
gravür 64, *65*, 206
Greenberg, Clement 43
Gris, Juan 35
grisaille 195
Grosz, George 33
Grünewald, Matthias 33

Guardi, Francesco 168, 174, 209
Guérin, Pierre-Narcisse 104
Guidobaldo II della Rovere, Urbino Dükü 73
Guston, Philip 42
Gutenberg, Johannes 16, 166
guvaş 215
gümüş u ç 188

H

Hals, Frans (Pieter Codde ile), *Toplu Portre 22*
Hamilton, Richard 44, 185, 216, 217
"happening" 45
hareket 36, 130, 142, 160, 180 *ayrıca bkz.* hız
Hasegawa Tohaku 199
hava perspektifi bkz. atmosferik perspektif
hayvanlar / hayvan resimleri 12, 50, *50*, 58, 73, *73*, 160, 177
"hazır nesneler" 38, 136, *137*, 183, 214
Helenistik sanat 13, 52, *53 ayrıca bkz.* Yunan sanatı
Herakles 64, *65*
Herculaneum, İtalya 25
heykel: Batı Afrika 211; barok 86, *87*, 202, *202*; bronz 112, *113*, *131*, 202, 211; eski Yunan ve Roma 13, 15, 52, *53*, 202; fütürist 130, *131*, 180; kil 202, *202*; mermer 52, *53*, 86, *87*, 192; minimalist 46, *46*, 152, *152*; modern/19. yüzyıl 112, *113*, 180, 183, *183*; Rönesans 192, *192*; *ayrıca bkz.* "hazır nesneler" *ve sanatçı isimlerinin altında*
hız 36, 130, 180
Hiroshige 201
Hirst, Damien 157; *Yaşayan Birinin Zihninde Ölümün ...* 156, *156*, 177
Hogarth, William 170; *Gin Lane 170*
Hokusai 201
Holbein, Genç Hans 163, 191; *VIII. Henry, 163*
Hollanda 22, 68, 175 *ayrıca bkz.* Hollanda Altın Çağı
Hollanda Altın Çağı 22, 168, 170, 174
Hollanda resmi 22, 27, 92 *ayrıca bkz. sanatçıların isimlerinin altında*
Homer, Winslow 174
Hopfer, Daniel 207
Hopper, Edward 8, 40, 176, 181; *Otel Odası 176*
Höch, Hannah 38, 183, 216
Hıristiyanlık /Hıristiyan sanatı 14, 15, 17, 22, 54, 55, 56, *57*, 162, 165, 166, 177, 190, 193 ayrıca bakınız Katoliklik / Katolik Kilisesi; İsa, tasvirleri; Protestan Reformu
Hunt, William Holman, *Evrenin Işığı* 167, *167*
hümanizm 16, 19, 166

I

Ingres, Jean-Auguste-Dominique 114, 188; *Büyük Odalık 25; Türk Hamamı* 106, *107*

İ

iç mekân, resimleri 22, 92, 165
ikonalar 14, 136, 150, 193, 194
İkinci Dünya Savaşı 39, 42, 44, 176
impasto 213
imprimatura 195
İngiltere/İngiliz resmi 24, 27 *ayrıca bkz. sanatçıların isimlerinin altında*
insan figürü 161
serigrafi 217
İslam çağı *bkz.* İslam
İslam sanatı /sanatçıları 162, 190, 208
İspanya 12, 78, 90, 103, 175
İstanbul, Türkiye 14; Ayasofya, *Pantokrator İsa* 54, *55*, *190*; *ayrıca bkz.* Konstantinapol
İustinianos ve Maiyeti (San Vitale, Ravenna, İtalya) *14*, 54
İsviçre 38
İtalya 18, 21, 36, 130 *ayrıca bkz.* Rönesans; Vatikan *ve yer isimlerinin altında*
İtalyan Rönesansı *bkz.* Rönesans
izlenimcilik 6, 28, 29, 101, 104, 110, 121, 169, 171, 201, 203, 212, 213

J

janr resmi 22, 170
Japon baskıları 28, 126, 201
Japonizm 31
Johns, Jasper, *Turuncu Alan Üzerindeki Bayrak 44*
Judd, Donald *İsimsiz* (1968) *46*, 152, *152*

K

kâğıt yapımı 201
kalem ve mürekkep 208
kaligrafi 208
karanlık kutu 209
Kandinsky, Wassily 160, 180, 182, 184, 210; *Kompozisyon 8 184*
Kahlo, Frida 160, 164, 176; *İki Frida 40*, 140, *141*, 179
kapitalizm 32, 185
Kaprow, Allan 45
karakalem /karakalem çizim 188
Katoliklik /Katolik Kilisesi 22, 23, 66
Kauffmann, Angelica 25, 165
kavramsal sanat 38, 47, 134, 136, 171, 183, 185, 214
kayıp balmumu tekniği 18, 202, 211
Kändler, Johann Joachim 24
Kelt sanatı 31
kırmızı figürlü çömlekçilik 189
kısaltım (rakursi) 19, 200
kil 202, 211
Kinetik sanat 180
Kirchner, Ernst Ludwig; *Kırmızı Fahişeli Sokak 33*, 132, *133*
Kitaj, R. B. 217
kitle iletişim araçları 44, 150, 185
kitle kültürü 44, 45 *ayrıca bkz.* tüketim kültürü
klasikçilik 26
Klee, Paul 182, 210, 215; *Aktörün Maskesi 32*
Klein, Yves 45
Kleitias, *François Vazosu 189*
Klimt Gustav 161, 194; *Öpüş* 126, *127*, 179, *179*, 194; *Kadının Üç Çağı* 31
Kline, Franz 42
Kokoschka, Oskar 32
kolaj 38, 44, 183, 216
komünizm 37
Konstantin (Roma imparatoru) 14
Konstantinapol 14, 54, 166, 190
Kosuth, Joseph 47
Krasner, Lee 42
krizelefantin 194
Ksenofon 64
kuru fresk (secco) 204
kuru leke kazı (mezzotint) 206
Kuzey Rönesansı 17, 197, 203
kübizm 6, 35, 36, 37, 120, 121, 128, 175, 182; etkilenen sanatçılar/akımlar 38, 39, 124, 130, 136, 169; kolaj 183, 216

L

lacivert taşı 92, 204
Lalique, René 31
Laokoon, (Agesandros, Athenodoros, Polydoros) *13*, 52, 84
Lascaux mağaraları, Fransa 12, 50, *50*, 160, *180*
Le Brun, Charles 160
Léger, Fernand 35
leke baskı (akuatint) 206, 207
Leonardo da Vinci 18, 19, 68, 163, 188, 191, 195, 196, 199, 205, 208, 209; *Mona Lisa* 68, 69, *196*; *Resim üzerine Bilimsel İnceleme* 199; *Vitruvius Adamı 208*
Lewitt, Sol 46
Lichtenstein, Roy 44, 185; *Whaam! 185*
Lindisfarne İncilleri 208
Liotard, Jean-Étienne 191
Lippi, Filippino 208
Lippi, Fillipo 16, 18, 60; *Meryem ve Çocuk... 18*

Lorenzetti, Ambrogio, *Deniz Kıyısındaki Şehir* 181

M

Mackintosh, Charles Rennie 31
Mackmurdo, Arthur Heygate 31
Magdalene, Mary 56, 84
Magritte, René 41, 178; *Aşıklar 138*, 139, *178*, 179
mağara resmi 12, 50, *50*, 180
Maillol, Aristide 202
Makart, Hans 126
maketler 202
makine/makineler 36, 130, 180
Maleviç, Kazimir 37, 182, 184; *Kırmızı Kare 37*, 133, 134, *135*
Man Ray 38
Manet, Édouard 27, 110, 174; *Olympia 108*, 109
Manguin, Henri 34
maniyerizm 21, 86, 161
Mantegna Andrea 18, 64, 198, 206; *Ölü İsa* 200, *200*
Marc, Franz 32, 160, 169, 182; *Yağmurda 169*
Marinetti, Tommaso, *Fütürizm Manifestosu* (1909) 36
Marquet, Albert 34
Martini, Simone 16, 194; (Memmi ile) *Meryem'e Müjde 194*
Marx, Karl 41
Masaccio 16, 162, 198, 205; *Kutsal Üçlü* 165; *Aziz Peter Gölgesiyle Hastaları İyileştirirken 198*
Masson, André 41
matbaa, icadı 16, 18, 166 *ayrıca bkz.* baskı resim
Matisse, Henri 7, 34, 121, 124, 136, 165, 169, 174, 207, 212, 216; "Mavi Çıplak" serisi 215; *Salyangoz* 148, *149*, *216*
Medici ailesi 60, *61*, 66
Meissen porseleni 24, 189
Melozzo da Forlì 200
"memento mori" 175
Memling, Hans 17
Memmi, Lippo (Martini ile) *Meryem'e Müjde 194*
Mengs, Anton Raphael 25, 96
Merisi, Michelangelo *bkz.* Caravaggio
Merkür (tanrı) 167
mermer 52, *53*, 66, *67*, *87*, 192
Metzinger, Jean 35
Mezopotamya 202
Mısır sanatı 14, 160, 161, 163, 177, 193, 194, 198
Michelangelo Bounarroti 19, 78, 104, 112, 161, 188, 191, 202, 204, 208; *Pietà* (Aziz Petrus Bazilikası, Vatikan) 66, *67*, 179, *192*; Sistina Şapeli Tavanı, Vatikan 200
Milano, İtalya 36
Millet, Jean-François 170; *Toplayıcılar 27*
Milo Venüsü (Antakyalı Aleksandros) 52, *53*, 179
minimalizm 46, 152, *152*, 153, 183, 185, 214
Minniti, Mario 80
Minos sanatı 204
Miró, Joan 41, 178, 182, 207
mitoloji 18, 21, 60-1, 64, *65*, 80, *81*, 86, 97, 165, 166, 167, 179
Mondrian, Piet 6, 39, 169, 182, 184; *Broadway Boogie Woogie, 39*, 142, *143*, 181
Monet, Claude 28, 171, 174, 203; *İzlenim, Gündoğumu* 110, *110*, *174*
Moreau, Gustave 34
Morris, Robert 46
Motherwell, Robert 43
mozaikler 14, *14*, *54*, 55, 190
Mucha, Alphonse 31
Munch, Edvard 32, 164, 176, 179, 201; *Çığlık* 33, 118, *119*, 167, 177
mürekkeple çizimler 208
müzik 38, 142, 182
Myron 13, 192

N

Nain, Louis le 170
Namuth, Hans 45
Napoléon Bonaparte 96, 103
Napoléon Savaşları 100
natüralizm 16, 17, 112
natürmort 22, 90, 120, *120*, *121*, *122*, 175
Nauman, Bruce 45
"NeueSachlichkeit" 33, 40
New York, Amerika 42, 44, *45*, 181
"New York Ekolü" 42, 146
Newman, Barnett 43
Nok 189
noktacılık 30, 34, 114, 124, 212 *ayrıca bkz.* yeni-izlenimcilik
Nolde, Emil 33, 201, 210
nüler /çıplaklık 73, *74*, 106

O

"objets trouvés" *bkz.* "buluntu nesneler"
Op art 180, 217
orfizm 169
ortaçağ *bkz.* ortaçağ sanatı
ortaçağ sanatı 15, 132, 181, 193, 215
oryantalizm 106
Osmanlı İmparatorluğu 104, 166
otoportre 88, *89*, 80, 90, *91*, 164, *215*
"otomatizm" 41, 42, 144, 178
Ovid 61; *Dönüşümler* 86

Ö

"ölü renk" 195
ölüm 177 *ayrıca bkz.* "vanitas"
ölümlülük *bkz.* ölüm
öyküsel resim 170

P

Paleolitik sanat 12, 12, 50, 51, 176, 177
Pantokrator İsa (mozaik), Ayasofya, İstanbul 54, *55*, 190
Paolozzi, Eduardo 217
Paris, Fransa 25, 28, 41, 114, *114*
Parker, Cornelia; *Soğuk Karanlık Madde* 214
Parmigianino 21, 207
Panheon, Atina 13, 194
pastel boya *bkz.* tebeşir
patronaj 19, 21, 22
performans sanatı 45, 47, 183, 185 *ayrıca bkz.* "aksiyon" sanatı
Perréal, Jean 191
Perry, Grayson 189
perspektif 18, 19, 35, 115, 165 *ayrıca bkz.* kısaltım (rakursi)
Perugino 18, 70
manzara resmi 20, 22, 27, 100, *100*, 168, 210, 209
Phidias 13 192, 194, 211
Picabia, Francis 38
Picasso, Pablo 35, 121, 128, 160, 172, 175, 182, 183, 203, 207, 215; *Akordeoncu* 128, *129*, *Boğa Başı* 214; *Avignonlu kızlar (1907)* 35; *Hasır Sandalyeli Natürmort* 216
pigmentler 50, 204, 210; sentetik 169
Pisano, Andrea 15
Pissarro, Camille 28, 30, 212; *Çoban Kız 212*
politika 38, 41, 44, 45, 47 *ayrıca bkz.* komünizm
Pollaiuolo, Antonio del 64, 206
Pollock, Jackson 45, 178, 184, 213; *İnişli Çıkışlı Yollar 42*, 144, *145*
Polydoros 13; (Athenodoros ve Agesandros ile), *Laokoon ve Oğulları 13*, 52, 84
Polykleitos 13, 211
Pompadour, Madame de 24
Pompeii, İtalya 25, 175
Pop Sanatı 7, 44, 45, 150, *151*, 185, 214, *217*
Popova, Lyubov 37
porselen 24, 189
portre 18, 22, 58, 68, 163, 177; saray 17, 90; kraliyet 90, *91*, 163, *163*, 164 *ayrıca bkz.* otoportre
Pozzo, Andrea 200
Poussin, Nicolas 25, 161; *Ben de Arkadia'dayım (Et in Arcadia Ego) 161*
Praksiteles 13, 192
Protestan Reformu 22, 23, 162
Protestanlık 22, 23
psikanaliz teorisi 41

Q
quadratura 198, 200
Quinn, Marc, *Kendim* 163

R
Reform karşıtı 23, 78
Raimondi, Marcantonio 206
Raffaello 19, 78, 162, 179, 191, 196, 198, 204, 205, 206, 208; *Golgota Yolunda Düşen İsa* 70, *71*, 179; *Peri Galateia 204*
Raffaello Öncesi Sanatçılar Birliği 169
Rauschenberg, Robert 217
Ravenna, İtalya 190; San Vitale, *İustinianos ve Maiyeti 14*, 54
Rembrandt 22, 23, 88, 164, 173, 195, 205, 206, 207, 208, 213; *Gözler Açık Otoportre* 88, *89*, *207*
renk 28, 29, 30, 34, 124, 146, 169, 199; *ayrıca bkz.* renk alanı resmi; renk teorisi; tamamlayıcı renkler
renk alanı resmi 43, 146, 185
renk teorisi 28, 30, 34, 110, 114, 212
Renoir, Pierre-Auguste 28, 203; *Salıncak 203*
Reynolds, Joshua 164, 209
Ribera, Jusepe de 205
Riley, Bridget 180
Rockox, Nicolaas 84
Rodin, Auguste 179, 192, 202, 211; *Bronz Çağı* 112, *113*, *211*
rokoko 7, 24, 31, 94, 161, 171, 179, 208
Roma, İtalya 16, 18, 19, 25; katakomplar 15; Bernini, *Plata Irmağı için kalıp* (*Dört Irmak Çeşmesi*, Roma, İtalya) 202, *202 ayrıca bkz.* Vatikan, İtalya
Roma, Eski 96-7, 166, 190, 202 *ayrıca bkz.* Roma sanatı
Roma İmparatorluğu 13, 14, 15, 25
Roma sanatı 13, 14, 16, 25, 161, 163; mozaikler 190; resimler/freskler 164, 168, 175, 181, 199, 204; heykel 172, 192, 194, 202, 211
romanesk sanat 15
Romano, Giulio 21
romantizm 26, 101, 104, 169, 171, 208
Rood, Ogden 114
Rothko, Mark 43, 169, 178, 182; *İsimsiz 43*, 146, *147*
Rouault, Georges 32, 34, 215
Rousseau, Henri 29, 40, 160
Rozanova, Olga 37
rölyef baskı 201 *ayrıca bkz.* ahşap baskı
Rönesans 16-19, 161, 163, 164, 167, 168, 198; çizim/resim yöntemleri 191, 193, 196, 204, 205, 208; *ayrıca bkz. sanatçıların isimlerinin altında*
Rubens, Peter Paul 23, 84, 126, 173, 188, 195, 197, 206, 213, 215; *Çarmıhtan İndiriliş* 84, *85*, 180
Ruisdael, Jacob van 168
Russell, John 191
Russolo, Luigi 36

S
Saatchi, Charles 156
"sacra conversazione" 162, 165
sadakat/bağlılık 58, 73, *73*, 160
Sanat ve Zanaat hareketi 31
Sandby, Paul 209, 210
Sansovino, Andrea 19, 20
Santa Croce, Floransa, İtalya 57
Sargent, John Singer 172, 210
savaş 39, 42, 44, 100, 172 *ayrıca bkz.* Birinci Dünya Savaşı
Savonarola, Girolamo 60
Schiele, Egon 32, 210, 215; *Çizgili Gömlekli Otoportre 215*
Schongauer, Martin 206
Schwitters, Kurt 183, 216; *Box r Bild 38*
Scrovegni Şapeli, Padova, İtalya *15*, 56, *57*
Sebastino del Piombo 20
Seksen Yıl Savaşı (1568-1648) 22
Semadirek, Kanatlı Zafer (Lindoslu Pythokritos) 52
sembolizm 29, 32, 41, 58, 104, 114, 136, 160, 162
sembolizm 31, 32, 104, 118, 126
Seneca 61
sentetik kübizm 35, 183
seramikler 189, *202*
Seurat Georges 34, 169, 188, 212; *Sirk 30, 30; Grande Jatte için Çalışma: Balık Tutan Kadın 188; Grande Jatte Adasında Bir Pazar Günü Öğleden Sonra* 114, *114*
Severini, Gino 36
sfumato 196
shan shui 168
Siena, İtalya 16
Signac, Paul 30, 124, 212
Signorelli, Luca 200
Simon, Samuel 217
Sistina Şapeli tavanı, Vatikan, İtalya 19, 200
siyah figürlü çömlekçilik 189, *189*
Soutaine, Chaim 176
soyut sanat /soyutlama 29, *147*, 180, 182, 184, 212 *ayrıca bkz.* soyut dışavurumculuk; renk alanı resmi; yeni-plastisizm; suprematizm
soyut dışavurumculuk 7, *42*, 43, 44, 46, 144, 145, 146, 150, 169, 185
Spranger, Bartholomeus 21
Squarcione, Francesco 200
St Petersburg, Rusya 37
Steenwyck, Harmen 22
Still, Clyfford 43
Sturm dergisi 33
Stubbs, George 160
suluboya resim 100, *100*, 210
suprematizm 37, 39, 134, 182

Ş
şehir manzaraları 181
şiir 37, 38, 41, 61

T
tanrılar ve tanrıçalar 52, 53, 61, 167, 179 *ayrıca bkz. konu başlıkları*
tamamlayıcı renkler 30, 110, 114, 115, 212
tarihöncesi sanat *bkz.* Paleolitik sanat
tarihsel resim 97, 173
taş baskı (litografi) 206
tebeşir 188, 191, 208
tempera 193, 195
tenebrizm 205
terakota 189, *189*, 202
teosofi 39
Theotokópoolos, Doménikos *bkz.* El Greco
ticarileşme 44, 150, 217
Tiepolo, Giovanni Battista 24, 200
Tiffany, Louis Comfort 31
Tintoretto 20, 78, 164
Tiziano (Tiziano Vecellio) 18, 20, 78, 126, 179, 195, 201; *Urbino Venüsü* 72-3, *72*, *73*, *74*, 109, *160*, 167
Toledo, İspanya: Katedral 78
Tooker, George 40
Toulouse- Lautrec, Henri de 29, 118, 191
Trenta, Costanza 58, *59*
Trento Konsili 21
tronieler 88, 92
Turner, J. M. W. 24, 100, 101, 168, 174, 199, 210, 215; *Reichenbach Şelaleleri: Gökkuşağı* 100, *100*, 171, 199, 210
tuval, üzerine resim 20, 197, 203
tüketim kültürü 31, 44, 150, 185
Tzara, Tristan 38

U
Uccello, Paolo 16, 172, 173, 200
"Uluslararası Gotik" 17
ukiyo-e 201
unione 196

V
Van der Goes, Hugo 17
Van der Leck, Bart 39
Van der Weyden, Rogier 17, 195, 197; *Son Yargı Çoklu Panelleri 17*
Van Doesburg, Theo 39
Van Dyck, Anthony 206, 215
Van Eyck, Jan 17, 58, 163, 164, 195, 197; *Arnolfini'nin Evlenmesi* 58, *59*, *165*, *165*

Van Gogh, Vincent 29, 33, 34, 118, 132, 148, 164, 169, 171, 176, 208, 212, 213; *Gece Kafesi* 116, *116, 213*
Van Rysselberghe, Théo 30, 212
"vanitas" 22, 80, 175, 177
Vantongerloo, Giorgio 68
Vasari, Giorgio 68
Vatikan, İtalya: Sistina Şapeli tavanı 19, 200; Stanze 19, 70
Vauxcelles, Louis 35
Vela Spila çömlekçilik, Hırvatistan 189
Velázquez, Diego 23, 90, 103, 163, 164, 203, 213; *Nedimeler* 90, *91*
veneda 195
Venedik Rönesansı 20
Venedik, İtalya 14, 18, 20, 25, 73, 174, 197; St. Mark's Katedrali 190
Venüs (tanrıça) 12, 51, 52, *53*, 61, *62*, 72-3, *72*, *74*, 167
Venüs heykelcikleri 12, 51, 161
verdaccio 195
Vermeer, Johannes (Jan) 22, 92, 170, 181, 195; *İnci Küpeli Kız* 92, *93*; *Delft'te Bir Sokak* 181; *Delft Manzarası* 181
Veronese, Paolo 19, 20, 200; *Levi'nin Evi'nde Ziyafet 19*
video sanatı 47
Viyana Sezession 126
Vlaminck, Maurice de 34, 124
vortisistler 180

W

Warhol, Andy 44, 175, 185, 214, 217; *İsimsiz, "Marilyn"* 150, *151, 217*
Watteau, Jean-Antoine, *Çuha Adası'na Kutsal Yolculuk*, 24, *24*
Wearing, Gillian *Çaresizim 47*
Wedgwood, Josiah 189
Whistler, J. A. M. 163, 184, 199, 201; *Gri ve Gümüşi: Chelsea İskelesi 199*
Willendorf Venüsü 12, 51
Winckelmann, Joachim 25, 96
Worpswede Grubu 33

X, Y, Z

yağlıboya 17, 20, 58, 68, 165, 193, 195, 213; tuval üzerinde 203; panel üzerinde 197; taşınabilir 27, 28; hazır karışım 203, 213
yaldızlama 194
yaldızlı elyazmaları 14, 181, 194, 215
yalnızlık 176
yapay malzemeler 183
yapısalcılık 37, 38, 39, 46, 182
yeni-izlenimcilik 30, 34, 114, *114*, 115, 124, 161, 169
yeni-klasisizım 25, 96, 104, 106, 160, 208
yeni-plastisizm 39, 142, *143*
Yunan, eski 13, 15, 104, 161, 189, 190, 194, 202, 211 *ayrıcabkz.* Yunan sanatı
Yunan sanatı 13, 14, 16, 25, 161, 198; seramikler 189, 202; mozaikler 190; resim 181, 193, 199, 215; heykel 15, 52, *53*, 172, 192, 194, 211
Yüksek Rönesans 7, 19, 21, 23, 70 *ayrıca bkz. sanatçıların isimlerinin altında*
"yüzen dünya" bkz. *ukiyo-e*
Zurbarán, Francisco de 205
Zürich, İsviçre; Cabaret Voltaire 38

Müzeler

Bu kitapta aşağıdaki müzelerdeki bazı eserlere yer verilmiştir.

AVUSTURYA
Sanat Tarihi Müzesi, Viyana
Leopold Müzesi, Viyana
Avusturya Galerisi Belvedere, Viyana

FRANSA
Eski Eserler Müzesi, Saint-Germain-en-Laye
Hôtel-Dieu Müzesi, Beune
Louvre Müzesi, Paris
Marmottan Monet Müzesi, Paris
Orsay Müzesi, Paris

ALMANYA
Dresden Devlet Sanat Koleksiyonu, Dresden
Ludwig Müzesi, Köln
Lenbachhaus Belediye Galerisi, Münih

İSRAİL
İsrail Müzesi, Kudüs

İTALYA
Borghese Galerisi, Roma
Floransa Akademisi, Venedik
Giorgio Franchetti alla Ca' d'Oro Galerisi, Venedik
Antik Sanat Galerisi, Roma
Ulusal Modern ve Çağdaş Sanat Galerisi, Roma
Palatina Galerisi, Floransa
Uffizi Galerisi, Floransa
Arkeoloji Müzesi, Floransa
Civico Müzesi, Sanselpolcro
Bargello Müzesi, Floransa
Novecento Müzesi, Milano
San Marco dell'Angelico Müzesi, Floransa
Barberini Sarayı, Roma
Pinacoteca di Brera, Milano
Vatikan Müzeleri, Roma
Villa Farnesina, Roma

MEKSİKA
Modern Sanat Müzesi, Mexico City

HOLLANDA
Mauritshuis, Lahey
Devlet Müzesi, Amsterdam
Van Abbemuseum, Eindhoven

NORVEÇ
Ulusal Sanat, Mimarlık ve Tasarım Müzesi, Oslo

RUSYA
Puşkin Müzesi, Moskova
Rusya Devlet Müzesi, Saint Petersburg

İSPANYA
Prado Müzesi, Madrid
Thyssen-Bornemisza Müzesi, Madrid

BİRLEŞİK KRALLIK
Courtauld Sanat Enstitüsü, Londra
Ulusal Galeri, Londra
Tate Britain, Londra
Tate Modern, Londra
Wallace Koleksiyonu, Londra
Windsor ve Royal Borough Müzesi, Windsor

ABD
Chicago Sanat Enstitüsü, Illinois
Los Angeles County Sanat Müzesi, California
Metropolitan Sanat Müzesi, New York
Ulusal Sanat Galerisi, Washington DC
Solomon R. Guggenheim Müzesi, New York
Whitney Amerikan Sanatı Müzesi, New York
Yale İngiliz Sanatı Merkezi, Connecticut
Yale Üniversitesi Sanat Galerisi, Connecticut

Görsellerin Künye Bilgileri

10 © Quattrone, Florence. 12 Rex/Shutterstock/DeA Picture Library. 13 © Araldo De Luca, Rome. 14 © CAMERAPHOTO Arte, Venice. 15 © Quattrone, Florence. 16 © Quattrone, Florence. 17 © Paul M.R. Maeyaert. 18 © Quattrone, Florence. 19 © CAMERAPHOTO Arte, Venice. 20 © Quattrone, Florence. 21 Rex/Shutterstock/DeA Picture Library/E. Lessing. 22 Rijksmuseum, Amsterdam. 23, 24, 25, 26, 27 © Photo Josse, Paris. 28 Image courtesy of the Board of Trustees, National Gallery of Art, Washington, DC 29 © Photo Josse, Paris. 30 © Quattrone, Florence. 31 © Vincenzo Pirozzi, Rome fotopirozzi@inwind.it. 32 Rex/Shutterstock/Museum of Modern Art New York/Superstock. 33 Rex/Shutterstock/Thyssen-Bornemisza Collection Madrid/Mondadori Portfolio/Electa. 34 Rex/Shutterstock/Private Collection/Superstock. © ADAGP, Paris and DACS, London 2016. 35 Rex/Shutterstock/Pushkin Museum Moscow/Superstock © ADAGP, Paris and DACS, London 2016. 36 Rex/Shutterstock/DeA Picture Library/G. Cigolini. 37 Rex/Shutterstock/DeA Picture Library/E. Lessing. 38 Rex/Shutterstock/Galleria d'Arte Moderna Milan/Collection Dagli Orti. © DACS 2016. 39 Digital image, The Museum of Modern Art, New York/Scala, Florence. 40 Rex/Shutterstock/Museum of Modern Art Mexico/Gianni Dagli Orti. © Banco de México Diego Rivera Frida Kahlo Museums Trust, Mexico, D.F./DACS 2016. 41 Rex/Shutterstock/Thyssen-Bornemisza Collection Madrid Inv. no. 1974.46/Gianni Dagli Orti © Salvador Dalí, Fundació Gala-Salvador Dalí, DACS 2016. 42 Rex/Shutterstock/Galleria d'Arte Moderna Rome/Gianni Dagli Orti © The Pollock-Krasner Foundation ARS, NY and DACS, London 2016. 43 Image courtesy of the Board of Trustees, National Gallery of Art, Washington, DC © 1998 Kate Rothko Prizel & Christopher Rothko ARS, NY and DACS, London. 2016. 44 Inv. no. ML01050, Zugang 1976.02.23/Rex/Shutterstock/DeA Picture Library © Jasper Johns/VAGA, New York/DACS, London 2016. 45 Photo:Caroline Tisdall/Courtesy of Ronald Feldman Fine Arts, New York. © DACS 2016. 46 Rex/Shutterstock/The Solomon R. Guggenheim Foundation/Art Resource, NY/Solomon R. Guggenheim Museum, New York Panza Collection, 1991 © Judd Foundation/ARS, New York/DACS, London 2016. 47 © Gillian Wearing, courtesy Maureen Paley, London. 48 Mauritshuis, The Hague, The Netherlands/Bridgeman Images. 50-51 Rex/Shutterstock/Musée des Antiquités St Germain en Laye/Gianni Dagli Orti. 53 Rex/Shutterstock/Musée du Louvre Paris/Gianni Dagli Orti. 55 Rex/Shutterstock/Hagia Sophia Istanbul/Gianni Dagli Orti. 57 © Quattrone, Florence. 59 Rex/Shutterstock/National Gallery London/Eileen Tweedy. 60-63 © Quattrone, Florence. 65 National Gallery of Art, Washington, DC, Rosenwald Collection 1943.3.3482. 67 © Araldo De Luca, Rome. 69 © RMN-Grand Palais (musée du Louvre)/Michel Urtado. 71 Rex/Shutterstock/Museo del Prado Madrid. 72-75 © Quattrone, Florence. 76-77 Rex/Shutterstock/DeA Picture Library/G. Nimatallah. 79 © Paul M.R. Maeyaert. 81 © Quattrone, Florence. 83 © Quattrone, Florence. 85 Rex/Shutterstock/Antwerp Cathedral. 87 © Vincenzo Pirozzi, Rome fotopirozzi@inwind.it. 89 Rijksmuseum, Amsterdam. RP-P-OB-697. 91 Rex/Shutterstock/Museo del Prado Madrid/Gianni Dagli Orti. 93 Mauritshuis, The Hague, The Netherlands/Bridgeman Images. 95 © Wallace Collection, London / Bridgeman Images. 96-99 © Photo Josse, Paris. 100-101 Photo courtesy Yale University. B1977.14.4702. 102 Rex/Shutterstock/Museo del Prado Madrid. 105, 107, 108-109 © Photo Josse, Paris. 110-111 Musée Marmottan Monet, Paris, France/Bridgeman Images. 113 Rex/Shutterstock/Galleria nazionale d'arte moderna e contemporanea Rome/Mondadori Portfolio/Electa. 114-115 Rex/Shutterstock/Art Institute of Chicago. 116-117 Photo courtesy Yale University. B.A. 1903 1961.18.34. 119 Rex/Shutterstock/Nasjonal Galleriet Oslo. 120-123 © Photo Josse, Paris. 124-125 Rex/Shutterstock/Private Collection/Superstock. © ADAGP, Paris and DACS, London 2016. 127 Rex/Shutterstock/Osterreichisches Galerie, Vienna/Mondadori Portfolio/Electa. 129 Rex/Shutterstock/The Solomon R. Guggenheim Foundation/Art Resource, NY/Solomon R. Guggenheim Museum, New York. Solomon R. Guggenheim Founding Collection, By gift. © Succession Picasso/DACS, London 2016. 131 Rex/Shutterstock/DeA Picture Library/G. Cigolini. 133 Rex/Shutterstock/Thyssen-Bornemisza Collection Madrid/Mondadori Portfolio/Electa. 135 Rex/Shutterstock/DeA Picture Library/E. Lessing. 137 The Israel Museum, Jerusalem, Israel/Vera & Arturo Schwarz Collection of Dada and Surrealist Art/Bridgeman Images, © Succession Marcel Duchamp/ADAGP, Paris and DACS, London 2016. 137 Rex/Shutterstock/DeA Picture Library/E. Lessing. 138-139 Rex/Shutterstock/Private Collection/Gianni Dagli Orti. © ADAGP, Paris and DACS, London 2016. 141 Rex/Shutterstock/Museum of Modern Art Mexico/Gianni Dagli Orti. © Banco de México Diego Rivera Frida Kahlo Museums Trust, Mexico, D.F./DACS 2016. 143 Digital image, The Museum of Modern Art, New York/Scala, Florence. 145 Rex/Shutterstock/Galleria d'Arte Moderna Rome/Gianni Dagli Orti © The Pollock-Krasner Foundation ARS, NY and DACS, London 2016. 147 Image courtesy of the Board of Trustees, National Gallery of Art, Washington, DC 1986.43.138 © 1998 Kate Rothko Prizel & Christopher Rothko ARS, NY and DACS, London. 2016. 149 © Tate, London 2016. Succession H. Matisse/DACS 2016. 151 Rex/Shutterstock/Tate Gallery London/Eileen Tweedy. © 2016 The Andy Warhol Foundation for the Visual Arts, Inc./Artists Rights Society (ARS), New York and DACS, London 2016. 152-153 Rex/Shutterstock/The Solomon R. Guggenheim Foundation/Art Resource, NY/Solomon R. Guggenheim Museum, New York Panza Collection, 1991 93.3711 © Judd Foundation/ARS, New York/DACS, London 2016. 154-155 Photo: Caroline Tisdall/Courtesy of Ronald Feldman Fine Arts, New York. © DACS 2016. 156-157 Courtesy White Cube. © Damien Hirst and Science Ltd. All rights reserved, DACS 2016. 158 © Photo Josse, Paris. 160 © Quattrone, Florence. 161 © Photo Josse, Paris. 162 © Quattrone, Florence. 163 © Vincenzo Pirozzi, Rome fotopirozzi@inwind.it 164 © Photo Josse, Paris. 165 Rex/Shutterstock/National Gallery London/Eileen Tweedy. 166 © Photo Josse, Paris. 167 Photo by Angelo Hornak, by permission of Keble College, Oxford. 168 © Photo Josse, Paris. 169 Rex/Shutterstock/Städtische Galerie im Lenbachhaus Munich/Collection Dagli Orti. 171 © Quattrone, Florence. 172 Rex/Shutterstock/Museo del Prado Madrid. 173 © Photo Josse, Paris. 174 Musée Marmottan Monet, Paris, France/Bridgeman Images. 175 © Photo Josse, Paris. 176 Rex/Shutterstock/Thyssen-Bornemisza Collection/Superstock. 177 Rex/Shutterstock/Nasjonal Galleriet Oslo. 178 Rex/Shutterstock/Private Collection/Gianni Dagli Orti. © ADAGP, Paris and DACS, London 2016. 179 Rex/Shutterstock/Osterreichische Galerie, Vienna/Mondadori Portfolio/Electa. 180 Rex/Shutterstock/Galleria nazionale d'arte moderna e contemporanea Rome/Mondadori Portfolio/Electa. © DACS 2016. 181 Image courtesy Los Angeles County Museum of Art. Los Angeles County Fund 16.4. 182 Rex/Shutterstock/DeA Picture Library/M. Carrieri. 183 Image courtesy of the Board of Trustees, National Gallery of Art, Washington, DC. 184 Rex/Shutterstock/The Solomon R. Guggenheim Foundation/Art Resource, NY/Solomon R. Guggenheim Museum, New York. Solomon R. Guggenheim Founding Collection, By gift. 37.262. 185 Rex/Shutterstock/Tate Gallery London/Eileen Tweedy © Estate of Roy Lichtenstein/DACS 2016. 186 Rex/Shutterstock/DeA Picture Library. 188 Rex/Shutterstock/DeA Picture Library. 189 © Quattrone, Florence. 190 Rex/Shutterstock/Hagia Sophia Istanbul/Gianni Dagli Orti. 191 Rex/Shutterstock/Courtauld Institute London/Superstock. 192 © Araldo De Luca, Rome. 193 Rex/Shutterstock/Museo di San Marco Florence/A. Dagli Orti. 194 © Quattrone, Florence. 195 Rex/Shutterstock/Palazzo Pitti Florence/Mondadori Portfolio/Electa. 196 © RMN-Grand Palais (Musée du Louvre)/Michel Urtado. 197 Rex/Shutterstock/DeA Picture Library/G. Nimatallah. 198 © Quattrone, Florence. 199 National Gallery of Art, Washington, DC, Widener Collection. 200 Rex/Shutterstock/Pinacoteca di Brera, Milan/Mondadori Portfolio/Electa. 201 Photo courtesy Yale University. 202 Rex/Shutterstock/DeA Picture Library. 203 © Photo Josse, Paris. 204 © Vincenzo Pirozzi, Rome fotopirozzi@inwind.it. 205 © Quattrone, Florence. 206 Rex/Shutterstock/Kharbine-Tapabor. 207 Rijksmuseum, Amsterdam RP-P-OB-697. 208 Rex/Shutterstock/Mondadori Portfolio/Electa. 209 Rex/Shutterstock/DeA Picture Library. 210 Photo courtesy Yale University. Paul Mellon Collection B1977.14.4702. 211 Rex/Shutterstock/Galleria nazionale d'arte moderna e contemporanea Rome/Mondadori Portfolio/Electa. 212 © Paul M.R. Maeyaert. 213 Photo courtesy Yale University. Bequest of Stephen Carlton Clark, B.A. 1903 1961.18.34. 214 The Israel Museum, Jerusalem, Israel/Vera & Arturo Schwarz Collection of Dada and Surrealist Art/Bridgeman Images © Succession Marcel Duchamp/ADAGP, Paris and DACS, London 2016. 215 Rex/Shutterstock/Leopold Museum Vienna/Superstock. 216 © Tate, London, 2016. Purchased with assistance from the Friends of the Tate Gallery 1962 © Succession H. Matisse/DACS 2016. 217 Rex/Shutterstock/Tate Gallery London/Eileen Tweedy. Purchased 1971 © 2016 The Andy Warhol Foundation for the Visual Arts, Inc./Artists Rights Society (ARS), New York and DACS, London 2016.

Susie Hodge sanat tarihçisi ve ressam. *50 Art Ideas* [50 Sanat Fikri], *How to Survive Modern Art* [Modern Sanattan Nasıl Sağ Çıkarız?], *Why Your Five Year Old Could Not Have Done That: Modern Art Explained* [Neden Beş Yaşındaki Çocuğunuz Bunu Yapamadı: Açıklamalı Modern Sanat] ve *50 Art Nouveau Works of Art You Should Know* [Bilmeniz Gereken 50 Art Nouveau Eser] gibi çoksatar kitapların yazarı.

Ön kapak: *Mona Lisa*, Leonardo da Vinci
Arka kapak: *Öpüş*, Gustav Klimt

ISBN 978-605-192-242-3

hep kitap